

J O U R N A L O F

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

H U M A N I T I E S

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

A N D S O C I A L

S C I E N C E S

B A N S O M D E J C H A O P R A Y A

R A J A B H A T U N I V E R S I T Y

ISSN 1906 – 1102

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563)

Vol. 14 No. 1 (January - June 2020)

ISSN 1906 - 1102 (Print)

2673 - 0073 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการฉบับนี้ออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในศาสตร์ดังกล่าวต่อไป

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์และบทวิจารณ์หนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญา ศาสนา ภาษาและวรรณกรรม จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปะ ศิลปกรรม มานุษยวิทยา บรรณารักษศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับการพัฒนาคติชนวิทยา นิเทศศาสตร์

จัดพิมพ์โดย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073 มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: human_bsru@hotmail.com

เว็บไซต์: <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>

คณะกรรมการกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ที่ปรึกษา

อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทพขยา วนนະบวรเดชน

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี ชัยชาญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒน์โยธิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สุปาณี พัดทอง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญมิ่ง คำประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ กำคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยทวีสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรรกร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะผู้จัดทำ

1. อาจารย์ขวัญนภา วัจนรัตน์	11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณรัตน์ คนชื่อ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ อ่อนตา	12. อาจารย์เฉลิมทรัพย์ กรัณจักรวุฒิ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวี ศรีราชเลา	13. อาจารย์กิลเบิร์ต อีเดินส์ เมามีศรี
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์	14. อาจารย์พิพิตร อินพานิช
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารีย์ รุ่งแสง	15. อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง
6. อาจารย์อุตร หลีกทอง	16. อาจารย์สุภัทรา จันทะคัด
7. อาจารย์นิศาชล ฉัตรทอง	
8. อาจารย์กุลชาติ ทักขไพบูลย์	
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาพรณ หิรัญวัชรพฤษ	
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา	

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวศิริขวัญ ปิ่นเพชรสวรรค์

ออกแบบปก

อาจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563)

ท่านสมาชิกและผู้อ่านที่เคารพทุกท่าน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) พ.ศ. 2563 นี้ ต้อนรับทุกท่านด้วยปกสีสันสดใสโดยการออกแบบของ อาจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน์ จากสาขาออกแบบกราฟิกและอินโฟร์ เจ้าของรางวัลชนะเลิศการออกแบบมากมายที่ให้เกิดไอเดียแบบปกอย่างต่อเนื่องวารสารฉบับนี้ไม่เพียงเป็นฉบับเปิดศักราชใหม่ 2563 แต่ยังเป็นฉบับเปิดรับ New Normal “ชีวิตปกติวิถีใหม่” อันเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 อีกด้วย ตั้งแต่ต้นปีที่ผ่านมา วิกฤตจาก Covid-19 ได้ผลักดันคนเข้าสู่การเรียนรู้วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความปลอดภัยกับมาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การฝึก Work from Home (WFH) โดยใช้เทคโนโลยีออนไลน์หลากหลายรูปแบบ หรือการเรียนรู้การซื้อสินค้าด้วยระบบออนไลน์ ฯลฯ

ท่ามกลางบริบทปกติใหม่ดังกล่าวนั้น การดำเนินการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ยังคงขับเคลื่อนต่อไปเพื่อพัฒนาวารสารสู่เกณฑ์ TCI 1 บทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้คัดสรรจากผู้เขียนซึ่งเป็นนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยรวม 12 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 9 บทความ บทความวิชาการ 3 บทความ และบทปริทรรศน์หนังสือ 1 เล่ม ประกอบด้วยเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนาฏศิลป์ บทความวิจัย 9 บทความ ได้แก่ 1) การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณสุขสังคมโปรในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 2) การศึกษาพฤติกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้าภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง 3) ความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 4) นาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์

ตัดคอสีดา 5) นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดอุณยานุแผนแสนสะท้าน 6) แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด 7) ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 8) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัด สมุทรปราการ และ 9) ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง

บทความวิชาการ 3 บทความ ได้แก่ 1) พุทธตันตระ ซึ่งวิเคราะห์ตั้งแต่กำเนิด พัฒนาการ ลักษณะ เป้าหมาย รวมทั้งแนวโน้มของพุทธศาสนิกายตันตระในประเทศไทย 2) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) Developing and Equipping Effective English Communication Skills for Non-Native English Students: Creating and Nurturing English Speaking Environment และดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ หนังสือ “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” หนังสือสุดคลาสสิก โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ ที่ให้ทั้งแนวทางและกำลังใจอาจารย์ในการพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะของตนอย่างต่อเนื่องไม่ว่าหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งตามประกาศ ก.พ.อ. จะเป็นเช่นไร

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการโครงการวารสารวิชาการ ผู้เขียนบทความและผู้ประเมินบทความทุกท่านที่กรุณาให้การสนับสนุนอย่างดียิ่ง และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ให้ความร่วมมือในการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วง ทำให้วารสารสามารถพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ยิ่งขึ้น ผู้สนใจสามารถส่งบทความและติดตามการนำเสนอวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ในรูปแบบ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ห้ายที่สุด ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ได้ติดตามวารสาร
อย่างต่อเนื่อง กองบรรณาธิการวารสารขอรับรองทุกข้อคิดเห็นอันจะเป็นประโยชน์
ในการพัฒนาวารสารเพื่อคุณภาพงานที่ดีสู่ผู้อ่านต่อไป

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ขอให้ทุกท่านรักษาสุขภาพและปลอดภัยจากโรคต่าง ๆ ใช้หน้ากากอนามัยอย่างถูกวิธี
หมั่นล้างมือ รักษา Social Distancing และหลีกเลี่ยงการไปในที่ชุมชน พบกันใหม่
ฉบับหน้าค่ะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทชยา วนนะบวรเดชน์

บรรณาธิการ

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ ดังนี้ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงได้กำหนดแนวทาง วิธีปฏิบัติ และจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยได้กำหนดบทบาทสำหรับผู้นิพนธ์ (Author) บรรณาธิการวารสาร (Editor) และผู้ประเมินบทความ (Reviewer) เนื่องด้วยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน จึงได้ขอให้บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อผู้อ่านและแวดวงวิชาการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณในการวิจัย การดำเนินงานและการรายงานผลการวิจัย
2. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานที่เขียนขึ้นได้มาจากข้อเท็จจริงจากการศึกษา ไม่บิดเบือนข้อมูลและไม่มีข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้นิพนธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตน และรับรองว่าผลงานไม่เคยถูกตีพิมพ์หรือกำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์ที่ใด
4. ผู้นิพนธ์ต้องระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของผลงานร่วมทุกคนอย่างชัดเจนในกรณีที่ไม่ได้เขียนคนเดียว
5. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในงานของตน รวมทั้งการเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้
6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

7. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ทำผิดข้อตกลง วารสารจะตัดสิทธิการตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี และวารสารจะแจ้งผู้นิพนธ์และหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินงานวารสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ปรับปรุงและพัฒนาวารสารให้ได้มาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการงานวารสารโดยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิพนธ์ ผู้อ่าน ผู้ประเมินบทความ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกบทความเพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. ระหว่างการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผู้อื่น (Plagiarism) และการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมาเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำเพื่อให้บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
6. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมานำเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำ บรรณาธิการจะหยุดกระบวนการประเมินบทความและหากบทความได้รับการเผยแพร่ไปแล้ว บรรณาธิการจะใช้สิทธิในการถอดถอนบทความและแจ้งผู้นิพนธ์หรือหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง
7. บรรณาธิการไม่ตีพิมพ์บทความในวารสารเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

8. บรรณาธิการจะปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากการแสวงหาผลประโยชน์และความต้องการทางธุรกิจ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับของบทความที่ส่งมาเพื่อขอรับการประเมินแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นอย่างอิสระได้ โดยผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
3. ผู้ประเมินบทความควรทำการประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากคุณภาพของบทความเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. หากผู้ประเมินบทความพบว่าบทความที่ประเมินมีส่วนหนึ่งส่วนใดที่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewer)

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจิตต์ เพียรชอบ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศรี สรรณสภาพร
มหาวิทยาลัยมหิดล
5. รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา รณเกียรติ
มหาวิทยาลัยมหิดล
6. รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธชาติ โปธิบาล
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญมิ่ง คำประเสริฐ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทิมา อังคพณิกิจ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewer)

10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ รุณรา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐศิรินทร์ วังกานนท์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
13. อาจารย์ ดร.ชนัด เผ่าพันธุ์ดี
บริษัท เอแอลที เทเลคอม จำกัด (มหาชน)
14. อาจารย์ ดร.ประจักษ์ ทรัพย์มณี
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
15. อาจารย์ ดร.รติ ธนารักษ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
16. อาจารย์ ดร.วิเชียร ฤกษ์พัฒนกิจ
สถาบันอาหาร
17. อาจารย์ ดร.สกลรัตน์ ตาละโสภณ
สำนักงานประมาณ
18. อาจารย์ ดร.สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ เจริญชีพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภา นาฏยนาวิณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ โตประสี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ อ่อนตา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
23. อาจารย์ ดร.เอกรัตน์ รุ่งสว่าง
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

บทความวิจัย

- การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์
ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 1
ภัทรเวช ฟุ้งเฟื่อง
- การศึกษาวาทกรรมความรักชาติในแบบเรียน
วิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้าภายใต้การปกครอง
ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง 34
วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร และสุรสิทธิ์ อมรรวณชศักดิ์
- ความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์
สมเด็จพระยาบรมมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 61
จิตติมา ทองอ่อน วันวิสาข์ ลำนองคำ และสมบัติ สมศรีพลอย
- นาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์ตัดคอสีดา 82
ธนกร สุวรรณอำภา
- นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดอุณายคุนแผนแสนสะท้าน 108
ฤทธิเทพ เถาว์ศิริบุญ และศุภชัย จันทร์สุวรรณ์
- แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการบริการภายในตลาดสด 129
*ชาโรณี พลวุฒิ อีร์วรา บวชชัยภูมิ ประจักษ์ พรหมงาม
นิลุบล สุทธิอาภา และปิยมาส กล้าแข็ง*

- ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 147

ปิยะนุช ตันเจริญ และมงคล สมกิตติทานนท์

- ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้
จังหวัดสมุทรปราการ 173

พัทธ์นดา นาคา อลงกรณ์ อินทร์รักษา
อรอนงค์ ผิวนิล และนพวรรณ เสมวิมล

- ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็ง
ของชุมชนบางนาผิง 199

กัญญาวรรณธ์ กำเนิดสินธุ์

บทความวิชาการ

- พุทธตันตระ 235

ปริยานาถ ปิรยาวิจิตร และประยงค์ แสนบุราณ

- ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 251

ชัยวุฒิ เทโพธิ์ และพงษ์เสถียร เหลืองอลงกต

- Developing and Equipping Effective
English Communication Skills for Non-Native
English Students: Creating and Nurturing
English Speaking Environments 266

Saifon Songsiangchai Sirikanjana Baikum
and Elijah M. Juarez

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

- ขวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์
ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน 288

การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

News Coverage of Republic of Singapore in Thai Daily Newspapers

(Received: Oct 15, 2019 Revised: June 3, 2020 Accepted: June 15, 2020)

ภัทธเวช ฟุ่งเฟื่อง¹

Bhathravej Fungfueng

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ทั้งในด้านปริมาณ รูปแบบการนำเสนอข่าว รวมถึงทิศทางของข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ในวงการนิเทศศาสตร์วารสารศาสตร์ยังมีปริมาณที่ค่อนข้างจำกัด โดยในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) มาวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน 2561 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหมุนเวียน (Rotated sampling) ได้ชิ้นข่าวจำนวน 189 ชิ้น โดยมีตารางลงรหัสข้อมูลเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาอาเซียนศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีปริมาณการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ โดยปรากฏเนื้อหาข่าวด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ เศรษฐกิจภายในประเทศ และการเมืองภายในประเทศใน 3 อันดับแรก และไม่ปรากฏเนื้อหาข่าวด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศและภัยธรรมชาติในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ด้านทิศทางการข่าวที่ถูกนำเสนอพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรายวันนำเสนอทิศทางที่ค่อนข้างไปในทางบวกมากกว่าทิศทางเป็นกลางและทิศทางลบ โดยเมื่อพิจารณาตามข้อฉบับพบว่า หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและหนังสือพิมพ์มติชนมีทิศทางการนำเสนอข่าวทางบวกมากกว่าทิศทางเป็นกลางและทิศทางลบ ส่วนเนื้อหาที่ถูกนำเสนอในทิศทางบวกมากที่สุด 3 อันดับแรกเป็นเนื้อหาด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ ความร่วมมือระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ และเนื้อหาที่ถูกนำเสนอทางลบมากที่สุด 3 อันดับแรกเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวการเมืองภายในประเทศ และทั่วไปที่ไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเนื้อหาหลัก รวมถึงข่าวด้านความมั่นคง

คำสำคัญ: สาธารณรัฐสิงคโปร์ การนำเสนอข่าว ทิศทางการนำเสนอ หนังสือพิมพ์ไทย

Abstract

The purpose of this study, titled “News Coverage of Republic of Singapore in Thai Daily Newspaper” is to study news content reported in relation to Republic of Singapore in the aspects of quantity dimensions, content genres of presentation, and direction in content presentation concerning Republic of Singapore in Thailand daily newspapers. The study employed the content analysis method to analyse

the data from the four daily Thai newspapers, i.e. ThaiRath, Daily News, Matchon, and Kungthep Turakij (BangkokBizNews) between January 1 and November 30, 2018 with a rotated sampling selection. Regarding this, there were 189 issues selected from the newspapers. The data were recorded on the coding sheet to collect all important and necessary data.

The findings reveal that BangkokBizNews has the most quantity of new coverage of Republic of Singapore, followed by Matchon, ThaiRath, and Daily News respectively. When considering the content genres, the top three of them are international cooperation, internal economic, and internal politics. However, there is no news reported on international assistance and natural disaster. With regard to the direction in content presentation, the results show that the direction is more positive than it is in the neutral and negative directions. When looking into each newspaper, it is found that BangkokBizNews and Matchon mostly presented the positive direction rather than the neutral and negative directions. For the positive direction, it is mostly presented in relation to internal economic in Singapore, international cooperation, and internal politics, whereas negative contents are mostly about internal politics, general news including internal security.

Keywords: Republic of Singapore, News Coverage, Direction in content presentation, Thai Newspapers

บทนำ

ปัจจุบันภายใต้ระบบสังคมแบบโลกาภิวัตน์ที่โลกไร้พรมแดน การดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจประเทศทั่วโลกหันมาให้ความสนใจ ทั้งการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มระดับประเทศคู่ค้าทางเศรษฐกิจตลอดจนการรวมตัวกันเพื่อเป้าหมายบางอย่างของกลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน เช่น กลุ่มสหภาพยุโรป (European Union: EU) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation) กลุ่มความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North Atlantic Free Trade Agreement: NAFTA) สมาคมการค้าเสรีละตินอเมริกา (Latin-American Integration Association: LAFTA) เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) รวมไปถึงจนถึงสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันในนามประชาคมอาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN)

การรวมตัวกันของแต่ละประเทศในลักษณะองค์การความร่วมมือที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน หากแต่ประชาคมอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศที่ก่อตั้งด้วยวัตถุประสงค์เริ่มต้นเน้นในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก โดยมี 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ต่อมาภายหลังได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ตามลำดับ โดยมีธรรมนูญอาเซียน (ASEAN Charter) ที่เป็นเสมือนสนธิสัญญาที่กระทำร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อผลักดันให้เกิดเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน โดยตามบทบัญญัติของกฎบัตรอาเซียนนอกจากมีเลขาธิการอาเซียนแล้ว การดำเนินงานและกิจกรรมขององค์การอาเซียนจะมีตำแหน่ง “ประธานอาเซียน” เป็นตำแหน่งสูงสุดดำรงตำแหน่งวาระคราวละ 1 ปีหมุนเวียนกันในประเทศสมาชิก ตามลำดับตัวอักษรประเทศ ตำแหน่งประธานอาเซียนจะรับผิดชอบในการผลักดันให้เกิดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน เป็นมนตรีประสานงานอาเซียน มন্ত্রীประชาคมอาเซียนคณะต่าง ๆ รวมถึงเป็นประธานผู้แทนถาวรประจำอาเซียนด้วย ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศสิงคโปร์รับผิดชอบเป็นประธานอาเซียน โดยหน้าที่การเป็นประธานอาเซียนคือประเทศสิงคโปร์ ดำเนินการโดย นายลี เซียน ลุง (Lee Hsien Loong) นายกรัฐมนตรี ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 นี้ ประเทศไทยกำลังรับหน้าที่เป็นประธานอาเซียนต่อจากสิงคโปร์

เมื่อกล่าวถึงประเทศสิงคโปร์ นับว่าเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่น่าจับตามอง เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่า สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศที่นอกจากจะเป็นหนึ่งในฐานะสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน ยังเป็นที่ยอมรับกันบนเวทีโลกว่าเป็นประเทศที่เล็กแต่ประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน มีระเบียบวินัยอันเนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษร้ายแรง ด้านการแพทย์และการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพจนเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการท่องเที่ยวทางการแพทย์ที่เป็นรายได้หลักของประเทศ ตลอดจนเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ทันสมัยเน้นความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม ภาพลักษณ์ของประเทศดังกล่าวได้ช่วยให้เกิดภาพที่สวยงามเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุดเมื่อเทียบกับบรรดาประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน (เพ็ชรี สุมิตร, 2557, น. 6)

การรับรู้ของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับสิงคโปร์นับว่ามีแนวทางที่สวนทางกันกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปสิงคโปร์ จากการวิจัยรวบรวมสถานะความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในหนังสือชื่อ “บรรณานุกรมเอเชียอาคเนย์ศึกษา” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2538, น. 22) ระบุว่าในตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของประเทศไทย มีการทำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์เพียง 6 เล่ม งานเขียนที่เป็นบทความในวารสารต่าง ๆ เพียง 65 ชื่อเรื่องเท่านั้น ซึ่งนับว่ามีจำนวนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการศึกษาประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มอาเซียน

ทั้งนี้ด้านการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และวารสารศาสตร์ จากการสำรวจคลังข้อมูลวิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สืบค้นช่วงเดือนธันวาคม 2561) พบว่า วิทยานิพนธ์ด้านการสื่อสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์เพียง 3 ชิ้น ได้แก่ การสื่อสารในระบบโรงเรียนของประเทศสิงคโปร์ เพื่อเตรียมความพร้อมทรัพยากรมนุษย์สู่ตลาดงาน (ภูติพิ ไชยลังกา, 2560) การรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่มีต่อร้านอาหารไทยในประเทศสิงคโปร์กับความภักดีต่อตราสินค้าและภาพลักษณ์ของประเทศไทย (อนัญญา กรรณสูตร, 2556) และการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอตส์ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษของประเทศไทยและสิงคโปร์ (นพรัตน์ ปทุมรังษี, 2541) ส่วนวิทยานิพนธ์ด้านการสื่อสารของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ในมิติด้านการสื่อสารเพียง 2 ชิ้น ได้แก่ การศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดนโยบายด้านข่าวโทรทัศน์ในไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย (สุมิตรา นคินทร์บดี, 2529) และการเปิดรับการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าอาหารแปรรูปไทยในกลุ่มผู้บริโภคสิงคโปร์ (กุลวิ พิโรจน์รัตน์, 2545) เพียงเท่านั้น

แม้ว่าข้อมูลข้างต้นจะชี้ให้เห็นว่ามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเทศสิงคโปร์อยู่บ้าง หากแต่นับว่ายังมีปริมาณการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภายในประเทศ โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร การสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์

ยังนับว่ามีปริมาณที่น้อยมาก อย่างไรก็ตามจากการสำรวจงานวิจัยที่นอกเหนือจากการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พบว่ามีการวิจัยของ เกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2558, น. 199 - 201) ได้ศึกษาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์สิงคโปร์ ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ของสิงคโปร์มีรูปแบบเป็นข่าวการเมืองมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องสังคมวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจตามลำดับ ส่วนทิศทางการนำเสนอจะพบว่ามีเนื้อหาข่าวที่เป็นลบมากกว่า เนื้อหาด้านสารคดีที่ค่อนข้างเป็นแนวทางบวก ส่วนรายละเอียดบทบาทเกี่ยวกับประเทศไทยมักนำเสนอเนื้อหาด้านปัญหาทางการเมือง ผู้นำด้านสังคมและวัฒนธรรม ผู้นำด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงการที่ประเทศไทยมีแนวทางในการจัดการปัญหาการเมืองภายใน เป็นต้น

สำหรับหน้าที่การนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันเป็นบทบาทหลักของหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอข่าวต่างประเทศ ทำให้น่าสนใจว่าเนื้อหาข่าวแบบใดบ้างที่ทำให้บรรณาธิการข่าวต้องคัดเลือกหรือหยิบมานำเสนอข่าวประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างสาธารณรัฐสิงคโปร์ นับว่ามีความสำคัญที่แม้ว่าอาจถูกละเลยที่จะศึกษา จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีผู้เคยศึกษาประเทศสิงคโปร์อยู่แล้วบ้างพอสมควร แต่โดยส่วนใหญ่ยังไม่ปรากฏการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในสื่อหนังสือพิมพ์ของไทยอย่างจริงจัง ประกอบกับความโดดเด่นของสาธารณรัฐสิงคโปร์และการเป็นประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง ทำให้ผู้วิจัยย้อนกลับไปพิจารณาถึงความสำคัญของประเทศสิงคโปร์ในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2560 ที่มีจำนวนสูงกว่า 3.5 แสนคน การมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่ยืนอยู่แถวหน้าบนเวทีโลก ตลอดจนการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Plural Society) นั้นในสายตาสื่อมวลชนไทยอย่างหนังสือพิมพ์รายวันของไทย จะมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้อง

กับประเทศดังกล่าวอย่างไร และการนำเสนอข่าวสิ่งคโปร์นั้นจะเหมือนหรือแตกต่าง
อย่างไรกับเวลาที่สื่อสิ่งคโปร์มองประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิ่งคโปร์ที่นำเสนอ
ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้งด้านปริมาณ และรูปแบบการนำเสนอข่าว
2. เพื่อศึกษาทิศทางของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิ่งคโปร์
ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting) และการคัดเลือกข่าว

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการกำหนดวาระข่าวสารนั้นมีต้นกำเนิด
มาจากงานเขียนของ Walter Lippmann เรื่อง Public Opinion (1992 อ้างถึงใน
Baran & Davis, 2012, p. 346) โดยผู้คนในสังคมจะสามารถตอบสนองสิ่งรอบตัว
ผ่านภาพในหัวที่นำเสนอโดยสื่อมวลชน อันเป็นประสบการณ์ทางอ้อม โดย Cohen
ได้นำแนวคิดของ Lippmann มาวิเคราะห์บทบาทในการกำหนดวาระข่าวสาร
ของหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชนว่ามีความสำคัญอย่างมากในการทำให้ประชาชน
ที่อ่านหนังสือพิมพ์คิดถึงเกี่ยวกับอะไร (Think about) มากกว่าที่จะบอกให้ประชาชน
คิดอะไร (What to think)

ในขณะเดียวกันที่ McCombs and Shaws (1972 อ้างถึงใน Baran &
Davis, 2012, p. 347) ได้อธิบายว่า ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชน
ไม่ได้เพียงแต่รับรู้ข่าวหนังสือพิมพ์นำเสนอประเด็นอะไร แต่ผู้อ่านจะรับรู้ได้ว่า
มีความสำคัญมากหรือน้อยอย่างไรต่อประเด็นที่ถูกนำเสนอออกมา โดยที่จะรับรู้ได้
ด้วยปริมาณของข่าวที่นำเสนอ (Amount of information) และตำแหน่งที่ข่าวสาร
ปรากฏในสื่อ (Positions) นั้น ๆ แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการในการนำเสนอข่าวสาร

ไม่สามารถมองตามกระบวนการที่ค้นดั้งเดิมได้เสมอไป เพราะยังมีประเด็นที่ซับซ้อน และสามารถนำมาพิจารณาเพิ่มเติมอีกหลายประการ ได้แก่ แหล่งที่มาของข่าวสาร ทั้ง 3 แหล่ง กล่าวคือ วาระของสื่อมวลชนให้ความสนใจ (Media agenda) วาระข่าวจากสาธารณชนให้ความสนใจ (Public agenda) และวาระที่ผู้กำหนดนโยบายให้ความสำคัญ (Policy agenda) (Dearing and Rogers, 1996, p. 17)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร มาเป็นกรอบในการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ของหนังสือพิมพ์รายวันเพื่อให้ทราบเนื้อหาข่าวที่หนังสือพิมพ์นำเสนอว่าจะเน้นหนักและมีการนำเสนอทิศทางข่าวด้านใดมากน้อยกว่ากัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์และลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่นับได้ว่าเก่าแก่ที่สุด กำเนิดขึ้นเพื่อเสนอเนื้อหาด้วยวิธีการพิมพ์ตัวอักษรบนกระดาษหรือวัสดุชนิดหนึ่งให้ผู้อ่านเปิด และพกพาได้สะดวก คุณลักษณะของหนังสือพิมพ์จะต้องมีการเผยแพร่จัดจำหน่าย และมีการอ่านจากผู้รับสาร (มาลี บุญศิริพันธ์, 2556, น. 30-31) หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารความเป็นไปในสังคมอย่างรวดเร็วให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เทียบตรงจากแง่มุมและเหตุการณ์ที่หลากหลาย นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ต้องให้ความสำคัญต่อการเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ที่เชื่อถือได้ ไม่จำกัดอยู่ในรูปแบบของความเป็นหนังสือพิมพ์อย่างเดียว หนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่รายงานความเป็นจริงของปรากฏการณ์ในสังคม ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่ส่งผลต่อด้านต่าง ๆ ในสังคม ทั้งในด้านของการเมืองในด้านการรายงานข้อมูลทางการเมือง เชื่อมโยงความเข้าใจให้ผู้อ่านรับทราบข้อมูลเป็นองค์รวมอันจะช่วยให้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งยังมีกลไกในการช่วยให้เกิดความโปร่งใสในสังคมโดยรวมและยังมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ

เช่น การรายงานข่าวด้านธุรกิจในฐานะสื่อกลางระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคที่สามารถสนองตอบกลไกทางเศรษฐกิจ ช่วยให้กลไกการตลาดเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการสินค้าของผู้บริโภค

ขณะเดียวกันเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ไม่เพียงแต่ในรูปแบบของข่าวเท่านั้น ยังมีงานเขียนในลักษณะบทความที่เป็นข้อเขียนที่ผู้เขียนมุ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้อ่าน เช่น บทความวิชาการ บทความวิเคราะห์ บทความวิจารณ์ที่ปรากฏในคอลัมน์หรือบทบรรณาธิการซึ่งเป็นบทความที่แสดงความคิดเห็นในนามหนังสือพิมพ์ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2556, น. 173) โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการอธิบายเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่า เนื้อหาที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเฉพาะข่าวเท่านั้น หากยังรวมถึงบทความ สารคดี บทความวิเคราะห์หรือข้อเขียนอื่นใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสังคมนิยม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สาร

การวิเคราะห์สาร เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการบรรยาย ตีความ หรือประเมินคุณลักษณะของสาร ที่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือมีการบันทึกเอาไว้ที่อาจปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข้อความ เอกสาร หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จดหมาย บทภาพยนตร์ เป็นต้น ปารีชาต สถาปิตานนท์ (2557, น. 245) อธิบายว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการศึกษาสารประเภทต่าง ๆ ที่เผยแพร่ผ่านบุคคลรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย

สำหรับวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์สาร มีหลักที่สำคัญ 3 ประการ (ปารีชาต สถาปิตานนท์, 2557, น. 247) ได้แก่ (1) การวิเคราะห์โครงสร้างสาร คือ การที่นักวิจัยต้องค้นหาลักษณะคำตอบในเชิงโครงสร้างหน้าที่ของสาร เลือกศึกษากับกลุ่มสารจำนวนหนึ่งในฐานะตัวแทน (Representative) และดำเนินการหาข้อสรุป กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับที่เป็นสากล และประยุกต์ใช้อธิบายสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) การบรรยายหรือตีความ นักวิจัยพยายาม

ค้นหาความหมายของสารในภาพรวม หรือพิจารณาความหมายของถ้อยคำ หรือข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในสาร รวมถึงพิจารณาศักยภาพของสาร ในการสื่อความหมายตามวัตถุประสงค์ มุมมองของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ต่อเนื้อหาสาร เป็นต้น และ (3) การประเมินคุณค่าของสารนั้น นักวิจัยจะนำกฎเกณฑ์ หรือกรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง มาใช้เป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ความเหมาะสมของสารนั้น

โดยในการวิจัยครั้งนี้อาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสารที่มุ่งเน้นหาข้อสรุป และตีความ เกี่ยวกับสารและบริบทในขณะนั้น สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาในครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์จากคำอธิบายแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาของ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2557, น. 252-258) อธิบายไว้ว่าประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา
(ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2557)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐจิภาณ ระนอง (2548, น. 111-113) การนำเสนอข่าวประเทศเพื่อนบ้าน ในกลุ่มอาเซียนทางหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน พบว่าจีนข่าวที่นำเสนอ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด แต่ละหัวข้อมัับมีการนำเสนอข่าวการเมืองภายในประเทศมากที่สุด รองลงมา เป็นข่าวเศรษฐกิจ ข่าวภัยก่อการร้าย พบว่าข่าวการนำเสนอประเทศเพื่อนบ้าน ในอาเซียนมีปริมาณของข่าวประเทศอินโดนีเซียมากที่สุด รองลงมาเป็นสิงคโปร์

ส่วนทิศทางที่นำเสนอมีทิศทางเป็นกลางมากที่สุด รองลงมาเป็นทิศทางลบ และทิศทางบวกน้อยที่สุด

เกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2558, น. 91-112) การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์สิงคโปร์ พบว่าการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยในหนังสือพิมพ์ The Straits Times นำเสนอในรูปแบบข่าวมากที่สุด เนื้อหาด้านการเมืองภายในประเทศถูกหยิบยกมานำเสนอมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ สำหรับทิศทางที่นำเสนอพบว่ามีการนำเสนอข่าวในทางลบมากที่สุดในรูปแบบข่าวการเมืองภายในประเทศ

รุจน์ โกมลบุตร (2558, น. 119-123) การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์ “ประชาชน” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของเนื้อหาข่าวที่นำเสนอในรูปแบบของบทความมากที่สุด โดยแหล่งที่มาของข่าวมาจากผู้สื่อข่าวลาว นำเสนอเนื้อหาในทิศทางบวกมากที่สุด เช่นเดียวกับภาพข่าวอื่น ๆ ไม่ปรากฏทิศทางเป็นกลางและทางลบ มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยในบทบาทพันธมิตรในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเป็นการดำเนินการด้านเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ตามนโยบายของรัฐบาล สปป. ลาว ที่มีนโยบายเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า จำนวนการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศสมาชิกทางด้านนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ยังมีจำนวนอยู่ค่อนข้างจำกัด (Freeman, 2010) ขณะที่การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์อย่างเฉพาะเจาะจงในสื่อมวลชนไทยก็ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาเช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้นอกจากจะเป็นการเติมเต็มช่ององค์ความรู้ด้านการสื่อสารแล้ว ยังจะสามารถขยายมุมมองการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านสายตาของสื่อมวลชนอีกด้วยเช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน” เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ โดยมี

1. ประชากร ได้แก่

1.1 ประเภทเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้คือ ข่าวประเทศสิงคโปร์ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทยจำนวน 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยเก็บข้อมูลข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ ตั้งแต่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลาศึกษาทั้งหมด 11 เดือน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งตามคุณลักษณะของหนังสือพิมพ์ 2 กลุ่ม (1) กลุ่มหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม เน้นกลุ่มเป้าหมายทุกระดับชั้น มีการนำเสนอทั้งข่าวหนัก (Hard News) และข่าวเบา (Soft news) มีจำนวนความนิยมและจำหน่ายค่อนข้างสูง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และ (2) กลุ่มหนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน และ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจที่เน้นนำเสนอข่าวหนัก ด้านการเมือง การต่างประเทศ อีกทั้งยังมีการนำเสนอเนื้อหาสารคดีที่หลากหลาย โดยจากผลการสำรวจของบริษัทวิจัยสื่อ AC Neilson (Thailand) พบว่า หนังสือพิมพ์ที่มียอดผู้อ่านมากที่สุดคือ 9 ลำดับพบว่า มี 4 ชื่อฉบับดังกล่าวปรากฏอยู่ในอันดับต้นด้วยการเลือกวัน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบหมุนเวียน (Rotated sampling) กำหนดให้ช่วงวันสุ่มเลือกข่าวมีระยะเวลาและห่างมีระยะเท่า ๆ กัน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกข่าวมีแนวโน้มในการถูกหยิบขึ้นมาศึกษาอย่างเท่าเทียม ไม่กระจุกตัวที่วัดใดวันหนึ่งของในแต่ละเดือน โดยภายในหนึ่งเดือนกำหนดให้เลือกวันในแต่ละสัปดาห์สลับกัน ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ของเดือน สุ่มเลือกวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์

สัปดาห์ที่ 2 ของเดือน สุ่มเลือกวันอาทิตย์ วันอังคาร
วันพฤหัสบดีและวันเสาร์

สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน สุ่มเลือกวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์

สัปดาห์ที่ 4 ของเดือน สุ่มเลือกวันอาทิตย์ วันอังคาร
วันพฤหัสบดีและวันเสาร์

โดยให้วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 เป็นสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม จนครบสัปดาห์สุดท้ายของเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 รวมจำนวนวันที่สุ่มเข้ามาศึกษาทั้งสิ้น 167 วัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบตารางการบันทึกเก็บข้อมูล (Coding sheet) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล จำแนกออกเป็น 2 ตาราง ได้แก่

2.1 ตารางจำแนกประเภทการนำเสนอเนื้อหาข่าว โดยประยุกต์แนวคิดการแบ่งหัวข้อข่าวต่างประเทศทั้ง 9 ด้านของ Stevenson and Shaw (1984, pp. 5-20) ประกอบไปด้วย

- 1) เนื้อหาการเมืองภายใน
- 2) เนื้อหาเศรษฐกิจภายในประเทศ
- 3) เนื้อหาด้านความมั่นคง
- 4) เนื้อหาด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ
- 5) เนื้อหาด้านความช่วยเหลือระหว่างประเทศ
- 6) เนื้อหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ
- 7) เนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์
- 8) เนื้อหาด้านภัยธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับภัยพิบัติ แผ่นดินไหว
อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น
- 9) เนื้อหาอื่น ๆ เนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเภท
ที่จำแนกมาข้างต้น

2.2 ตารางจำแนกทิศทางการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ โดยประยุกต์จากการศึกษาของณัฐจิรา ณ ระนอง (2548, น. 36-37); เกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2558, น. 88) รุจน์ โกมลบุตร (2558, น. 27) จำแนกออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ ทิศทางบวก เป็นกลาง และทางลบ โดยพิจารณาจากการ พาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าวที่นำเสนอ ด้วยการอ่านข่าวทั้งฉบับแล้วตีความ โดยมีรายละเอียดของทิศทางการนำเสนอข่าวดังนี้

- 1) ทิศทางบวก เป็นการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ในด้านดี
- 2) ทิศทางเป็นกลาง เป็นการรายงานตามข้อเท็จจริง
ไม่มีลักษณะที่ชมเชย หรือตำหนิ
- 3) ทิศทางเป็นลบ เป็นการรายงานข่าวในด้านลบ
มีมุมมองที่เป็นลบ สภาวะการแข่งขัน

3. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ หาค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ร่วมลงรหัสด้วยวิธีการทดสอบ Inter-coder Reliability Coefficiency ตามสูตรของ Holsti (1969 อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2557, น. 257) โดยข้อมูลที่ได้ว่ามีค่าความเที่ยง หรือความน่าเชื่อถือในระดับสูง คือข้อมูลที่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคำตอบของผู้ลงรหัสไม่น้อยกว่า 0.8

M หมายถึง จำนวนหน่วยทั้งหมดที่เห็นตรงกัน

Ni หมายถึง จำนวนหน่วยทั้งหมดที่ผู้ลงรหัส i อ่าน

Nj หมายถึง จำนวนหน่วยทั้งหมดที่ผู้ลงรหัส j อ่าน

โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับประเทศ สิงคโปร์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ จำนวน 189 ข่าว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีพื้นฐานการศึกษาด้านนิเทศศาสตรวารสารศาสตร์ ด้านอาชีวศึกษา และยังเป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับแผนและยุทธศาสตร์ข่าว มาเป็นผู้บันทึกข้อมูล ร่วมกับผู้วิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่านคือ

1) คุณชลธิศ แก้วประเสริฐสุข วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ด้านนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และปริญญาโทวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็น ผู้ชำนาญการแผนและกลยุทธ์ข่าว สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีประสบการณ์ด้านการวิเคราะห์ข่าวและวางแผนกลยุทธ์ ข่าวเป็นเวลา 20 ปี

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นนทณธิ ดุลยทวีสิทธิ์ วุฒิการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) เกียรตินิยมอันดับ 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระดับปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ มหาวิทยาลัยมหิดล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานสาขาวิชาอาเซียนศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายส่งเสริมการวิจัย และบริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีประสบการณ์ การสอนทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาและอาเซียนศึกษามากกว่า 8 ปี

ผลปรากฏเมื่อแทนค่าจากผู้ลงรหัส 3 คนมีความเห็นตรงกัน 174 ข่าว นำมาแทนค่าในสูตรค่าที่ได้เท่ากับ 0.92 ตามสูตรที่แสดงด้านล่าง ดังนั้นเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือ

$$\begin{array}{rcl} \text{Reliability} & & \frac{3 (174)}{567} \\ & & \\ \text{Reliability} & = & 0.92 \end{array}$$

ผลการวิจัย

ในส่วนของการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน” ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 11 เดือน โดยการสืบค้นด้วยระบบฐานข้อมูลออนไลน์ Matchon Information Center (MIC) ได้แบ่งผลการศึกษาที่จะนำเสนอเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

ส่วนที่ 1 เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้ง 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ทั้งในด้านปริมาณและประเภทของการนำเสนอข่าว ซึ่งได้รวบรวมจากตารางลงรหัส มีจำนวน 189 ข่าว

ตารางที่ 1 จำนวนชิ้นข่าวประเทศสิงคโปร์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จำแนกตามชื่อฉบับ

ชื่อฉบับหนังสือพิมพ์	จำนวนชิ้น	จำนวนร้อยละ
ไทยรัฐ	31	16.40
เดลินิวส์	29	15.34
มติชน	42	22.22
กรุงเทพธุรกิจ	87	46.04
รวม	189	(100.00)

จากตารางที่ 1 ซึ่งเป็นตารางแสดงจำนวนการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับ พบว่ามีจำนวน 189 ชิ้น ในระหว่างช่วงวันที่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน 2561 โดยมีหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

มีจำนวนชิ้นข่าวมากที่สุดถึง 87 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 46.04 รองลงมาคือหนังสือพิมพ์
มติชน 42 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 22.22 ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีการนำเสนอข่าว
ที่เกี่ยวข้องกับประเทศสิงคโปร์จำนวน 31 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 16.40
และมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวประเทศสิงคโปร์น้อยที่สุดในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์
จำนวน 29 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 15.34

ตารางที่ 2 จำนวนชิ้นและประเภทของเนื้อหาข่าวประเทศสิงคโปร์จำแนกตาม หนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ

ประเภทของเนื้อหา	ไทยรัฐ	เดลินิวส์	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	รวม
การเมือง ภายในประเทศ	1 (0.53)	3 (1.59)	14 (7.41)	12 (6.35)	30 (15.88)
เศรษฐกิจ ภายในประเทศ	4 (2.12)	0 (0.00)	6 (3.17)	32 (16.93)	42 (22.22)
ความมั่นคง	1 (0.53)	1 (0.53)	2 (1.06)	5 (2.65)	9 (4.77)
ความร่วมมือ ระหว่างประเทศ	13 (6.88)	12 (6.35)	7 (3.70)	14 (7.41)	46 (24.34)
ความช่วยเหลือ ระหว่างประเทศ	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
ความขัดแย้ง ระหว่างประเทศ	2 (1.06)	3 (1.59)	0 (0.00)	1 (0.53)	6 (3.17)
วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีการแพทย์	2 (1.06)	2 (1.06)	4 (2.12)	17 (8.99)	25 (13.23)

ตารางที่ 2 จำนวนขึ้นและประเภทของเนื้อหาข่าวประเทศสิงคโปร์จำแนกตามหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ (ต่อ)

ประเภทของเนื้อหา	ไทยรัฐ	เดลินิวส์	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	รวม
ภัยธรรมชาติ	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
อื่น ๆ	8 (4.23)	8 (4.23)	9 (4.76)	6 (3.17)	31 (16.40)
รวม	31 (16.40)	29 (15.35)	42 (22.22)	87 (46.03)	189 (100.00)

จากตารางที่ 2 พบว่าการเสนอเนื้อหาประเภทของข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 4 ชื่อฉบับมีส่วนการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป โดยในภาพรวมจะพบว่า เนื้อหาด้านความร่วมมือระหว่างประเทศมีจำนวนขึ้นข่าวมากที่สุดถึง 46 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 24.34 รองลงมาเป็นเรื่องเศรษฐกิจภายในประเทศมีจำนวน 42 ชิ้นข่าว คิดเป็นร้อยละ 22.22 ในขณะที่เนื้อหาข่าวประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ได้ถูกจัดไว้ใน 8 หมวดข้างต้นมีจำนวน 31 ชิ้นข่าว คิดเป็นร้อยละ 16.40 ส่วนเนื้อหาด้านการเมืองในประเทศมีจำนวนไล่เรียงมาจำนวน 30 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 15.88 ต่อมาเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ปรากฏจำนวน 25 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 13.23

เนื้อหาข่าวประเทศสิงคโปร์ด้านความมั่นคงปรากฏจำนวน 9 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 4.77 ขณะที่ข่าวด้านความขัดแย้งระหว่างประเทศพบเพียง 6 ข่าว ตลอดระยะเวลาทั้ง 11 เดือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.17 เท่านั้น นอกจากนี้ เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสิงคโปร์ที่ไม่ปรากฏตลอดทั้ง 11 เดือน คือข่าวที่เกี่ยวข้องกับภัยทางธรรมชาติและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

จากตารางที่ 2 นั้นเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายฉบับพบว่าเนื้อหาด้านการเมืองภายในประเทศมีการนำเสนอมากที่สุดในหนังสือพิมพ์มติชน รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตามลำดับ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักไปที่นโยบายของประเทศสิงคโปร์ ทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจัดการภัยจากการก่อการร้าย โดยการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำงานของสื่อมวลชนในการห้ามการรายงานข่าวเพื่อความมั่นคงของประเทศ ข่าวนโยบายการจัดการกับปัญหายาเสพติดของสิงคโปร์ด้วยการตัดสินใจโทษประหารชีวิต รวมถึงการออกกฎหมายเพื่อปราบปรามการเผยแพร่ข่าวลวง นอกจากนี้ยังนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้นำประเทศที่ออกมาปฏิเสธหลังจากมีข่าวการผูกขาดอำนาจจากพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม

ส่วนเนื้อหาด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีการเสนอจำนวนชิ้นข่าวมากที่สุด รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์มติชนและหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ส่วนหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ไม่มีการนำเสนอเนื้อหาในหมวดนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการรายงานสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของสิงคโปร์ การจัดอันดับของการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก อีกทั้งยังมีเนื้อหาที่แสดงถึงวิสัยทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สิงคโปร์วางแผน เช่น การปฏิรูประบบอุตสาหกรรมการบินเพื่อขยายอัตราการว่างงานในประเทศ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาด้านความมั่นคงหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีการนำเสนอมากที่สุด รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์มติชน ส่วนการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีจำนวนเท่ากันเพียง 1 ข่าว สำหรับข่าวด้านความมั่นคงที่ปรากฏนำเสนอ มุมมองที่ประเทศสิงคโปร์เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ในด้านการเป็นดินแดนเสรีทางการค้า สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีหนังสือเดินทางที่ทรงอิทธิพลเป็นอันดับสองของโลกรองจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่นเดียวกับการเป็นประเทศที่มีความปลอดภัยในการใช้ชีวิต อันเป็นผลมาจากระบบรักษาความปลอดภัย

ที่เข้มงวดการมีกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรง ระบบการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการแล้วแต่ส่งผลด้านความมั่นคงของประเทศสิงคโปร์แทบทั้งสิ้น

ด้านข่าวความร่วมมือระหว่างประเทศอันเป็นสัดส่วนข่าวที่มีจำนวนการนำเสนอมากที่สุดในแต่ละหมวด หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มีจำนวนชิ้นนำเสนอที่ใกล้เคียงกันไล่เรียงกัน ส่วนหนังสือพิมพ์มติชนมีจำนวนการนำเสนอข่าวในหมวดนี้น้อยที่สุด สำหรับเนื้อหาข่าวด้านการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ มีทั้งด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน อย่างการลงทุนสร้างรถไฟความเร็วสูงระหว่างมาเลเซียและสิงคโปร์ และการให้ความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจและเป็นพื้นที่ในการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือ รวมไปถึงการให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งระดับรัฐบาลและภาคธุรกิจ เป็นต้น

สำหรับข่าวความขัดแย้งระหว่างประเทศ พบว่ามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับเนื้อหาข่าวหมวดอื่น ๆ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีการนำเสนอข่าวกลุ่มนี้เยอะที่สุด โดยมีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีจำนวนที่เรียงกันมา ส่วนหนังสือพิมพ์มติชนไม่มีการนำเสนอข่าวในหมวดนี้ เนื้อหาที่ปรากฏเป็นเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมาเลเซีย นายกรัฐมนตรีคนใหม่มีคำสั่งยกเลิกโครงการรถไฟความเร็วสูงทันที เนื่องจากระบุว่าเป็นการสร้างหนี้สาธารณะเพิ่มมากขึ้น โดยที่มาเลเซียแทบไม่ได้ประโยชน์ใดจากการลงทุนในโครงการดังกล่าว ทั้งยังความเป็นมาในประวัติศาสตร์ที่สิงคโปร์ที่มีความไม่ลงรอยกับมาเลเซียภายหลังการแยกตัวออกมาปกครองตนเอง

สำหรับเนื้อหาข่าวด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์นั้น พบว่าหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีจำนวนการนำเสนอเยอะที่สุด รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์มติชน ขณะที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีจำนวนชิ้นข่าวเท่ากัน เนื้อหาข่าวในประเด็นนี้นำเสนอในด้านที่สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ การปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์สัตว์

แม้จะเป็นประเทศเล็ก ๆ ไม่มีทรัพยากรใดแม้แต่แร่ดีบุก แต่สิงคโปร์ยังเป็นผู้นำด้านธุรกิจด้านอุตสาหกรรมอากาศยาน ความรู้ด้านเทคโนโลยีด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) นอกจากนี้ยังนำเสนอความก้าวหน้าของแผนการศึกษาที่บูรณาการความรู้แบบรอบด้าน สิงคโปร์พร้อมผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

ด้านเนื้อหาอื่น ๆ ที่นำเสนอในกลุ่มนี้ค่อนข้างมีเนื้อหาที่หลากหลาย ตั้งแต่ความนิยมในการรับประทานทุเรียนของชาวสิงคโปร์ ชาวอุบัติเหตุของชาวสิงคโปร์ นักลงทุนชาวสิงคโปร์ที่ถูกหลอกโดยคนไทย การเสนอให้ศูนย์อาหารริมถนนให้เป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) เป็นมรดกโลก เป็นต้น

2. ทิศทางของข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

ส่วนที่ 2 ทิศทางของข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ไทยรายวันได้นำเสนอ ใน 3 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทางบวก ทิศทางเป็นกลาง และทิศทางลบ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 ทิศทางการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ในหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับ โดยภาพรวม

ทิศทางของข่าว	ไทยรัฐ	เดลินิวส์	มติชน	กรุงเทพธุรกิจ	รวม
ทิศทางบวก	13 (6.87)	15 (7.93)	28 (14.81)	58 (30.68)	114 (60.31)
ทิศทางเป็นกลาง	14 (7.41)	11 (5.82)	5 (2.65)	20 (10.58)	50 (26.46)
ทิศทางลบ	4 (2.12)	3 (1.59)	9 (4.76)	9 (4.76)	25 (13.23)
รวม	31 (16.40)	29 (15.34)	42 (22.22)	87 (46.03)	189 (100.00)

จากตารางที่ 3 ตารางนำเสนอทิศทางการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 4 ชื่อฉบับ พบว่ามีจำนวนเนื้อหาข่าวรวมทั้งสิ้น 189 ชิ้น มีข่าวที่นำเสนอในทิศทางบวกต่อประเทศสิงคโปร์จำนวน 114 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 60.31 ข่าวที่นำเสนอทิศทางเป็นกลางต่อประเทศสิงคโปร์มีจำนวนทั้งสิ้น 50 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 26.46 และข่าวหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอประเทศสิงคโปร์ในทางลบมีจำนวนทั้งหมด 25 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 13.23 เมื่อพิจารณาตามรายชื่อหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับแล้ว หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจนำเสนอข่าวในทิศทางบวกต่อประเทศสิงคโปร์มากที่สุดจำนวน 58 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 30.68 รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์มติชนมีข่าวในทิศทางบวก 28 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 14.81 ในขณะที่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีข่าวทิศทางบวกจำนวน 15 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.93 และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีจำนวนข่าวทิศทางบวกทั้งสิ้น 13 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.87

ทิศทางของข่าวที่นำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลางต่อประเทศสิงคโปร์มีจำนวน 20 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 10.58 ที่นับว่ามากที่สุดเป็นของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจำนวน 14 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.41 ในขณะที่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีการนำเสนอข่าวทิศทางกลางจำนวน 11 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 5.82 และมีการนำเสนอข่าวในทิศทางที่เป็นกลางจำนวนน้อยสุดได้แก่หนังสือพิมพ์มติชนมีจำนวนข่าวที่เป็นกลางจำนวน 5 ชิ้น และคิดเป็นร้อยละ 2.56

สำหรับข่าวที่เกี่ยวกับสิงคโปร์ที่นำเสนอทิศทางลบนั้น หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและหนังสือพิมพ์มติชนมีการนำเสนอเพียง 9 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 4.76 รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ที่มีจำนวนข่าวด้านลบจำนวน 4 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 2.12 ส่วนหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์ในทิศทางลบน้อยที่สุด 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 1.59

ตารางที่ 4 ทิศทางการนำเสนอข่าวประเทศสิงคโปร์จำแนกตามประเภทเนื้อหา

ประเภทของเนื้อหา	ทิศทางบวก	ทิศทางเป็นกลาง	ทิศทางลบ	รวม
การเมือง ภายในประเทศ	21 (11.11)	3 (1.59)	6 (3.17)	30 (15.87)
เศรษฐกิจ ภายในประเทศ	28 (14.81)	12 (6.35)	2 (1.06)	42 (22.22)
ความมั่นคง	3 (1.59)	1 (0.53)	5 (2.65)	9 (4.77)
ความร่วมมือ ระหว่างประเทศ	24 (12.70)	21 (11.11)	1 (0.53)	46 (24.34)
ความช่วยเหลือ ระหว่างประเทศ	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
ความขัดแย้ง ระหว่างประเทศ	0 (0.00)	2 (1.06)	4 (2.12)	6 (3.17)
วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีการแพทย์	19 (10.05)	5 (2.65)	1 (0.53)	25 (13.23)
ภัยธรรมชาติ	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
อื่น ๆ	19 (10.05)	6 (3.17)	6 (3.17)	31 (16.40)
รวม	114 (60.31)	50 (26.46)	25 (13.23)	189 (100.00)

จากตารางที่ 4 พบว่าการนำเสนอเนื้อหาด้านการเมืองภายในประเทศสิงคโปร์จากหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับมีจำนวน 30 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 15.87 นั้น มีข่าวที่ถูกนำเสนอในทิศทางบวกมากที่สุดมีจำนวน 21 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 11.11 นำเสนอในทิศทางลบ จำนวน 6 ชิ้นคิดเป็นร้อยละ 3.17 และทิศทางที่เป็นกลาง

จำนวน 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 1.59 ส่วนเนื้อหาข่าวด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ มีจำนวน 42 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 22.22 ของเนื้อหาข่าวทั้งหมด โดยมีเนื้อหาในทิศทางบวกมากที่สุดถึง 28 ชิ้นข่าว คิดเป็นร้อยละ 14.81 ทิศทางเป็นกลางจำนวน 12 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.35 ในขณะที่ทิศทางที่นำเสนอด้านลบมีเพียง 2 ชิ้นคิดเป็น ร้อยละ 1.06

เนื้อหาข่าวด้านความมั่นคงที่ถูกนำเสนอพบว่า มีปริมาณค่อนข้างน้อย มีเพียง 9 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 4.77 จากข่าวทั้งหมด นำเสนอในทิศทางที่เป็นลบจำนวน 5 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 2.65 ทิศทางบวกจำนวน 3 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 1.59 และทิศทางเป็นกลางจำนวน 1 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 0.53 ของข่าวทั้งหมด ขณะที่เนื้อหาข่าวด้านความมั่นคงของประเทศสิงคโปร์ถูกหนังสือพิมพ์หยิบมานำเสนอมากที่สุดถึง 46 ข่าว มีทิศทางการนำเสนอข่าวในทางบวกสูงถึง 24 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 12.70 ในขณะที่ทิศทางเป็นกลางปรากฏจำนวน 21 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 11.11 มีเพียงข่าว 1 ชิ้นที่ถูกนำเสนอในด้านลบ คิดเป็นร้อยละเพียง 0.53 เท่านั้น

ประเด็นต่อมาเป็นเนื้อหาข่าวด้านความขัดแย้งระหว่างประเทศ พบว่ามีเพียง 6 ข่าวเท่านั้น โดยมีการนำเสนอในทิศทางที่เป็นลบมากที่สุดถึง 4 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 2.12 และเป็นกลางจำนวน 2 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 1.06 ส่วนเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพบว่า มีการนำเสนอจำนวน 25 ข่าว สัดส่วนของเนื้อหาข่าวที่นำเสนอในทิศทางบวกมีจำนวนมากที่สุดถึง 19 ชิ้น หรือร้อยละ 10.05 ทิศทางเป็นกลางร้อยละ 2.65 และทิศทางลบนำเสนอเพียง 1 ข่าว หรือร้อยละ 0.53 เท่านั้น

ด้านเนื้อหาอื่น ๆ มีจำนวน 31 ข่าว จำแนกออกเป็นทิศทางบวก 19 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 10.05 และทิศทางกลางและทิศทางเป็นลบจำนวน 6 ข่าว เช่นเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 3.17 เหมือนกัน ด้านข่าวที่ไม่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับในระยะเวลา 11 เดือน พบว่ามี 2 ประเภทเนื้อหาได้แก่ ข่าวด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศและข่าวที่เกี่ยวกับภัยธรรมชาติ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเนื้อหาแล้ว สำหรับชาวด้านการเมืองภายในประเทศพบว่าทิศทางบวกถูกหยิบมานำเสนอมากที่สุด มักเป็นเรื่องผู้นำประเทศ เช่น นโยบายด้านการปรับคณะรัฐมนตรีโดยพยายามผลักดันให้คนรุ่นใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ เพื่อสยบข่าวการเป็นประเทศที่ปกครองด้วยรูปแบบการเมืองแบบอำนาจนิยม ในขณะเดียวกันข่าวกลุ่มนี้ก็ยังสะท้อนแนวทางนโยบายการบริหารประเทศ เช่น การให้ความสำคัญด้านการศึกษา นโยบายการส่งเสริมกระบวนการทางความคิดที่แตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม หรือการยอมรับอัตลักษณ์ที่หลากหลายเพื่อทำงานในสังคม นโยบายเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ประเทศสิงคโปร์มีความมั่นคงในด้านการเมืองภายในและได้รับการยอมรับจากนานาประเทศอีกด้วย

ส่วนข่าวที่เป็นด้านการเมืองภายในที่ถูกนำเสนอในด้านลบคือแนวทางการบริหารประเทศที่บังคับใช้กฎหมายปิดกั้นการทำงานของสื่อมวลชน ด้วยเหตุผลของภัยความมั่นคงการถ่ายทอดสดหรือการฉายภาพเหตุการณ์การก่อการร้ายหรือภัยทุกรูปแบบต่อสังคม ล้วนมีส่วนในการสกัดกั้นเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชนที่มีหน้าที่รายงานข่าวเช่นเดียวกับข่าวการปิดกั้นเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน ที่รัฐบาลพยายามเรียกร้องให้ทางผู้ให้บริการเครือข่ายเฟซบุ๊กลบข้อความที่รัฐบาลให้ความเห็นว่าเป็นการเข้าใจผิด และประสงคร้ายกับรัฐ

เนื้อหาด้านข่าวเศรษฐกิจภายในประเทศพบว่าเนื้อหาด้านบวกมีมากที่สุด เช่นการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีทางเศรษฐกิจ การเป็นสังคมไร้เงินสดแบบเต็มรูปแบบ การมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง เช่น การกระตุ้นให้ประชาชนจ่ายภาษีมีกองทุนสำรองแห่งชาติมาใช้ดูแลผู้สูงอายุ นโยบายการทำงานของคนวัยเกษียณส่งผลทำให้มีแรงงานและประชาชนเกือบทุกระดับสามารถจ่ายภาษีให้รัฐเช่นเดียวกันรายได้ของประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ขั้นต่ำอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าทุกประเทศในอาเซียนติดอันดับโลก เป็นต้น

ด้านข่าวที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงสิงคโปร์ถูกนำเสนอเนื้อหาข่าวด้านดีเกี่ยวกับการเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจที่มั่นคง ส่งผลต่อเสถียรภาพบนเวทีโลก ทุกประเทศต่างต้อนรับชาวสิงคโปร์ไม่เพียงแต่ด้านการท่องเที่ยวหากแต่ยังเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนเหล่านั้นด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องการสร้างความมั่นคงด้านความปลอดภัยให้กับประชาชนทำให้การจัดอันดับเมืองที่น่าอยู่ในโลกสิงคโปร์ติดอันดับ 1 ในด้านการเป็นประเทศที่น่าอยู่ และมีความปลอดภัยจากภัยคุกคามมากที่สุด

เนื้อหาด้านความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น พบว่า ในช่วงปีที่ผ่านมา สิงคโปร์รับตำแหน่งเป็นประธานอาเซียนในการดำเนินการจัดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) และยังเป็นประเทศที่ถูกเลือกจากประเทศมหาอำนาจในการเจรจากันระหว่างสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือ เนื้อหายังสะท้อนให้เห็นว่าเพราะเหตุใดมหาอำนาจจึงไว้วางใจสิงคโปร์ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าประเทศสิงคโปร์มีสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับทุกค่ายการเมืองระดับโลก สามารถให้ความร่วมมือตามแต่ที่มิตรประเทศจะพึงมีให้แกกัน

เนื้อหาข่าวด้านความขัดแย้งระหว่างประเทศ แม้ว่าจะมีข่าวด้านลบกับสิงคโปร์ในเนื้อหาเรื่องนี้ แต่จากการศึกษายังไม่พบว่าข้อมูลการขัดแย้งในชั้นวิกฤตหรือชั้นยุติบทบาทมิตรประเทศ เพียงแต่มีการรายงานข่าวให้เห็นร่องรอยความบาดหมางในอดีตกับมาเลเซีย การยุติโครงการความร่วมมือของรัฐบาลมาเลเซียที่ภายหลังมีการผลัดเปลี่ยนผู้นำคนใหม่ ซึ่งจากเนื้อหาข่าวมีการให้ข้อคิดเห็นว่าอาจจะมีความขัดแย้งขึ้นในอนาคต ซึ่งนั่นก็เป็นเพียงการคาดการณ์ของผู้เขียนข่าวมิได้เป็นข้อเท็จจริงแต่ประการใด

ส่วนเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ พบว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความสนใจและมักจะเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีทางเศรษฐกิจดิจิทัลทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพทย์ จากเนื้อหาข่าวพบว่าสิงคโปร์กำลังให้ความสนใจกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ต้องการนำมาใช้งานในชีวิตประจำวัน การให้การศึกษาอย่างจริงจังกับเรื่องนี้ เพื่อต้องการพยายาม

ทำความเข้าใจและลดข้อกังวลเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาแทนที่แรงงานมนุษย์ ส่วนด้านเทคโนโลยีที่เป็นเนื้อหาเชิงลบ มีการระบุว่า สุนัขลักษณะทางไซเบอร์ของคนสิงคโปร์อยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจมากนัก เช่น การตั้งคำรหัสผ่านสื่อต่าง ๆ มักใช้รหัสป้องกันการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวเหมือน ๆ กัน

ประเด็นและเนื้อหาอื่น ๆ ของข่าวที่นำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์นั้น พบว่า มักเป็นการรายงานสถานการณ์โดยทั่วไป เช่น เรื่องการศึกษาของสิงคโปร์ที่มีความมั่นคง การใช้ศาสนาเพื่อการกล่อมเกลาคความเห็นที่แตกต่างของกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางศาสนา คอลัมน์นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงแนวทางการรักษาสัตว์เลี้ยงด้วยการลดการใช้พลาสติกในร้านอาหาร แต่กระนั้นเลยการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวไม่เพียงแต่มีแต่ด้านชื่นชมหรือทิศทางบวกเสมอไป ยังกลับมีการรายงานเชิงลบด้วย ยกตัวอย่างเช่น การขาดความรู้ในการรีไซเคิลขยะจำพวกพลาสติก เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

จากผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยทั้ง 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยเก็บข้อมูลจากข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน 2561 นั้น พบว่ามีข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์จำนวน 189 ข่าว มีการนำเสนอบนหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

ประเภทของข่าวที่นำเสนอ พบว่ามีการนำเสนอประเทศสิงคโปร์ในประเด็นด้านความร่วมมือระหว่างประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจและความเจริญทางการค้า สภาวะการเมืองภายในประเทศที่มีเสถียรภาพ เนื้อหาเกี่ยวกับด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์

เช่นเดียวกับเนื้อหาที่เกี่ยวกับความมั่นคง ตามลำดับ ส่วนเนื้อหาที่พบน้อยมาก คือเรื่องความขัดแย้งระหว่างประเทศ และเนื้อหาที่ไม่พบว่ามีการนำเสนอเลยนั้น คือด้านการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศและภัยธรรมชาติ

ทิศทางของข่าวที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

จากผลการศึกษาพบว่า ทิศทางการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับประเทศสิงคโปร์ค่อนข้างนำเสนอไปในทิศทางบวกมากกว่าทิศทางลบ หนังสือพิมพ์ 4 ชื่อฉบับนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิงคโปร์ในทิศทางบวกมากกว่าทิศทางเป็นกลาง และทิศทางลบ เนื้อหาทิศทางที่เป็นกลางนั้นหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมีปริมาณที่นำเสนอมากกว่าข่าวด้านลบ ยกเว้นหนังสือพิมพ์มติชนที่นำเสนอเนื้อหาทางลบมากกว่าเนื้อหาที่เป็นกลาง

เมื่อพิจารณาดูทิศทางการนำเสนอข่าวตามประเภทเนื้อหาแล้วพบว่า เนื้อหาด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะเป็นบวกสูงกว่าเนื้อหาด้านการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ รองลงมาเป็นเนื้อหาด้านการเมืองภายในประเทศ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข่าวปกิณกะทั่วไปก็ถูกนำเสนอในทิศทางบวกเช่นเดียวกัน

สำหรับทิศทางการนำเสนอที่เป็นกลางพบว่าเนื้อหาด้านความร่วมมือระหว่างประเทศกลับถูกหยิบมานำเสนอในทิศทางเป็นกลางมากกว่าเนื้อหาเศรษฐกิจภายในประเทศ รองลงมาเป็นข่าวทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีทางการแพทย์ การเมืองภายในประเทศ ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น ตามลำดับ

ในส่วนทิศทางการนำเสนอในด้านลบ พบว่าอันดับหนึ่งเป็นข่าวการเมืองภายในประเทศ และข่าวอื่น ๆ ทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง รองลงมาเป็นด้านความมั่นคงของประเทศ ในขณะเดียวกันก็ยังพบข่าวความขัดแย้งระหว่างประเทศ และเศรษฐกิจภายในประเทศมีปริมาณที่ลดน้อยลงตามลำดับ

สื่อมวลชนไทยกับการจัดวาระประเทศเพื่อนบ้าน กรณีสิงคโปร์

จากผลการศึกษาเห็นได้ชัดว่าการทำงานของสื่อมวลชนไทย (หนังสือพิมพ์) ก่อนข้างมีความชัดเจนในด้านการวางกลยุทธ์การนำเสนอข่าวมีแนวทางการวางเนื้อหาข่าวที่มองเพื่อนสมาชิกอาเซียนอย่างสิงคโปร์ในทิศทางที่เป็นบวกมากกว่าที่สื่อสิงคโปร์มองประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของเกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2558, น. 104-107) ที่พบว่าสื่อสิงคโปร์นำเสนอประเทศไทยในเชิงลบมากกว่า การนำเสนอในทิศทางอื่น ๆ โดยมักจะหยิบยกประเด็นการเมืองที่กำลังมีปัญหาทางการเมืองมานำเสนอ ในขณะที่ผลการศึกษาของรุจน์ โกมลบุตร (2558, น. 37) ให้ข้อสรุปที่แตกต่างกันออกไป โดยระบุว่าสื่อมวลชนของ สปป. ลาวนำเสนอภาพประเทศไทยในหน้าหนังสือพิมพ์ไปในทิศทางที่ค่อนข้างเป็นบวกในลักษณะพันธมิตรในด้านสังคมและวัฒนธรรม

โดยผู้วิจัยตีความว่า เนื้อหาข่าวที่ถูกนำเสนอมาในการศึกษาค้างนี้ อาจจะเป็นเพราะบริบททางด้านสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาข่าวที่ถูกนำเสนอในแนวทางที่บวกส่วนใหญ่ล้วนเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในประเทศ รองลงมาเป็นเรื่องของความร่วมมือระหว่างประเทศ เพราะในสถานการณ์ช่วงนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีการปูทางให้สิงคโปร์มีบทบาทและเป็นประเด็นที่ทั่วโลกกำลังจับจ้องมองทั้งการเป็นประธานอาเซียนและการเป็นพื้นที่ในการเจรจาครั้งประวัติศาสตร์ระหว่างผู้นำทั้ง 2 ค่ายอุดมการณ์ทางการเมืองของโลก การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยในขณะนั้นจึงต้องรายงานข่าวสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์โลก เช่นเดียวกับการให้น้ำหนักข่าวไปที่สิงคโปร์ในฐานะผู้กระชับมิตรและมีความสามารถในการจับมือ 2 ขั้วมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือ ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจเป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นหนักไปในการรายงานข่าวหนักเช่นข่าวเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงในต่างประเทศที่อาจส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ จึงมีการเน้นน้ำหนักข่าวไปในด้านเศรษฐกิจ จึงไม่น่าแปลกที่จะปรากฏเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวมากกว่าด้านอื่น

ผลการศึกษารั้ครั้งนี้ให้ข้อค้นพบที่แตกต่างไปจากผลการศึกษาของ ญัญจิรา ณ ระนอง (2548, น. 112) ที่พบว่าขึ้นข่าวที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์แต่ละหัวชื่อบั้บมีการนำเสนอข่าวการเมืองภายในประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นข่าวเศรษฐกิจ และข่าวภัยก่อการร้าย สำหรับทิศทางที่นำเสนอ มีทิศทางเป็นกลางมากที่สุด รองลงมาเป็นทิศทางลบ และทิศทางบวกน้อย ผู้วิจัยตีความว่าน่าจะเป็นเพราะบริบทและช่วงเวลาที่ทำการศึกษา หากพิจารณาตามทฤษฎีการกำหนดวาระสารจะสามารถทำให้เห็นทิศทางของหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่างเช่นกรณีของกรุงเทพมหานครที่มีการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจภายในประเทศสังคมไปร้อออกมาเสนอเยอะมากที่สุด กว่าประเด็นอื่น เพื่อให้กลายเป็นประเด็นที่โดดเด่น (Salience) และเป็นสิ่งที่ผู้อ่านต้องให้ความสนใจ สอดคล้องกับคำอธิบายของ Lippmann และ Cohen (Baran and Davis, 2012, p. 346) ที่อธิบายการกำหนดวาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ว่ามีความสำคัญอย่างมากในการทำให้ประชาชนที่อ่านหนังสือพิมพ์คิดเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ

กรณีสังคมไปร้ จากการพิจารณาผลการศึกษาโดยรวมทุกฉบับนั้น จะเห็นได้ชัดว่าสื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอประเด็นทางเศรษฐกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างเด่นชัด น้อยกว่าเรื่องภายในประเทศ ผู้วิจัยมองว่าอาจจะ เป็นเพราะส่วนหนึ่งที่สังคมไปร้ค่อนข้างมีระบบการบริหารจัดการข้อมูลของประเทศ อย่างระมัดระวัง เนื่องจากประเทศสังคมไปร้มีความโดดเด่นด้านการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ดังนั้นสิ่งที่จะกระทบเสถียรภาพของประเทศและจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่อาจจะปล่อยปะละเลยได้ ดังนั้นข่าวสารหรือข้อมูลที่ถูกนำเสนอมานั้นอาจจะมาจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือหากแต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการตรวจสอบมาแล้วว่า จะไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในแต่ละด้านของสังคมไปร้แล้วเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลวี พิโรจน์รัตน์. (2545). การเปิดรับการสื่อสารที่มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์
ตราสินค้าอาหารแปรรูปไทยในกลุ่มผู้บริโภคสิงคโปร์. [วิทยานิพนธ์
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- เกศราพร ทองพุ่มพุกษา. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง การนำเสนอเนื้อหา
เกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ:
กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์สิงคโปร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐธิกา ณ ระนอง. (2548). การนำเสนอข่าวประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน
ทางหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน. [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- นพรัตน์ ปทุมรังสี. (2541). การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอดส์ ในหนังสือพิมพ์รายวัน
ภาษาอังกฤษของประเทศไทยและสิงคโปร์. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 7).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ชรี สุมิตร. (2557). ประวัติศาสตร์สิงคโปร์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ภูติท ไชยลังกา. (2560). การสื่อสารในระบบโรงเรียนของประเทศสิงคโปร์
เพื่อเตรียมความพร้อมทรัพยากรมนุษย์สู่ตลาดงาน. [วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2556). วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รุจน์ โกมลบุตร. (2558). รายงานการวิจัยเรื่องการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
กับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว: ศึกษากรณี หนังสือพิมพ์ “ประชาชน”. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมิตรา นคินทร์บดี. (2529). *การศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดนโยบายด้านข่าวโทรทัศน์ในไทย สิงคโปร์และมาเลเซีย*. [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

อนัญญา กรรณสูตร. (2556). *การรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่มีต่อร้านอาหารไทยในประเทศสิงคโปร์กับความภักดีต่อตราสินค้าและภาพลักษณ์ของประเทศไทย*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

Baran, S. J., & Davis, D. K. (2012). *Mass Communication Theory: Foundations, ferment, and Future*. Belmont: Wadsworth.

Dearing, J., W. (1996). *Agenda-Setting*. CA: Thousand Oaks.

Freeman, B. C. (2010). Through a Western Lens: Partrayals of a ‘Rising’ ASEAN and its member Countries in The New York Times. *The International Communication Gazette*, 72(3), 269-285.

Stevenson, R. L., & Shaw, D. L. (1984). *Foreign News and the New World Information Order*. Iowa: Iowa Press.

การศึกษาวาทกรรมความรักชาติในแบบเรียน
วิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้าภายใต้การปกครอง
ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง

A Study of Patriotism Discourse in the Young Pioneers'
Activities Textbooks under the Leadership
of President Xi Jinping

(Received: Aug 25, 2019 Revised: June 4, 2020 Accepted: June 19, 2020)

วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร¹

Wuttipong Prapantamit

สุรสิทธิ์ อมรรณวิศศักดิ์²

Surasit Amornwanitsak

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งรวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้าภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า สะท้อนความพยายามของรัฐในการสร้างความรักชาติผ่านการเรียบเรียงเนื้อหาที่สอดแทรกวาทกรรมความรักชาติทั้งสิ้น 4 วาทกรรมหลัก ได้แก่ วาทกรรมยืนหยัดในระบอบสังคมนิยมที่เข้มแข็งให้เยาวชนอยู่ภายใต้ระบอบสังคมนิยมและปฏิบัติตามค่านิยมหลักสังคมนิยม วาทกรรมเชื้อเพลิงและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ สร้างค่านิยมเชื้อเพลิง

¹นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมจีนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การชี้นำของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ มีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของรัฐ วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญ หล่อหลอมการตามรอยแบบอย่างค่านิยม บุคคลในประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์ และวาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณ ความเป็นจีน สร้างความรักและหวงแหนในขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการแสดง อัตลักษณ์ความเป็นชาติภายใต้กรอบความเป็นสังคมนิยม ทั้งนี้ การสร้างวาทกรรม ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเรียก ความศรัทธาจากพลเมืองในชาติที่มีต่อ พรรคคอมมิวนิสต์ อันเนื่องมาจากการเกิดวิกฤตการณ์การลดลงของอัตราการเติบโต การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผลให้รัฐสร้างวาทกรรมเพื่อเป็น เครื่องมือในการบ่มเพาะค่านิยมความรักชาติ ความศรัทธา เชิดชูลัทธิสังคมนิยม แบบมีอัตลักษณ์จีน เชื้อฟังกการชี้นำของผู้นำประเทศและเดินตามเส้นทาง ของพรรคคอมมิวนิสต์

คำสำคัญ: วาทกรรม ความรักชาติ แบบเรียน กิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า

Abstract

This research article aimed to collect and analyze the patriotism discourse in the Young Pioneers' Activities textbooks under the leadership of President Xi Jinping. The results show that Young Pioneers' Activities textbook reflects the government's attempt to create the patriotism through the content including the 4 main patriotism discourses which were 1) resilience discourse in socialism that teaches the youth to be under the rules of socialism and follow the social norms, 2) obedience and following discourse of the Communist party that sets the value of obeying the head of Communist's instructions and expects their people to participate in developing the government policies and plans,

3) following the Important person discourse is to shape people to follow the values of important person in Communist's history, and 4) praising discourse of Chinese spiritual which makes people love, cherish Chinese tradition, and make them express the identity of Chinese people under Socialism. However, the purpose of the Government towards creating of the above-mentioned discourses was to restore the people's trust in the Communist party. Due to the increasing number of the applicants in the Communist party, the government had to compile the discourses as a tool for instilling patriotism which would cause the youth of the nation to praise and have faith in the Chinese's Socialism characteristics, obey the nation's leader, and follow the paths of the Communist party.

Keywords: Discourse, Patriotism, Textbook, Young Pioneers' Activities

บทนำ

ฝ่ายองค์การของคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (中国共产党中央委员会组织部; The Organization Department of the Central Committee of the Communist Party of China) ได้เผยแพร่ข้อมูลสถิติจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในปี 2017 มีทั้งสิ้น 89,564,000 คน ซึ่งมากกว่าปี 2016 อยู่ 110,000 คน หากสำรวจข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2012 เป็นช่วงสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีหูจิ่นเทา (胡锦涛; Hu Jintao) จนถึงปี 2017 ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (习近平; Xi Jinping) แสดงให้เห็นถึงอัตราจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2012 มีสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น 85,127,000 คน ปี 2013 มีสมาชิกจำนวน 86,686,000 คน ปี 2014 มีจำนวนสมาชิก 87,793,000 คน

ปี 2015 มีจำนวนสมาชิก 88,758,000 คน ปี 2016 มีจำนวนสมาชิก 89,447,000 คน จนถึงปี 2017 มีจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น 89,564,000 คน (Communist Party of China, 2017, Online) แม้ว่าจำนวนของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในแต่ละปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่หากวิเคราะห์อัตราการเติบโตของจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนตั้งแต่ปี 2012-2017 แสดงให้เห็นถึงอัตราการเติบโตที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

นับตั้งแต่ปี 2013 เป็นต้นมา อัตราการเติบโตของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ลดลงต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัด ในปี 2013 อัตราการเติบโตของจำนวนสมาชิกลดลงเหลือ 1.79 เปอร์เซ็นต์ ปี 2014 ลดลงเหลือ 1.26 เปอร์เซ็นต์ ปี 2015 ลดลงเหลือ 1.08 เปอร์เซ็นต์ ปี 2016 ลดลงเหลือ 0.76 เปอร์เซ็นต์ และในปี 2017 ลดลงเหลือเพียง 0.13 เปอร์เซ็นต์ สะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตอัตราการเติบโตของจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ลดลง (Communist Party of China, 2017, Online) ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากการที่เยาวชนจีนรุ่นใหม่ไม่ประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อันด้วยเหตุผลในการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของตนที่ตอบโจทย์ในการสร้างคุณภาพชีวิตและรายได้มากกว่าการเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ จึงเป็นผลให้พลเมืองส่วนใหญ่มองเลียดต่อการให้ความสำคัญในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์

วิกฤตดังกล่าวจึงเป็นหนึ่งในปัจจัยให้รัฐดำเนินการเรียกคืนความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพรรคคอมมิวนิสต์ ผ่านการเรียบเรียงและประกาศบังคับใช้แบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า (《少先队活动; Young Pioneers' Activities) เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ปี 2017 เป็นวิชากิจกรรมเสริมหลักสูตรภาคบังคับในระดับการศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 8 สำหรับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 7-14 ปี ศึกษาสัปดาห์ละ 1 คาบเรียน (Office of the National Youth Work Committee, 2017, Online)

ประเด็นที่น่าสนใจของการเรียบเรียงแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชน
แนวหน้า คือ แบบเรียนแสดงให้เห็นถึงการเรียบเรียงวาทกรรมในแบบเรียน
ที่ไม่เพียงแต่อาศัยกลไกทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือถ่ายทอดค่านิยมความรักชาติ
เท่านั้น หากแต่ยังอาศัยกลไกทางด้านวัฒนธรรมเพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียน
เกิดความรักชาติและแสดงความภักดีต่อชาติผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การเชื้อฟัง
การชี้แนะของผู้นำประเทศ การรักในมวลชนและพรรคคอมมิวนิสต์ รวมถึง
การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จึงอาจเป็นเป้าหมายสำคัญ
ของการเรียบเรียงแบบเรียนชุดดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรม
กลุ่มเยาวชนแนวหน้า สมัยประธานาธิบดีสีจิ้นผิง

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้การศึกษาแบบกรณีศึกษา (Qualitative single-case study)
ผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) จากชุดแบบเรียน
วิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า ฉบับประกาศใช้ทางการปี 2017 สำนักพิมพ์เด็ก
และเยาวชนแห่งประเทศจีน (中国少年儿童出版社; China children's press)
เป็นสำนักพิมพ์กลางของรัฐ สำหรับผู้เรียนในระดับชั้นการศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 8
จำนวนทั้งสิ้น 16 เล่ม ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้น 66 หน่วย
และกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 129 กิจกรรม ซึ่งอาจเผยให้เห็นการสร้างวาทกรรม
กล่อมเกลารักชาติในมโนทัศน์ต่าง ๆ เช่น การยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม
การเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ การตามรอยแบบอย่างวีรบุรุษรักชาติ
การรักในจิตวิญญาณความเป็นชนชาติจีน

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติ โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis) ของนอร์แมน แฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) มาอธิบายอำนาจทางภาษาผ่าน “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” (The three dimensional framework) ประกอบด้วย ตัวบท (Text) ภาควิปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคม (Social practice)” (Fairclough, 1995, p. 59) มีรายละเอียด ดังนี้

1. **ตัวบท (Text)** คือ องค์ประกอบย่อยที่เล็กที่สุดของวาทกรรม ตัวบทเมื่อมาประกอบเข้าด้วยกันจะอยู่ในรูปคำ (Word) คำศัพท์ (Vocabulary) อนุประโยค (Clause) และประโยค (Sentence) ตัวบททำหน้าที่เป็นตัวแทนเสนอโลกทางสังคมและโลกทางกายภาพ เป็นสิ่งที่คนใช้ในกระบวนการสร้างและผลิตความหมายในเหตุการณ์ทางสังคม (Social events) ซึ่งนอกจากจะใช้ตัวบทเป็นแนวทางหรือเป็นตัวแทนเสนอความหมายแล้วตัวบทยังถูกนำไปใช้ในการผลิตสร้างความหมายด้วย (Fairclough, 2003, pp. 26-28, 159-163)

2. **ภาควิปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive practice)** เป็นกระบวนการที่ทำงานร่วมกันระหว่าง “การผลิตสร้างความหมาย” ที่อาศัยทรัพยากรทางภาษา ได้แก่ ตัวบท (Text) ผ่านการพูด การเขียนกระบวนการจัดระเบียบของวาทกรรม (Order of discourse) เพื่อผลิต (Production) แพร่กระจาย (Distribution) และบริโภค (Consumption) ในบริบทที่การสื่อสารนั้น ๆ เกิดขึ้น การวิเคราะห์ภาควิปฏิบัติทางวาทกรรมจะต้องมองให้เห็นถึงความรู้ ความคิดที่ถูกผลิตซ้ำซึ่งมาจากธรรมเนียมปฏิบัติ (Convention) และอุดมการณ์ (Ideology) ที่ถูกนำมาปรับปรุงตกแต่งและก่อรูปขึ้นใหม่ในอาณาบริเวณที่วาทกรรมและตัวบทต่าง ๆ ได้มาปะทะประสานกัน (Fairclough, 1992, pp. 78-86)

3. **วิถีปฏิบัติทางสังคม (Social practice)** คือ ระบบระเบียบทางสังคมที่เป็นผลผลิตที่มองเห็นในรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์กันของคนในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีแบบแผนทางสังคมเป็นแนวทางปฏิบัติ บ่งบอก

ชี้แนะการแสดงการกระทำ แบบแผนทางสังคมที่วุ่นวายนี้ก่อรูปขึ้นจากการจัดวาง
อย่างเป็นระเบียบของวาทกรรม (Order of discourse) ขณะเดียวกัน แบบแผนสังคม
ก็ทำการผลิตซ้ำวาทกรรมด้วย (Fairclough, 1989, pp. 17-42)

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม
จะเป็นกรอบทฤษฎีสำคัญที่จะนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคม สะท้อนกระบวนการ
ปะทะประสานที่เชื่อมโยงซ้อนทับกันโดยมีเป้าหมายที่การค้นหาคำอธิบายที่แฝงอยู่
ในปฏิบัติการทางสังคม (สามชาย ศรีสันต์, 2561, น. 153) ตัวบทจะทำหน้าที่
เผยลักษณะทางภาษาที่ปรากฏในแบบเรียน นำมาสู่ภาคปฏิบัติทางวาทกรรม
ที่จะการผลิตสร้างความหมายของอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท และวิถีปฏิบัติ
ทางสังคมจะเป็นระเบียบสะท้อนออกมาให้เห็นถึงปฏิบัติการของรัฐต่อการเรียบเรียง
แบบเรียนชุดดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ากรอบแนวคิดดังกล่าวจะช่วยตอบวัตถุประสงค์
ของผู้วิจัยในการรวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติที่ปรากฏในแบบเรียน
วิชา*กิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า* จากกระบวนการศึกษาที่จะทำหน้าที่สะท้อนอำนาจ
ทางภาษาอยู่ในแบบเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิด
เรื่องวาทกรรม แบบเรียนและมโนทัศน์ความรักชาติ ทั้งภาษาจีน ภาษาอังกฤษ
และภาษาไทย

2. ทบทวนเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องผ่านการรวบรวมและวิเคราะห์
ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น เช่น งานศึกษาด้านวาทกรรม แบบเรียนวิชา*กิจกรรม
กลุ่มยุวชนแนวหน้า* หลักสูตรการจัดการศึกษาวิชา*กิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า*
เอกสารจากสำนักกิจการกลุ่มยุวชนแนวหน้า อาทิ คำสั่งของสำนักกิจการกลุ่มยุวชน
แนวหน้า ประกาศนโยบายของทางสำนักฯ รวมถึงเอกสารชั้นรอง เช่น บทความ
หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาความสอดคล้องปรากฏการณ์ร่วมที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยมีข้อมูลและรายละเอียดที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยลงสำรวจข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ผ่านการเข้าสังเกตการณ์ การจัดการเรียนการสอน (Classroom observation) ในรายวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า ซึ่งมีการสอนในระดับการศึกษาปีที่ 1-8 (สำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 7-14 ปี) ณ โรงเรียนหัวหนันเหยหลี (桦南培黎学校; Huanan peili school) อำเภอหัวหนัน เมืองเจียมู่ซือ มณฑลเฮยหลงเจียง สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่มีชื่อเสียงในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งมีรูปแบบการจัดการศึกษาและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้าที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของรัฐ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติภายในสถานศึกษาและชุมชนรอบสถานศึกษาเป็นเวลาทั้งสิ้น 3 สัปดาห์ นับตั้งแต่วันที่ 13 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2562

3. วิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้าในระดับชั้นการศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 8 สำนักพิมพ์เด็กและเยาวชนแห่งประเทศจีน (中国少年儿童出版社; China children's press) ปรากฏชุดแบบเรียนตลอดทั้งหลักสูตรจำนวนทั้งสิ้น 16 เล่ม ประกอบด้วย

1. Young Pioneers' Activities Grade 1-A

《少先队活动 一年级上册》

2. Young Pioneers' Activities Grade 1-B

《少先队活动 一年级下册》

3. Young Pioneers' Activities Grade 2-A

《少先队活动 二年级上册》

4. Young Pioneers' Activities Grade 2-B

《少先队活动 二年级下册》

5. Young Pioneers' Activities Grade 3-A
《少先队活动 三年级上册》
6. Young Pioneers' Activities Grade 3-B
《少先队活动 三年级下册》
7. Young Pioneers' Activities Grade 4-A
《少先队活动 四年级上册》
8. Young Pioneers' Activities Grade 4-B
《少先队活动 四年级下册》
9. Young Pioneers' Activities Grade 5-A
《少先队活动 五年级上册》
10. Young Pioneers' Activities Grade 5-B
《少先队活动 五年级下册》
11. Young Pioneers' Activities Grade 6-A
《少先队活动 六年级上册》
12. Young Pioneers' Activities Grade 6-B
《少先队活动 六年级下册》
13. Young Pioneers' Activities Grade 7-A
《少先队活动 七年级上册》
14. Young Pioneers' Activities Grade 7-B
《少先队活动 七年级下册》
15. Young Pioneers' Activities Grade 8-A
《少先队活动 八年级上册》
16. Young Pioneers' Activities Grade 8-B
《少先队活动 八年级下册》

โดยจัดกลุ่มวาทกรรมที่ปรากฏเนื้อหาในแบบเรียนประเภทเดียวกัน
เพื่อทำการวิเคราะห์และตั้งข้อสังเกตในการเรียบเรียงวาทกรรมในแต่ละประเภท
และนำเสนอรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์
(Analytical description)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วาทกรรม หมายถึง กระบวนการทางภาษาที่ส่งทอดไปยังผู้รับสารผ่านตัวกลางในการสื่อสารที่ปรากฏในตัวบทของแบบเรียน อันทำให้เกิดรูปแบบของวาทกรรมที่แฝงไว้ซึ่งอำนาจ หรือความหมายบางประการเพื่อสื่อสารกับผู้เรียน ผู้ศึกษารายวิชา**กิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า**ในฐานะผู้รับสาร

ความรักชาติ หมายถึง ค่านิยมประการหนึ่งที่ปรากฏในค่านิยมหลักสังคมนิยม 12 ประการ (社会主义核心价值观; The core ideology of socialism) อันเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติทางค่านิยมของการเป็นพลเมืองจีนที่ดี มโนทัศน์การแสดงความรักชาติที่พรรคคอมมิวนิสต์ที่แบบเรียน**วิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า** ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางค่านิยม 3 ประการคือ การรักในปิตุภูมิ รักพรรคคอมมิวนิสต์ และรักรากความเป็นจีน

แบบเรียน หมายถึง ตำราประกอบการศึกษารายวิชา**กิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า** ระดับชั้นการศึกษาปีที่ 1-8 สำนักพิมพ์เด็กและเยาวชนแห่งประเทศจีน (中国少年儿童出版社; China children's press) จำนวน 16 เล่ม

กิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า หมายถึง รูปแบบการสร้างกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรของกลุ่มเยาวชนแนวหน้าในแบบเรียน ซึ่งปรากฏรูปแบบของเนื้อหาและกิจกรรมท้ายบทเรียนที่ บ่มเพาะให้ผู้เรียนรู้จักการยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม การเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ การตามรอยแบบอย่างวีรบุรุษรักชาติ และการรักในจิตวิญญาณความเป็นชนชาติจีน

กลุ่มเยาวชนแนวหน้า หมายถึง การจัดตั้งขององค์กรเยาวชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยอยู่ภายใต้การดูแลของสันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์จีน (中国共产主义青年团; The Communist Youth League of China) เป็นกิจการที่บ่มเพาะการเรียนรู้ลัทธิสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนและลัทธิคอมมิวนิสต์ และยังเป็นกิจการเตรียมพร้อมเข้าสู่การสร้างลัทธิสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนและลัทธิคอมมิวนิสต์แก่เยาวชนผู้เป็นสมาชิกกิจการตั้งแต่ 7-14 ปี

ข้อตกลงเบื้องต้น

การสะกดถ่ายถอดเสียงภาษาจีนในการวิจัยครั้งนี้ใช้ตามเกณฑ์การถ่ายถอดเสียงของกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้ ปฏิบัติการการถ่ายถอดวาทกรรมความรักชาติที่ปรากฏอยู่ในชุดแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า อันแฝงไว้ซึ่งการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองเพื่อสร้างความรักชาติในเยาวชน ทั้งนี้ งานวิจัยนี้จะเป็นผลงานทางวิชาการชิ้นบุกเบิกของประเทศไทยที่มีการเผยแพร่ข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับชุดแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า และกิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้าให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า ระดับการศึกษาปีที่ 1-8 ทั้ง 16 เล่ม พบว่าแบบเรียนชุดดังกล่าว ปรากฏวาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนทั้งสิ้น 4 วาทกรรมหลัก ได้แก่ วาทกรรมยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม วาทกรรมเชื่อฟังและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญ และวาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน

1. วาทกรรมยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม

แบบเรียนมีการนำเสนอเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับระบอบสังคมนิยมเป็นระบอบที่สาธารณรัฐประชาชนจีนนำมาเป็นเส้นทางในการบริหารประเทศ ตั้งแต่การสถาปนาชาติจีนใหม่เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ปีค.ศ. 1949 จนถึงปัจจุบันยังคงเป็นระบอบที่ฝังรากอยู่ในระเบียบทางการเมือง รวมถึงระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมจีน หลักการดังกล่าวสะท้อนถึงความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์ที่นำแนวคิดมาร์กซิสม์มา ประยุกต์ใช้กับประเทศมหาอำนาจโลกตะวันออก

อย่างประเทศจีนที่มีความล้าหลังทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในอดีต จนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชาติไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ (เจิ้งเจียน, 2561, น. 88)

กรอบมโนทัศน์ข้างต้นนำมาสู่การเรียบเรียงแบบเรียนเนื้อหาที่สร้างการรับรู้เกี่ยวกับระบอบสังคมนิยมในฐานะที่เป็นตั้งครอบครัวยิ่งใหญ่ของประชาชนชาวจีน จนนำมาซึ่งการสร้างวาทกรรมแก่เหล่าเยาวชน ในฐานะผู้ศึกษาแบบเรียนชุดดังกล่าวให้เกิดความศรัทธาและเชิดชูระบอบสังคมนิยม รวมถึงการปลูกฝังให้เป็นพลเมืองอยู่ภายใต้การปฏิบัติตนตามค่านิยมหลักสังคมนิยม (社会主义核心价值观; The core ideology of socialism) ผู้วิจัยพบวาทกรรมย่อยที่อยู่ภายใต้วาทกรรมชุดดังกล่าว 2 วาทกรรม คือ 1) วาทกรรมเชิดชูระบอบสังคมนิยม และ 2) วาทกรรมปฏิบัติตามค่านิยมหลักสังคมนิยม ปรากฏกรอบมโนทัศน์ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

1.1 วาทกรรมเชิดชูระบอบสังคมนิยม

ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง รัฐพยายามยึดรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนมาเป็นแนวทางในการผลักดันและพัฒนาทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเมือง และสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศชาติมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของมวลชนในชาติให้ดีขึ้น

จากการวิเคราะห์ตัวบทในแบบเรียนพบว่า ตัวบทมีการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับระบอบสังคมนิยมเปรียบเสมือนครอบครัวที่หล่อเลี้ยงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจีน ทั้งยังสร้างมโนทัศน์ให้เห็นว่า ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ก่อให้เกิดความอบอุ่นของครอบครัวสังคมนิยมที่ทุกคนในชาติมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและสมัครสมานสามัคคีอย่างเข้มแข็ง จนประกอบสร้างเป็นพลังที่สะท้อนศักยภาพความเป็นจีน สร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาพลเมืองโลก เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกปี 2008 การสร้างสถานีอวกาศจีน การสร้างรถไฟความเร็วสูง (China Young Pioneers National Working Commission, 2018, p.22) การสร้างวาทกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐมีความต้องการอย่างยิ่งต่อการสร้างมายาคติต่อเยาวชนในบริบทที่ระบอบสังคมนิยม

และความเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ จะนำพาชาติไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่มีความมั่งคั่ง และสามารถสร้างให้ประชาชนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

1.2 วาทกรรมปฏิบัติตามค่านิยมหลักสังคมนิยม

รูปแบบของค่านิยมหลักสังคมนิยม (社会主义核心价值观; The core ideology of socialism) คือ การชี้นำของมาร์กซิสภายในใต้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม โดยสร้างแนวทางดังกล่าวขึ้นจากการปฏิบัติและการพัฒนาประเทศภายใต้กรอบความเป็นสังคมนิยมที่สอดคล้องกับระบบการเมืองเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาทางวัฒนธรรมลัทธิสังคมนิยมและระบบแนวคิดสังคมนิยม (Dong, Xiangqian, 2018, p. 7)

แนวทางข้างต้นสะท้อนสู่เนื้อหาแบบเรียนที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของค่านิยมหลักสังคมนิยม ประกอบด้วย 1) ความมั่งคั่ง (富强; prosperity) 2) ความเป็นประชาธิปไตย (民主; democracy) 3) สร้างสังคมที่มีอารยธรรม (文明; civility) 4) มีความเสมอภาค (和谐; harmony) 5) เสรีภาพ (自由; freedom) 6) ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย (平等; equality) 7) ความยุติธรรม (公正; justice) 8) การมีหลักนิติรัฐ (法治; rule of law) 9) ความรักชาติ (爱国; patriotism) 10) ความเคารพศรัทธา (敬业; dedication) 11) ความซื่อสัตย์ (诚信; integrity) และ 12) ความเป็นมิตร (友善; friendship) (เอลิซาเบท อีโคโนมี, 2561, น. 70)

จากการวิเคราะห์แบบเรียนพบว่า วาทกรรมปฏิบัติตามค่านิยมหลักสังคมนิยมที่ปรากฏในแบบเรียน มีการออกแบบกิจกรรมโดยอิงหลักพัฒนาการด้านเชาวน์ปัญญาของผู้เรียนในช่วงวัยระดับชั้นการศึกษาปีที่ 1 (ผู้เรียนอายุ 7 ปี) เน้นการทำกิจกรรมในและนอกชั้นเรียนง่าย ๆ ไม่มีความซับซ้อน เช่น การให้ร้องเพลง ค่านิยมหลักสังคมนิยม 12 ประการ และปรบมือประกอบจังหวะ การใช้เพลงประกอบการเรียนการสอนที่ผนวกกับการเข้าจังหวะผ่านการปรบมือจะทำให้กระบวนการจดจำของผู้เรียนมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น นั่นหมายความว่า ยุวชนที่ได้รับการบ่มเพาะค่านิยมหลักสังคมนิยมทั้ง 12 ประการอย่างต่อเนื่อง จะสามารถจดจำค่านิยมดังกล่าว

ได้อย่างคล่องแคล่วและแม่นยำ นอกจากนี้ ระดับชั้นการศึกษาปีที่ 3 (ผู้เรียนอายุ 9 ปี) แบบเรียนฝึกฝนให้เหล่ายุวชนทำหน้าที่เป็นยุวทูตของรัฐเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ ค่านิยมหลักสังคมนิยมไปยังบุคคลอื่น ทั้งสื่อสาธารณะอย่าง การฝึกทำป้ายประชาสัมพันธ์ การผลิตสื่อ หรือการวาดรูป การเล่านิทาน การเล่าเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมหลักสังคมนิยม 12 ประการ เป็นต้น (China Young Pioneers National Working Commission, 2018, p. 19)

การสร้างวาทกรรมยืนยันหยัดในระบอบสังคมนิยม ผู้วิจัยเห็นว่าตัวบทได้สะท้อนพลวัตสร้างการรับรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์ความเป็นสังคมนิยมในฐานะที่ระบอบดังกล่าว เป็นดังครอบครัวใหญ่ของประชาชนชาวจีนที่จะนำพาชาติไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ เพื่อบ่มเพาะให้เหล่ายุวชนเชื่อมั่นและเชิดชูระบอบสังคมนิยม ทั้งยังปลูกฝังให้มีความศรัทธาเป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติตนตามค่านิยมหลักสังคมนิยม 12 ประการ และยังคงเดินตามเส้นทางของพรรคคอมมิวนิสต์และระบอบสังคมนิยม

2. วาทกรรมเชื่อฟังและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์

จากการวิเคราะห์แบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า พบการปรากฏของวาทกรรมเชื่อฟังและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ในอัตราส่วนที่มากที่สุด ปรากฏวาทกรรมย่อยที่อยู่ภายใต้วาทกรรมชุดดังกล่าวจำนวน 3 วาทกรรม คือ 1) วาทกรรมเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ 2) วาทกรรมเทิดทูนผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ และ 3) วาทกรรมมีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์

2.1 วาทกรรมเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์

สำหรับวาทกรรมเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ตัวบทสร้างมโนทัศน์ให้ถึงระบบความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์กับเด็กและเยาวชนที่มีความเหนียวแน่นต่อกัน กลุ่มเกลาให้ยุวชนเชื่อฟังการชี้นำของพรรคและผู้นำของพรรคตั้งแต่เยาว์วัย และเชื่อเชิญให้ยืนยันหยัดและดำเนินชีวิตตามกรอบของพรรคคอมมิวนิสต์ เน้นให้ยุวชนเป็นผู้ที่มีความศรัทธาและเชิดชูพรรคคอมมิวนิสต์ รวมถึงการเชื่อเชิญให้เยาวชน

สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์สามารถสร้างกองกำลังยุวชนที่มีจิตวิญญาณฝึกฝัพรรคคอมมิวนิสต์ จะเป็นผลให้กิจการของพรรคสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต (China Young Pioneers National Working Commission, 2017, p. 47)

2.2 วาทกรรมเทิดทูนผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์

ตัวบทสะท้อนการหิยบายเรื่องราวของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์อย่างประธานาธิบดีสีจิ้นผิงผู้ถูกกล่าวถึงในฐานะผู้นำที่ปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศตนเพื่อชาติ ข้อสังเกตประการหนึ่งที่พบเกี่ยวกับวาทกรรมดังกล่าวในภาพรวมของแบบเรียนชุดนี้ คือ รูปแบบการใช้สรรพนามทางภาษาที่แสดงถึงความใกล้ชิดและการเข้าถึงได้ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง

แบบเรียนมีการสร้างสรรพนามให้ผู้เรียนเรียกประธานาธิบดีสีจิ้นผิงว่า “คุณปู่สี (习 爷爷; Grandpa Xi)” (China Young Pioneers National Working Commission, 2018, p. 5) ต่างจากผู้นำในรุ่นที่ผ่านมาซึ่งไม่มีการเรียกในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ความใกล้ชิดทางภาษาที่ได้ถูกถ่ายทอดออกไปจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างยุวชนกับประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ซึ่งการใช้ภาษาที่แสดงออกความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อผู้นำประเทศ อันนำมาซึ่งการเชื่อฟังและปฏิบัติตามการชี้แนะของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงในอนาคต

2.3 วาทกรรมมีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์

นอกจากรูปแบบการแสดงความรักชาติผ่านการเชื่อฟังและเดินรอยตามพรรคคอมมิวนิสต์ รวมถึงการเทิดทูนผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว การมีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของรัฐ เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่ปรากฏในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า เช่น การสานต่อปณิธานแห่งชาติ “ความฝันประเทศจีน (中国梦; China dream)”

“ความฝันประเทศจีน” คือปณิธานแห่งชาติในการพัฒนาความเจริญให้กับประเทศจีน ในยุคสมัยของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ซึ่งได้เสนอแนวทางการจะสานฝัน “ปณิธานแห่งชาติจีน” ให้ปรากฏเป็นจริงได้ รัฐบาลจะต้องเร่งส่งเสริม

เชิดชูจิตวิญญาณความเป็นชนชาติจีน เชิดชูจิตวิญญาณที่รักชาติของชนชาติจีน เพื่อผลักดันให้ประชาชนจีนมุ่งมั่นต่อแนวทางการปฏิรูปเพื่อสร้างชาติให้ทันสมัย และเจริญรุ่งเรือง แต่การจะสานปณิธานแห่งชาตินี้ให้ปรากฏเป็นจริงได้ต้องอาศัย การผนึกกำลังของคนในชาติ ที่ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน (วิภาวรรณ สุนทรจามร, 2560, น. 78-79) ทั้งนี้ แบบเรียนที่สนองคำกล่าวของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ผ่านการเรียบเรียงตัวบทให้ผู้เรียนรู้จักการสานต่อปณิธานแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็น ความต้องการของรัฐต่อเป้าประสงค์ที่อยากให้เหล่ายุวชนในฐานะผู้ที่จะเป็นพลเมือง สำคัญของชาติในอนาคต เกิดความสนใจและให้ความร่วมมือในการสนับสนุน ขับเคลื่อน และมีส่วนร่วมผลักดันในนโยบายของรัฐ

ประเด็นที่ผู้วิจัยพบเกี่ยวกับการปลูกฝังมโนทัศน์ผ่านวาทกรรม เชื้อพืงและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ คือ วาทกรรมกล่อมเกลารู้เรียน ให้มีความศรัทธาและเชิดชูพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื้อพืงการชี้นำ ของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์อย่างประธานาธิบดีสีจิ้นผิงผ่านสรรพนามการเรียก ทางภาษาเพื่อให้เยาวชนและผู้่านเกิดความรู้สึกใกล้ชิด เมื่อเยาวชนที่จะเติบโต เป็นพลเมืองของชาติ เกิดความใกล้ชิดกับผู้นำและรัฐ จะนำมาซึ่งให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของรัฐและสืบสานปณิธานแห่งชาติ “ความฝันประเทศจีน” ต่อไป

3. วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญ

จากการวิเคราะห์วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญพบว่า ตัวบทมีการเชิญชวนให้ยุวชนรู้จักตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญเป็นบุคคล ที่อยู่ในประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์ เผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างลัทธิบูชา ตัวบุคคล (Cult of personality) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ สร้างความศรัทธาในการเมืองผ่านการยกย่องบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองและกระบวนการทางสื่ออย่าง ศิลปะ วรรณคดี สถาปัตยกรรม และวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างความเป็นสัญลักษณ์

แก่ผู้ถูกปกครอง จนนำมาซึ่งกระบวนการยกย่อง และศรัทธาในบุคคลดังกล่าว (Anita, P., 2016, pp. 50-54) แบบเรียนได้สร้างตัวบุคคลที่พรรคเห็นว่า เป็นต้นแบบที่ดีมาเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เชื่อฟังและปฏิบัติตามค่านิยมของบุคคลดังกล่าว ปรากฏเป็นวาทกรรมย่อยทั้งสิ้น 2 วาทกรรม คือ 1) วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลแนวหน้า และ 2) วาทกรรมตามรอยแบบอย่างวีรบุรุษรักชาติ

3.1 วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลแนวหน้า

จากการสำรวจการสร้างวาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลแนวหน้า ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทมีการนำเอาบุคคลแนวหน้าของโลกและชาติซึ่งมีประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์มากล่าวยกย่องถึงคุณูปการต่อพรรคคอมมิวนิสต์ พบบุคคลที่ถูกกล่าวถึงในแบบเรียนจำนวน 3 คน คือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นอันยิ่งใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์ และยังเป็นผู้นำทางความคิดในระบอบสังคมนิยมของจีน นอกจากนี้ ยังพบเนื้อหาที่กล่าวถึงประธานเหมาเจ๋อตง (毛泽东; Mao Zedong) และประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (习近平; Xi Jinping) ในฐานะเป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อประเทศชาติ (China Young Pioneers National Working Commission, 2018, p. 6) ตัวบทยังบรรยายถึงการฝ่าฟันอุปสรรคของทั้งสอง แบบเรียนพยายามชี้ให้เห็นว่าบุคคลทั้งสองเป็นบุคคลที่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างเพราะเป็นผู้ที่สร้างคุณูปการ ทำงานอย่างหนักเพื่อชาติและพรรคคอมมิวนิสต์

3.2 วาทกรรมตามรอยแบบอย่างวีรบุรุษรักชาติ

นอกจากการใช้บุคคลแนวหน้ามาเป็นแบบอย่างให้นักเรียนแล้ว แบบเรียนยังได้สร้างเนื้อหาให้ผู้เรียนรู้จักตัวบุคคลที่เป็นสัญลักษณ์ หรือมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรักชาติ เช่น สมาชิกยุวชนแดงอย่างจางจินฮุย (张锦辉; Zhang Jinhui) วีรบุรุษลาดตระเวนน้อยอย่างกั๋วตี้ไห่ (郭滴海; Guo Dihai) หวังผู่ (王璞; Wang Pu) ยุวชนผู้เป็นกองกำลังในสมัยสงครามต่อต้านญี่ปุ่น (中国抗日战争; The second sino-japanese war) รวมถึงเหลยเฟิง

(雷锋; Lei Feng) ทหารกองทัพลดเอก ผู้มีจิตวิญญาณความรักชาติและรักมวลชน ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์มีการยกย่องให้เป็นสัญลักษณ์แห่งการรับใช้มวลชน ทั้งนี้ แบบเรียนยังได้สรุปถึงคุณสมบัติของวีรบุรุษน้อยที่เยาวชนควรเอาเป็นแบบอย่าง 3 ประการ คือ 1) การเชื่อฟังในคำสอนของพรรค 2) ความรักที่มีต่อปิตุภูมิ และ 3) การยึดผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นที่ตั้ง (China Young Pioneers National Working Commission, 2017, p. 26)

ข้อสังเกตที่ผู้วิจัยพบในวาทกรรมตามรอยแบบอย่างวีรบุรุษรักชาติ คือ แบบเรียนได้ยกตัวอย่างเฉพาะบุคคลที่อยู่ในช่วงประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น ซึ่งไม่ได้มีการกล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่อยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงราชวงศ์หรือสาธารณรัฐจีนแต่อย่างใด นั่นจึงเป็นเป้าหมายชี้ได้อย่างชัดเจนว่า แบบเรียนมีจุดประสงค์หลักเพื่อหล่อหลอมความรักชาติผ่านบุคคลที่ยึดและเชิดชูในระบอบสังคมนิยม

4. วาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน

แบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า มีการนำเสนอเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้ผู้เรียนรู้จักตระหนักและเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน ในฐานะระบอบวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้หลักการพื้นฐาน เนื้อหาบางส่วนมีการสร้างความรักชาติ ผ่านการปลูกฝังในรูปแบบการเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นชาติจีน ภายใต้กรอบระบบวัฒนธรรมพื้นฐานสังคมนิยม ทั้งในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และการใช้ชีวิตของชาวจีน ปรากฏเป็นวาทกรรมย่อยที่อยู่ภายใต้วาทกรรมชุดดังกล่าวทั้งสิ้น 3 วาทกรรม คือ 1) วาทกรรมรักชาติผ่านสัญลักษณ์ความเป็นชาติจีน 2) วาทกรรมจีนยิ่งใหญ่หาใครเทียม 3) วาทกรรมสืบสานประเพณีจีน

4.1 วาทกรรมรักชาติผ่านสัญลักษณ์ความเป็นชาติจีน

จากการวิเคราะห์วาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน พบวาทกรรมย่อยชุดหนึ่งที่ตัวบทพยายามปลูกฝังและสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนจดจำถึงสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นชาติ ดังเช่น การใช้ธงชาติเป็นสัญลักษณ์

ในการปลูกเร้าให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติผ่านกิจกรรม “ธงชาติ ธงชาติ ฉันรักเธอ (国旗国旗我爱你)” กิจกรรมสอนให้ผู้เรียนรู้จักส่วนประกอบของธงชาติ ทั้งการอธิบายความหมายและนัยสำคัญของดาวสีเหลืองและพื้นหลังสีแดงที่ปรากฏในธงชาติ นอกจากนี้ยังพบกิจกรรม “หนูถ้ายูปร่วมกับธงชาติ(我和国旗合张影)” เป็นการออกแบบกิจกรรมให้ยูชนถ้ายูปร่วมกับธงชาติตามสถานที่ต่าง ๆ ที่พบเห็น เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติทั้งยังเป็นการเผยแพร่ความเป็นชาติสู่สาธารณชน (China Young Pioneers National Working Commission, 2017, p. 25)

กิจกรรมข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การเริ่มปลูกฝังเรื่องชาติและความรักชาติ สามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่ชั้นการศึกษาในระดับต้น (ผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 7-9 ปี) โดยใช้สัญลักษณ์ในการช่วยจดจำข้อมูลหรือมโนทัศน์อย่างง่ายไม่มีความซับซ้อน ดังการใช้ธงชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

4.2 วาทกรรมจีนยิ่งใหญ่หาใครเทียม

ตัวบทพยายามสร้างการรับรู้ของผู้เรียนต่อภาพลักษณ์ลักษณะของประเทศที่มีความยิ่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ เป็นชาติให้การเริ่มต้นให้คิดค้น สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้แก่โลก มายาคติดังกล่าวก่อตัวขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความฮึกเหิม ตระหนักและเกิดความภูมิใจในความเป็นชาติ ผ่านการแสดงให้เห็นถึงการบอกเล่า ภูมิหลังของประเทศว่าในอดีต การพัฒนาของจีนยังไม่ทัดเทียมเท่าประเทศในโลกตะวันตก อันมีสาเหตุมาจากระบบการปกครองที่ล่าช้า แต่เมื่อมีพรรคคอมมิวนิสต์และระบอบสังคมนิยม เป็นผลให้ประเทศชาติเกิดความเจริญขึ้นอย่างก้าวกระโดด ตัวบทมีการเชิดชูความเป็นชาติจีนผ่านการสร้างความภูมิใจที่ประเทศจีนสามารถคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตในสังคมโลกปัจจุบันได้ เช่น การพัฒนา 4 นวัตกรรมยุคใหม่ของจีน (中国新四大发明; China's four great new inventions) ประกอบด้วย รถไฟความเร็วสูง ระบบการจ่ายเงินผ่านมือถือ ระบบการซื้อขายสินค้าออนไลน์และรถจักรยานแชร์ เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ ภายใต้การขับเคลื่อนของระบอบสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนยุคใหม่

(China Young Pioneers National Working Commission, 2017, pp. 9-14) ความภูมิใจข้างต้นจะนำมาซึ่งจิตสำนึกในการแสดงความภักดีต่อชาติและอยากมีส่วนร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาความเจริญรุ่งเรือง รวมถึงความก้าวหน้าให้แก่ปิตุภูมิของตน

4.3 วาทกรรมสืบสานประเพณีจีน

หนึ่งในแนวทางที่รัฐได้เสนอภายใต้พื้นฐานความเป็นสังคมนิยมคือการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมจีนเข้าด้วยกันภายใต้บริบทวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (สวี กุ้ยเซียง, 2562, น. 197) ทั้งนี้การเผยแพร่และพัฒนาของรัฐบาลจีนยังคงนำความเป็นรากความเป็นวัฒนธรรมจีนผสมผสานกับหลักการสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนสมัยใหม่ อันจะเห็นได้จากการปรากฏวาทกรรมย่อยสืบสานประเพณีจีนในแบบเรียนวิชา*กิจกรรมกลุ่มเยาวชนแนวหน้า*

จากการวิเคราะห์หัวข้อบทในแบบเรียนพบว่า มีการนำประเด็นของวัฒนธรรมจีนในด้านเทศกาลสำคัญของจีนกลับมาปลูกกระแสนิยมความเป็นชาติปรากฏเป็นการสร้างวาทกรรมย่อยสืบสานความเป็นจีน อย่างไรก็ตามข้อสังเกตบางประการที่ผู้วิจัยพบคือ เนื้อหาจากแบบเรียนจำนวนหนึ่ง ปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีจีน โดยประยุกต์การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้ากับความสนใจสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนสมัยใหม่พบเพียง 2 เทศกาล คือ เทศกาลไหว้พระจันทร์ (中秋节; Mid-Autumn festival) และเทศกาลชิงเหม้ง (清明节; Qingming festival)

เทศกาลไหว้พระจันทร์ ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8 ตามปฏิทินจันทรคติ ชาวจีนเชื่อกันว่าพระจันทร์เต็มดวงเป็นสัญลักษณ์ของความสวยงาม ครบถ้วน สมบูรณ์ จึงเป็นผลให้มิประเพณีชมพระจันทร์และกินขนมไหว้พระจันทร์ (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครุหนานจิง, มหาวิทยาลัยครุอันฮุย, 2550, น. 249) จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้น บทเรียนแทบไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดหรือแนวปฏิบัติของเทศกาลดังกล่าวเท่าใดนัก กล่าวเพียงว่าเป็นเทศกาลรวมญาติที่ทุกคนกลับมาอยู่รวมกันหรือภาษาจีนกลางเรียกว่า เทศกาลถวนหยวน

(团圆节; Reunion festival) ความสมบูรณ์ของข้อมูลเทศกาลไหว้พระจันทร์แตกต่างเทศกาลชิงเม้งซึ่งนำเสนอรายละเอียดของเนื้อหาได้มากกว่าเทศกาลชิงเม้งเป็นหนึ่งในเทศกาลช่วงการเปลี่ยนแปลงฟ้าดินอากาศ 24 ช่วง (二十四节气; The 24 solar terms) ที่เกิดขึ้นเพื่อให้เหล่าลูกหลานชาวจีนได้กราบไหว้บรรพบุรุษของตน จึงเป็นผลให้การกราบไหว้และทำความสะอาดหลุมฝังศพของบรรพบุรุษเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของเทศกาลนี้ ตามมุมมองของชาวจีนบรรพบุรุษคือรากเหง้าของตระกูล ดังนั้น ควรมีการแสดงความเคารพเพื่อแสดงความกตัญญูและการระลึกถึง (Gu, Weilie, 2013, p. 237) นอกจากการกล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษแล้ว เนื้อหาบทเรียนในแบบเรียนวิชา*กิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า*ยังมีการสอดแทรกแนวคิดดังกล่าว หากแต่ปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นสังคมนิยม รวมทั้งการส่งเสริมค่านิยมความรักชาติผ่านการกราบไหว้ แสดงความรำลึกบุคคลผู้เสียสละต่อชาติและผู้สละชีพในช่วงสงคราม บุคคลที่แบบเรียนหมายรวมถึงคือ บุคคลที่สร้างคุณูปการให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ แนวปฏิบัติเทศกาลชิงเม้งที่ปรากฏในตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดรากทางวัฒนธรรมและความรักชาติ ผ่านการไปทำความสะอาดสุสานของอนุสาวรีย์ของเหล่าวีรชนนักปฏิวัติ เพื่อเป็นการแสดงความตระหนักระลึกถึงกลุ่มบุคคลวีรชนผู้เสียสละเพื่อชาติ (China Young Pioneers National Working Commission, 2018, p. 39) ทั้งนี้ แม้รูปแบบทางวัฒนธรรมที่รัฐได้นำเสนอเป็นแนวปฏิบัติที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ รัฐยังคงทำการอนุรักษ์ในวัฒนธรรมดังกล่าว หากแต่มีการเพิ่มบริบทสร้างความเป็นชาติและความศรัทธาต่อชาติ ผ่านการแสดงความเคารพต่อเหล่าวีรชนผู้เสียสละเพื่อชาติ

จากการตั้งข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ความพยายามในการจัดระเบียบวัฒนธรรมในการสืบสานประเพณีบนหลักการสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีนสมัยใหม่เพื่อให้เยาวชนในชาติรู้จักการเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีนเป็นหนึ่งในแนวทางที่สอดคล้องกับสิ่งที่รัฐได้เสนอภายใต้พื้นฐานความเป็นสังคมนิยมในบริบทวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์เป็นของชาติจีน เพื่อผลักดันการสร้างค่านิยมความรักชาติ

ผ่านการแสดงความรักและหวงแหน ทั้งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติให้คงอยู่คู่กับประเทศจีนภายใต้ระเบียบทางวัฒนธรรมแบบสังคมนิยม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์วาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า ในระดับการศึกษาปีที่ 1-8 พบว่า แบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า ปรากฏวาทกรรมที่บ่มเพาะค่านิยมความรักชาติในมิติต่าง ๆ ทั้งสิ้น 4 วาทกรรมหลัก ได้แก่ วาทกรรมยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม วาทกรรมเชื่อฟังและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ วาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญและวาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน

สำหรับการสร้างวาทกรรมยืนหยัดในระบอบสังคมนิยม ตัวบทได้สร้างการรับรู้แก่ผู้เรียนต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับระบอบสังคมนิยมในฐานะเป็นดังกรอบคร่าวใหญ่ของประชาชนชาวจีนที่จะนำพาชาติไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทั้งยังปลูกฝังให้เยาวชนมีความศรัทธาและเชิดชูระบอบสังคมนิยม รวมถึงการปลูกฝังเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติตามค่านิยมหลักสังคมนิยม 12 ประการ

วาทกรรมเชื่อฟังและเดินตามรอยพรรคคอมมิวนิสต์ มีการเชื้อเชิญให้ผู้เรียนยืนหยัดและดำเนินชีวิตไปตามกรอบของพรรคคอมมิวนิสต์ กล่อมเกลาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความศรัทธาและเชิดชูพรรคคอมมิวนิสต์ การเชื่อฟังการชี้แนะของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ การมีส่วนร่วมพัฒนาโครงการและนโยบายของรัฐ รวมถึงการสานต่อปณิธานแห่งชาติอย่างปณิธาน “ความฝันประเทศจีน”

สำหรับวาทกรรมตามรอยแบบอย่างบุคคลสำคัญ เป็นวาทกรรมที่ได้ยกประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อเชิดชูถึงคุณูปการต่อพรรคคอมมิวนิสต์หรือปัจจัยที่ทำให้ชีวิตของตน ประสบความสำเร็จเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักยกย่องและเอาอย่างบุคคลที่มีความรักชาติ โดยพยายามสร้างตัวบุคคลที่พรรคเห็นควรว่าเป็นต้นแบบที่ดีมาเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เชื่อฟังพร้อมทั้งปฏิบัติตามคุณลักษณะและค่านิยมของบุคคลดังกล่าว

นอกจากนี้ วาทกรรมเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นจีน เป็นวาทกรรมที่สร้างความรักชาติผ่านการปลูกฝังรูปแบบการเชิดชูจิตวิญญาณความเป็นชาติจีน ภายใต้กรอบระบบวัฒนธรรมพื้นฐานที่สอดแทรก ความรักและห่วงแหน ทั้งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ ภายใต้กรอบความเป็นสังคมนิยม

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อศึกษารูปแบบวาทกรรมที่ปรากฏ ในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า ผ่านกรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ ของนอร์แมน แฟร์เคลอฟ สะท้อนให้เห็นพลวัตการปลูกฝังค่านิยมความรักชาติของรัฐ ในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้า ทำให้เห็นทำหน้าที่ของแบบเรียน เป็นตัวแทนนำเสนอกระบวนการสร้างและผลิตความหมายในเหตุการณ์ทางสังคม (Social events) รัฐใช้ตัวบทในการกล่อมเกลาค่านิยมความรักชาติผ่านการสะท้อน องค์ประกอบของความเป็นชาติ ทั้งลัทธิสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีน ลัทธิคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์ รวมถึงผู้นำรัฐอย่างประธานาธิบดีสีจิ้นผิง แบบเรียนสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบดังกล่าว คือที่สิ่งที่เป็นเอกภาพต่อกัน

ทั้งนี้ การเรียบเรียงแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้าภายใต้ การปกครองสมัยประธานาธิบดี สีจิ้นผิง ทำให้เป็นที่ประจักษ์ว่า นอกจากแบบเรียน จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ทางการศึกษาที่มีการรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้สำหรับผู้เรียนแล้ว แบบเรียนยังคงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ สื่อสารผ่านภาษาที่สะท้อนกลไกทางอุดมการณ์และพลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือการกล่อมเกลาค่านิยมทางการเมืองเพื่อเป้าประสงค์ของรัฐในการสร้างความรักชาติ และความเป็นชาติ เพื่อสร้างความศรัทธาต่อระบอบสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ และผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์และสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างประธานาธิบดี สีจิ้นผิงด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. แบบเรียนที่ผู้วิจัยเลือกใช้ศึกษาในครั้งนี้ แม้จะเป็นแบบเรียนกลางที่รัฐประกาศใช้ หากแต่ยังเป็นแบบเรียนจากสำนักพิมพ์เพียงสำนักพิมพ์เดียว อาจไม่ใช่ภาพแทนของวาทกรรมความรักชาติที่ปรากฏในวิชาดังกล่าวได้ทั้งหมด ควรมีการศึกษาแบบเรียนในสำนักพิมพ์ท้องถิ่นประกอบการศึกษาจากหลายสำนักพิมพ์ เพื่อให้เห็นข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. สามารถศึกษาวาทกรรมความรักชาติในแบบเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ เช่น วิชาภาษาจีน วิชาประวัติศาสตร์ วิชาภูมิศาสตร์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เจิ้งเซียน. (2561). *ประเทศจีนบนเส้นทางสังคมนิยม*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง, มหาวิทยาลัยครุหนานจิง, มหาวิทยาลัยครุอันฮุย. (2550). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเทศจีน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
วิภาวรรณ สุนทรจาม. (2560). *ปกิณกะการเมืองจีน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สวี กุ้ยเซียง. (2562). *โครงสร้างทฤษฎีสังคมนิยมอัตลักษณ์จีน*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
สามชาย ศรีสันต์. (2561). *ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์: บทศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมมุติ.
เอลิซาเบท อีโคโนมี. (2561). *การปฏิวัติครั้งที่สามสู่แผ่นดินจีนยุคใหม่ ภายใต้ผู้นำตลอดกาล สีจิ้นผิง*. กรุงเทพฯ: เกรทไอดี.
Anita, P. (2016). *The personality cult of Stalin in Soviet posters*. Australia: The Australian National University Press.

Dong, Xiangqian. (2018). Research on patriotism education from the perspective of the Core Values of Chinese Socialism. Changchun: Northeast Normal University Press. (董向前《社会主义核心价值观视域下的爱国主义教育研究》，长春：东北师范大学出版社，2018年版。)

China Young Pioneers National Working Commission. (2017). *Young Pioneers' Activities Grade 2-A*. Beijing: China children's press. (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动二年级上册》，北京：中国少年儿童出版社，2017年版。)

_____. (2017). *Young Pioneers' Activities Grade 3-A*. Beijing: China children's press. (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动三年级上册》，北京：中国少年儿童出版，2017年版。)

_____. (2018). *Young Pioneers' Activities Grade 1-A*. Beijing: China children's press. (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动一年级上册》，北京：中国少年儿童出版社，2018年版。)

_____. (2018). *Young Pioneers' Activities Grade 1-B*. Beijing: China children's press. (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动一年级下册》，北京：中国少年儿童出版社，2018年版。)

_____. (2018). *Young Pioneers' Activities Grade 3-B*. Beijing: China children's press. (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动三年级下册》，北京：中国少年儿童出版社，2018年版。)

- China Young Pioneers National Working Commission. (2018). *Young Pioneers' Activities Grade 4-B. Beijing: China children's press.* (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动 四年级下册》, 北京: 中国少年儿童出版社, 2018年版。)
- _____. (2018). *Young Pioneers' Activities Grade 5-B. Beijing: China children's press.* (中国少年先锋队全国工作委员会《少先队活动 五年级下册》, 北京: 中国少年儿童出版社, 2018年版。)
- Communist Party of China. (2017). *China's Communist Party Members (by the end of 2017)*. Retrieved May 4, 2019. <http://news.12371.cn/2018/06/30/ARTI1530340432898663.shtml>
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. London: Longman.
- อ้างใน สามชาย ศรีสันต์. (2561). *ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์: บทศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมมุติ.
- _____. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity.
- อ้างใน สามชาย ศรีสันต์. (2561). *ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์: บทศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมมุติ.
- _____. (1995). *Media Discourse*. London: Arnold.
- อ้างใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาในวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse: Textual analysis for social research*. London: Psychology Press. อ้างใน
สามชาย ศรีสันต์. (2561). ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์:
บทศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา/หลังการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สมมุติ.
- Gu, Weilie. (2013). *Introduction to Chinese Culture*. Shanghai:
East China Normal University Press. (顾伟列《中国文化通论》，上海：华东师范大学出版社，2013年版)
- Office of the National Youth Work Committee. (2017). *Notice on using the young pioneers' activities textbooks*. Retrieved
May 31, 2019. From http://www.sohu.com/a/145974830_787153

ความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์
สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Beliefs and Image Construction of Somdej Chaophraya
Borom Maha Sri Surywongse (Chuang Bunnak)
from Personnel in Bansomdejchaophraya
Rajabhat University

(Received: Oct 10, 2019 Revised: June 2, 2020 Accepted: June 11, 2020)

จิตติมา ทองอ่อน¹
Jittima Thong-on
วันวิสาข์ สำนักองค์²
Wanvisa Samnongkam
สมบัติ สมศรีพลอย³
Sombat Somsriploy

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) โดยการสัมภาษณ์บุคลากร ศิษย์ปัจจุบัน

¹นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

และศิษย์เก่า ที่ร่วมพิธีกรรมบวงสรวงและกิจกรรมต่าง ๆ ในวันคล้ายวันพิราลัย ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อที่บุคลากรมีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) มี 2 ความเชื่อ ได้แก่ 1) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย ที่ทุกคนเคารพนับถือ และ 2) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ยามมีเรื่องทุกข์กายทุกข์ใจ ก็ขอให้ท่านช่วยเหลือหรือบนบาน ส่วนการประกอบสร้างภาพลักษณ์มี 3 ภาพลักษณ์ ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถดลบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา 2) ภาพลักษณ์เปรียบเสมือนบิดา ที่ชาวบ้านสมเด็จให้ความเคารพนับถือ และ 3) ภาพลักษณ์เป็นบุคคลสำคัญ ที่นายกองด้วยคุณูปการ คุณงามความดีของท่าน ทำให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยายกย่องและเชิดชูท่าน ในฐานะบุคคลสำคัญ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ ความเชื่อ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

Abstract

This research aims to study beliefs and image construction of Somdej Chaophraya Borom Maha Sri Surywongse (Chuang Bunnak) from personnel in Bansomdejchaophraya Rajabhat University. The data were collected from the activities in commemorative anniversary of his death's event and the interviews from the university's personnel, current students and alumni. The result of the study showed that there are 2 kinds of beliefs of Somdej Chaophraya Borom Maha Sri Surywongse (Chuang Bunnak); they are 1) Somdej Chaophraya Borom Maha Sri Surywongse is the sacred being of the university whom everyone respects. and 2) Somdej Chaophraya Borom Maha Sri Surywongse is a spiritual anchor for those who are being suffered

to ask or pray for help. For the image construction, there are 3 kinds of image found which are 1) the image of sacred being who can grant wishes to people, 2) the image of father whom the personnel in Bansomdejchaophraya Rajabhat University respect, and 3) the image of important and glorified person. His good deeds and devotion make the personnel in Bansomdejchaophraya Rajabhat University respect and glorify him as an important person.

Keywords: Image, Belief, Somdej Chaophraya Borom Maha Sri Surywongse

บทนำ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านานในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบันความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ล้วนให้ความสำคัญไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วีรบุรุษ เทพเจ้าหรือวัตถุต่าง ๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม เช่นเดียวกับบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่มีความเชื่อและความศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) หรือที่บุคลากรเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เจ้าพ่อ”

สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นรัฐบุรุษคนสำคัญใหญ่ยิ่งคนหนึ่งของชาติไทยได้เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กในรัชกาลที่ 2 ได้เป็นหลวงนายสิทธิ์ในรัชกาลที่ 3 แล้วเป็นจมื่นไวยวรนาถเป็นแม่ทัพไปรบยวนในรัชกาลที่ 3 แล้วเป็นพระยาศรีสุริยวงศ์จางวางมหาดเล็กได้คบค้าสมาคมกับพวกมิชชันนารีอเมริกันมีความรอบรู้การเมืองของต่างประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกา ท่านเป็นคนมีทัศนะมองโลกอย่างกว้างไกลจนถึงรัชกาลที่ 5 ท่านได้เป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ผู้มีความซื่อสัตย์

จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระบรมราชวงศ์จักรี (ณัฐฉัตร สุทธิสงคราม, 2516, น. 3-4) ท่านมีความเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เนื่องกระทรวงธรรมการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นที่จวนของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และได้พัฒนามาจนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปัจจุบัน

แม้ว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จะถึงแก่พิราลัยไปแล้วแต่คุณงามความดีที่ท่านได้ทำเพื่อส่วนรวมและประเทศชาตินั้นทำให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยานั้นมีความซาบซึ้งจงรักภักดีต่อท่านและยึดถือท่านเป็นแบบอย่างในเรื่องของความซื่อสัตย์ จนกลายมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถาบัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดังนั้น ด้วยคุณูปการคุณงามความดีของท่านทำให้ในทุกวันที่ 19 มกราคม ของทุกปีทางมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้มีการจัดงานวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ขึ้นเพื่อให้นักศึกษา ศิษย์เก่า และบุคลากรได้แสดงความเคารพและความศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัยยังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีถวายเครื่องสังเวย การแสดงรำถวายมือ การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนฟันม่าน การแข่งขันประกวดวงดนตรีลูกทุ่งชิงถ้วยพระราชทาน การแสดงโขน การวางพวงมาลา เป็นต้น เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติของท่าน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) โดยศึกษาพิธีกรรมบวงสรวงในวันพิราลัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
(ช่วง บุนนาค)

ขอบเขตการวิจัย

การสัมภาษณ์เฉพาะบุคลากร ศิษย์ปัจจุบัน และศิษย์เก่า ของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 60 คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมบวงสรวง การสักการะ
และกิจกรรมเชิดชูเกียรติต่าง ๆ เนื่องในวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยา
บรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ในวันที่ 17-19 มกราคม 2562

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาความเชื่อ การประกอบสร้างภาพลักษณ์ และเอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพิธีบวงสรวง และกิจกรรมการเชิดชูเกียรติ
ในวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
ในวันที่ 17-19 มกราคม 2562 รวมทั้งสัมภาษณ์นักศึกษาปัจจุบัน ศิษย์เก่า
และบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
3. วิเคราะห์ความเชื่อของบุคลากรอันมีผลต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์
สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และนำเสนอบทความวิจัย

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์บุคลากร ศิษย์ปัจจุบัน และศิษย์เก่า ที่ร่วมพิธีกรรม บวงสรวงและกิจกรรมต่าง ๆ ในวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ในวันที่ 17-19 มกราคม 2562 สามารถวิเคราะห์ความเชื่อต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ดังนี้

1. ความเชื่อที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ความเชื่อเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดจนเกิดเป็นพิธีกรรม เมื่อบุคคลหรือสังคมกลุ่มใดมีความเชื่ออย่างใดก็จะแสดงพิธีกรรมออกมาตามความเชื่อนั้น พิธีกรรมจึงเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อ โดยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และความเชื่อของบุคลากรที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) สามารถแบ่งประเภทผู้ที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ อาจารย์และบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา นักศึกษาปัจจุบัน และศิษย์เก่าที่จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาโดยสามารถวิเคราะห์ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ 2 ประเภท ได้แก่ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

1.1 ความเชื่อว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2552 (2546, น. 1157) ให้ความหมายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าสิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบันที่มีความเชื่อว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีดังนี้

อภิวัดณ์ สุธรรมดี (2562, สัมภาษณ์) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในความคิดเห็นส่วนตัวมีความคิดเห็นว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) หรือเจ้าพ่อช่วง ท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ที่ดูแลและคอยคุ้มครองนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ภายในมหาวิทยาลัย โดยก่อนที่จะเป็น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้นั้นจะต้องมีคุณงามความดีซึ่งเจ้าพ่อก็มีคุณงามความดีในหลายประการ

นิชนัน โปธิสมจิต (2562, สัมภาษณ์) ศิษย์เก่าที่จบการศึกษา
จากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเชื่อและความศรัทธา
ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) มีความเชื่อและศรัทธา
ว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ สถานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
โดยคิดว่าสถานที่แห่งนี้มีบารมีของท่านคุ้มครองอยู่ และคิดว่าท่านจะคอยปกป้อง
คุ้มครองและเกื้อหนุนนักศึกษาจนกว่าจะสำเร็จการศึกษาซึ่งประสบการณ์ตรง
ส่วนมากจะเป็นการขอพรจากท่านว่า ให้ประสบความสำเร็จในชีวิตให้ชีวิตมีความสุข

พรพิศาล หิรัญ (2562, สัมภาษณ์) นักศึกษาปัจจุบัน กำลังศึกษา
อยู่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มีความเชื่อ
ความศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
โดยเราเห็นท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในมหาวิทยาลัย ส่วนตัวไม่เคยมีประสบการณ์ตรง
กับเจ้าพ่อ แต่เคยได้ยินเรื่องเล่าของรุ่นพี่ที่รู้จักกันเล่าให้ฟังว่า วันนั้นอยู่ทำงานกัน
ที่มหาวิทยาลัยจนดึกประมาณสี่ทุ่ม เห็นคนเดินมาตรงบริเวณกลุ่มที่ทำงานอยู่
แล้วถามว่า “ดึกแล้วทำไมไม่กลับบ้าน” กลุ่มที่ทำงานก็รีบเก็บของเพราะคิดว่า
ยามมาไล่ให้กลับบ้าน เมื่อเก็บของเสร็จก็พากันเดินออกจากมหาลัย คนในกลุ่ม
ต่างก็รู้สึกคุ้นหน้าคนที่มาถาม แต่ก็ไม่ได้คิดอะไร จนถึงหน้าลานเจ้าพ่อ
ทุกคนก็ยกมือไหว้ คิดว่าที่เห็นท่าน เพราะต้องการมาปกป้องและคุ้มครองลูก ๆ
ของท่าน

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า
สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตามความเชื่อของอภิปิณณ์ สุธรรมดี
เกิดจากความคิดเห็นส่วนตัวว่า ท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลและคอยคุ้มครอง
นักศึกษา ส่วนนิชนัน โปธิสมจิต มีความเชื่อที่เกิดจากประสบการณ์ตรง
ในการขอพรว่า ท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตประจำสถาบัน คอยปกป้องคุ้มครอง

และเกื้อหนุนนักศึกษา และพรพิศาล หิรัญ มีความเชื่อที่เกิดจากเรื่องเล่าของรุ่นพี่ว่าท่านต้องการมาปกป้องและคุ้มครองลูก ๆ จากความเชื่อดังกล่าว ทำให้ท่านมีตัวตนทางความคิดว่า ท่านจะคอยปกป้องและคุ้มครองชาวบ้านสมเด็จที่ถือเป็นลูก ๆ ของท่านให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ดี เช่น การที่ท่านปรากฏตัวให้นักศึกษาเห็นเพื่อไล่กลับหอพักในเวลากลางคืนนั้นทำให้เชื่อได้ว่าท่านมีความปรารถนาดีและความเป็นห่วงลูก ๆ ของท่านทุกคนท่านจึงคอยคุ้มครองอยู่เสมอ และด้วยมีความเชื่อว่าบารมีของท่านจะยังคงคอยเกื้อหนุนลูก ๆ ของท่านอยู่เสมอ

1.2 ความเชื่อว่าสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มันจะเกิดขึ้นจากความมั่นใจ เมื่อมั่นใจแล้วก็ทำให้จิตรวมตัวจึงทำให้คนที่มีความเชื่อในสิ่ง ๆ หนึ่งจะยึดถือสิ่ง ๆ นั้นเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจจากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจัดงานวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นั้นแสดงให้เห็นว่ามีผู้คนมากมายที่นับถือศรัทธาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบันที่มีความเชื่อว่าสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีดังนี้

รัชนิ วงศ์ตรัน (2562, สัมภาษณ์) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยามีความเชื่อว่าสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพราะเวลาที่ไม่สบายใจในสิ่งไหนก็มาบอกกับท่านหรือขอพรจากท่านหลังจากนั้นก็ได้รับความสบายใจด้วยประสบการณ์ตรงจากแรงศรัทธาที่มีต่อท่านเพราะเคยอธิษฐานขอท่านว่าหากสามเือนได้พบเห็นซึ่งความจริง หลังจากนั้นก็ได้พบเห็นความจริงตามที่ขอ และเคยบนบานท่านขอให้หาสิ่งของที่ตนเองทำหายไปนั้นเจอก็จะถวายของตามที่ได้บนบานไว้และหากว่าเคยบนบานสิ่งใดต่อท่านก็จะต้องนำมาถวายตามที่บนบานเอาไว้อย่าผิดคำพูดต่อท่าน

สุภาภรณ์ อินสันเทียะ (2562, สัมภาษณ์) ศิษย์เก่าที่จบการศึกษาจากคณะครุศาสตร์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์มีความเชื่อและความศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) โดยคิดว่าท่านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของนักศึกษาทุก ๆ คน และในทุก ๆ ปีจะเดินทางกลับมาสักการะเจ้าพ่อในวันคล้ายวันพิราลัยและมีความเชื่อตั้งแต่สมัยเรียนว่าอย่าขอเรื่องการเรียนและเรื่องความรัก ซึ่งประสบการณ์โดยตรงส่วนมากจะขอเรื่องสุขภาพและการทำงานเมื่อเรียนจบ

วรพงษ์ เกิดพร้อม (2562, สัมภาษณ์) นักศึกษาปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์มีความเชื่อว่าเจ้าพ่อท่านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพราะหลังจากที่เข้ามาศึกษาในสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และได้ศึกษาประวัติของท่านก็ยิ่งทำให้รู้สึกศรัทธาในตัวของท่านและยึดท่านเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังใจในการเรียน

จากการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่มักจะมีมีความเชื่อว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพราะบุคลากรส่วนมากจะมีความเชื่อว่าท่านเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นกำลังใจในการทำสิ่งต่าง ๆ เช่น เมื่อเกิดความไม่สบายใจ รัชนี้ วงศ์ตุรน์ ก็จะมาบอกกล่าวหรือขอพร ส่วน สุภาภรณ์ อินสันเทียะ ยึดเหนี่ยวท่านเป็นหลัก จะต้องเดินทางกลับมาสักการะในวันคล้ายวันพิราลัยทุกปี และวรพงษ์ เกิดพร้อม เมื่อได้ศึกษาประวัติของท่านก็ยิ่งทำให้รู้สึกศรัทธาในตัวของท่านและเกิดความเชื่อโดยยึดท่านเป็นแบบอย่างและยึดท่านเป็นกำลังใจในการเรียน

จากข้อความการสัมภาษณ์ข้างต้น ทั้งหมดเป็นความเชื่อในระดับปัจเจกบุคคล ที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตน จากประสบการณ์ตรงที่ได้บบานหรือสัมผัสกับเจ้าพ่อจากเรื่องเล่าที่ส่งทอดกันมาจากรุ่นที่สุรนน้องจากการศึกษาประวัติแล้วทำให้เกิดความเชื่อความศรัทธา ล้วนเป็นความเชื่อที่ทำให้สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบัน ที่ยังคงมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่น และใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเสมอมาเป็นเวลาอันยาวนานและส่งผลให้พลความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น

2. การประกอบสร้างภาพลักษณ์ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ภาพลักษณ์ คือ ความคิดหรือจินตนาการของมนุษย์ที่มีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกที่ได้สัมผัสด้วยการรับรู้ต่อความเป็นไปของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่มองถึงการกระทำภายนอกจึงไม่ได้หมายรวมถึง “อัตตะ” ที่อยู่ภายในบุคคลแต่ละคน การที่ภาพลักษณ์เกิดจากจินตนาการ ความคิดของมนุษย์ ภาพลักษณ์ของบุคคลใด ๆ (สายพิน แก้วงามประเสริฐ, 2537, ออนไลน์) ความเชื่อของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิดส่วนตัว ประสบการณ์ตรง เรื่องเล่าความศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนการศึกษาประวัติที่มีคุณธรรมความดี ล้วนเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างตัวตนให้เกิดภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ สามารถวิเคราะห์ได้ 3 ภาพลักษณ์ ดังนี้

2.1 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง สิ่งหรือภาวะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถบันดาลให้เป็นไปหรือให้สำเร็จได้ดังปรารถนา (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1157) ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบันที่มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีดังนี้

วรุณรัตน์ คนชื่อ (2562, สัมภาษณ์) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยามีภาพลักษณ์ของท่านว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในใจเพราะมีภาพสเก็ทซ์ของท่านอยู่ในห้องทำงาน เพื่อย้ำเตือนตัวเองว่าเรามีท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในใจของเรา เวลาที่เราติดขัดหรือต้องการ

ให้การทำงานของเราราบรื่นเราก็จะขอหรือนึกถึงท่าน เวลาเดินทางไกลก็เช่นกัน จะคอยนึกถึงท่านให้ท่านคุ้มครองเราตลอด

กรณีการ สมบูรณ์ (2562, สัมภาษณ์) ว่าศิษย์เก่าคณะวิทยาการ จัดการ สาขาการบัญชีมีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้วย มีความเคารพ และศรัทธาต่อท่านตั้งแต่ได้เข้ามาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เพราะเราเห็นทุกคน ให้ความสำคัญกับเจ้าพ่อมาก ไม่สบายใจหรือมีเหตุอะไรก็มาขอให้เจ้าพ่อช่วย จึงทำให้เรานับถือ และศรัทธาตั้งแต่จบจากมหาวิทยาลัยก็ได้กลับมาไหว้ ในวันพืชรำลึกของทุกปี

ภักพล คงดวงศ์ (2562, สัมภาษณ์) นักศึกษาปัจจุบัน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิทยาลัยการดนตรี ด้วยความที่ตัวผม เป็นนักศึกษาที่เข้ามาสามปี ทุก ๆ ปี ในวันคล้ายวันพืชรำลึกก็จะเห็นศิษย์เก่า นักศึกษา หรือบุคคลภายนอกเข้ามากราบไหว้เจ้าพ่อ และทางมหาวิทยาลัยก็จัดพิธีบวงสรวง และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างยิ่งใหญ่ในทุกปี จึงทำให้ตัวผมมีภาพลักษณ์ว่าเจ้าพ่อ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่นักศึกษาบ้านสมเด็จให้ความสำคัญนับถือ เคารพ และศรัทธา ประสบการณ์ตรงที่ตนเองได้พบเจอคือเคยขอเจ้าพ่อก่อนเข้ามาหาลัยให้ตนเอง สอบเข้าหาลัยนี้ได้แล้วก็ได้เข้ามาเรียนตามที่บนเอาไว้จึงทำให้ส่วนตัวมีความนับถือ เจ้าพ่อท่านมาก

ภาพลักษณ์ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่มนุษย์ซึ่งมีความเชื่อศรัทธาสามารถ ร้องขอหรือบนบานได้ ดังที่ วรุณรัตน์ คนชื่อ บอกว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิต อยู่ในใจของเรา เวลาติดขัดเรื่องงานหรือเดินทางไกล ก็ขอให้ท่านขจัดอุปสรรค หรือคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย เพียงแค่นึกถึงท่านนั้นก็ทำให้เกิดความสบายใจ ส่วน กรณีการ สมบูรณ์ ประกอบสร้างภาพลักษณ์ประจำตนว่าท่านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้วย เมื่อไม่สบายใจหรือมีเหตุอะไรก็มาขอให้เจ้าพ่อช่วย เช่นเดียวกับภักพล คงดวงศ์ เคยบนบานกับเจ้าพ่อขอให้เข้ามาเรียนในสถาบันแห่งนี้

ความเชื่อของนักศึกษา ศิษย์เก่า และบุคลากร ที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) พอจะประมวลภาพลักษณ์ได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกคนให้ความเคารพ และเชื่อในตัวตนของท่านว่าท่านคอยปกป้อง รักษา ช่วยเหลือให้ตนเองพบเจอแต่สิ่งที่ดี ๆ พบเจอแต่ความสุขจากการสัมภาษณ์นักศึกษามีความเชื่อว่าห้ามขอยู่ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องความรัก และเรื่องเรียน เพราะเชื่อว่าเจ้าพ่อต้องการให้ทำตนเองประสบความสำเร็จด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่มีใครกล้าขอร้องเรื่องนี้ บุคลากรบางคนก็มีการบนบานเวลาที่ของหายหรือเกิดความไม่สบายใจ เมื่อได้ตามความปรารถนาแล้วส่วนมากก็จะนำพวงมาลัยดอกดาวเรืองมาไหว้หรือแก้บนที่สิ่งที่ตนเองขอไว้ เหตุผลนี้ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักศึกษา ศิษย์เก่า และบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในส่วนมากมีภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2.2 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เปรียบเสมือนบิดาที่ให้ความเคารพบิดา หมายถึง ผู้ให้กำเนิด, ผู้ก่อตั้ง เช่น บิดาแห่งประวัติศาสตร์(พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 673) ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ศิษย์เก่า และศิษย์ปัจจุบันที่มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เปรียบเสมือนบิดาที่ให้ความเคารพ มีดังนี้

ไพรลดดา กุศลสร้าง (2562, สัมภาษณ์) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยามีภาพลักษณ์ของเจ้าพ่อเปรียบเสมือนพ่ออีกคนหนึ่ง เพราะถือว่าท่านมีพระคุณต่อสยามประเทศและต่อมหาวิทยาลัยที่ท่านได้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยแห่งนี้เหมือนกับพ่อที่ให้โอกาสลูก ๆ ทางด้านการศึกษา หากท่านไม่ได้บริจาคที่ดินตรงนี้ มหาวิทยาลัยนี้ก็ไม่สามารถก่อตั้งขึ้นมาและมอบความรู้ให้กับนักศึกษาได้จนถึงปัจจุบันนี้

พรพรรณ ปลุกใจ (2562, สัมภาษณ์) ศิษย์เก่าคณะวิทยาการจัดการ สาขานิเทศศาสตร์ มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นเหมือนพ่อคนหนึ่งของเราเวลาจะไปไหนก็จะไหว้ทำความเคารพ

เพราะนักศึกษาทุกคนในมหาวิทยาลัยก็ได้ให้ความเคารพนับถือท่าน วันพิราลัย
ในทุก ๆ ปีก็จะมีศิษย์เก่า นักศึกษารุ่นต่าง ๆ กลับมาเคารพบูชา กลับมาเยี่ยมเยือน
สถาบันที่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นมา
เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดี

สหรัฐ พรหมทัศน์ (2562, สัมภาษณ์) นักศึกษาปัจจุบัน
คณะครุศาสตร์ สาขาสังคมศึกษา ด้วยตนเองมีภาพลักษณ์ว่าเจ้าพ่อเปรียบเหมือน
พ่ออีกคนหนึ่งซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ตัวข้าพเจ้าตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
ในแต่ละวันข้าพเจ้าจะขอพรขอให้การมาเรียนในแต่ละวันของข้าพเจ้า
มีแต่ความราบรื่นไม่มีสิ่งติดขัด ประสบการณ์ตรงที่ข้าพเจ้าได้พบคือข้าพเจ้า
เคยขอพรจากเจ้าพ่อให้รายวิชาภูมิศาสตร์ อย่าได้เกรดต่ำกว่า B ซึ่งก็ได้สมตั้งใจ
ของข้าพเจ้า จึงทำให้ข้าพเจ้าตั้งใจศึกษารวมกับพลังในแรงศรัทธาต่อเจ้าพ่อ
ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน

จากการสัมภาษณ์นักศึกษา ศิษย์เก่า และบุคลากร มีผู้คนที่
ที่มีภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เปรียบเสมือน
บิดาคนที่สองของตน ไพรลดา กุศลสร้าง มีมุมมองต่อภาพลักษณ์นี้ในด้านบิดา
ผู้มีพระคุณด้านการศึกษาระดับประเทศและสถาบัน ที่ท่านได้บริจาคที่ดิน
เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ส่วน พรพรรณ ปลุกใจ (2562, สัมภาษณ์) มีภาพลักษณ์
เป็นเหมือนพ่อคนหนึ่ง ที่ต้องเคารพนับถือ บูชากราบไหว้ และสหรัฐ พรหมทัศน์
คิดว่าเจ้าพ่อเปรียบเหมือนพ่ออีกคนหนึ่งซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ตัวข้าพเจ้า
ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากความเคารพต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
(ช่วง บุนนาค) จึงมีภาพลักษณ์เป็นพ่อคนหนึ่งที่มีพระคุณ คอยดูแล ปกป้อง
และมอบสิ่งที่ดีและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก ๆ ให้ทำตามในแบบอย่าง
ที่ได้สร้างไว้ให้

2.3 ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
เป็นบุคคลสำคัญที่น่ายกย่อง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ศิษย์เก่า
และศิษย์ปัจจุบันที่มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
(ช่วง บุนนาค) เป็นบุคคลสำคัญ มีดังนี้

ภุริทัต ดีประเสริฐ (2562, สัมภาษณ์) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีความเชื่อว่า สมเด็จพระญาณสังวรมหาคีรีธรรมาจารย์ (ช่วง บุนนาค) เป็นบุคคลสำคัญที่มีความเชื่อว่า ชาวบ้านสมเด็จนั้นให้ความนับถือท่าน เพราะท่านก็เป็นบุคคลที่ดี สร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติหลาย ๆ อย่าง และเราก็สามารถนำท่านมาเป็นแบบอย่างให้กับเราในด้านการทำงานได้อีกด้วย

วรรณิษา ทองแก้ว (2562, สัมภาษณ์) ศิษย์เก่าคณะวิทยาการจัดการ สาขาการตลาด มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระญาณสังวรมหาคีรีธรรมาจารย์ (ช่วง บุนนาค) ว่าเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ เพราะมหาวิทยาลัยยึดมั่นในเรื่องของสัจจิง เว อมตา วาจา เรื่องของคำพูด เพราะฉะนั้นคำพูดของเราก็เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำที่จะแสดงผลออกมาจึงทำให้เรามีภาพลักษณ์ของท่านในเรื่องของความซื่อสัตย์ และความสามารถในเรื่องอื่น ๆ ด้วย

เอกชัย ล้ำประเสริฐ (2562, สัมภาษณ์) นักศึกษาปัจจุบัน คณะครุศาสตร์ สาขาพลศึกษาด้วยตนเองมีความศรัทธา และชื่นชมในความสามารถ รวมถึงการทำงานของ ท่าน เพราะตั้งแต่เราได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย ทำให้เราได้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ ของท่านจึงทำให้มีภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระญาณสังวรมหาคีรีธรรมาจารย์ (ช่วง บุนนาค) เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองและเป็นผู้ที่ตั้งใจที่จะทำให้ประเทศชาติได้มีการพัฒนา

จากการสัมภาษณ์นักศึกษา ศิษย์เก่า และบุคลากร ปรากฏภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระญาณสังวรมหาคีรีธรรมาจารย์ (ช่วง บุนนาค) เป็นบุคคลสำคัญ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ตามที่ ภุริทัต ดีประเสริฐ กล่าวว่า เราสามารถนำท่านมาเป็นแบบอย่างในด้านการทำงาน ส่วน วรรณิษา ทองแก้ว มองว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ เป็นภาพลักษณ์ที่เด่นชัดในประวัติศาสตร์ชาติไทย สอดคล้องกับ เอกชัย ล้ำประเสริฐ ที่ต่อยอดภาพลักษณ์เรื่องความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง ทั้งหมดเป็นภาพลักษณ์ที่น่ายกย่อง ที่ควรประพฤติตาม หรือนำเป็นแบบอย่างในการศึกษาเล่าเรียนและการทำงาน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผลการศึกษา พบว่าความเชื่อของบุคลากรที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัยที่คอยคุ้มครองสมาชิกทุกคน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิต สามารถบนบานให้ช่วยเหลือได้สำเร็จ นอกจากนั้น ความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยายังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ทั้งหมด 3 ภาพลักษณ์ ได้แก่ ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองดูแลให้เกิดความสุข เป็นบิดาผู้มีพระคุณ ที่ต้องเคารพบูชา และเป็นบุคคลสำคัญที่มีคุณูปการต่อชาติบ้านเมืองที่น่ายกย่องและนำไปเป็นแบบอย่างในชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด เอกสารงานวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยในเรื่อง ความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) พบว่าการวิจัยนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

แนวคิดของความเชื่อ เนื่องจากคติความเชื่อเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์จึงทำให้ผู้วิจัยพบว่าการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้จัดพิธีกรรมบวงสรวงและกิจกรรมวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นี้ขึ้นเนื่องจากท่านมีคุณูปการต่อทางมหาวิทยาลัย โดยได้บริจาคที่ดินสร้างเป็นวิทยาลัยฝึกหัดครูในอดีตและพัฒนามาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ในปัจจุบัน นอกจากนั้นการจัดพิธีบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ขึ้นมาในทุกปีนั้น เพื่อแสดงให้เห็นการระลึกถึงท่านอยู่เสมอโดย บุคลากร ศิษย์ปัจจุบัน และศิษย์เก่ามีความเชื่อว่าท่านยังสถิตอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแห่งนี้ เพื่อคอยปกป้องและคุ้มครองชาวบ้านสมเด็จให้พ้นภัยอันตรายทั้งปวง

นอกจากแนวคิดที่สอดคล้องแล้วนั้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็มีส่วนสำคัญต่อการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งพบว่าจากการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มีเอกสารและงานวิจัย ที่สอดคล้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างภาพลักษณ์ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

เรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาเป็น การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จากการสัมภาษณ์ความเชื่อส่วนใหญ่ของบุคลากร นักศึกษา และศิษย์เก่า ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ 2 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับบทความเรื่อง “คติความเชื่อของนักศึกษาที่มีต่อ ‘เจ้าพ่อ’” ของ อัครวิทย์ เรื่องรอง (2543) เป็นจำนวน 2 ประเด็น และแตกต่างกัน 6 ประเด็น ซึ่งประเด็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ ความเชื่อในฐานะเป็นสิ่งเคารพ ศรัทธา ความเชื่อในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความเชื่อเรื่องการบนบาน ความเชื่อในเรื่องเครื่องสักการะ ความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์ และความเชื่อในฐานะเป็นผู้ทรงคุณธรรม จากการศึกษาประเด็นที่แตกต่างพบว่าความเชื่อในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ถือเป็นเรื่องเดียวกันกับความเชื่อที่ว่าสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะเมื่อยามที่มีความทุกข์

หรือมีเรื่องไม่สบายใจการที่ได้บอกกล่าวต่อท่านจะทำให้ผู้ที่มีความเชื่อว่าท่านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนั้นได้เกิดความสบายใจ

ส่วนเรื่องความเชื่อว่าท่านเป็นสิ่งที่เคารพ ศรัทธา เรื่องการบนบาน เรื่องปาฏิหาริย์และเรื่องเครื่องสักการะ เป็นการจัดอยู่ในเรื่องของความเชื่อว่าสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะการนำเครื่องสักการะมาถวายจะประกอบอยู่ในการทำพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงบูชาท่านในฐานะที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการบนบานต่อท่าน และเมื่อประสบผลสำเร็จ ก็จะต้องนำเครื่องสักการะหรือสิ่งของที่บอกกล่าวกับท่านไว้แก้บน ดังนั้นจากการที่เคารพและศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อว่าท่านจะสามารถดลบันดาลสิ่งตนเองปรารถนา และสิ่งที่ตนต้องการได้ ส่วนเรื่องความเชื่อว่าเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้ทรงคุณธรรมในเรื่องนี้ ผู้วิจัยถือว่าเป็นการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นบุคคลสำคัญที่น่ายกย่อง เพราะด้วยคุณงามความดี การยึดมั่นในสัจจะวาจา และคุณูปการต่าง ๆ ของท่านที่มีต่อสยามประเทศ ทำให้ท่านถือเป็นผู้ทรงคุณธรรมและบุคคลสำคัญที่น่ายกย่องเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ความเชื่อเป็นสิ่งที่ทุกคนมีในการเคารพนับถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้วิจัยพบว่าการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้มีการจัดพิธีบวงสรวงวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ขึ้นในทุกปีเพื่อเชิดชูเกียรติของท่านและเพื่อให้ผู้ที่เคารพ ได้กับสักการะท่านเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์แสดงถึงความเคารพศรัทธา ซึ่งผลการวิจัยเรื่องนี้สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องเจ้าพ่อพญาแล: ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของ สง่า พัฒนชีวะพูล (2538) ซึ่งศึกษาองค์ประกอบ

ของพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าพ่อพญาแล คติความเชื่อที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแล และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความนับถือเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งเจ้าพ่อพญาแล และสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ถือเป็นวีรบุรุษที่ทำให้คุณงามความดีต่อประเทศชาติ การจัดพิธีวันคล้ายวันพิราลัย ถือเป็นการบวงสรวงบูชาดวงวิญญาณของท่าน และให้ผู้ที่มีความนับถือหรือศรัทธาต่อท่านได้มีโอกาสกลับมาเยือนถิ่นบ้านสมเด็จ และสักการะท่านด้วยความเคารพศรัทธา

นอกจากนั้นการประกอบสร้างภาพลักษณ์ยังสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ ภาพลักษณ์ท้าวสุรนารีในประวัติศาสตร์ไทย ของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ (2537, ออนไลน์) ที่ถือว่าท่านเป็นวีรบุรุษคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เช่นเดียวกับท้าวสุรนารีมีอนุสาวรีย์ที่ประดิษฐานอยู่ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จากสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ความเชื่อของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่มีต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ สมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ให้ท่านเป็นเทพารักษ์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยานั้น จากการศึกษาพบว่าตรงกับภาพลักษณ์ของท่านเป็นสังคตศีลพิธี

ดังนั้นการวิจัยเรื่องความเชื่อของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นั้นมีประโยชน์ต่อชาวราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หรือผู้ที่มีศรัทธาต่อสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เพราะการท้าวิจัยเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่าพลังและแรงศรัทธาจากความเชื่อของบุคลากรที่มีต่อสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นั้นมีมากเกินเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้จัดพิธีกรรมบวงสรวงและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชิดชูเกียรติท่านในทุกปี ซึ่งจากการศึกษาประวัติและคุณูปการของท่านก็ยิ่งทำให้รู้ว่าท่านเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ไทยอีกคนหนึ่งที่ทำประโยชน์มากมายให้แก่ประเทศชาติอีกทั้งน่ายกย่องท่านเป็นแบบอย่างในเรื่องของการที่มีสัจจะวาจาที่มั่นคงซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลหรือเยาวชนรุ่นหลังสืบไปและกลายฐานะมาเป็นสังคตศีลพิธีประจำมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ สมบูรณ์. ศิษย์เก่าสาขาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ. (18 มกราคม 2562). สัมภาษณ์.

ชลธิชา ศรีมูลเขียว. นักศึกษาปัจจุบันสาขาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์. (22 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. (2516). สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊ค.

นักรบ นาคสุวรรณ. (2551). ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อพระพินนศ: กรณีศึกษาเทวสถานในกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

นิชนัน โปธิสมจิต. ศิษย์เก่าสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์. (18 มกราคม 2562). สัมภาษณ์.

พรพรรณ ปลุกใจ. ศิษย์เก่าสาขานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ. (18 มกราคม 2562). สัมภาษณ์.

ไพโรธดา กุศลสร้าง. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (18 กุมภาพันธ์ 2562). สัมภาษณ์.

ภัคพล คงวงศ์. นักศึกษาปัจจุบันสาขาดนตรีตะวันตก คณะวิทยาลัยการดนตรี. (18 กุมภาพันธ์ 2562). สัมภาษณ์.

ภูริทัต ดีประเสริฐ. เจ้าหน้าที่สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (18 มกราคม 2562). สัมภาษณ์.

ยุทธนา กิจสุภี. (2559). วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธาและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง].

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน.(2556). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ:

ราชบัณฑิตยสถาน

รัชนี้ วงศ์ตรีน. เจ้าหน้าที่ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (25 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.

วรพงษ์ เกิดพร้อม. นักศึกษาปัจจุบันสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์. (20 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.

วรรณิษา ทองแก้ว. ศิษย์เก่าสาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ. (18 มกราคม

2562). สัมภาษณ์.

วรุณรัตน์ คนชื่อ. อาจารย์ประจำสาขาสาสาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (29 กรกฎาคม 2562). สัมภาษณ์.

สง่า พัฒนชีวะพล. (2538). *เจ้าพ่อพญาแล: ความเชื่อและพิธีกรรม*. [วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สหรัฐ พรหมทัสน. นักศึกษาปัจจุบันสาขาสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์.

(20 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.

สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2537). *ภาพลักษณ์ท้าวสุนารีในประวัติศาสตร์ไทย*.

[วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

สุภาภรณ์ อินสันเทียะ. ศิษย์เก่าสาขาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์. (19 มกราคม 2562).

สัมภาษณ์.

อภิวัฒน์ สุธรรมดี. อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์. (27 ธันวาคม 2561). สัมภาษณ์.

อัศวิทย์ เรืองรอง. (2543). คติความเชื่อของนักศึกษาที่มีต่อ ‘เจ้าพ่อ’. *สหวิทยาการ*

สู่สหัสวรรษใหม่: รวมบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, (1), 85-104.

_____. (2561). การประกอบสร้างความหมายเพื่อเชิดชูเกียรติคุณ

สมเด็จพระยาบรมมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง บุนนาค) จากการแสดงโฉน

ชุด “ท้าวมาลีวราชว่าความ”. *ทีทัศน์วัฒนธรรม*, 17(2), 123-149.

อินทิรา แก้วขาว. (2552). ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าเกะยอ
ของชุมชนเกะยอ ตำบลเกะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. [วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช].

อุทัย ภัทรสุข. (2554). การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อ
และพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย].

เอกชัย ล้ำประเสริฐ. นักศึกษาปัจจุบันสาขาพลศึกษา คณะครุศาสตร์.
(18 กุมภาพันธ์ 2562). สัมภาษณ์.

นาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์ตัดคอสีดา

Choreography of The Dance: Phralak-tad-sor-sida

(Received: Jan 10, 2019 Revised: June 1, 2020 Accepted: June 6, 2020)

ธนกร สุวรรณอำภา¹

Tanakorn Suwanampha

บทคัดย่อ

นาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์ตัดคอสีดา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุดพระลักษมณ์ตัดคอสีดา เป็นการสร้างสรรค์เชิงคุณภาพ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทย นำมาสู่กรอบแนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และเสนอผลการวิจัยสร้างสรรค์แบบพรรณนาวิเคราะห์ จากการศึกษา นำมาสู่การกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ได้ว่า แนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงชุดพระลักษมณ์ตัดคอสีดา เป็นการนำเสนอการผสมผสานกระบวนการทำการรำรำของพระลักษมณ์ในการประหารนางสีดาด้วยวิธีการตัดคอ ตามบัญชาของพระราม ในเรื่องรามเกียรติ์โดยออกแบบโครงสร้างแนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำจากกระบวนการรำแม่ไม้ของกระบี่กระบอง กระบวนท่าที่ใช้ในการประหารชีวิตด้วยการตัดคอ และกระบวนท่ารำตามแบบแผนการรำนานาฏศิลป์ไทย ได้แก่ เพลงแม่บทใหญ่ เพลงช้า-เร็ว เพลงเชิดฉิ่ง การรำตีบทตามคำร้อง การใช้อาวุธ ซึ่งกำหนดให้มีกระบวนท่ารำจำนวน 166 ท่า ใช้ผู้แสดงที่มีทักษะฝีมือการรำโขนพระจำนวน 1 คน ละครนง

¹ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

จำนวน 1 คน ผู้แสดงต้องมีทักษะในการถ่ายทอดอารมณ์และสามารถสื่อแสดงบุคลิกลักษณะอิริยาบถความสง่างามของตัวละครได้อย่างชัดเจน รูปแบบการแสดงดำเนินตามแนวทางการแสดงโขนโรงใน แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 พระลักษมณ์นำนางสีดาสู่ลานประหาร ช่วงที่ 2 ขั้นตอนการประหารชีวิตนางสีดาด้วยการตัดคอ ช่วงที่ 3 พิสูจน์คำอธิษฐานสัจจะ นางสีดาพินมลทิน พระลักษมณ์ทราบความจริง บทที่ใช้แสดงดำเนินตามบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 นำมาจัดทำบทในลักษณะเป็นกลอนบทละคร โดยบรรจุเพลงตามความหมายของเพลงเพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องกรรม มีการใส่บทพากย์เจรจาตามรูปแบบการแสดงโขน วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงคือ วงปี่พาทย์เครื่องคู่ เอกลักษณ์เฉพาะในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงครั้งนี้คือมีการเดี่ยวปี่ใน ในขั้นตอนของการประหาร เพื่อให้เกิดความรู้สึกคล้ายกับวิธีการประหารจริงสมัยโบราณ ลักษณะการแต่งกายพระลักษมณ์แต่งกายแบบยืนเครื่องพระสีเหลืองขลิบลม่วง ศีรษะสวมขมาสำหรับนางสีดาแต่งกายยืนเครื่องนางสีดาแต่งขลิบเขียว ศีรษะสวมมงกุฎนาง อุปกรณ์การแสดงเฉพาะที่เพิ่มเติมคือ พระลักษมณ์ใช้อาวุธพระขรรค์ นางสีดาค้างพวงมาลัยใต้กรองคอหรือนวมนาง

คำสำคัญ: โขน พระลักษมณ์ตัดคอสีดา สร้างสรรค์ผลงาน

Abstract

The choreography of Phralak-Tad-Sor-Nang-Sida was studied as an art form. Information was gleaned from books, documents and interviews with specialists in Thai classical dance and Thai music to create a conceptual framework of creative art. Observations from interviews and focus groups of specialists were compiled as the research results. A descriptive analysis identified the concepts of the creative dance

performance as combinations of postures. These include Phralak executing Sida by cutting her neck following Phra Rama's command in the Ramakien epic. The concept of design involves a Krabi-krabong (swordplay performance) according to traditional Thai dance, consisting of the Mae Bot Yai song and Pleng-Char-Pleng-Raew (elementary dance following the pace of slow to fast tempo), Cherd-Ching song and dancing with lyrics and tunes using weapons. There are 166 different Thai postures and the performer must be skilled in Phra Rama dancing. A female actor must have skills of emotional expression to perform the elegant character of Lakorn Nang. The Khon Rong Nai performance is divided into three parts. In part I, Phralak leads Sida to death row, part II involves the steps of Sida's execution by cutting off her head, while in Part III, Sida is acquitted and Phralak learns the truth. The script used in this performance follows the royal composition of the Ramakien epic in King Rama I period arranged as a poem. In addition, packing song followed the meaning of songs in order to conform with the script and had the narrations-negotiations following the Khon performance model. The Thai music ensemble used in the performance follows Wong Pi Phat Khrueng Khu with the Pi Nai solo, while the steps of Sida's execution follow traditional methods. Phralak's costume is a Khon Phra outfit of yellow with purple; he wears a Thai theatrical crown (male character), while Sida's costume as a female character is red with green. She also wears a Thai theatrical crown (female character). As additional materials, Phralak has a Phra Khan (weapon) and Sida wears a garland as Krong-Khor (embroidery neck costume).

Keywords: Khon (Thai Masked Dance), Phralak-Tad-Sor-Nang-Sida, Art Creation

บทนำ

นาฏยจาริตแบบดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏในการแสดงของกรมศิลปากร และปรากฏในการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม รูปแบบการสร้างสรรคงานด้านนาฏศิลป์ไทยที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานได้รับการถ่ายทอดมาสู่วงสวนกุหลาบ กรมมหรสพ และ สืบต่อมาในการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ การแสดงของกรมศิลปากร ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่สืบทอดนั้น มีกระบวนการแสดงนาฏศิลป์ไทย ประกอบเพลงร้องและดนตรีไทย โดยให้คำจำกัดความว่าการรำเพลงหน้าพาทย์ ได้แก่ การรำเพลงช้า การรำเพลงเร็ว และการรำเพลงเชิดฉิ่งตามลำดับในการเรียนการสอนและการแสดงนาฏศิลป์ไทย

การรำเชิดฉิ่ง คือ การรำประกอบอากัปภิกิริยาในการเดินทาง การต่อสู้ การใช้อาวุธและการไล่ล่าติดตามของตัวละคร การบรรจุเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งได้กำกับไว้ตามเหตุการณ์ในบทละครเพลงเชิดฉิ่งยังเป็นเพลงสำหรับบรรเลงประกอบการแสดงโขนของผู้แสดงทั้งตัวพระ นาง ยักษ์ และลิง กระบวนท่ารำจะแตกต่างกันออกไป ตามบทบาทและบุคลิกลักษณะเฉพาะของตัวละคร การรำเพลงเชิดฉิ่งเป็นการรำอวดฝีมืออย่างหนึ่งของนักแสดงที่จะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานในการรำนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี เพราะการรำเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งเป็นกระบวนท่ารำที่มีลีลา และซับซ้อนก่อนจะได้รับการฝึกหัดในบทบาทตัวละครเอกประหนึ่งที่เป็นด่านสำคัญของผู้แสดงที่จะออกแสดงเป็นตัวละครเอกในบทบาทสำคัญต่าง ๆ หากผู้ฝึกปฏิบัติรำเพลงเชิดฉิ่งไม่ได้แสดงว่ายังไม่มีทักษะและภูมิความรู้เพียงพอกล่าว คือ การฝึกหัดละครนั้น ขั้นตอนครูฝึกหัด ให้รำเพลงต่าง ๆ

คือเพลงที่ 1. เพลงช้า เพลงที่ 2. เพลงเร็ว เพลงที่ 3. เพลงเชิดกลอง เพลงที่ 4. เพลงเสมอ จำได้แล้วอย่างนี้ จึงหัดให้จำใช้บทอย่างนี้เป็นสามัญทุกคน แล้วแต่ใครจะหัดให้เป็นตัวยืนเครื่องหรือตัวนาง ครูก็จะฝึกหัดให้ตามกระบวนนั้น ถ้าครูเห็นว่าศิษย์คนไหนฉลาดท่วงทีที่จะเป็นตัวละครตัวดีได้ ก็ฝึกหัดให้เป็นตัวละครตัวดีเพิ่มเติมอีกหนึ่งชุด เช่น จำเชิดฉิ่ง จำลงทรงและออกกลม เป็นต้น (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2508, น. 64) เพราะฉะนั้นเพลงเชิดฉิ่งจึงเป็นเพลงที่แสดงถึงความสามารถของผู้แสดงเป็นอย่างสูง การรำเพลงเชิดฉิ่งเป็นศิลปะการรำแบบละครในมีลักษณะเด่น คือ การหมัดตัว การยกเอียง ลงตามจังหวะ “ฉิ่ง” ที่ผู้แสดงสามารถรำไปได้เรื่อย ๆ ตามการดำเนินทำนองเพลงที่มีจังหวะราบเรียบในจังหวะฉิ่งลอย ซึ่งรูปแบบของจังหวะฉิ่งที่ใช้เฉพาะเสียง “ฉิ่ง” นี้เป็นการดีโดยมิได้บังคับตายตัวว่าจะต้องดีซ้ำเร็วเท่าไร (สุวรรณี ชูเสน, 2549, น. 86)

การรำเพลงเชิดฉิ่งในการแสดงละครในและโขน แบ่งตามลักษณะการรำในเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. การรำเชิดฉิ่งที่ใช้ในการรบ การใช้อาวุธ เช่น เชิดฉิ่งศรทะนง เชิดฉิ่งศรประจัน
2. การรำเพลงเชิดฉิ่งที่ใช้ในการเดินทาง เช่น เชิดฉิ่งในศุภลักษณ์อุ้มสม
3. การรำเพลงเชิดฉิ่งที่ใช้ในการค้นหาพบว่ามีในเรื่องอิเหนา 1 ตอน คือ เชิดฉิ่งในอิเหนาตัดดอกไม้
4. การรำเชิดฉิ่งที่ใช้ในการติดตามไล่จับ เช่น เชิดฉิ่งจับม้าอุปการ เชิดฉิ่งในย่าหรีนตามนกยูง
5. การรำเพลงเชิดฉิ่งที่ใช้ในการลักลอบเข้าออกสถานที่พบว่ามีละครในเรื่องอิเหนา คือ เชิดฉิ่งย่าหรีนลักนางเกนหลง
6. การรำเชิดฉิ่งที่ใช้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น จำเชิดฉิ่งศรทะนงหักกิ่งไผ่ของพระอิศวรรำเชิดฉิ่งลุยไฟของพระพรตพระสัตรุด (ปิยวดี มากพา, 2547, น. 4-5)

กระบวนท่ารำเชิดฉิ่งในการแสดงโขนตัวพระมีอาวุธประกอบการแสดง โดยจะใช้อาวุธสำคัญคือคันศรทั้งสิ้น ทั้งนี้บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ยังมีเพลงเชิดฉิ่งที่ใช้อาวุธประกอบการแสดงอีกชนิดหนึ่ง คือ พระขรรค์ของตัวละครโขนตัวพระ ได้แก่ พระลักษมณ์ อาวุธทุกชนิดเป็นส่วนสำคัญในการแสดงโขน ตัวละครพระ ยักษ์ และลิง เพราะเรื่องราวส่วนใหญ่จะประกอบการทำศึกสงครามจึงมีความสำคัญมากในการต่อสู้ ดังนั้นผู้แสดงโขนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องฝึกท่าประกอบการใช้อาวุธต่าง ๆ เช่น ท่ารบ ท่ารำประกอบการใช้อาวุธ เป็นต้น จากศิลปะป้องกันตัวหรือกระบี่กระบอง

กระบี่กระบองเป็นส่วนหนึ่งของอิทธิพลในการแสดงโขน กระบี่กระบองคือ วิชาฝึกการป้องกันตัว อันคือสัญชาตญาณในการต่อสู้ของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณ มีการฝึกใช้อาวุธเพื่อกำบังตัวให้รอดพ้นจากการถูกทำร้ายและได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ (กรมศิลปากร, 2556, น. 17) พระขรรค์ก็จัดเป็นอาวุธชนิดหนึ่งในการประกอบการแสดงของตัวละครพระลักษมณ์ แต่กลับไม่ปรากฏในการแสดงโขน พบแต่การใช้อาวุธศรประกอบในการรำเชิดฉิ่งเท่านั้นในบทบาทพระราม แต่ในบทบาทพระลักษมณ์ไม่มีกระบวนท่ารำเพลงเชิดฉิ่ง ในการใช้อาวุธพระขรรค์ซึ่งเป็นอาวุธสำคัญของตัวละครพระลักษมณ์พบได้เพียงในการกำกับเพลงหน้าพาทย์ในบทวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระลักษมณ์ประหารนางสีดาเท่านั้น อันจะก่อให้เกิดความไม่สมบูรณ์ต่อการแสดงตามบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ให้การแสดงตามตัวบทพระราชนิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ยังได้เล็งเห็นกระบวนท่ารำของเพชรฆาตในการประกอบพิธีลงโทษ ด้วยการตัดคอที่ในปัจจุบันไม่ปรากฏรูปแบบการลงโทษด้วยวิธีนี้แล้ว “เพชรฆาต” นั้น เป็นตำแหน่งที่โปรดเกล้าพระราชทานให้แก่ผู้มีดวงอันเหมาะสมโดยจะมีบรรดาโหราจารย์นำดวงชะตาไปคำนวณอย่างละเอียดเพื่อประกอบในการคัดเลือก ทั้งนี้ด้วยถือกันว่า การประหารชีวิตคนอันเป็น

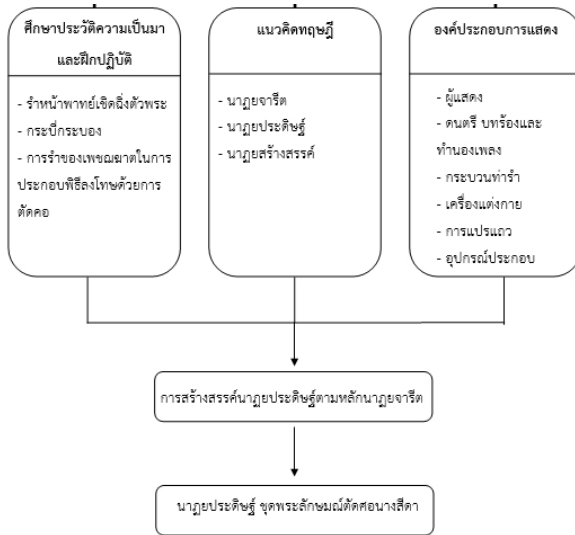
สัตว์ประเสริฐนับเป็นกรรมหนักหนาแน่น จึงต้องเพ้นหาดวงเพชฌฆาตที่มีดวง
คมตัวเองได้ มิฉะนั้นชีวิตจะสั้น

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้สร้างสรรค์เกิดประเด็นที่จะทำการศึกษา
ได้แก่ ประการที่หนึ่งกระบวนท่ารำเชิดฉิ่งที่ใช้อาวุธพระขรรค์ซึ่งยังไม่เคยปรากฏ
ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระลักษมณ์ประหารนางสีดาและไม่เคย
จัดแสดงในกรมศิลปากรมาก่อน ประการที่สอง ศึกษากระบวนท่ารำกระบี่กระบอง
แม่ไม้ 12 แม่ท่าของกรมพลศึกษาและประการที่สามศึกษากระบวนท่ารำ
ของเพชฌฆาตในการประกอบพิธีลงโทษด้วยการตัดคอที่ปัจจุบันไม่ปรากฏ
รูปแบบการลงโทษด้วยวิธีนี้แล้ว โดยนำข้อมูลทั้งสามประการมาสังเคราะห์
และวิเคราะห์ สู่การสร้างสรรค์ชุดการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุดพระลักษมณ์
ตัดคอสีดา ซึ่งผู้สร้างสรรค์จะยึดหลักตามรูปแบบนาฏยจารีต ในกระบวนท่ารำ
หน้าพาทย์เชิดฉิ่งของโขนตัวพระ กระบวนท่ารำกระบี่กระบอง ของกรมพลศึกษา
ของและท่ารำของเพชฌฆาตในการประกอบพิธีลงโทษด้วยการตัดคอ
แนวคิดและทฤษฎีในการสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้เกิด
การแสดงที่มีมาตรฐานตามหลักการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย ทั้งนี้ ยังเป็นแนวทาง
สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ไทยตามหลักนาฏยจารีตได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์ตัดคอสีดา

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์ ชุต พระลักษมณ์ตัดคอสีดา (ชนกร สุวรรณอำภา, 2561)

กรอบแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ ชุตพระลักษมณ์ตัดคอสีดา เป็นการสร้างสรรค์ตามหลักการนาฏยจารีตผสมผสานกระบี่กระบอง ซึ่งกำหนดองค์ประกอบการแสดงอันได้แก่ จารีตการคัดเลือกผู้แสดง เครื่องแต่งกาย ดนตรีประกอบการแสดง กระบวนท่ารำการตีบท ตามทฤษฎีนาฏยศิลป์ไทย และ การรำของเพชฌฆาตในการประกอบพิธีลงโทษด้วยการตัดคอ โดยการผ่านการจัดการประชุมย่อยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักทางด้านนาฏยจารีตนำเสนอผ่านผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

นาฏยประดิษฐ์ ชุตพระลักษมณ์ตัดคอสีดา ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้ระเบียบวิธีสร้างสรรค์เชิงคุณภาพ ศึกษาบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอน พระลักษมณ์ประหารนางสีดา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เพื่อนำมาสร้างเป็นการแสดงโขนชุตพระลักษมณ์ตัดคอสีดา เพื่อมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของกระบวนการรำเชิดฉิ่งและการใช้อาวุธของพระลักษมณ์ในการแสดงโขน โดยผสมผสานกับกระบี่กระบอง 12 แม่ท่าและกระบวนการรำของเพชรฆาต ในการประกอบพิธีลงโทษด้วยการตัดคอตามรูปแบบนาฏยจารีตทางด้านนาฏศิลป์ไทย ดังนั้นในการวิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนการรำเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่ง 3 เพลง ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งแผ่ลงศร เชิดฉิ่งศรทะนง เชิดฉิ่งศรประจัน จากครูอาจารย์นาฏศิลป์ไทยโขนพระ ถ่ายทอดกระบวนการทำรำกระบี่กระบอง 12 แม่ไม้จากครูอาจารย์ของกรมพลศึกษา และศึกษาขั้นตอนของเพชรฆาต ในการประกอบพิธีลงโทษด้วยการตัดคอ จากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างจากเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์และนำข้อมูลมาสังเคราะห์ ทดลองปฏิบัติ แล้วนำผลการทดลองปฏิบัติเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านนาฏศิลป์ไทย ด้านกระบี่กระบองและด้านวรรณกรรม โดยจัดการประชุมสัมมนา กลุ่มย่อยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย ก่อนนำออกแสดงและเผยแพร่

ผลการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงชุตพระลักษมณ์ตัดคอสีดาได้นำเค้าโครงเรื่องมาจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) โดยนำเหตุการณ์ตอนพระลักษมณ์ประหารชีวิตนางสีดา โดยพระลักษมณ์รับบทบาทเป็นเพชรฆาตเพื่อลงโทษนางสีดาด้วยการตัดคอ

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุดพระลักษมณ์ตัดคอสีดา เป็นการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการผสมผสานรูปแบบการแสดงระหว่างนาฏยจารีตทางนาฏศิลป์ไทย กระจับปี่ระบองและการประหารชีวิตด้วยการตัดคอของเพชรฆาต นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ ผู้สร้างสรรค์ได้คำนึงถึงท่าการตีบทใช้บทของการแสดงแบบนาฏศิลป์ไทยและกระบวนการรำเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่ง โดยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคงานทางด้านนาฏยประดิษฐ์ มีขั้นตอนแนวคิดดังต่อไปนี้

1. การคิดให้มีนาฏศิลป์ โดยการผสมผสานนาฏยจารีตระหว่างนาฏศิลป์ไทยกับกระจับปี่ระบองโดยการคิดให้เป็นเอกลักษณ์ในการรำเชิดฉิ่งตัวละครพระลักษมณ์ที่อยู่ในการแสดงโขนโรงใน ดำเนินเรื่องตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เพื่อให้บทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวมีความสมบูรณ์ที่ปรากฏในตอน มีการกำหนดเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่ง ที่กำกับในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ตอนพระลักษมณ์ประหารนางสีดา โดยนำเอาท่ารำหลักของการรำเชิดฉิ่ง ทั้ง 3 กระบวนท่ารำได้แก่ ท่ารำประกอบเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งแผลงศร ท่ารำประกอบการรำเพลงเชิดฉิ่งศรทะนองและกระบวนท่ารำประกอบท่ารำเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งศรประจัน โดยมีโครงสร้างของท่ารำเบื้องต้น ท่ารำหลัก ท่าเชื่อม ในกระบวนการรำเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่ง ทั้ง 3 เพลง ประกอบกับ ท่ารำกระจับปี่ระบองดังนี้ ท่าพรหมนั่ง ท่าพรหมยืนและแม่ไม้ 12 แม่ไม้ของกรมพลศึกษา โดยประกอบกับขั้นตอนการประหารชีวิตด้วยการตัดคอ

2. การกำหนดความคิดหลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการผสมผสานศิลปะสองสาขาที่มีลักษณะวัตถุประสงค์ในการนำเสนอที่ไม่เหมือนกันและต่างที่มา คือ นาฏศิลป์ไทยเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงและประกอบตามบวรธรรมกรรม นำเสนอในลักษณะเรื่องราว ส่วนกระจับปี่ระบองนั้นนำเสนอในด้านการป้องกันตัวและด้านความบันเทิง โดยสรุป คือ การใช้ร่างกายประกอบกับศิลปะด้วยกันทั้งสิ้นและเพื่อเป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ โดยทั้งสองงานศิลป์เป็นศิลปะของไทย

3. การประมวลผล ได้นำนาฏศิลป์ไทยในลักษณะการแสดงโขนโรงใน ซึ่งใช้การดำเนินเรื่องตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระลักษมณ์ประหารนางสีดา โดยมีการกำกับหน้าพาทย์ประกอบบทพระราชนิพนธ์สำคัญ คือ เพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งที่ประกอบในการทำสิ่งมหัศจรรย์ในการประกอบอาภักภักิยาของตัวละครพระลักษมณ์ในตอนนั้น ประกอบกับข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจในการคิดคือในการถ่ายทอด เพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งในการแสดงโขนตัวละครที่เป็นตัวละครพระลักษมณ์ ยังไม่ปรากฏในการแสดงและการเรียนการสอนและนำเอาวิชากระบี่กระบองของกรมพลศึกษาที่ทั่วประเทศยอมรับ ให้อยู่ในหลักสูตรในการศึกษาวิชาพลศึกษาของไทย ประเด็นสำคัญอีกลักษณะหนึ่งคือในตอนพระลักษมณ์ตัดคอสีดา พระลักษมณ์รับบทบาทให้กระทำหน้าที่โดยนำสีดาไปประหารชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดร้ายแรงในกฎหมายไทยในอดีต คือ การประหารชีวิต ด้วยการตัดคอ ในการรับบทบาทให้เป็นเพชรฆาตนั้น ตามประเพณีซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้อาวุธเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นการฟันคอและต้องรู้ถึงวิธีการลงดาบซึ่งตัวละครพระลักษมณ์นั้นเป็นนักรบและมีความรู้ในการต่อสู้จึงสามารถรับหน้าที่เพชรฆาตนั้นได้ประกอบกับกฎมณเฑียรบาลที่มีฐานะเป็นเชื้อพระวงศ์เช่นกัน

4. การกำหนดขอบเขต การสร้างสรรค์ชุดการแสดงพระลักษมณ์ตัดคอสีดานั้น กำหนดในตอนที่พระลักษมณ์นำสีดามาถึงกลางป่าและกระทำกิจในการประหารชีวิตด้วยการฟันคอ โดยหัวใจหลักคือการรำประกอบท่าทางในการรำบทบาทเพชรฆาตในเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่งและสรุปด้วยมหัศจรรย์ในความสัจย์ของนางสีดาและบุญญาธิการของพระโอรสในครานั้น อาวุธและของมีคมไม่สามารถทำอันตรายให้ถึงแก่ชีวิตได้ จึงปล่อยให้นางเข้าป่าไปในลักษณะที่มีชีวิตอยู่ ประกอบกับกระบวนการรำใช้บทตามเพลงร้อง บทพากย์เจรจาในลักษณะโขนโรงใน โดยมีตัวละคร 2 คน ประกอบด้วยพระลักษมณ์และสีดา

5. **การกำหนดรูปแบบ** เป็นการผสมผสานท่ารำนาฏศิลป์ไทยกับท่ารำกระบี่กระบอง โครงสร้างการใช้อวัยวะตั้งแต่ศีรษะถึงเท้าที่มีลักษณะเหมือนกัน จึงทำให้การผสมผสาน มีความแนบเนียนในการก้าวเท้า การจับอุปกรณ์อาวุธองศา ในการประกอบส่วนของมือในการตั้งวง การจับ อาศัยเอกลักษณ์ในท่าพื้น ท่าเงื่ออาวุธ ทิศทางการเดินไปอีกจุดหนึ่ง ด้วยวิธีการในลักษณะของกระบี่กระบองในท่าอย่างสามชুম ประกอบกับท่ารำเชิดฉิ่ง การนั่งและยืนห่มเช่าที่เป็นลักษณะเด่นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผสมกับท่ากระบี่กระบอง

6. **การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ** นอกจากรูปแบบของนาฏศิลป์ไทย และกระบี่กระบองแล้ว ยังกำหนดอุปกรณ์ที่ใช้โดยในเรื่องดังกล่าว คือ จากพระขรรค์ ที่พระลักษมณ์ ฟันคองนางสีดา เพื่อปิดชีวิตแล้วกลับกลายเป็นพวงมาลัย ในการสร้างเทคนิค ผู้วิจัยให้ตัวนางสีดาซ่อนมาลัยไว้ในเครื่องแต่งกายที่เรียกว่านวม คอหรือกรองคอ เมื่อพระลักษมณ์ฟันลงไปแล้วให้ดึงพวงมาลัยที่ซ่อนนั้นออกมา ส่วนตัวละครพระลักษมณ์นั้นให้ฟันพระขรรค์ลงไปข้างหลังของนางสีดาตามวิธีการของการประหารชีวิต เพื่อให้ได้อรธรรสในการแสดงต้องหมั่นฝึกซ้อมให้ชำนาญ เรื่องการหยิบจับอาวุธและพวงมาลัย เพื่อให้การแสดงมีความสมจริงอย่างมีคุณภาพ

7. **การออกแบบนาฏยศิลป์** การออกแบบ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

7.1 **การกำหนดโครงร่างรวม** ศึกษาจากบทวรรณกรรมและนาฏยจารีต ตัวละครต้องออกมาจากทิศขวาของผู้แสดงซึ่งทิศของฝ่ายธรรมะหรือทิศของการตั้งเมืองอโยธยา โดยพระรามเป็นกษัตริย์และเป็นผู้พิพากษาโทษให้แก่ นางสีดาพร้อมกับเดินโศกเศร้าไปที่เตียง ในที่นั้นสมมุติเป็นหลักประหาร

7.2 **การแบ่งช่วงอารมณ์** ตามบทวรรณกรรมเปิดเรื่องออกมาด้วยความโศกเศร้า ความเสียใจ การดำเนินเรื่องการตัดใจแน่วแน่ที่จะประหารชีวิต ความหวาดกลัว ความสงสารของตัวละครพระลักษมณ์ ในตอนดังกล่าวเพื่อให้ได้อารมณ์ในลักษณะการประหารชีวิต โดยนำเครื่องดนตรีปี่ใน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรี อยู่ในวงปี่พาทย์เครื่องห้า มาเป่าทางเดียว เพื่อให้ได้อารมณ์ในการแสดงมากยิ่งขึ้นและการสรุปเรื่องด้วยเกิดสิ่งมหัศจรรย์อาวุธพระขรรค์ไม่สามารถทำอันตราย นางสีดา

7.3 ท่าทางและทิศทาง เป็นท่ารำของนาฏศิลป์ไทยในการใช้บทและผสมผสานท่ารำของกระบี่กระบองในช่วงเพลงหน้าพาทย์เชิดฉิ่ง ในช่วงที่รำรำก่อนการประหารชีวิตนางสีดา เวลา ทำพิธีขึ้นตอนการประหารให้เดินวนทางซ้ายของนางสีดาอันเป็นกฎในการเดิน ตามจารีตประเพณีในการประหารชีวิต

7.4 การลงรายละเอียด ในการใช้เทคนิคการซ่อนพวงมาลัยและการพันคอให้แนบเนียนจำเป็นจะต้องฝึกซ้อมกับพวงมาลัยที่จะนำมาแสดงในการนำออกมาในช่วงที่กำหนด ส่วนในเรื่องการใช้พระขรรค์ในการพันคอหรือท่าที่เดินเข้าไปใกล้ต้องกะระยะห่างให้ดีเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุในการแสดง

การผสมผสานท่ารำเชิดฉิ่งมาประกอบกับท่ารำกระบี่กระบอง โดยการนำท่ารำมาให้สอดคล้องกันเพื่อใช้ในการประกอบการแสดงและการคำนึงถึงนาฏยจารีตในด้านการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยกระบวนท่ารำที่ใช้ในการผสมผสานระหว่าง นาฏศิลป์ไทยและกระบี่กระบอง มีดังนี้

ท่าที่ 1 พรหมนั่งของกระบี่กระบอง ผสมการห่มเข้าลักษณะเด่นของเพลงเชิดฉิ่งโดยมีท่าหลักท่าปองหน้า ท่าผาลา โดยใช้ทิศทางในการรำลักษณะเดียวกับท่าพรหมนั่งของกระบี่กระบอง ประกอบการรำรำทั้ง 4 ทิศในการรำประกอบเพลงเชิดฉิ่ง

ภาพที่ 1 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 2 พรหมนั่งกระบี่กระบอง

(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 2 ท่าเหินกระบี่ ผสมการขยับเท้าของกระบวนการทำทาง
ในนาฏยศัพท์ของการรำ เชิดฉิ่ง โดยการเคลื่อนที่ไปทิศทางขวา

ภาพที่ 3 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง

(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 4 ทำเหน็บกระบี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 3 ท่าอย่างสามชুমของกระบี่กระบอง ผสมกับท่าสอดสร้อย
ของท่ารำหลัก โดยนำส่วนการเคลื่อนที่ของเท้าในท่าอย่างสามชুমมาใช้
ในการประกอบสร้าง

ภาพที่ 5 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 6 อย่างสามชুমกระปี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 4 ทำกระบี่ตัดหูของกระบี่กระบอง ใช้เท้าการก้าวข้างตาม
นาฏยศัพท์เป็นท่าหยุดหรือท่าคั่น

ภาพที่ 7 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 8 กระบี่ทัดหูกกระบี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 5 ทำสอยดาวของกระบี่กระบอง ผสมท่ารำหลักท่าบัวชูฝัก
แล้วนำการห่มเข้าของการรำเชิดฉิ่งมาผสมผสานในการประกอบสร้าง

ภาพที่ 9 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 10 สอยดาวกระบี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 6 ท่าปฐมของกระบี่กระบอง แล้วนำการห่มเข้าของการรำเชิดฉิ่ง
มาผสมผสานในการประกอบสร้าง

ภาพที่ 11 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 12 เปรียบเทียบกระบี่กระบองท่าปฐุม
(กรมศิลปากร, 2556, น. 19)

ท่าที่ 7 ท่าเชิงเทียนของกระบี่กระบอง แล้วพลิกมือเพื่อเป็นตั้งวง
ทางท่าของนาฏศิลป์ไทย

ภาพที่ 13 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(กรมศิลปากร, 2556, น. 19)

ภาพที่ 14 เชิงเทียนกระบี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ท่าที่ 8 ท่าลดล้อของกระบี่กระบอง แล้วพลิกมือเพื่อเป็นตั้งวง
ทางท่าของนาฏศิลป์ไทยท่าสอดสูง

ภาพที่ 15 ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

ภาพที่ 16 ลดล่อกระบี่กระบอง
(ธนกร สุวรรณอำภา, ผู้ถ่ายภาพ, 2561)

กระบวนท่าที่ใช้ในการประหารชีวิตด้วยการตัดคอในวิถีชีวิตจริง การออกแบบการใช้พื้นที่เวทีกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ตามแนวทางประกอบพิธีการรำประหารชีวิตของเพชรฆาตโดยใช้ลักษณะการเดินเวียนอุตราวัฏหรือเดินเวียนซ้ายทวนเข็มนาฬิกา กำหนดให้มี 2 ตัวละคร คือ พระลักษมณ์และนางสีดา การคัดเลือกผู้แสดงที่มีทักษะฝีมือการร่ายระดับดีเป็นผู้มีพื้นฐานโขนพระจำนวน 1 คน และละครนางจำนวน 1 คน ผู้แสดงต้องมีทักษะในการถ่ายทอดอารมณ์และสามารถสื่อแสดงบุคลิกลักษณะอริยาบถความสง่างามของตัวละครได้อย่างชัดเจน เมื่อนำมาสร้างสรรค์เสร็จสมบูรณ์การแสดงสร้างสรรค์ชุดนี้ มีกระบวนท่ารำทั้งหมด 166 ท่า แบ่งกระบวนท่ารำตามการแบ่ง 3 ช่วงการแสดง คือ ช่วงที่ 1 พระลักษมณ์นำนางสีดาเดินทางมาสู่สถานที่ประหารในการเดินทางมาถึงยังจุดที่ทำการประหารนั้น ใช้กระบวนท่ารำตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย เช่น ท่าเดิน ท่าโศกเศร้า โดยใช้การรำตีบทในทำนองเพลง รวมถึงลักษณะการรำการตีบทตามเนื้อร้อง ช่วงที่ 2 ขั้นตอนการประหารชีวิตนางสีดาด้วยการตัดคอ

มีลักษณะการใช้กระบวนท่ารำเพลงเชิดฉิ่งผสมผสานกับกระบวนท่ารำจากกระบี่กระบอง รวมถึงลักษณะการเดินทวนเข็มนาฬิกาตามรูปแบบการเดินของเพชฌฆาต ในการประหารนักโทษ ช่วงที่ 3 พิสุจน์คำอธิษฐานสัจจะ นางสีดาพันมลทิน พระลักษมณ์ทราบความจริง เป็นการใช้ลักษณะกระบวนท่ารำตามแบบแผน นาฏศิลป์ไทยที่ปรากฏการรำตีบทตามคำร้อง การรำตามแบบแผนของเพลงที่ใช้ เช่น กระบวนท่ารำในเพลงเชิดเพื่อสื่อถึงการเดินทางออกจากสถานที่นั้น ซึ่งนอกจาก กระบวนท่ารำดังที่กล่าวมาข้างต้น การแสดงจะสื่อความหมายที่ชัดเจนให้ผู้ชม เข้าใจและรู้สึกคล้อยตามไปกับบทบาทที่ผู้แสดงกำลังถ่ายทอดออกมาได้นั้น ผู้แสดง จะต้องถ่ายทอดสีหน้าอารมณ์ไปตามบทบาทการแสดงแต่ละช่วงด้วยเช่นกัน จึงจะทำให้การแสดงนั้นออกมาอย่างสมบูรณ์แบบ ลักษณะการแต่งกาย ของพระลักษมณ์แต่งกายแบบยืนเครื่องพระสี่เหลียงขลิบม่วง ศีรษะสวมขฎ्ฐา สำหรับนางสีดาแต่งกายยืนเครื่องนางสีแดงขลิบเขียว ศีรษะสวมมงกุฎนาง อุปกรณ์ การแสดงเฉพาะที่เพิ่มเติม คือ พระลักษมณ์ใช้อาวุธพระขรรค์ นางสีดาคลองพวงมาลัย ใต้กรองคอหรือรอนวมนาง วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง คือ วงปี่พาทย์เครื่องคู่ เอกลักษณ์เฉพาะในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงครั้งนี้ คือ มีการเดี่ยวปี่ใน ในขั้นตอนของการประหารเพื่อให้เกิดความรู้สึกล้ำลึกกับวิธีการประหารจริง สมัยโบราณ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงาน โดยศึกษา จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษาทฤษฎีการสร้างสรรคผลงานการแสดงนำมาสู่การสร้างสรรค ผลงานนาฏยประดิษฐ์ ชุดพระลักษมณ์ตัดคอสีดา พบว่าแนวคิดในการสร้างสรรค ผลงานด้านนาฏศิลป์ ควรคำนึงถึงการใช้รูปแบบการแสดงที่มีความหลากหลาย อาจนำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาสร้างผลงานใหม่ สอดคล้องกับ จุติกา โกศลเหมมณี (2556)

ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย พบว่า การสร้างสรรค์การแสดงในปัจจุบันควรบูรณาการรูปแบบของการแสดงจากนาฏศิลป์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ใหม่ จากความดั้งเดิมการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์โดยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม การสะท้อนแง่คิดจาก ผลการกระทำของตัวละครในวรรณกรรม แนวความคิดนี้ นำมาเป็นแนวทางในการสะท้อนเหตุการณ์ที่สร้างสรรค์จากเรื่องราวความซื่อสัตย์ ความไวใจ การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ใจของสิดาที่มีต่อพระรามจนนำมาสู่เหตุการณ์ ประหารที่สร้างสรรค์เป็นผลงาน สอดคล้องกับ วรากร เพ็ญศรีนุกูร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตาย จากการศึกษาพบแนวทางการสร้างสรรค์ประเด็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม และการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารการแสดง

แนวคิดการนำกระบวนการทำกรำรำของแม่ทำกระบี่กระบองมาผสมผสาน กับท่ารำเชิดฉิ่งในการแสดงช่วงที่ 2 ของนาฏยประดิษฐ์ ชุด พระลักษมณ์ ตัดคอสิดา จากการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูล กระบี่กระบอง ดังปรากฏข้อมูลใน สุจิตรา สุคนธทรัพย์ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่าและกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกัน ตัวแบบไทย: กระบี่กระบอง จากการศึกษาพบประเด็นที่เป็นข้อมูลความเป็นมา คุณลักษณะ คุณค่า พัฒนาการของกระบี่กระบอง อันนำไปสู่การนำกระบวนการ ของกระบี่กระบองมาเป็นโครงสร้างในการประดิษฐ์ท่ารำ

นอกจากแนวคิดที่เป็นการกำหนดทิศทางการสร้างสรรค์ผลงาน สิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือสะท้อนความคิดในการสร้างสรรค์ คือ องค์ประกอบ ในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้แก่ บทการแสดง นักแสดง การคัดเลือกนักแสดง ที่มีทักษะด้านนาฏศิลป์ ดนตรีในการสร้างสรรค์ทำนองเพลง อุปกรณ์การแสดง เครื่องแต่งกาย การใช้พื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่องด้วยกัน กัญชพร ต้นทอง (2557) ได้ศึกษาเรื่อง นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากคลื่นพายุซัดฝั่ง

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การแสดงประสบความสำเร็จ คือ แนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงานที่ประกอบด้วย 7 ประเด็น คือ 1) การสะท้อนเรื่องราวของธรรมชาติ 2) การคำนึงถึงผลกระทบของธรรมชาติ 3) การคำนึงถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการแสดงนาฏยศิลป์ 4) การใช้รูปแบบการแสดงนาฏยศิลป์ที่มีความหลากหลาย 5) การใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏยศิลป์และทัศนศิลป์ 6) การสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในปัจจุบันและ 7) การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเพื่อเพิ่มอรรถรสในการแสดงนาฏยศิลป์ นอกจากแนวคิด 7 ประการดังกล่าว ยังมีรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานที่ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) บทการแสดง ออกแบบบทการแสดงโดยเทียบเคียงความสวยงามและความรุนแรงของธรรมชาติ 2) สีสัน ใช้เทคนิคการแสดงรูปแบบที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน 3) นักแสดง คัดเลือกนักแสดงที่มีทักษะทางด้านนาฏยศิลป์ 4) เสียงและดนตรีที่ใช้ในการแสดง 5) อุปกรณ์ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดเรื่องราว 6) เครื่องแต่งกายใช้แสดงลักษณะของตัวละครโดยคำนึงถึงความคล่องแคล่วของนักแสดง 7) แสงใช้ทฤษฎีของสีในการสร้างสรรค์จินตนาการของผู้ชมและ 8) การออกแบบพื้นที่แสดง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรจะมีการศึกษารูปแบบมวยไทยนำมาบูรณาการสร้างสรรค์ในนาฏยประดิษฐ์
2. กระบวนท่ารบที่ใช้ในการรบและไม้ตีในกระบี่กระบองที่ทำพลิกแพลงมาประกอบสร้างในท่ารบในละครไทยประเภทต่าง ๆ
3. การสร้างสรรค์ชุดการแสดงใหม่ ๆ จะต้องไม่ลืมในเรื่องของการอนุรักษ์มรดกและเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2556). *โซน อัจฉริยภาพนาฏกรรมสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักการสังคีต.
- กัญชพร ตันทอง. (2557). *นาฏยศิลป์สร้างสรรค์จากคลื่นพายุซัดฝั่ง*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- จุติกา โกศลเหมมณี. (2556). *รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2508). *ตำนานละครเรื่องอิเหนา*. พระนคร: คลังวิทยา.
- ธนกร สุวรรณอำภา. (2561). *กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์ชุด พระลักษมณ์ตัดคอสีดา*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *กระบี่ทัดหูกกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *เชิงเทียนกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *ท่าพระลักษมณ์แสดงเพลงเชิดฉิ่ง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *เปรียบเทียบกระบี่กระบองท่าปฐม*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *พรหมนั่งกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2561). *อย่างสามชুমกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ชนกร สุวรรณอำภา. (2561). *ล่อกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์
ไทยโขน วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2561). *สอยดาวกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2561). *เหินกระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ปิยวดี มากพา. (2547). *เชิดฉิ่ง: การรำชุดมาตรฐานตัวพระในละครใน*. [วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

วรกร เพ็ญศรีนุกูร. (2556). *การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงความเชื่อ
หลังความตายของครุโนรา*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

สุจิตรา สุนทรทรัพย์. (2540). *การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการ
ถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย: กระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณี ชูเสน. (2549). *รูปแบบจังหวะฉิ่งในดนตรีไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดฉายขุนแผนแสนสะท้าน

Creative Dance of Chuichay Khunpansansathan

(Received: Jan 15, 2020 Revised: June 12, 2020 Accepted: June 22, 2020)

ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ¹

Rittidheb Thaohiran

ศุภชัย จันทร์สุวรรณ²

Supachai Chansuwan

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เรื่อง “นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดฉายขุนแผนแสนสะท้าน” มีวัตถุประสงค์คือใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา 1) เพื่อศึกษาประวัติของตัวละครขุนแผนซึ่งเป็นพระเอกในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน 2) เพื่อศึกษาประวัติของการรำฉุยฉาย และออกแบบสร้างสรรค์ชุดรำขึ้นใหม่ในชุดฉายขุนแผนแสนสะท้าน ผลการวิจัยพบว่า 1) เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเรื่องราวของขุนแผน ซึ่งเป็นนายทหารที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อแต่งงานแล้วได้ถูกใช้ให้นำทัพไปรบเมืองเชียงทอง ขุนช้างได้ทำอุบายแย่งชิงนางวันทองไป ขุนแผนกลับมาจึงมีมาสีหมอกไปยังเรือนขุนช้างเพื่อลักพานางวันทองกลับคืน นับว่าเป็นเรื่องราวที่สนุกสนาน และได้เล่าสืบทอดต่อมาในรูปการขับเสภาจนถึงนำไปแสดงเป็นละคร 2) ประวัติของการรำฉุยฉายพบว่าเดิมเป็นเพลงร้องเล่นของชนชาวบ้านสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีผู้นำมาร้องเล่นในราชสำนัก หลังจากขับเสภาจบแล้วทำให้เห็นว่าเพลงฉุยฉายเป็นเพลงสำหรับความสุขใจ ในสมัยรัชกาลที่ 4

¹รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ.2548

จึงนำมาใส่ไว้ในการแสดงเบิกโรงละครผู้หญิง และในสมัยต่อมาได้รับความนิยมนำมาแทรกไว้ในโขนละครเพื่อแสดงถึงความสุขใจ เมื่อตัวละครแปลงกายหรือแต่งกายได้อย่างสวยงาม จากเหตุผลนี้จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยออกแบบทำรำนุญฉายขึ้นมาใหม่ คือชุด “นุญฉายขุนแผนแสนสะท้าน” โดยออกลีลาท่ารำผสมท่าทางที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ และได้ปรับเปลี่ยนจากการรำนุญฉายดั้งเดิมมาเป็นการเล่าประวัติของขุนแผน ซึ่งประสบความสำเร็จความสนุกสนานทุกซอก นอกจากนั้นยังเป็นการรำคู่ระหว่างคน (ขุนแผน) กับม้า (ม้าสีหมอก) ผลการวิจัยได้นำออกแสดงให้ประชาชนชมและได้รับการยอมรับว่าเป็นนาฏศิลป์ที่สวยงามเหมาะแก่การอนุรักษ์

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ การออกแบบทำรำนุญฉายใหม่

Abstract

The created dance of Chuichay Khunpansansathan was studied to assess 1. The history of the khunpan actor in Khun Chang Khunpan literature, and 2. The history and design creativity of the Chuichay khunpansansathan dance.

The study revealed that 1) Khun Chang Khunpan is a real-life story from the Ayudhaya period. Khunpan was a royal soldier. He was brave and the best warrior. After getting married he received the royal command to go to war in Chian gthong. Khun Chang used a trick to kidnap Wanthong. When he came back he rode the Simog horse to Khun Chang's home to kidnap her. This is the fantastic love story through Sepa singing into drama. 2) History of Chuichay dance was originally the singing of villagers only in Ayudhaya period, later in Rattanakosin period. It was performed

in royal courts for all famous Lords. The Chuichay song represented happiness and pride and had been performed until the reign of King Rama IV, who later integrated it into a prelude performance of female Lakorn which later on became popular and eventually was depicted in Khon performance to present the emotions of happiness as well as the beauty of actor's dressing. All of the information above is the creator's inspiration in designing new Chuichay dance of Chuichaykhunpansansathan by combining the customs of Sepa singing and Punthang drama from Thai dance based on the nature of human being basics by means of adapting the original Chuichay dance to tell about Khunpan's history, who faced both sadness and happiness. The show was delivered by performers who had to express the feelings through their eyes and facial expressions. In addition, the performance was delivered in pair representing two characters of a man (Khunpan) and a horse (Simog).

Keywords: The Created Dance, Dance New Designing

บทนำ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้เกิดเรื่องราวความรักของสามัญชนขึ้น ในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 คือรักสามเส้าระหว่างขุนแผน นางวันทอง ขุนช้าง และเนื่องจากเรื่องราวมีความตื่นเต้นน่าสนใจจึงได้รับการเล่าขานกัน ต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ขณะเดียวกันการขับเสภาก็ได้รับความนิยม สืบต่อมาเช่นเดียวกัน ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 จึงโปรดให้ไว้ในราชสำนักช่วยกันนำเรื่องขุนช้างขุนแผนมาแต่งเป็นบทเสภา สำหรับขับลำนำเพื่อการฟัง เมื่อสิ้นสุดการขับเสภาจะมีชายหญิงออกมาพ้อนอุยฉาย

เกี่ยวพาราสี แสดงให้เห็นว่าการฟ้อนนุญฉายเป็นการแสดงความรัก ความสุขใจ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงนำ เพลงนุญฉายมาพระราชทานเป็นบทบำเบิกโรงละครใน เรียกว่า “นุญฉายกิ่งไม้ เงินทอง” และในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนำเพลงนุญฉายมาบรรจุไว้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ คือนุญฉายเบญกายแปลง รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชทานบทว่า “นุญฉายฮเนา” ในการแสดงละครเรื่องเงาะป่า ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานบทว่านุญฉายอินทรชิต ในการแสดงโขนโรงในตอศึกพรหมศาสตร์ จากนั้น จึงได้รับความนิยมมีผู้นำเพลงนุญฉายมารำเป็นชุดอวดฝีมือในการแสดงโขนละคร แทบทุกประเภท

การรำอวดฝีมือนับเป็นจารีตอย่างหนึ่งที่ต้องแทรกไว้ในการแสดงโขนละคร แต่ละตอน ดังนั้น ผู้ที่รำอวดฝีมือจึงต้องมักจะเป็นตัวเอกหรือตัวสำคัญ เช่น การรำเดี่ยว ได้แก่ อิเหนารำลงสรงโชน ส่วนการรำคู่ ได้แก่ อุณรุทรำกับนางศุภลักษณ์ในชุดอุ้มสม

การรำนุญฉายก็นับเป็นชุดรำอวดฝีมือเช่นเดียวกับการรำชุดอื่น ๆ ดังเช่น นุญฉายพราหมณ์ในเรื่องพระคเณศร์เสียว นุญฉายวันทองในเรื่องขุนช้างขุนแผน อย่างไรก็ตาม การแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน คงมีเพียงนางวันทอง ซึ่งเป็นนางเอกรำนุญฉายเพียงคนเดียว ส่วนขุนแผนซึ่งเป็นพระเอกยังไม่มีผู้คิดค้น ชุดรำนุญฉายสำหรับขุนแผน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะออกแบบชุดรำ “นุญฉายขุนแผนแสนสะท้าน” ขึ้นใหม่ โดยยึดถือจารีตเดิม เป็นการออกลีลาท่าทาง ตามแบบละครเสภาผสมละครพันทาง ขณะเดียวกันก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบดั้งเดิม ในบางส่วน เช่น ใช้ลีลาท่าทางตามธรรมชาติของมนุษย์มากกว่าท่ารำที่เป็นแบบแผน รวมทั้งเปลี่ยนแนวจากการรำเพื่อชมความงาม ความภาคภูมิใจของตัวละคร มาเป็นการเล่าประวัติชีวิตของตนเอง ซึ่งประสบทั้งความทุกข์ความสุข และยังใช้ผู้รำ 2 คน คือ คน (ขุนแผน) กับม้า (ม้าสีหมอก) ซึ่งยังไม่เคยปรากฏการรำคู่เช่นนี้มาก่อน

การออกแบบท่ารำ ผู้สร้างสรรค์ได้ขอรับคำปรึกษาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2548 นับว่าชุดฉายฉายขุนแผนแสนสะท้าน ได้รับการกลั่นกรองด้วยศิลปะอันประณีตละเอียดอ่อนจากศิลปินผู้มีชื่อเสียง ซึ่งจะได้อนุรักษ์เป็นชุดรำที่สวยงามชุดหนึ่งในวงการนาฏศิลป์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของตัวละครขุนแผน ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อศึกษาประวัติของการรำฉายฉาย และออกแบบสร้างสรรค์การแสดงชุดฉายฉายขุนแผนแสนสะท้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยชุดฉายฉายขุนแผนแสนสะท้านใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนา ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่
 - 1.1 หอสมุดแห่งชาติ
 - 1.2 ห้องสมุดศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.3 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - 1.4 ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. ศึกษาและสังเกตจากวีดิทัศน์การแสดงรำฉายฉายต่าง ๆ ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และสำนักการสังคีต กรมศิลปากร
3. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 30 ปี ประกอบด้วย
 - 3.1 นางรัตติยะ วิกสิตพงศ์
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2560

- 3.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2548
- 3.3 นายณัฐพงศ์ โสวัตร
ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ไทย
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพคุณ สุตประเสริฐ
รองคณบดี คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 3.5 นายสุรพงศ์ โรหิตาจร
ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
4. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)
ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทยคีตศิลป์ไทย ศิลปะการแสดง ประกอบด้วย
 - 4.1 นางรัตติยะ วิกสิตพงศ์
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2560
 - 4.2 นางรติวรรณ กัลยาณมิตร
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 - 4.3 นางนฤมัย ไตรทองอยู่
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 - 4.4 นางสถาพร สันทอง
ข้าราชการบำนาญ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
 - 4.5 นายวิระชัย มีป่อทรัพย์
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 - 4.6 รองศาสตราจารย์ฉันทนา เอี่ยมสกุล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - 4.7 นายสุธีศักดิ์ ภักดีเทวา ศิลปินอิสระ
 - 4.8 นายไพรมณต์ ชมธวัช
เจ้าของอารมณ์งามสตูดิโอ คณะละครอารมณ์งาม

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดกรอบเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของนาฏศิลป์ไทย

6. วิธีการรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของตัวละครขุนแผนและม้าสีหมอก รวมทั้งการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ชุดใหม่ที่ได้รับการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปินแห่งชาติ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ที่ออกแบบนาฏศิลป์ขึ้นใหม่ตามหลักการของ ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สวภา เวชสุรักษ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยประวัติของตัวละครขุนแผน ในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พบว่า ขุนแผนเป็นชายหนุ่มรูปงาม บ้านเดิมอยู่เมืองสุพรรณบุรี และได้เข้ามารับราชการทหารในกรุงศรีอยุธยา มีความเก่งกล้าสามารถด้านการรบคาถาอาคม จนได้รับคำสั่งให้ยกทัพไปตีเมืองเชียงทอง จึงได้ฝากนางวันทองไว้กับแม่ยาย แต่ขุนช้างผู้แอบหลงรักนางวันทองได้ทำอุบายมาบอกว่าขุนแผนตายในที่รบ เมียต้องถูกจับไปเป็นม่ายหลวง แม่จึงบังคับให้นางวันทองแต่งงานกับขุนช้าง เมื่อขุนแผนกลับจากการรบมีชัยชนะได้พานางลาวทองมาด้วย ทำให้เกิดการหึงหวงทะเลาะวิวาทกับนางวันทอง ขุนแผนโกรธจึงพานางลาวทองไปอยู่กับแม่ที่กาญจนบุรี แต่ก็ยังคิดถึงนางวันทองอยู่ จึงได้หาม้าสีหมอก ติตาดฟ้าพื้น ทำฝักุมารทอง แล้วเดินทางกลับมาขึ้นเรือนขุนช้างลักพานางวันทองหนีแต่ขณะเดียวกัน ขุนแผนก็ยังมิเมียอีกหลายคน เช่น นางแก้วกิริยา นางบัวคลี ทำให้ชีวิตของขุนแผนประสบทั้งความสุขความทุกข์ และจากการที่เป็นคนเจ้าชู้มักจะพบกับความเดือดร้อนอยู่เสมอทำให้สมเด็จพระพันวษากริ้วอยู่หลายครั้ง ผลที่สุดจึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตนางวันทองเพื่อยุติบทบาทชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ขุนแผนเป็นพระเอกสามัญชนคนธรรมดาไม่ได้เป็นเจ้าชายหรือกษัตริย์ดังเช่น พระราม อิเหนา สังข์ทอง ไชยเชษฐ และไม่ได้มีบุญญาภินิหารอย่างตัวละครในเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ทำให้ผู้อ่านวรรณคดีเข้าถึงชีวิตของขุนแผนได้ง่ายและเข้าใจชีวิตของตัวละครได้อย่างใกล้ชิดมากกว่าตัวพระเอกที่เป็นเทพหรือกษัตริย์

เรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวกันว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยาประมาณปี พ.ศ. 2034 - 2072 (เสาวณิต วิงวอน, 2536, น. 260) และได้เล่าสู่กันฟังเป็นเรื่องราวรักสามเส้าที่มีความสนุกสนาน จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ซึ่งเวลานั้นในราชสำนักและตามบ้านเรือนเจ้านายเกิดความนิยมการขับเสภาเข้ากับเครื่องเป่าพาทย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้กวีในราชสำนักช่วยกันนำเรื่องขุนช้างขุนแผนมาแต่งเป็นบทเสภา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชาได้ทรงรวบรวมบทเสภาหลายสำนวนมาคัดเลือกบทที่ดีที่สุด เช่น สำนวนของรัชกาลที่ 2 สำนวนของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ สำนวนของสุนทรภู่ สำนวนของครูแจ้งมาปะติดปะต่อกันจนได้เป็นเรื่องยาวจบสิ้นสมบูรณ์ นับว่าวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องราวของสามัญชนที่แตกต่างจากวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ในยุคสมัยเดียวกัน

บทเสภาเรื่องขุนช้าง นอกจากจะมีความสนุกสนานแล้ว ยังมีความไพเราะเมื่อนำไปขับเสภา ดังตัวอย่างตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ความว่า

โจนลงกลางขานร้านดอกไม้	ของขุนช้างปลูกไว้อยู่ดาษดิน
รวยรสเกษรเมื่อก่อนคืน	ขึ้นขึ้นลมชายสบายใจ
กระถางแฉกแก้วเกิดพิกลแถม	ยี่สุ่นแซมมะสังัดตุไสว
สมอรัตัดทรงสมละไม	ตะขบข่อยคัดไว้จึ่งหะกัน
ตะโกนาทิ้งกิ่งประกบยอด	แทงทวยทอดอินพรมนมสวรรค์
บ้างผลิดอกออกช่อขึ้นชูชัน	แสงพระจันทร์จับแจ่มกระจ่างตา

(กรมศิลปากร, 2513, น. 372)

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ตามบ้านเรือนเจ้านายยังคงนิยมขับเสภาเพื่อการฟังอย่างเดียว แต่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ซึ่งเป็นวังหน้าของรัชกาลที่ 3 ได้ทรงนำมาเรียบเรียงใหม่ให้เป็นบทละครนอกเพื่อการแสดง นับว่าเป็นครั้งแรกที่เรื่องขุนช้างขุนแผนได้กลายมาเป็นบทละครร่ำ ฉัตรชัย ว่องกสิกรรม (2556, น. 2) จากนั้นจึงเกิดความนิยมนำเรื่องนี้มาแต่งเป็นบทละครอีกหลายสำนวน มีรูปแบบทั้งเป็นบทละครเสภาและบทละครพันทาง ทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

2. ผลการวิจัยประวัติการร่ายฉุยฉายและการออกแบบท่ารำชุดฉุยฉายขุนแผนแสนสะท้าน พบว่าแต่เดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการเล่นเพลงพื้นบ้านเรียกว่า เพลงฉุยฉาย ซึ่งเป็นการร้องเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายหญิง ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงมักจะแสดงความอímเอิบใจ ความสุขใจ จนกระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เกิดความนิยมเล่นขับเสภาเข้ากับเครื่องเป่าพาทย์เรื่องขุนช้างขุนแผน และหลังจากขับเสภาแล้ว พวกหนุ่มสาวก็จะออกมาพ้อนฉุยฉายเกี่ยวพาราสีกันเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศจากการฟังเสภาคมานวดการพ้อนรำที่สนุกสนาน จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงฉุยฉายมาใส่เนื้อร้องเป็นเพลง “ฉุยฉายกิงไม้เงินทอง” สำหรับรำเบิกโรงละครใน นับว่าเป็นครั้งแรกที่เพลงฉุยฉายได้รับการปรับปรุงให้เป็นการแสดงที่สวยงามตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย ดังตัวอย่างคำร้องว่า

ฉุยฉายเอ๋ย สองนางเนื้อเหลืองอย่างเอื้องกริดกราย
ห่มผ้าหน้าปักชาย ผันผายมาเบิกโรง

(จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2545, น. 85)

ในสมัยต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก็ได้ทรงนำเพลงนุญฉายมาใส่บทร้องในการแสดงละครเรื่องเงาะป่า คือนุญฉายฮเนา ดังตัวอย่างคำร้องว่า

นุญฉายเอ๋ย ผ้าห้อยปล่อยกระจ่าย แต่ใจชายยังรัวรัว
นุ่งโมรีสีแดงฉูดฉาด ขาวม้าเขียวคาดเข้าไว้ออกตัว
(จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2512, น. 53)

หลังจากสมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว ได้มีผู้แต่งบทนุญฉายแทรกในละครรำอีกหลายเรื่อง เช่น นุญฉายพราหมณ์ในเรื่อง พระคเณศร์เสียดา นุญฉายศูรปนา ในเรื่องรามเกียรติ์ นุญฉายยอพระกลืน ในเรื่องมณีพิชัย จนกระทั่งถึงสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตยในยุคของกรมศิลปากร ก็ได้มีการแต่งบทนุญฉายเพิ่มเติมอีกหลายชุดเช่น นุญฉายเพลงปี่ นุญฉายเสื่อโค นุญฉายมั่งตรา นุญฉายไกรทอง

การที่มีความนิยมนำเพลงนุญฉายมาแทรกในโขนละคร เนื่องจากจารีตของแต่ละตอนต้องมีชุดรำอวดฝีมืออย่างน้อยหนึ่งชุด การรำนุญฉายก็จัดว่าเป็นชุดรำอวดฝีมือเช่นเดียวกับการรำสวยงามชุดอื่นๆ เช่น รำรจนาเสียดมาลัย รำลงสรงโหนดอิเหนา รำชมตลาดบุษบาชมศาล ดังนั้น ผู้แสดงที่เป็นตัวเอก นอกจากมีรูปร่างงาม ร่างงามแล้ว ยังต้องรำอวดฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์ด้วย

ในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน มีชุดรำนุญฉายวันทอง ตอนเปรตนางวันทองแปลงกายเป็นหญิงงามเพื่อมาล่อพระไวย ดังนั้น เมื่อแปลงกายหรือแต่งกายอย่างสวยงามแล้ว จึงออกรำนุญฉายเพื่อแสดงถึงความชื่นชมยินดี ความอímเอิบใจ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องขุนช้างขุนแผน คงมีเพียงรำนุญฉายวันทองซึ่งเป็นนางเอก แต่ขุนแผนซึ่งเป็นพระเอกยังไม่มืบทำรำนุญฉายเพื่ออวดฝีมือ ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดออกแบบสร้างสรรค์การรำนุญฉายขึ้นใหม่อีกหนึ่งชุด จึงได้นำความเข้าใจปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย จนได้สร้างชุดรำ “นุญฉายขุนแผนแสนสะท้าน” โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. **ผู้แสดง** ประกอบด้วยผู้แสดงเป็นขุนแผนกับม้าสีหมอก ควรใช้ศิลปินชายเพื่อให้ตรงตามวรรณคดีและสะดวกต่อการใช้เครื่องแต่งกาย เนื่องจากเป็นการแต่งกายเลียนแบบชีวิตผู้ชายไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ได้แต่งยืนเครื่องแบบละครนอกละครใน ผู้ที่แสดงเป็นขุนแผนควรมีรูปร่างสันทนต์หรือสูงโปร่ง ใบหน้าหล่อแบบผู้ชาย ไม่ใช่สวยแบบผู้หญิง ส่วนม้าสีหมอกควรมีบุคลิกคล่องแคล่ว รูปร่างอาจใหญ่กว่าขุนแผนได้

2. **เครื่องแต่งกาย** แต่งกายแบบละครเสภาเลียนแบบชีวิตจริง สมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ โดยขุนแผนสวมเสื้อแขนยาวสีดำ นุ่งสนับเพลา สวมผ้าโจงกระเบนทับ มีผ้าคาดเอวและทาบด้วยเข็มขัด สวมสังวาลเส้นเดียว สะพายแล่ง สวมกำไลเท้า และทำผมทรงมหาดไทย ไม่มีศิราภรณ์

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายขุนนางผู้ใหญ่สมัยรัชกาลที่ 4
(สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2562, ออนไลน์)

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายผู้ชายไทยสมัยรัชกาลที่ 5
(สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2562, ออนไลน์)

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายขุนแผน
(ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ, 2562)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563)

ส่วนม้าสีหมอกแต่งกายสวมเสื้อแขนยาว นุ่งสนับเพลาไม้ปักลาย
มีผ้าโจงกระเบนทับผ้าคาดเอว สวมศีรษะม้า

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายม้าสีหมอก
(ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ, 2562)

3. อุปกรณ์การแสดง มีดาบฟ้าฟื้นสำหรับให้ขุนแผนสะพายหลังด้านไหล่ขวา

ภาพที่ 5 อุปกรณ์การแสดง “ดาบฟ้าฟื้น”
(ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ, 2562)

4. เครื่องดนตรี ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ระนาดเอก ปี่ใน ฆ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด มีฉิ่งควบคุมจังหวะ สุรพงศ์ โรหิตาจล ได้นำเพลงรูปแบบใหม่แตกต่างจากนุญฉายดั้งเดิมมาบรรเลงได้แก่ ออกด้วยเพลงร่ำ ประลองเสภา รับด้วยเพลงขุนแผนผจญภัย และจบด้วยเพลงเสมอ

5. เพลงร้อง ใช้เพลงนุญฉายต่อด้วยเพลงแม่ศรี บทร้องกล่าวถึงประวัติ และบุคลิกภาพของขุนแผน รวมถึงของสำคัญต่างๆที่ขุนแผนได้ครอบครอง ตลอดจนบรรยายความรู้สึกภายในจิตใจของตัวละครขุนแผน มีเนื้อร้อง ดังนี้

นุญฉายขุนแผนแสนสะท้าน

-ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำประลองเสภา-

-ร้องเพลงนุญฉาย-

นุญฉายเอย	พลายแก้วเมืองสุพรรณคมสันหน่มแน่น
เจนจบรสเจ้าชูเหลือแสน	บุญหนุนเป็นขุนแผนกล้าแก่นลำพอง
เที่ยวหาของดีได้สี่หมอกม้า	ดาบฟ้าฟื้นคมกล้าหาญมารทอง

-ปี่พาทย์ทำเพลงขุนแผนผจญภัย-

ขุนแผนเอย	เจ้ากลุ่มคุ้มแค้นยังแสนหล่อเหล่า
เคื่องุ่นขุนช้างไอ้หัวล้านคางเครา	ชิงวันทองเมียเราเอาไปแนบอก
บุกฝ่ามาถึงเรือนแค้นเพื่อนหายมหยัน	เจอหน้าจะฟันให้เลือดกระบาลมันตก

-ปี่พาทย์ทำเพลงขุนแผนผจญภัย-

-ร้องเพลงแม่ศรี-

แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีหนุ่มคะนอง
เรื่องรบแคล้วคล่อง	แต่เรื่องวันทองหมองมัว
ทำผิดจนติดคุก	ชอบหาทุกขใส่ตัว
พิษหึงจึงเมามัว	หลงชั่วซ้ำเอ๋ย
แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีหนุ่มฉกรรจ์
ยืนยงคงกระพัน	แทงฟันไม่ระคาย
เก่งกล้าอาคมขลัง	ทั้งภูตผีพราย
เมียมี่มากมาย	ใครจะเก่งเท่าเอ๋ย

-ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอ-

6. ทำรำ ใช้ลีลาทำรำแบบละครเสภาผสมละครพันทาง คือการออกทำรำตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทยผสมท่าทางที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยขอรับการปรึกษาทำรำจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2548 มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากฉุยฉายดั้งเดิม ดังนี้

6.1 เป็นการแสดงรำคู่ระหว่างคนกับสัตว์ คือ ขุนแผนกับม้าสีหมอก

6.2 ผู้รำออกมาด้วยเพลงร่ำประลองสามลา

รับด้วยเพลงขุนแผนผจญภัย จบด้วยเพลงเสมอ

6.3 มีการนำเสียงจากซาวด์เอฟเฟคเป็นเสียงฟ้าร้อง มาประกอบการแสดงในช่วงแรกเพื่อเปิดตัวขุนแผนและม้าสีหมอกในเพลงร่ำประลองสามลา และช่วงที่สองระหว่างที่ขุนแผนชักดาบออกจากฝักในคำร้องที่ว่า “ดาบฟ้าฟื้นคมกล้า” เพื่อให้เกิดความสมจริงยิ่งขึ้น

6.4 ขุนแผนไม่ได้ถืออาวุธตลอดเวลา หากแต่มีทั้งกระบวณทำรำมือเปล่าสองมือและถืออาวุธเมื่อชักดาบออกจากฝัก มีทั้งทำรำบนหลังม้าและลงจากม้า เป็นการเปลี่ยนสายตาของผู้ชม

การออกแบบท่ารำจะยึดหลักทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, น. 54) คือการหลีกเลี่ยงท่ารำซ้ำ ท่ารำที่คนดูคาดเดาได้ ท่ารำที่เป็นสิ่งละอันพันละน้อย ท่ารำที่ทำลายสมาธิของคนดู ท่ารำที่เกินความสามารถของผู้แสดง ท่ารำที่กีดขวางการเคลื่อนไหว ท่ารำที่คนดูไม่คุ้นเคย ท่ารำที่ขัดต่อจารีต ประเพณีและศีลธรรม ท่ารำที่ขาดความพร้อมและมั่นใจ ท่ารำที่ทำให้คนดูเบื่อ ดังนั้น การออกแบบท่ารำน่ายฉายขุนแผนแสนสะท้าน ต้องไม่ใช่ท่าที่ซ้ำกันมากเกินไป เช่น คำว่า “กล้าแก่น” กับคำว่า “เก่งกล้า” มีความหมายเหมือนกัน แต่ควรออกท่าต่างกัน ส่วนท่ารำที่กีดขวางการเคลื่อนไหว หมายถึง ขุนแผนรำคู่กับม้าสีหมอก ท่ารำจึงควรให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างราบรื่น ไม่ติดขัด หรือเป็นอุปสรรคในการรำรำพร้อมกันระหว่างคนกับสัตว์ ไม่ควรใช้ท่ารำที่ทำให้คนดูเบื่อ นั่นคือ เป็นท่าทางตามธรรมชาติที่มีความงามเป็นพิเศษ เรียกว่า ท่าโก้เก๋ เช่น คำร้องว่า “เจ้าชู้เหลือแสน” ทำท่ากอดดอกเบญจ แล้วพยักหน้า ส่งสายตาดูหน้าเป็นประกายแก่คนดู ก็จะเพิ่มเสน่ห์ให้แก่ผู้รำยิ่งขึ้น

การออกแบบท่ารำตามหลักนาฏยจารีตของนาฏศิลป์ไทย สวภา เวชสุรักษ์ (2547, น.120) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการออกแบบท่ารำของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนีว่า ต้องใช้ท่ารำที่เป็นแบบแผนของท่ารำไทย แต่ขณะเดียวกันถ้าเป็นการแสดงที่ปรับปรุงใหม่อาจใช้ท่าทางที่เป็นธรรมชาติ มาผสมผสานได้เพื่อให้เกิดท่ารำแปลกตาน่าชม

ภาพที่ 6 ขุนแผนกับม้าสีหมอก

(อุทัยเทพ เถาว์ศิริณัฐ, 2562)

ภาพที่ 7 กระบวนท่ารำที่สัมพันธ์กัน
(ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ, 2562)

ภาพที่ 8 ท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นจากท่าธรรมชาติ “ท่าเสยผม”
(ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ, 2562)

จากทฤษฎีของการออกแบบท่ารำข้างต้น ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาเป็นหลักสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดอุยฉายขุนแผนแสนสะท้าน จึงได้ชุดรำอวดฝีมือที่มีความแปลกใหม่ มีความสวยงาม เมื่อนำออกแสดงให้ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ต่างลงความเห็นว่าเป็นชุดรำอวดฝีมือที่สมควรนำออกเผยแพร่สู่สาธารณชนได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาประวัติของตัวละครขุนแผน ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน พบว่า เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “หัวใจของนาฏยวรรณกรรมแบบขนบนิยม” ของ เสาวณิต วิงวอน (2536, น. 260) ซึ่งกล่าวถึงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องราวความรักของสามัญชน เมื่อนำมาสร้างเป็นบทละครรำ จะมีความแตกต่างจากวรรณคดีเรื่องอื่นๆที่ตัวเอกมักจะเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ มีบุญญาภิหาร แต่ขุนแผนเป็นมนุษย์ที่มีตัวตนจริง มีความจงรักภักดีต่อเจ้าเหนือหัว มีความเก่งกล้าสามารถในการรบ แต่ชีวิตต้องประสบความทุกข์เนื่องจากเป็นคนเจ้าชู้ มีเมียมาก เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนจึงเป็นที่ติดอกติดใจของผู้อ่านและผู้ชมละครมาถึงปัจจุบัน

2. จากการศึกษาประวัติของการรำนุญฉาย พบว่า แต่เดิมเป็นเพียงการเล่นเพลงพื้นบ้าน และได้เข้ามาสู่ราชสำนักรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยนำมาร้องต่อท้ายหลังจากขับเสภาแล้ว เนื่องจากเพลงนุญฉายแสดงถึงความสุข ความอímเอิบใจ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมาพระราชนิพนธ์เนื้อร้องใหม่เป็นบทรำเบิกโรงนุญฉายกิ่งไม้เงินทอง และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงนำเพลงนุญฉายมาเป็นบทรำนุญฉายชเนนา ในเรื่อง เงาะป่า สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์กระบวนการทำรำนุญฉายชเนนาตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ” ของศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ (2556, น.220) ซึ่งกล่าวถึงวิธีการรำนุญฉายตามจารีตของนาฏศิลป์ไทย ส่วนการรำนุญฉายในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน จะมีเพียงการรำนุญฉายวันทอง และยังไม่มีการรำนุญฉายของขุนแผน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างชุดรำขึ้นมาใหม่ให้มีความแตกต่างจากจารีตดั้งเดิมคือชุด นุญฉายขุนแผนแสนสะท้าน เป็นการรำคู่ระหว่างคนกับสัตว์ ออกด้วยเพลงร่วประลองสามลา รับด้วยเพลงขุนแผนผจญภัย จบด้วยเพลงเสมอ ใช้ท่ารำตามแบบแผนนาฏศิลป์ผสมท่ารำที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เช่น ท่ากอดอก ท่าจับคาง ท่าเสยผม ท่าพยักหน้า

กับคนดู ผู้ร่ำสามารถใช้สีหน้าแวตารมณ์ไปตามบทร้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สวภา เวชสุรกัษ (2547, น. 120) เรื่อง “นาฏยประดิษฐ์ของท่านผู้หญิงแผ้วสนิทวงศ์เสนี” ซึ่งท่านมีแนวคิดในการออกแบบท่ารำโดยใช้ท่านาฏยจารีตไทยผสมกับท่าทางที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างกลมกลืน มีความแปลกใหม่น่าติดตามชม เนื่องจากเนื้อร้องไม่ได้กล่าวชื่นชมความงามเมื่อแปลงกายหรือแต่งกายได้อย่างสวยงามเหมือนอุยฉายทั่วไป หากแต่เล่าประวัติของตัวขุนแผนที่มีความเก่งกล้าในการรบ ชำนาญในการใช้คาถาอาคม ถึงแม้ชีวิตจะรุ่งโรจน์ในการรับราชการแต่ก็ประสบความทุกข์จากการเป็นคนเจ้าชู้ นับว่าเป็นการรำอุยฉายที่แตกต่างจากอุยฉายดั้งเดิม และสามารถนำไปแทรกเป็นชุดรำอวดฝีมือในการแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ซึ่งจัดว่าเป็นตอนที่สนุกสนานเหมาะสมสำหรับการแสดงละครเสภา

ผู้วิจัยได้ทดลองนำชุดอุยฉายขุนแผนแสนสะท้านออกแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงละครวังหน้าในปี พ.ศ. 2558 และแสดง ณ โรงละครแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2559 ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากผู้ชม มีความพอใจที่ได้ดูการรำอุยฉายที่มีความแปลกใหม่แตกต่างจากรำอุยฉายทุกชุดที่เคยชมมาก่อน และสมควรอนุรักษ์ให้เป็นชุดรำอวดฝีมืออีกชุดหนึ่งในวงการนาฏศิลป์ไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นำชุดอุยฉายขุนแผนแสนสะท้านออกแสดงแทรกในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขึ้นเรือนขุนช้าง

1.2 นำชุดอุยฉายขุนแผนแสนสะท้านออกแสดงในงานสัมมนาวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน หรืองานสัปดาห์เสภาไทย รวมทั้งงานชุมนุมอุยฉายตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ครั้งต่อไป

2.1 นำตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาสร้างสรรค์เป็นชุดรำนุญฉาย เช่น นุญฉาย นางลาวทอง กล่าวถึงตอนแต่งกายจะไปถวายตัวนุญฉายพระไวย กล่าวถึงตอนแต่งกายจะไปแต่งงาน

2.2 สร้างสรรค์ชุดรำที่แทรกความตลกขบขัน เช่น รำชมตลาด ตอนขุนช้างจะไปสู่ขอนางวันทอง โดยออกแบบท่ารำที่มีความแปลกใหม่เหมือนชุดพราหมณ์โตในเรื่องสุวรรณหงส์

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2513). *ขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ:

กรมศิลปากร.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2555). *บทเบิกโรง*. กรุงเทพฯ: ต้นฉบับ.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2512). *เงาะป่า*. กรุงเทพฯ:

ศิลปาบรรณาคาร.

ฉัตรชัย ว่องกสิกรรม. (2556). *วิเคราะห์บทเบิกโรง พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระ*

พระบรมราชเจ้ามหาจักรีดิพลเทพ. [วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต.

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญย์. (2562). *กระบวนการทำรำที่สัมพันธ์กัน*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ:

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2562). *ขุนแผนกับม้าสีหมอก*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบัน

บัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2562). *เครื่องแต่งกายขุนแผน*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบัน

บัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2562). *เครื่องแต่งกายม้าสีหมอก*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบัน

บัณฑิตพัฒนศิลป์.

ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ. (2562). *ท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นจากท่าธรรมชาติ “ท่าเสยผม”*.

[ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

_____. (2562). *อุปกรณ์การแสดง “ดาบฟ้าฟื้น”*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ศุภชัย จันทรสุวรรณ. (2556). *วิเคราะห์กระบวนการท่ารำอุยฉายฮเนา ตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2562). *เครื่องแต่งกายขุนนางผู้ใหญ่สมัยรัชกาลที่ 4*. สืบค้น 24 กุมภาพันธ์ 2562. <https://www.nat.go.th/คลังความรู้/คลังภาพทรงคุณค่า>

_____. (2562). *เครื่องแต่งกายผู้ชายไทยสมัยรัชกาลที่ 5*. สืบค้น 24 กุมภาพันธ์ 2562. <https://www.nat.go.th/คลังความรู้/คลังภาพทรงคุณค่า>

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *นาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวณิต วิจารณ์. (2536). *หัวเลี้ยวของนาฏยวรรณกรรมแบบขนบนิยม*. กรุงเทพฯ: แสงแดด.

สวภา เวชสุรักษ์. (2547). *หลักฐานประติมากรรมของท่านผู้หญิงแก้วสนิทวงศ์เสนี*. [วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการบริการภายในตลาดสด

Service Quality Management of Wet Markets

(Received: Feb 28, 2020 Revised: June 5, 2020 Accepted: June 16, 2020)

ชารินทร์ี พลวุฒิ¹

Charinee Phonvut

ธีรวัรา บวชชัยภูมิ²

Teewara Buchaiphum

ประจักษ์ พรหมงาม³

Prachak Promngam

นิลุบล สุทธิธามา⁴

Nilubol Suthiapa

ปิยมาส กล้าแข็ง⁵

Piyamas Klakhaeng

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการจัดการคุณภาพบริการของตลาดสด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพคุณภาพการบริการของตลาดสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการบริการ

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

²อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

⁴อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

⁵อาจารย์ประจำหลักสูตรแขนงสาขาวิชาการจัดการการขนส่ง วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ของตลาดสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการปรับปรุงคุณภาพการบริการตลาดสด ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ประกอบการในตลาดและผู้บริโภคทั้งหมด 400 ราย โดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน ด้วยค่าที ($t - test$) และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพคุณภาพการบริการของตลาดสด ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบสภาพแวดล้อมภายในตลาด บริเวณพื้นที่ค้าขายอาหารสำเร็จรูป ผัก วัตถุดิบสด เนื้อสัตว์ ปลา มีน้ำขังแฉะแฉะ ส่งกลิ่นเหม็น มีสายไฟ และเศษกระดาษ พลาสติก วัสดุที่เหลือใช้วางตามพื้น ไม่เป็นระเบียบตามที่กำหนด รวมทั้งการจราจรในตลาดมีทางเข้า ออกตลาดทางเดียว ประกอบกับไม่มีการจัดการจอดรถที่เป็นระเบียบ ผลการศึกษาคุณภาพโดยรวมการบริการของตลาดสดอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.37$) การจัดการคุณภาพของตลาดสดมีความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการในการใช้พื้นที่ให้ความสะอาดถูกสุขลักษณะและสะดวกสบายรวมถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ที่มีความสะอาดและปลอดภัยพิชิตต่อผู้บริโภคส่วนใหญ่ หันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น การบริการที่มีคุณภาพมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์การตอบสนองและการปกป้องผลประโยชน์และไม่ใช่ประโยชน์จากผู้ค้าปลีกและผู้บริโภค ทั้งนี้ข้อเสนอแนะการปรับปรุงคุณภาพการบริการ จัดการพื้นที่และกำหนดจุดรวบรวมเศษวัสดุ รวมทั้งกำชับผู้ค้าภายในตลาดปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎกระทรวงว่าด้วยตลาด รวมทั้งการบริการและคุณภาพสินค้าที่พร้อมตอบสนองต่อความต้องการที่สะอาดอยู่เสมอเพื่อให้กลับมาใช้บริการซ้ำอีกในอนาคต

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ ตลาดสด การจัดการ

Abstract

Service quality management of wet markets was investigated using a mixed method approach to 1) Study the conditions of service quality in wet markets, 2) Study the level of service quality in wet markets, and 3) Suggest improvements to increase service quality in wet markets. Random sampling was conducted for a total of 400 people. The research instrument was a questionnaire, with data analysis based on descriptive statistics.

Results showed that service quality was influenced by environmental conditions of the wet market In Khlong Luang District, Pathum Thani Province. The ground around the vending area for ready-made food, vegetables, fresh ingredients, meat and fish was waterlogged and littered with wires, scraps of paper and plastic. There was a smell of decaying material. Overall, the quality of service was at a high level with average value of $\bar{X} = 4.37$. High quality management of a bazaar is necessary. The area must be clean, sanitary and hygienic and conform to the standards of regulators. Produce must be fresh, clean, and non-toxic to consumers. Attention to health quality services should focus on building relationships, responding and protecting benefits, and not taking advantage of retailers and consumers. Retail areas must be clean to improve service quality, with collection points for scrap materials. Market traders must comply with Ministerial Regulations on the Market 2008. Products must also adequately respond to the needs of customers.

Keywords: Service Quality, Management, Wet Market

บทนำ

ปัจจุบันการบริการนั้นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการทำธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการให้เกิดความพึงพอใจและกลับเข้ามาใช้บริการซ้ำ ๆ จนเกิดความเชื่อมั่นกลายเป็นความภักดี (Loyal Customer) ในสินค้าหรือการเข้ารับบริการซ้ำ และจะแนะนำบุคคลอื่น ๆ ให้มาใช้บริการด้วย โดยเฉพาะถ้าธุรกิจใดได้รับรายได้จากการใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการเดิม และจากการใช้บริการเพิ่มเติมของผู้รับบริการรายใหม่ที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำอีก ในอนาคตถ้าได้ความพึงพอใจตามความคาดหวังจะเห็นมูลค่าในลักษณะที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ การบริการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานและบุคลากรของทุกหน่วยงานจะต้องเอาใจใส่พิถีพิถันและเข้าใจหลักการบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ก่อให้เกิดรายได้จากการซื้อขายบริการและสินค้าที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางตรงและทางอ้อมสร้างรายได้ให้แก่ประเทศส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดโอกาสสำหรับการประกอบธุรกิจมากมายหลายประเภท รวมทั้งทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคสมัยใหม่มีความต้องการคุณภาพและการบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันในด้านคุณภาพและการบริการ โดยเน้นการสร้าง ความพึงพอใจสูงสุดของผู้บริโภคด้วยเหตุนี้ผู้รับบริการจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินธุรกิจการบริการเพื่อให้ตอบสนองตามความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรพิมล คงฉิม, 2554, น. 1 - 2)

ทั้งนี้ตลาดเป็นสถานที่ชุมนุมซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญของคนไทย มาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นสินค้าที่วางจัดจำหน่าย ในตลาดสดจะเป็นสินค้า ประเภทอาหาร โดยเฉพาะอาหารสดเช่น เนื้อสัตว์ อาหารทะเล ผักสด และผลไม้ นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีการนิยมปรุงอาหาร สำเร็จรูปมากขึ้น ความสด ความสะอาด และความปลอดภัยจากคุณภาพของอาหาร ที่จำหน่ายความสะอาดปลอดภัยในการมาใช้บริการ ความสะอาดถูกสุขลักษณะ ของสถานที่และการปฏิบัติที่สุภาพลักษณะส่วนบุคคล การมีอัธยาศัยที่ดีและความซื่อสัตย์

ของผู้จำหน่ายล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้นต่อการกลับมาใช้บริการของตลาดในชุมชน นอกจากนี้ ตลาดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนสะท้อนถึงวิถีชีวิตของประชาชนและสังคมของประเทศไทยแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเวลานาน แต่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปแบบก้าวกระโดดทำให้เกิดห้างสรรพสินค้าทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กของบริษัทต่างชาติมากมายที่สามารถให้บริการแบบสะดวกสบายครบวงจร ประชาชนหันไปใช้บริการตามห้างสรรพสินค้ามากขึ้น ทั้งนี้ตลาดสดในประเทศตามที่กองสุขาภิบาลอาหาร กระทรวงสาธารณสุข สำรวจในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 1,536 แห่ง เป็นตลาดที่ผ่านเกณฑ์โครงการตลาดสดน่าซื้อจำนวน 1,184 แห่ง ทั้งนี้ตลาดสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีจากการศึกษายังพบว่า ไม่ถูกสุขลักษณะอนามัย การจัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบภายในบริเวณตลาดมีขยะมูลฝอยทิ้งอยู่มากมาย มีน้ำขังเจิ่งนอง ทั้งบนพื้นตลาดและบริเวณรอบตลาดมีสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค เช่น หนู แมลงสาบ แมลงวัน ทั้งนี้ยังพบเครื่องเรือนน้ำหนักบางครั้งก็ไม่ตรงและไม่ได้รับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าได้ตามเกณฑ์ซึ่งดวงวัดที่กำหนดการติดป้ายราคาถูกต้องแต่ไม่สามารถเลือกสินค้าได้ บางรายมีการแอบเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งการทอนเงินผิดหรือลืมหทอนเงินและสินค้าด้อยคุณภาพ สินค้าปลอม หมดยายุ แตกหัก หรือสูญเสียคุณค่าไปแล้ว เช่น ไข่ที่แตก หรือเน่าเสีย แต่นำมาขาย รวม ๆ กัน เป็นต้น ซึ่งจากสภาพโดยรวมของอาคารในตลาดยังสกปรก เต็มไปด้วยหยักไย่ และขี้ฝุ่นเกาะห้องน้ำไม่สะอาดและมีกลิ่นเหม็น นอกจากนี้อาหารที่จำหน่ายก็ไม่มี การควบคุมคุณภาพขาดการตรวจสอบการตกค้างของสารพิษ การชั่งน้ำหนักอาหารไม่ได้มาตรฐาน และสารพัดปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตลาดทำให้ประชาชน ขาดความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในการกลับมาใช้บริการในตลาดสด แต่หันไปใช้บริการตลาดติดแอร์ภายในห้างสรรพสินค้าแทน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการบริหารคุณภาพ การให้บริการของผู้บริโภคในตลาดสด เขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพื่อสนอง ต่อความต้องการและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำมาพัฒนาและปรับปรุงตลาดสด ให้เหมาะสม ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งสรุปปัญหาและนำเสนอปัญหา คุณภาพการให้บริการที่ได้คุณภาพต่อผู้ดูแลตลาดสดตามที่กองสุขาภิบาลอาหาร กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเชื่อมั่นใจ ด้วยการให้บริการที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพการให้บริการของตลาดสดในเขตอำเภอ คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการของตลาดสดในเขตอำเภอ คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ ให้บริการของตลาดสดในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ให้มีคุณภาพ การให้บริการเพิ่มมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ 5 ด้าน รวมทั้งศึกษาการดำเนินงานภายในตลาดสด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทตลาดสดได้มากยิ่งขึ้น โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ สังเกต เพื่อให้เข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น
2. สร้างกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ 5 ด้าน (Berry, Zeithaml and Parasuraman, 1990, pp. 29 - 38) ได้แก่ 1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ 2) ความเชื่อถือไว้วางใจ 3) การตอบสนองต่อลูกค้า 4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และ 5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า ตามภาพที่ 1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

(Berry, Zeithaml and Parasuraman, 1990, pp. 29 - 38)

ประชากร คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอหลวงหลวง จังหวัดพุมธานี ทั้งหมดจำนวน 230,542 คน (สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553, ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความคาดเคลื่อน 0.05 โดยใช้สูตร (Taro Yamane, 1973) ตัวอย่างทั้งหมด 400 คน การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยถือว่าทุก ๆ ประชากร มีโอกาส จะถูกเลือกเท่า ๆ กัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2560, น. 14) โดยการสุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแยกประชากร ออกเป็นกลุ่มประชากรย่อย ๆ หรือแบ่งเป็นชั้นภูมิก่อน โดยหน่วยประชากร ในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous) แล้วสุ่มอย่างง่าย เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับปัจจัยกับคุณภาพการบริการ 5 ด้าน (Berry, Zeithaml & Parasuraman, 1990, pp. 29-38) แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลมีลักษณะแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพการบริการภายในตลาดสด โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ 5 ด้าน (Berry, Zeithaml and Parasuraman, 1990, pp. 29-38) ประกอบด้วย 1) ความเป็นรูปธรรมการบริการ 2) ความเชื่อถือไว้วางใจ 3) การตอบสนองต่อลูกค้า 4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และ 5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ 5 ด้าน เพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย และสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างเครื่องมือจากตำรา และเอกสารอื่น ๆ เพื่อนำมาพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย

1.3 ศึกษาการสร้างเครื่องมือภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยและประยุกต์เครื่องมือจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

1.4 นำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโครงสร้างรูปแบบ และข้อคำถาม เพื่อขอคำแนะนำโดยกำหนดเกณฑ์ผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์การบริหารในสาขาที่เกี่ยวข้อง หรือผ่านการทำวิจัย อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และนำมาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามและจุดประสงค์ของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด,

2554) ดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้ ที่มีค่าตั้งแต่ค่า 0.51 – 1 ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ของการวัด

1.5 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try – Out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวอย่างการวิจัย จำนวน 30 ชุด และนำแบบสอบถามที่ได้จากการทดลองใช้ (Try – Out) มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยถือว่าข้อคำถามมีความเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2545)

1.6 ปรับปรุงเครื่องมือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยต่อไป ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลกำหนดวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามและรอรับแบบสอบถามกลับคืนจากตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และขอเก็บข้อมูลใหม่ในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากการพิจารณาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำผลคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์เพื่อหาความแตกต่างโดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่างค่าที (t – test) กรณีที่มีการเปรียบเทียบของกลุ่ม 2 กลุ่ม และวิเคราะห์ทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) เพื่อทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ขึ้นไป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และวิเคราะห์ ความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ LSD

ผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการตลาดสดเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.50 อายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.80 การศึกษาปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 79.30 ประกอบอาชีพพนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 42.80 และมีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 61.80 รวมทั้งมีรายได้เฉลี่ย 20,000 – 30,000 บาท ซึ่งผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่าภายในบริเวณตลาดสดยังพบปัญหาการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยสุขลักษณะของตลาด พ.ศ. 2551 ตามกำหนด ซึ่งการจราจรในตลาดมีทางเข้า - ออกตลาดทางเดียว ประกอบกับไม่มีการจัดการจอดรถที่เป็นระเบียบ ทั้งนี้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2558) ได้สำรวจปัญหาตลาดสดพบว่าพื้นที่ขายของในตลาดมีอย่างจำกัด มีสายไฟในตลาดวางโดยระเกะระกะตามพื้นดิน มีขยะให้เห็นภาพลักษณะที่ไม่สวยงามนัก อุปกรณ์รื้อหรือเตี้นท์มีสภาพไม่แข็งแรง ทั้งนี้ยังพบควันจากแผงบังยั้งในในตลาดส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องดูดควันและกลิ่น, ควันส่งผลกระทบต่อร้านเสื้อผ้า การบริการความสุภาพและเป็นมิตรของผู้ค้ายังมีให้เห็นน้อย ยังไม่มีการป้องกันแมลงวันหรือสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค รวมทั้งน้ำที่ใช้จากแผงร้านขายเนื้อสัตว์จากสภาพปัญหาที่พบเจอทุกครั้งที่มีการใช้บริการส่งผลให้คุณภาพการให้บริการภายในตลาดสดมีภาพลักษณ์ที่ไม่สวยงามนัก ผู้บริโภคส่วนหนึ่งเลือกไปใช้บริการในห้างร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่แทนการเลือกเดินตลาดสด

2. ผลการวิเคราะห์ศึกษาระดับคุณภาพการบริการของตลาดสด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จากการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพการให้บริการ รายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงคุณภาพการให้บริการของตลาดสดโดยรวม

รายการ	Mean	S.D.	ความหมาย	ลำดับ
ความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.458	.367	มาก	1
ความเชื่อถือไว้วางใจ	4.375	.391	มาก	3
การตอบสนองต่อลูกค้า	4.403	.416	มาก	2
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.316	.501	มาก	5
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.337	.523	มาก	4
รวม	4.378	0.440	มาก	

จากตารางที่ 1 คุณภาพการให้บริการภายในตลาดสดโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.378 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย ได้แก่ 1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.458 2) การตอบสนองต่อลูกค้า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.403 3) ความเชื่อถือไว้วางใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.375 4) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.337 และ 5) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า อยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.316 ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้บริโภคในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความปลอดภัย รวมทั้งคุณภาพในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริการของตลาดสดในการบริโภคของผู้บริโภค ซึ่งส่งผลให้หลาย ๆ องค์กร ต่างตระหนักและให้ความสำคัญคุณภาพการให้บริการ ส่งผลให้ธุรกิจต่าง ๆ หันมาพัฒนาและยกระดับการบริการ เพื่อให้ธุรกิจสามารถอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดเพื่อสร้างความพึงพอใจที่ยั่งยืนแก่ผู้รับบริการหรือผู้บริโภค

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผู้ใช้บริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด จำแนกตามเพศ โดยรวมแต่ละด้าน

คุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด	ตัวแปร	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ	ชาย	178	4.500	.344	.138*	.038
	หญิง	122	4.423	.384		
2. ความเชื่อถือไว้วางใจ	ชาย	178	4.363	.400	.466	.592
	หญิง	122	4.384	.384		
3. การตอบสนองต่อลูกค้าชาย	ชาย	178	4.391	.426	.476	.608
	หญิง	122	4.413	.409		
4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	ชาย	178	4.322	.524	.207	.823
	หญิง	122	4.311	.482		
5. การรู้จักและเข้าใจ	ชาย	178	4.341	.526	.776	.909
	หญิง	122	4.335	.522		
ภาพรวม	ชาย	178	4.384	.293	.359	.720
	หญิง	122	4.373	.277		

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการที่เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสดต่างกัน พบว่าเพศผู้มีผลต่อระดับความคิดเห็นของคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยเพศชายมีความคิดเห็นต่อความเป็นรูปธรรมของการบริการมากกว่าเพศหญิง ค่าเฉลี่ย 4.500 เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย 4.452 ขณะที่ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองต่อลูกค้า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า พบว่าเพศไม่มีผลต่อระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

3. ผลการวิเคราะห์ที่ศึกษาข้อเสนอแนะการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสดและเพิ่มคุณภาพการบริการ จากสภาพปัญหาที่พบควรเพิ่มพื้นที่จอดรถ โดยให้มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลจัดระเบียบการจอดรถ ประชาสัมพันธ์หรือหาพื้นที่เช่าสำหรับเป็นที่จอดรถ ทั้งนี้จัดระเบียบสายไฟโดยตั้งเสาหรือเพิ่มอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย เพิ่มจุดรวบรวมขยะพร้อมทั้งมีบริการถุงขยะรองรับปริมาณขยะและติดต่อเทศบาล ให้เข้าเก็บเป็นระยะ ทั้งนี้การให้บริการภายในตลาดสด นอกจากการบริหารจัดการพื้นที่และบริเวณโดยรอบให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ฉะนั้นคุณภาพการให้บริการต้องสร้างภาพลักษณ์ที่บ่งบอกให้ผู้ใช้บริการได้รับรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้ใช้บริการให้เกิดความมั่นใจในการใช้บริการ สอดคล้องกับ Berry, Ziehlman & Parasuraman (1990) ได้กล่าวมิติคุณภาพการบริการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการซึ่งมีลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันได้แก่ สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือ เอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารและสัญลักษณ์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าได้รับการดูแล ห่วงใย และความตั้งใจจากผู้ให้บริการที่ถูกนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้น ๆ ได้ชัดเจนขึ้น 2) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้เป็นลักษณะความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องเหมาะสม และได้ผลออกมาเช่นเดิมในทุกจุดของบริการ ความสม่ำเสมอนี้จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถให้ความไว้วางใจได้ 3) การตอบสนองต่อลูกค้า ควรมีความพร้อมและเต็มใจที่จะให้บริการ โดยตอบสนองความต้องการผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที สามารถเข้ารับบริการได้ง่ายและความสะดวกจากการใช้บริการรวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็ว 4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าควรสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกริยามารยาทที่ดี ติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด และ 5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า เพิ่มการดูแลเอาใจใส่ตอบสนองตามความต้องการที่แตกต่างของแต่ละคน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพการให้บริการของตลาดสดในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สภาพและปัญหาที่พบบริเวณตลาดสดที่ส่งผลต่อการเข้าใช้บริการภายในตลาด ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายในตลาดโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ค้าขายอาหารสำเร็จรูป ผัก วัตถุดิบสด เนื้อสัตว์ ปลาที่มีน้ำขังแฉะแฉะก็เป็นจุดด้อยที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เข้ามาซื้อของส่งผลต่อความสะอาดโดยรวมบริเวณ รวมทั้งบางครั้งส่งกลิ่นเหม็นส่งผลต่อภาพพจน์ของตลาดทั้งนี้ผู้ประกอบการภายในตลาดทั้งนี้ผู้ดูแลตลาดควรให้ความสำคัญกับด้านสิ่งแวดล้อมด้านความสะอาด และด้านระบบสุขาภิบาล ฉะนั้นต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดต้องพัฒนาในเรื่องของตัวตลาดให้มีความสะอาด มีโครงสร้างอาคารที่ถูกต้องในเรื่องระเบียบต่าง ๆ ก็ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนดตามสอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี เฟโร และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยสุขภาวะกับการเป็นตลาดของภาคีเจริญ ได้กล่าวถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์สุขภาวะ ทั้งเจ้าของตลาดผู้ค้าและผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าการพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สุขภาวะมีความสำคัญโดยเจ้าของตลาดเข้าใจถึงหน้าที่ของผู้ดูแลตลาดที่ต้องเป็นผู้พัฒนาตลาดร่วมกันกับผู้ค้าที่ยึดปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สะอาดและถูกสุขลักษณะตามระบบสุขาภิบาลโดยทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีหน่วยงานภายนอกมาให้ความช่วยเหลือแนะนำวิธีในการจัดการพัฒนาตลาดรวมทั้งแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจนไม่กระทบกับผู้ค้ามากนักน่าจะเป็นวิธีการเริ่มต้นในการพัฒนาตลาดที่มีคุณภาพและเหมาะสมสอดคล้องกับสำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ (2560) ที่ให้ใช้บังคับกับตลาดในเขตเทศบาลเมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร สำหรับสุขลักษณะของตลาดในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามข้อกำหนดของท้องถิ่น ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสภาพของท้องถิ่น สุขอนามัยของประชาชนและการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมโดยอาจใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้เป็นแนวทางในการออกข้อกำหนดก็ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยวิไลวรรณ มาเจริญทรัพย์

(2558) ได้ศึกษาการบังคับใช้กฎกระทรวงว่าด้วยตลาด พ.ศ. 2551 ในเขตเทศบาลเมือง โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจกำหนดเงื่อนไขเฉพาะที่ต้องปฏิบัติได้และเพื่อการกำกับดูแลตลาดราชการส่วนท้องถิ่นยังสามารถออกข้อกำหนดของท้องถิ่นเกี่ยวกับสุขลักษณะของสถานที่ การวางของที่แผงและการจัดหมวดหมู่อาหาร การจัดอนามัยสิ่งแวดล้อมในตลาด รวมทั้งสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้ขายของในตลาด แต่ทว่านโยบายการควบคุมกำกับตลาดในแต่ละเทศบาลมักให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน

2. ระดับคุณภาพการให้บริการให้บริการของตลาดสดในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จากการสำรวจผู้บริโภคที่ใช้บริการและผู้ประกอบการภายในตลาด คุณภาพการให้บริการภายในตลาดสดโดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมาไปหาค่าเฉลี่ยน้อย ได้ดังนี้ ความเป็นรูปธรรมของบริการ อยู่ในระดับมาก การตอบสนองต่อลูกค้า อยู่ในระดับ มาก ความเชื่อถือไว้วางใจอยู่ในระดับมาก การรู้จักและเข้าใจลูกค้าอยู่ในระดับมาก และการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าอยู่ในระดับมาก โดยการให้บริการภายในตลาดสดต้องสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคมากที่สุด โดยบูรณาการในหลายๆ ด้านเข้าด้วยกัน เนื่องจากพฤติกรรมผู้บริโภคมีความซับซ้อนมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้ผู้บริการต้องปรับตัวในการให้บริการต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพพร้อมตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังอย่างทันทั่วทั้งที่สอดคล้องกับงานวิจัย วารุณี เพ็ญและคณะ (2556) การพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์สุขภาวะ ทั้งเจ้าของตลาด ผู้ค้าและผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าการพัฒนาตลาดให้เป็นพื้นที่สุขภาวะ มีความสำคัญและต้องการให้มีการปรับปรุงตลาดให้เป็นตลาดที่ขายอาหารทั้งปลอดสารพิษและอาหารทั่วไป โดยเห็นว่าเจ้าของตลาดควรดำเนินการร่วมกับผู้ค้าและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. แนวทางข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของตลาดสดให้มีคุณภาพการให้บริการเพิ่มมากยิ่งขึ้น ควรบริการให้มีคุณภาพการบริการอย่างเสมอภาค ทั้งในส่วน ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองต่อลูกค้า โดยเฉพาะการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าและ

การรู้จักและเข้าใจลูกค้า ที่จำเป็นต้องสร้างความเป็นมาตรฐานและคุณภาพ รวมทั้งยกระดับคุณภาพการบริการตลาดสด เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจในการบริโภค รวมทั้งการรักษาความสะอาดสินค้าที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ควรมีการจัดอบรมพนักงาน และผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้มาตรฐานและได้คุณภาพมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และให้การบริการอย่างเหมาะสม มีความเป็นธรรมในการบริการ มีความรวดเร็ว ทั้งนี้ตลาดสดชุมชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดคุณภาพชีวิตประชาชน ซึ่งหากตลาดสดมีตำแหน่งที่ตั้งห่างไกลออกไปจะทำให้ระบบห่วงโซ่การผลิต และการกระจายอาหารไม่มีความสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคขาดโอกาส ในการเข้าถึงอาหารคุณภาพและสร้างความจำเป็นในการเดินทาง ส่งผลกระทบ ต่อผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานา บุญประวิตร (2559) อุปนายกสมาคม การผังเมืองไทย และกรรมการสถาบันการเติบโตอย่างชาญฉลาด ได้กล่าวถึง การสนับสนุนการวางผังเมืองพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนตามแนวทางการเติบโต อย่างชาญฉลาด (Smart Growth) มีมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดสด ในเชิงผังเมืองที่แตกต่างและยั่งยืน ตลาดนัดหรือตลาดสดเคลื่อนที่เป็นเครื่องมือสำคัญ ของความเป็นเมืองฉะนั้นการออกแบบและการจัดการด้านตำแหน่งที่ตั้งและ ลักษณะเชิงสุขภาพของตลาดสดในการบริการสาธารณะที่สำคัญ เกี่ยวข้อง กับสุขภาวะของชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัย ศศธร มาศสถิตย์ (2562) ศึกษาแนวทางส่งเสริมคุณภาพการให้บริการ ของศูนย์วิทยบริการ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนคร อธิบายแนวทางเพิ่มคุณภาพการให้บริการของศูนย์วิทยบริการ ประกอบด้วย 1) ด้านการให้บริการปรับปรุงการจัดเรียงทรัพยากรสารสนเทศ ปรับปรุง/จัดทำขั้นตอน แนวปฏิบัติที่ให้ความสะดวกรวดเร็ว 2) ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ ปรับปรุงเครือข่ายไร้สาย โดยใช้ผลจากการประเมินประสิทธิภาพ ของจุดบริการ จัดทำช่องทางรับเรื่องร้องเรียน/ข้อเสนอแนะการบริการปรับปรุง การบริการ 3) ด้านสภาพแวดล้อมปรับปรุงบริการด้านจุดบริการนำดื่ม โดยใช้ข้อมูล จากผลการประเมินปรับปรุงบริการด้านป้ายบอกทิศทางแหล่งสารสนเทศปรับปรุง

บริการด้านแสงสว่าง โดยใช้ข้อมูลจากผลการประเมิน 4) ด้านบุคลากรอบรมพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพพัฒนาความสามารถในการประเมินทรัพยากรสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัย พบว่าการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าและการรู้จักและเข้าใจลูกค้า อยู่ในลำดับที่ผู้ใช้บริการเห็นว่าต้องพัฒนาปรับปรุง ทั้งนี้ความเชื่อมั่นที่เกิดในสายตาลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า ส่งผลให้เกิดการกลับเข้ามาใช้บริการซ้ำ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลตลาดควรเข้าพูดคุยกับผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการภายในตลาด เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มาใช้บริการรวมทั้งผู้ประกอบการภายในตลาดเพื่อร่วมประเมินและร่วมรับฟังปัญหาให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตลาดสดให้เป็นตลาดที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับเชื่อมั่นต่อลูกค้า

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2558). *ประเด็นปัญหาและแนวทางในการพัฒนาตลาดนัด*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563. http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2023_5134.pdf
- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2560). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ฐานานุณยประวีตร. (2559). *สุดยอดตลาดสดต้นแบบถ้วยทอง*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563. จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/442286>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรพิมล คงนิม. (2554). *การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่ได้รับบริการจากบริษัท เอ็ม.เอช.อี – ดีแมก (ที) จำกัด*. [สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2545). *ระเบียบวิธีการวิจัย*.

กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

วีไลวรรณ มาเจริญทรัพย์. (2558). การบังคับใช้กฎกระทรวงว่าด้วยตลาด พ.ศ. 2551

ในเขตเทศบาลเมือง. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*, 1(1), 1 – 13.

วารุณี เฟโร และคณะ. (2556). *สุขภาวะกับการเป็นตลาดของภาษีเจริญ*.

(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ศศธร มาศสถิตย์. (2562). *แนวทางส่งเสริมคุณภาพการให้บริการของศูนย์วิทยบริการ*

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. [ปริญญาวิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร].

สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2553). *จำนวน*

ประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัดปทุมธานี

ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563.

<http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/S010107/th/5.htm>

สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ. (2560). *กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้านสุขาภิบาลอาหาร*

กฎกระทรวงฯ ว่าด้วยสุขลักษณะของตลาด พ.ศ. 2551. สืบค้น 13 มีนาคม

2563. http://foodsafety.anamai.moph.go.th/main.php?filename=food_index18#h6

Berry, L. L., Zeithaml, V. A., & Parasuraman, A. (1990). Five imperatives

for improving service quality. *MIT Sloan Management Review*, 31(4), 29 – 38.

Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis*. (3rd ed).

New York: Harper and Row.

ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
Factors Related to Community Participation
in Corporate Social Responsibility Activities
of the South Bangkok Power Plant,
Samut Prakan Province

(Received: Feb 18, 2020 Revised: June 11, 2020 Accepted: June 16, 2020)

ปิยะนุช ตันเจริญ¹

Piyanuch Tancahroen

มงคล สมกิตติกานนท์²

Mongkol Somkittikanon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงระดับการปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล

¹อาจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประชากรคือประชาชนในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ จำนวน 6,848 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน แล้ว สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น แล้วสุ่มแบบง่ายอีกครั้งหนึ่ง ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้สุ่มแบบเฉพาะเจาะจงรวมจำนวน 10 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติการสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชนมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การวางแผนและควบคุม การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน มีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อสมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติแต่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายไม่มีอิทธิพล ต่อสมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อความเพียงพอของทรัพยากรและความเพียงพอของทรัพยากรมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อการวางแผนและควบคุม

คำสำคัญ: นโยบายสังคมศาสตร์ สวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบล
ปากน้ำปราณ

Abstract

The objectives of this research were to study community participation in corporate social responsibility activities of the South Bangkok Power Plant and explore the relationship between personal factors, socio-economic factors and the factors in receiving information from the power plant with community participation in corporate social responsibility activities of South Bangkok Power Plant. The samples were 455 people that live around the area of South Bangkok Power Plant, Bang Prong Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. In the affected area, the radius of 0-5 kilometers is divided into 2 areas which are the area of 0-3 kilometers and 3-5 kilometers. The examples were used to find the factors. This study is the type of quantitative research, and descriptive statistical analysis was used to find the relationship between personal factors socio-economic and factors in the recognition of information from power plant and community participation by using the statistical analysis of Chi-Square Test.

The results showed that those living near the South Bangkok Power Plant; 0-3 kilometers in radius, had 19.3 percent of the participation in the corporate social responsibility activities, which was higher than people who live in the radius of 3 – 5 kilometers; only 11.9 percent. It means that those who live near the power plant participate in corporate social responsibility activities more than those who are far from the power plant.

There are different factors to participate in corporate social responsibility activities. For the sample in the area of 0-3 kilometers radius, the factor related to participation in corporate social responsibility activities with statistical significance at the level of .05 included receiving information from the power plant. However, for the sample in the area of 3-5 kilometers radius, the factors related to participation in corporate social responsibility activities with statistically significance at the .05 level included occupation, income, membership and receiving information from the power plant.

Keywords: Participation, Corporate Social Responsibility Activities, South Bangkok Power Plant

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5,326 แห่งทั่วประเทศ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562, ออนไลน์) ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 แผนนโยบายแห่งรัฐได้แก่ รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจและระบบสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น (มาตรา 78) และรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลรวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการปนเปื้อนที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน (มาตรา 79)

รวมทั้งรัฐต้องคุ้มครองพัฒนาเด็กและเยาวชนส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ (มาตรา 80) องค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) คือ พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (มาตรา 66) และมีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ดังนี้ จัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก การรักษาความสะอาดของถนนทางน้ำทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การป้องกัน และระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและพิการ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และการปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่ทางราชการมอบหมาย (สมชาย บำรุงทรัพย์ และณัฐวิภา โฆษิตตันติบุญ, 2548, น. 14)

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปรามได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาไว้ 6 ด้าน ได้แก่ 1.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสุขภาพ 2.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน 3.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน 4.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 5.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง-การบริหาร สำหรับนโยบายพัฒนาด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและชุมชนเน้นการ (1) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (2) ส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชาชน (3) พัฒนาส่งเสริมการเกษตรและการปศุสัตว์ (4) ส่งเสริมการเกษตรตามแนวพระราชดำริ (5) พัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม, 2562, ออนไลน์)

นักวิชาการที่สำคัญทางด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติ Van Meter & Van Horn (1975, pp. 475-485) ได้เสนอกรอบแนวคิด (Conceptual framework) เพื่อการศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งเป็นผลงานจากการปรับปรุงเอกสารที่นำเสนอต่อการประชุมประจำปี ของสมาคมรัฐศาสตร์สหรัฐอเมริกา คือการนำเอากรอบทฤษฎีองค์การ ซึ่งได้แก่ การเปลี่ยนแปลงองค์การ (Organization change) การควบคุมองค์การ (Organization control) องค์การที่ซับซ้อน (Complex organization) และการจัดองค์การเสียใหม่ (Re-organization) นำเอาวรรณกรรมเกี่ยวกับผลกระทบจากการพิพากษาคัดสินคดี (The Impact of judicial decision) และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ (Studies of intergovernmental relations) มาใช้ในการออกแบบทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Theory of Policy Implementation) จากกรอบทฤษฎีดังกล่าว Van Meter and Van Horn ได้พัฒนาตัวแบบการศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (A model of the policy implementation process) ขึ้นโดยให้ความสนใจความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ (Performance) คือปัจจัยด้านนโยบายได้แก่ มาตรฐานและวัตถุประสงค์ นโยบาย และทรัพยากร ซึ่งปัจจัย 2 ประการเป็นตัวแปรภายนอก (External variables) ในขณะที่ตัวแปรภายใน (Internal variables) ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรหลัก 6 ตัวแปร คือ (1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (Standards and objectives) (2) ทรัพยากร (Resources) (3) การสื่อสารระหว่างองค์การ และกิจกรรมการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Inter organizational communication and enforcement activities) (4) ลักษณะขององค์การในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Characteristics of the implementing agencies) (5) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic, social, and political conditions) (6) การเห็นด้วยของผู้ปฏิบัติ (The Disposition of implementors) ตัวแปรดังกล่าวในฐานะตัวแปรอิสระ (Independent variables) ตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Mazmanian & Sabatier (1983, pp. 540-556) ไม่ได้พิจารณาขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในรายละเอียดแต่ก็ได้สรุปแนวทางในการนำกรอบการศึกษาไปประยุกต์ใช้ (Implication of the framework) โดยเสนอแนะว่าการจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องดำเนินการตามเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ความสามารถของกฎหมายในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายซึ่งจะต้องกำหนดให้ชัดเจนและความแน่นอน
2. ความสามารถของกฎหมายในการฉีกกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ที่นำไปใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติและความเชื่อมโยงในเชิงเหตุผลที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย และขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายและเงื่อนไขต่าง ๆ จะต้องสนองตอบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์นโยบาย
3. ความสามารถของกฎหมายที่ให้อำนาจแก่หน่วยปฏิบัติอย่างเพียงพอในการดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายและการใช้มาตรการแทรกซ้อนอื่น ๆ และยังรวมการกำหนดโครงสร้างของกระบวนการเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติตามได้มากที่สุด
4. ผู้นำของหน่วยปฏิบัติมีความสามารถทางการบริหารและมีทักษะทางการเมือง และผูกพันการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย
5. โปรแกรมต้องได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากประชาชนและผู้นำคนสำคัญทางฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารตลอดทั้งกระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัติในขณะที่สถาบันตุลาการอาจจะทำตัวเป็นกลางหรือให้การสนับสนุนก็ได้
6. วัตถุประสงค์ของนโยบายจะต้องไม่ถูกทำลายจากนโยบายอื่นหรือไม่ถูกทำลายจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากที่ได้นำเสนอผลงานของ Edwards (1980) ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ ที่ได้เสนอตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะ Top-down แต่มีกลุ่มนักวิชาการที่เห็นว่าตัวแบบดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องเพราะในความเป็นจริงแล้ว การนำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นไปในลักษณะ Top-down และ Bottom-up ในประเด็นนี้ Giggin, Bowman, Lester & Toole (1987, pp. 206-207) เขียน “Theory Construction and Testing In Implementation Research: A Comparative State Diachronic Analysis ได้เสนอตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งเป็นความพยายามในการสังเคราะห์ (Synthesize) การนำนโยบายไปปฏิบัติแบบ “Top - down” กับ “Bottom - up” เข้าด้วยกัน กล่าวคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ (State implementation) เป็นภาระหน้าที่และเงื่อนไขที่กำหนดให้แก่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลระดับมลรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นและยังขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่จะดำเนินการของรัฐและความสามารถของรัฐอีกด้วย อย่างไรก็ตามการตัดสินใจของรัฐไม่ใช่จะเป็นผู้ปฏิบัติที่ยึดเอกภาพของหลักเหตุผลเสมอไปแต่ขึ้นอยู่กับภาระการเจรจาต่อรองทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกการบริหารในระดับมลรัฐ นั้นตัวแบบดังกล่าวจึงตั้งอยู่ภายใต้ฐานคิดที่ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับตัวแปรทั้งระดับ “Top - down” และ “Bottom - up”

จะพบว่าตัวแบบที่นำเสนอข้างต้น ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดการวิเคราะห์ระบบการเมือง Easton (1965) ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้เพราะแนวคิดที่ อีสตันได้เสนอไว้เป็นกรอบที่มุ่งให้ภาพรวมและสร้างระบบการวิเคราะห์ไว้ค่อนข้างจะดีมาก ส่วนการพิจารณาการนำนโยบายไปปฏิบัติในฐานตัวแปรตาม และหรือกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น เป็นอีกทฤษฎะที่จะได้นำเสนอต่อไปโดยสรุปตัวแปรอิสระประกอบด้วย (1) การขึ้นและข้อจำกัดของรัฐบาลกลาง (2) การขึ้นและข้อจำกัดของรัฐบาลส่วนท้องถิ่น (3) ความสามารถของรัฐ และ (4) การตัดสินใจของรัฐ การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของการนำนโยบายการกระจายอำนาจจัดทำแผนพัฒนาไปปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย

ของ Cheema & Rondinelli (1983) โดยใช้ตัวแบบที่เขาสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัย 4 ประการ คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ ซึ่งหมายถึงความชัดเจน และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของแผนงาน ความเหมาะสมของการจัดสรร หน้าที่ระหว่างหน่วยงาน มาตรฐานของแผนงาน งบประมาณการนำไปปฏิบัติ และกระบวนการประเมินผล ความชัดเจน ความสอดคล้อง และคุณภาพ ของการสื่อความหมายระหว่างองค์การและประสิทธิภาพของความเชื่อมโยง ในการให้การสนับสนุนกิจกรรมของแผนงาน (2) ทรัพยากรที่สนับสนุนการนำแผนงาน ขององค์การไปปฏิบัติ หมายถึงขอบเขตของการควบคุมด้านการเงิน ความเพียงพอ ของงบประมาณที่จัดสรรให้แก่กิจกรรมของโครงการ การจัดหางบประมาณ ได้ทันเวลาการดำเนินกิจกรรม ความเพียงพอของรายได้ที่เพิ่มขึ้นกับอำนาจ การใช้จ่ายเงินการสนับสนุนของผู้นำทางการเมืองระดับชาติและความผูกพัน ของข้าราชการในระดับชาติ (3) ลักษณะและความสามารถของหน่วยงาน ที่นำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึง ทักษะทางด้านเทคนิคการจัดการและการเมือง ของทีมปฏิบัติงาน ความสามารถในการประสานงาน ควบคุมและประสาน การตัดสินใจ การสนับสนุนทรัพยากรทางการเมืองของหน่วยงาน ธรรมชาติ ของกระแสไหลเวียนภายในของข่าวสารข้อมูล การใช้ความสนับสนุนของกลุ่มเป้าหมาย ต่อหน่วยงานที่ปฏิบัติ การเชื่อมโยงของหน่วยงานปฏิบัติ กับองค์กรนอกภาครัฐบาล อย่างสอดคล้อง คุณภาพของผู้นำภายในหน่วยปฏิบัติ ความผูกพันของทีมงาน ต่อกิจกรรมที่ปฏิบัติและที่ตั้งของหน่วยงานภายในระบบการบริหารโครงการ และ (4) เงื่อนไขทางด้านสภาพแวดล้อมซึ่งได้แก่แนวทางการเมือง (Political style) โครงสร้างการกำหนดนโยบาย ลักษณะของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น ข้อจำกัด (Constraint) ทางด้านทรัพยากร ปัจจัยวัฒนธรรมสังคม ระดับขององค์การ ที่ร่วมรับประโยชน์จากแผนงาน และความเพียงพอทางกายภาพของปัจจัยพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจ (Physical infrastructure)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงระดับปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากรลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การวางแผน และการควบคุม สมรรถนะขององค์การ การสนับสนุนทางการเมืองและประชาชน มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถามการแบบปลายปิดและข้อเสนอแนะเพื่อสอบถามให้ทราบถึงปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ ลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 6 ด้าน รวม 30 ข้อ คือ

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย	จำนวน	5 ข้อ
2. ความเพียงพอของทรัพยากร	จำนวน	5 ข้อ
3. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	จำนวน	5 ข้อ
4. การวางแผนและควบคุม	จำนวน	5 ข้อ
5. สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	จำนวน	5 ข้อ
6. การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน	จำนวน	5 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 3 ด้าน รวม 18 ข้อ คือ

1. ความสอดคล้องกับความต้องการของประชากร	จำนวน	7 ข้อ
2. คุณภาพชีวิตของประชาชน	จำนวน	5 ข้อ
3. ความพึงพอใจของประชาชน	จำนวน	6 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภوبرาญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 6,848 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภوبرาญบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973, p. 887) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คน

วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณไปปฏิบัติ ได้แก่ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การวางแผนและควบคุม สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และการสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 5 ระดับของ Best (1981, p. 23) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยมาก

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 5 ระดับของ Best (1981, pp. 23) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยมาก

2.2 การหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม
ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคม เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ได้ดังนี้

$$Y = \beta_1 X_1 + \beta_2 X_5 + \beta_3 X_6 + e \dots \dots \dots (1)$$

$$X_5 = \beta_4 X_1 + \beta_5 X_2 + \beta_6 X_3 + 7 X_4 + \beta_8 X_6 + e \dots \dots \dots (2)$$

$$X_2 = \beta_9 X_1 + e \dots \dots \dots (3)$$

$$X_3 = \beta_{10} X_2 + e \dots \dots \dots (4)$$

$$X_4 = \beta_{11} X_3 + e \dots \dots \dots (5)$$

สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

วิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์
ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเชิงลึก
กับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน, กลุ่มข้าราชการและพนักงานส่วนตำบล
จำนวน 3 คน และ กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 4 คน โดยให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ปัจจัยการนำนโยบายและการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลปากน้ำปราม การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการดังนี้

1. กระบวนการวิจัยเอกสาร (Documentary research)

เพื่อแสวงหาแนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคม
ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภوبرาญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ด้วยการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสาร สถิติ ตัวเลขและข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ
ที่มีอยู่ในแหล่งต่าง ๆ

2. กระบวนการวิจัยภาคสนาม (Field research) ได้กำหนดไว้
2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกหน่วยวิเคราะห์ในการวิจัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์จึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ
เฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นหน่วยในการศึกษา (Unit of analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยใช้เทคนิค 2 วิธีได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยจัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน
2. กลุ่มข้าราชการและพนักงานส่วนตำบล จำนวน 3 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม

ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย	3.55	0.81	มาก	1
2. ความเพียงพอของทรัพยากร	3.41	0.79	ปานกลาง	5
3. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	3.47	0.78	ปานกลาง	2
4. การวางแผนและควบคุม	3.37	0.82	ปานกลาง	6
5. สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ	3.43	0.78	ปานกลาง	4
6. การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน	3.44	0.80	ปานกลาง	3
รวมเฉลี่ย	3.45	0.80	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 รองลงมาคือด้านลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการวางแผนและควบคุมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภอลำดวน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมการนำนโยบายไปปฏิบัติ

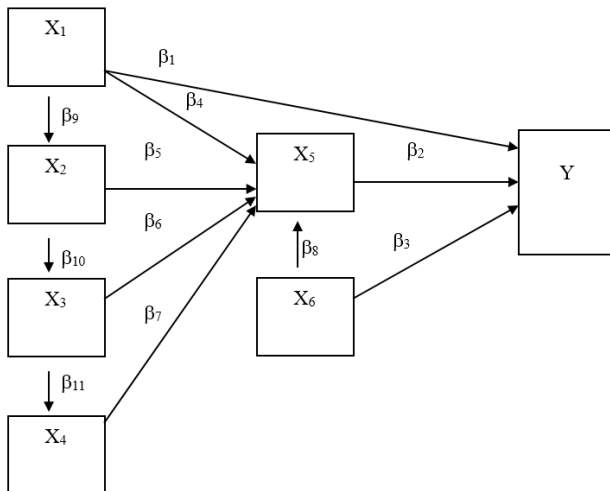
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	3.45	0.80	ปานกลาง	2
2. คุณภาพชีวิตของประชาชน	3.38	0.79	ปานกลาง	3
3. ความพึงพอใจของประชาชน	3.46	0.81	ปานกลาง	1
รวมเฉลี่ย	3.43	0.80	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 พบว่า การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภอลำดวน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความพึงพอใจของประชาชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 รองลงมาคือด้านความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน ได้ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม คือ การนํานโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยการนํานโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบราญบุรี
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

(ปิยะนุช ต้นเจริญ และมงคล สมกิตติกานนท์, 2562)

เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ได้ดังนี้

$$Y = \beta_1 X_1 + \beta_2 X_5 + \beta_3 X_6 + e \dots \dots \dots (1)$$

$$X_5 = \beta_4 X_1 + \beta_5 X_2 + \beta_6 X_3 + \beta_7 X_4 + \beta_8 X_6 + e \dots \dots \dots (2)$$

$$X_2 = \beta_9 X_1 + e \dots \dots \dots (3)$$

$$X_3 = \beta_{10} X_2 + e \dots \dots \dots (4)$$

$$X_4 = \beta_{11} X_3 + e \dots \dots \dots (5)$$

Y = การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

X₁ = เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (GOAL)

X₂ = ความเพียงพอของทรัพยากร (ADEQUACY)

X₃ = ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (DIVISION)

X₄ = การวางแผนและควบคุม (PROJECTION)

X₅ = สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (ORGCAB)

X₆ = การสนับสนุนจากการเมืองและประชาชน (SUPPORT)

e = ความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในสมการที่ (1)

$$Y = \beta_1 X_1 + \beta_2 X_5 + \beta_3 X_6 + e \dots \dots \dots (1)$$

ตัวแปร	POLIMPLE	GOAL	ORGCAB	SUPPORT
GOAL	.656	1.000		
ORGCAB	.762	.609	1.000	
SUPPORT	.805	.673	.736	1.000
Max	3.44	4.80	5.00	5.00
Min	1.28	1.60	1.40	1.20
$\bar{X}$	2.46	3.54	3.42	3.44
S.D.	.38	.59	.57	.60

หมายเหตุ: POLIMPLE คือ ตัวแปรตาม (Y)

ตารางที่ 4 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภوبرาญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในสมการที่ (2)

$$X_5 = \beta_4 X_1 + \beta_5 X_2 + \beta_6 X_3 + \beta_7 X_4 + \beta_8 X_6 + e \dots\dots\dots(2)$$

ตัวแปร	ORGCAB	GOAL	ADEQUACY	DIVISION	PROJECTION	SUPPORT
GOAL	.609	1.000				
ADEQUACY	.722	.691	1.000			
DEVISION	.685	.595	.728	1.000		
PROJECTION	.746	.603	.719	.699	1.000	
SUPPORT	.736	.673	.715	.683	.682	1.000
Max	5.00	4.80	4.80	4.80	4.80	5.00
Min	1.40	1.60	1.60	1.60	1.40	1.20
$\bar{X}$	3.42	3.54	3.41	3.46	3.36	3.44
S.D.	.57	.59	.58	.58	.63	.60

หมายเหตุ ORGCAB คือ ตัวแปรตาม (X5)

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระก่อนนำไปหาความสัมพันธ์กับการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภوبرาญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยพหุ เนื่องจากการใช้สถิติถดถอยพหุมีเทคนิคกำกับวิธีที่ต้องไม่มีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระ คือต้องไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดคู่หนึ่งสูงกว่า 0.75 ซึ่งจากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ของตัวแปรอิสระโดยการสร้าง Correlation matrix พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใด
มีค่าสัมประสิทธิ์สูงกว่า 0.75 ดังนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ในในสมการถดถอยพหุ
(Multiple regression) ต่อไปได้ และได้ผลการวิเคราะห์สมการทั้งสี่สมการ
ดังต่อไปนี้

$$\text{POLIMPLE} = .140 \text{ GOAL} + .336 \text{ ORGCAB} + .464 \text{ SUPPORT} + e \dots \dots \dots (1)$$

$$R = .849, R^2 = .721, \text{SEE} = .20471, F = 307.89, \text{Sig } F = .000$$

$$\text{ORGCAB} = .190 \text{ ADEQUACY} + .115 \text{ DIVISION} + .324 \text{ PROJECTION} + .300$$

$$\text{SUPPORT} + e \dots \dots \dots (2)$$

$$R = .824, R^2 = .679, \text{SEE} = .32852, F = 188.89, \text{Sig } F = .000$$

$$\text{ADEQUACY} = .691 \text{ GOAL} + e \dots \dots \dots (3)$$

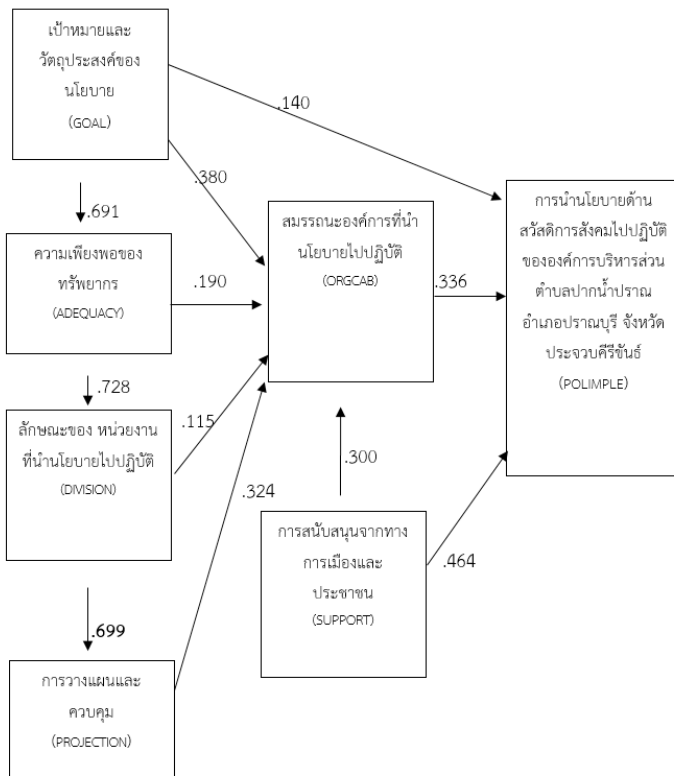
$$R = .691, R^2 = .477, \text{SEE} = .42397, F = 329.74, \text{Sig } F = .000$$

$$\text{DIVISION} = .728 \text{ ADEQUACY} + e \dots \dots \dots (4)$$

$$R = .728, R^2 = .530, \text{SEE} = .39989, F = 407.49, \text{Sig } F = .000$$

$$\text{PROJECTION} = .699 \text{ DIVISION} + e \dots \dots \dots (5)$$

$$R = .699, R^2 = .489, \text{SEE} = .45615, F = 344.91, \text{Sig } F = .000$$

ภาพที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม
(ปิยะนุช ตันเจริญ และมงคล สมกิตติกานนท์, 2562)

จากการทดสอบตัวแปรอิสระ 6 ตัว คือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (Goal) ความเพียงพอของทรัพยากร (Adequacy) ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (Division) การวางแผนและควบคุม (Projection) สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (Orgcab) การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน (Support) ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม

อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Polimble) พบว่า เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย สมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติ การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชนมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อการน่านโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราง อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวคือหากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจนนำไปปฏิบัติได้ง่าย สมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติมีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถสูง และได้รับการสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชนอย่างดีมากเท่าใด ก็จะทำให้การน่านโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จมากเท่านั้น ส่วนความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่น่านโยบายไปปฏิบัติ การวางแผนและควบคุม การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชนมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อสมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติ แต่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อความเพียงพอของทรัพยากรและความเพียงพอของทรัพยากรมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อลักษณะของ หน่วยงานที่น่านโยบายไปปฏิบัติ และลักษณะของหน่วยงานที่น่านโยบายไปปฏิบัติมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อการวางแผนและควบคุมซึ่งตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลและทางอ้อมต่อตัวแปรตาม

อภิปรายผลการวิจัย

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย สมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติ การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน มีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อความสำเร็จในการน่านโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราง อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวคือหากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจนนำไปปฏิบัติได้ง่าย สมรรถนะองค์การที่น่านโยบายไปปฏิบัติมีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่มีความรู้

ความสามารถสูงและได้รับการสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชนอย่างมากเท่าใดก็จะทำให้การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จมากเท่านั้น ส่วนความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การวางแผนและควบคุม การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน มีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อสมรรถนะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ แต่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อความเพียงพอของทรัพยากรและความเพียงพอของทรัพยากร มีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีอิทธิพลทางตรงและเชิงบวกต่อการวางแผนและควบคุมสอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter & Van Horn (1975, pp. 475-485) ในประเด็นที่ว่าตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลและทางอ้อมต่อตัวแปรตามจากผลวิจัยสามารถอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ (Performance) คือปัจจัยด้านนโยบายได้แก่มาตรฐานและวัตถุประสงค์ นโยบายและทรัพยากรและสอดคล้องกับงานวิจัยของอริรัชต์ สุดคงทอง (2556) เรื่องอิทธิพลของปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนแผ่นดิน ในประเด็นที่ว่าลักษณะหน่วยงานการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกองทุนแม่มาที่ สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสรรค์ นิสัยกล้า (2550) เรื่องการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ในประเด็นที่ว่าปัจจัยการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติที่อธิบายผลการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบด้วยปัจจัยด้านการจัดหาส่งเสริม ควบคุมประเมินผล และการให้ทุนให้โทษบุคลากร ด้านผู้บริหารและบุคลากรผู้ปฏิบัติ ด้านการกำหนดภารกิจและมอบหมายงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย องค์การบริหารส่วนตำบล ปากน้ำปราณต้องมีความชัดเจนในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย เพื่อให้การนำนโยบายสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ปากน้ำปราณมีประสิทธิภาพและให้ผลดีแก่ประชาชน สามารถแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของประชาชนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง เกิดความรู้ ในเรื่องหลักเกณฑ์และระเบียบของการนำนโยบายสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติได้ดี และองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางละมุง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีแนวทางประชาสัมพันธ์สื่อมวลชนในท้องถิ่นทุกแขนงและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือหรือการบูรณาการในการนำนโยบายสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ

2. สมรรถนะองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบล ปากน้ำปราณต้องเร่งมีหรือแสวงหาความร่วมมือในการจัดองค์กรให้มีความเข้มแข็ง มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการนำนโยบายการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณไปปฏิบัติเหมาะสมและมืออย่างเพียงพอ และผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพและความผูกพัน ต่อประชาชนในพื้นที่ เพื่อที่จะทำให้ การนำนโยบายการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล ปากน้ำปราณไปปฏิบัติประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน หากองค์การบริหาร ส่วนตำบลปากน้ำปราณได้รับการสนับสนุนจากทางการเมืองและประชาชน จากหลายภาคส่วนมากเท่าไร เช่น สาธารณสุข ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน (ธนาคาร) เป็นต้นก็จะทำให้การนำนโยบายการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณไปปฏิบัติ ประสบผลสำเร็จมากเท่านั้น ในทำนองเดียวกันถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณหากมีความชัดเจน ในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย จะทำให้การนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคม ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *สรุปข้อมูล อบท ทั่วประเทศ*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2562. <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- ปิยะนุช ตันเจริญ และมงคล สมกิตติทานนท์. (2562). *ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สมชาย บำรุงทรัพย์ และณัฐวิภา โฆษิตตันติบุญ. (2548). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์.
- เสกสรรค์ นิสัยกล้า. (2550). *การนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราม. (2562). สืบค้น 10 สิงหาคม 2562. <http://www.paknampran.go.th/wp/>
- อภิรัชต์ สุดคงทอง. (2556). *อิทธิพลของปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกองทุนแผ่นดิน*. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล].
- Best, J. W. (1981). *Research in education*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Cheema, G. S. & Rondinelli, D. A. (1983). *Decentralization and development: Policy implementation in developing countries*. Beverly Hills: Sage.

- Edwards, G. C. (1980). *Implementing public policy*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. New York: Wiley.
- Giggin, M. L., Bowman, A. O' M, Lester, J. P., & O' Toole, L. J. (1987, June). Public policy implementation: Evolution of the field and agenda for future research. *Policy Studies Review*. 7(1), 200-207.
- Mazmanian, D., & Sabatier, P. (1983). *Implementation and public policy*. Latham, MD: University Press of America.
- VanMeter, D.S., & VanHorn, C.E. (1975, February). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration and Society*. 6(4), 446-484.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้
จังหวัดสมุทรปราการ
Factors Related to Community Participation
in Corporate Social Responsibility Activities
of the South Bangkok Power Plant,
Samut Prakan Province

(Received: March 28, 2020 Revised: June 2, 2020 Accepted: June 15, 2020)

พัทธ์นดา นาคา¹
Pasnada Naka
อลงกรณ์ อินทรักษา²
Alongkorn Intaraksa
อรอนงค์ ผิวนิล³
Onanong Phewnil
นพวรรณ เสมวิมล⁴
Noppawan semvimol

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

¹นิสิตปริญญาโท ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

²อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายในรัศมี 0-5 กิโลเมตร จากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ โดยแบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือ รัศมี 0-3 กิโลเมตร จำนวน 145 ตัวอย่าง และรัศมี 3-5 กิโลเมตร จำนวน 310 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 455 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในแต่ละพื้นที่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้ากับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยทดสอบด้วยสถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไคสแควร์ (Chi – square)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้โรงไฟฟ้าพระนครใต้ คือ พื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร มีการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ร้อยละ 19.3 ซึ่งมีอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไกลจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ คือ พื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร ที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมเพียง ร้อยละ 11.9 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้โรงไฟฟ้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมกว่าผู้ที่อยู่ไกลจากโรงไฟฟ้า

ในด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพื้นที่ทั้งสอง พบว่า มีปัจจัยในการเข้าร่วมทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร คือ การรับรู้ข่าวสารจากโรงไฟฟ้า ขณะที่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร คือ อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม
โรงไฟฟ้าพระนครใต้

Abstract

The objectives of this research were to study community participation in corporate social responsibility activities of the South Bangkok Power Plant and explore the relationship between personal factors, socio-economic factors and the factors in receiving information from the power plant with community participation in corporate social responsibility activities of South Bangkok Power Plant. The samples were 455 people that live around the area of South Bangkok Power Plant, Bang Prong Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. In the affected area, the radius of 0-5 kilometers is divided into 2 areas which are the area of 0-3 kilometers and 3-5 kilometers. The examples were used to find the factors. This study is the type of quantitative research, and descriptive statistical analysis was used to find the relationship between personal factors socio-economic and factors in the recognition of information from power plant and community participation by using the statistical analysis of Chi-Square Test.

The results showed that those living near the South Bangkok Power Plant; 0-3 kilometers in radius, had 19.3 percent of the participation in the corporate social responsibility activities, which was higher than people who live in the radius of 3 – 5 kilometers; only 11.9 percent. It means that those who live near the power plant

participate in corporate social responsibility activities more than those who are far from the power plant.

There are different factors to participate in corporate social responsibility activities. For the sample in the area of 0-3 kilometers radius, the factor related to participation in corporate social responsibility activities with statistical significance at the level of .05 included receiving information from the power plant. However, for the sample in the area of 3-5 kilometers radius, the factors related to participation in corporate social responsibility activities with statistically significance at the .05 level included occupation, income, membership and receiving information from the power plant.

Keywords: Community Participation, Corporate Social Responsibility Activities, South Bangkok Power Plant

บทนำ

การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่องค์กรธุรกิจกำหนดให้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กรที่จะสะท้อนแนวคิดและนโยบายด้วยหลักการบริหารจัดการองค์กรที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (เอกวินิต พรหมรักษา, 2555 อ้างถึงใน รวีวรรณ เลหาะนันท์, 2559, น. 6) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือ การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กรในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

โรงไฟฟ้าพระนครใต้เป็นองค์กรภายใต้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) (2561, ออนไลน์) มีหน้าที่หลักในการมุ่งเน้นผลิตไฟฟ้าให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนากระบวนการและการให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมองค์กรได้มีการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในพื้นที่พัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้า และสร้างการยอมรับด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนชุมชน และสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรนั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก (ณพัชร ประพันธ์พจน์, 2558, น. 40) การมีส่วนร่วมนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการมีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งจะสามารถดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมได้บรรลุเป้าหมาย การมีส่วนร่วมจึงเป็นการกระทำโดยไม่มีการบังคับ แต่ต้องทำตามสมัครใจ อันอาจจะส่งผลประโยชน์ที่ดีต่อองค์กรโดยรวมต่อไปในอนาคต

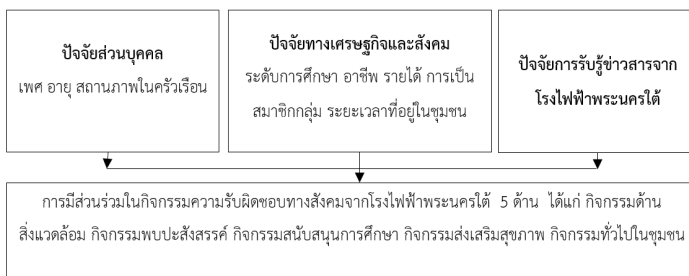
ในการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นการกระทำโดยไม่มีการบังคับให้ทำหรือไม่ทำ แต่เป็นความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และเศรษฐกิจมากที่สุด เนตินา โพธิ์ประสระ (2550, น. 17) การมีส่วนร่วมคือการได้เข้าไปเกี่ยวข้องที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อม ในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ Kaufman (1949, p. 7) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่าอายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมนั้นมีปัจจัยที่จะส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (ประยูร ศรีประสาธน์, 2542 อ้างถึงใน เอกวิทย์ นวเศรษฐ, 2554, น. 10) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 3 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ของผู้ที่อาศัยอยู่ใน 2 พื้นที่ คือ รัศมี 0-3 กิโลเมตร (ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรง) และรัศมี 3-5 กิโลเมตร (ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางอ้อม) จากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ เพราะชุมชนโดยรอบโรงไฟฟ้าพระนครใต้ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากองค์กร และเพื่อให้องค์กรได้นำผลวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อประชาชนในชุมชน สังคม และองค์กรด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้
2. หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

(พัทธ์นดา นาคา, 2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา การวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ชุมชนที่ใช้ในการศึกษาไว้ 2 พื้นที่ ได้แก่

1.1 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในระยะรัศมี 0 - 3 กิโลเมตรจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ เป็นตัวแทนกลุ่มประชากรเป้าหมายของผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรง (Primary stakeholder) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ 3 อำเภอ ได้แก่ เมือง พระประแดง และพระสมุทรเจดีย์ ครอบคลุม 9 ตำบล ได้แก่ บางหัวเสือ บางหญ้าแพรก สำโรงใต้ บางจาก บางครุ ปากคลองบางปลากด บางโพร้ง บางด้วน และในคลองบางปลากด

1.2 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในระยะรัศมี 3 - 5 กิโลเมตรจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ เป็นตัวแทนกลุ่มประชากรเป้าหมายของผู้ที่ได้รับผลกระทบทางอ้อม (Secondary stakeholder) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 4 อำเภอ 20 ตำบล โดยแบ่งเป็นพื้นที่ในเขตการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ เมือง พระประแดง และพระสมุทรเจดีย์ ครอบคลุม 18 ตำบล ได้แก่ สำโรงเหนือ เทพารักษ์ บางเมืองใหม่ บางเมือง ปากน้ำ ท้ายบ้าน สำโรง สำโรงกลาง บางพิ่ง ตลาด แหลมฟ้าผ่า บางกระสอบ ทรงคนอง บางน้ำผึ้ง บางยอ บ้านคลองสวน นาเกลือ และแหลมฟ้าผ่า พื้นที่ในเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 เขต คือ เขตทุ่งครุ ครอบคลุม 2 แขวง ได้แก่ ทุ่งครุ บางมด ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงครอบคลุมพื้นที่ระยะรัศมี 5 กิโลเมตร ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรการการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างกลุ่มประชากรเป้าหมายให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญ และตามความใกล้เคียงของพื้นที่

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน

2.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา

อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

2.1.3 ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรับผิดชอบทางสังคม ประกอบด้วย กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมพบปะสังสรรค์ กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมทั่วไปชุมชน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่โรงไฟฟ้าพระนครใต้ ในระยะที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ 2 พื้นที่ ได้แก่ ระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร และ ระยะรัศมี 3 - 5 กิโลเมตร โดยทำการเก็บตัวอย่างแบบเลือกสุ่ม (Random) จากหัวหน้าครัวเรือน หรือคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครอบครัวที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างซึ่งแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ ระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร จำนวน 145 ตัวอย่าง และ ระยะรัศมี 3 - 5 กิโลเมตร จำนวน 310 ตัวอย่าง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลวิจัย คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือนและชุมชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ได้หาความเชื่อมั่นของตัวแปรเพื่อทดสอบแบบสัมภาษณ์ ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .984 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปและปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการมีส่วนร่วม โดยทดสอบด้วยสถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ (Chi – square)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

ประชากรตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนโดยรอบโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จำนวน 455 ตัวอย่าง ซึ่งในแต่ละกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในระยะห่างจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้แตกต่างกัน ครอบคลุมพื้นที่ในรัศมี 0-5 กิโลเมตร โดยแบ่งศึกษาเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยรอบโรงไฟฟ้าพระนครใต้ในรัศมี 0-3 กิโลเมตร และรัศมี 3-5 กิโลเมตร

พบว่า ในรัศมี 0-3 กิโลเมตร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.1 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 23.4 มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 69 มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.9 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 31 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 28.3 ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ร้อยละ 91 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 54.5 และไม่เคยได้รับข่าวสารจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ร้อยละ 71.7 ในรัศมี 3-5 กิโลเมตร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.6 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 26.5 มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 60 มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 36.1 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 41

มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 29 ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ร้อยละ 94.8 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 57.1 และไม่เคยได้รับข่าวสารจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ร้อยละ 80.6 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ

ข้อมูลทั่วไป	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ปัจจัยส่วนบุคคล				
เพศ				
ชาย	52	35.9	119	38.4
หญิง	93	64.1	191	61.6
อายุ (ปี)				
20-29	8	5.5	16	5.2
30-39	18	12.4	25	8.1
40-49	22	15.2	72	23.2
50-59	45	31	82	26.5
60-69	34	23.4	70	22.6
70-79	16	11	38	12.3
80 ปีขึ้นไป	2	1.4	7	2.3

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพในครัวเรือน				
หัวหน้าครัวเรือน	100	69	186	60
คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน	24	16.6	68	21.9
บุตร/ธิดา	4	2.8	20	6.5
เขย/สะใภ้	3	2.1	6	1.9
บิดา/มารดา	7	4.8	17	5.5
ผู้อาศัย	7	4.8	13	4.2
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมการศึกษา				
ไม่ได้รับการศึกษา	11	7.6	9	2.9
ประถมศึกษา	55	37.9	112	36.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	19	13.1	37	11.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	21	14.5	71	22.9
อนุปริญญา/ปวส.	16	11	31	10
ปริญญาตรี	23	15.90	47	15.2
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	3	1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ				
เกษตรกรรวม	2	1.4	6	1.9
รับจ้าง	22	15.2	40	12.9
ค้าขาย	45	31	127	41
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	5	3.4	6	1.9
ธุรกิจส่วนตัว	34	23.4	58	18.7
พนักงานบริษัทเอกชน	8	5.5	10	3.2
ข้าราชการบำนาญ/บำนาญ	8	5.5	17	5.5
อื่น ๆ	21	14.5	46	14.8
รายได้				
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	41	28.3	90	29
5,001-10,000 บาท	32	22.1	67	21.6
10,001-15,000 บาท	22	15.2	45	14.5
15,001-20,000 บาท	20	13.8	49	15.8
20,001-25,000 บาท	1	0.7	5	1.6
มากกว่า 25,000 บาท	29	20	54	17.4
การเป็นสมาชิกกลุ่ม				
เป็น	13	9	16	5.2
ไม่เป็น	132	91	294	94.8

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน				
ต่ำกว่า 10 ปี	79	54.5	177	57.1
11-12 ปี	29	20	53	17.1
21-30 ปี	16	11	45	14.5
31-40 ปี	14	9.7	15	4.8
41 ปีขึ้นไป	7	4.8	20	6.5
ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า				
เคยได้รับ	41	28.3	60	19.4
ไม่เคยได้รับ	104	71.7	250	80.6

ตอนที่ 2 ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ของกลุ่มตัวอย่าง

การเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้พบว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร ทั้งหมด 145 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้า พระนครใต้จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 และกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร จำนวน 310 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้โรงไฟฟ้าพระนครใต้ในพื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร มีการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้มากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตรจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ของกลุ่มตัวอย่าง

การเข้าร่วมกิจกรรม	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เข้าร่วม	28	19.3	37	11.9
ไม่เข้าร่วม	117	80.7	273	88.1
รวม	145	100.0	310	100.0

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรอิสระ จากค่าความสัมพันธ์ไคสแควร์ (Chi – square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมพหุประสงค์ กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทั่วไปในชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2=10.256$, $p=0.017$) อาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2=34.814$, $p=0.030$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า

มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2=18.657$, $p=0.000$) ส่วนอายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

ในระยะรัศมี 3-5 กิโลเมตร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2=42.372$, $p=0.000$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ($\chi^2=42.887$, $p=0.000$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร

กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
เพศ	10.256	0.017*	5.630	0.131
อายุ	20.383	0.312	21.526	0.254
สถานภาพในครัวเรือน	4.856	0.993	13.636	0.553
การศึกษา	11.588	0.710	13.833	0.740
อาชีพ	34.814	0.030*	19.947	0.525

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร (ต่อ)

กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
รายได้	12.513	0.640	9.689	0.839
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	0.955	0.812	42.372	0.000*
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	13.415	0.340	8.449	0.749
การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า	18.657	0.000*	42.887	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมบปะสังสรรค์ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมบปะสังสรรค์ ($\chi^2=9.978$, $p=0.007$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมบปะสังสรรค์ ($\chi^2=21.478$, $p=0.000$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมบปะสังสรรค์

ในระยะรัศมี 3-5 กิโลเมตร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมพบปะสังสรรค์ ($\chi^2=9.964$, $p=0.007$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมพบปะสังสรรค์ ($\chi^2=13.052$, $p=0.001$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมพบปะสังสรรค์ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมพบปะสังสรรค์ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร

กิจกรรมพบปะสังสรรค์	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
เพศ	2.608	0.271	3.708	0.157
อายุ	4.521	0.972	7.601	0.816
สถานภาพในครัวเรือน	2.668	0.988	4.821	0.903
การศึกษา	10.059	0.435	13.019	0.368
อาชีพ	12.467	0.569	9.163	0.820
รายได้	9.498	0.486	5.971	0.818
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	9.978	0.007*	9.964	0.007*
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	11.377	0.181	7.274	0.507
การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า	21.478	0.000*	13.052	0.001*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร พบว่า การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ($\chi^2=15.876$, $p=0.000$) ส่วน เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา

ในระยะรัศมี 3-5 กิโลเมตร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ($\chi^2=33.794$, $p=0.007$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ($\chi^2=24.348$, $p=0.001$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร

กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
เพศ	0.017	0.991	1.012	0.603
อายุ	6.426	0.893	13.988	0.302

กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
สถานภาพในครัวเรือน	2.817	0.985	6.059	0.810
การศึกษา	5.776	0.834	16.148	0.185
อาชีพ	20.446	0.117	16.488	0.284
รายได้	5.475	0.857	11.100	0.350
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	2.497	0.287	33.794	0.000*
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	13.815	0.087	11.941	0.154
การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า	15.876	0.000*	24.348	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=9.964$, $p=0.011$) ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=21.027$, $p=0.050$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=12.083$, $p=0.007$) ส่วน เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา อาชีพ และรายได้ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ในระยะรัศมี 3-5 กิโลเมตร พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=64.129$, $p=0.000$) รายได้ ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรม

ส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=25.397$, $p=0.045$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ($\chi^2=44.635$, $p=0.000$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
เพศ	2.010	0.570	2.264	0.519
อายุ	13.050	0.789	22.506	0.210
สถานภาพในครัวเรือน	26.030	0.038	11.805	0.694
การศึกษา	17.751	0.276	23.782	0.162
อาชีพ	64.129	0.000*	50.446	0.000*
รายได้	13.631	0.187	25.397	0.045*
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	11.078	0.011*	2.517	0.472
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	21.027	0.050*	17.003	0.149
การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า	12.083	0.007*	44.635	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมทั่วไปในชุมชน ในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตร พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=52.981$, $p=0.026$) รายได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=42.007$, $p=0.018$) การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=33.753$, $p=0.000$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=37.424$, $p=0.000$) ส่วน เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน

ในระยะรัศมี 3-5 กิโลเมตร พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=96.937$, $p=0.000$) การเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=52.482$, $p=0.000$) และการรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ($\chi^2=78.361$, $p=0.000$) ส่วนเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน การศึกษา รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั่วไปในชุมชน ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า กับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ กิจกรรมทั่วไปในชุมชนในระยะรัศมี 0-3 กิโลเมตรและรัศมี 3-5 กิโลเมตร

กิจกรรมทั่วไปในชุมชน	รัศมี 0-3 กม.		รัศมี 3-5 กม.	
	χ^2	p-value	χ^2	p-value
เพศ	9.144	0.103	7.266	0.402
อายุ	31.790	0.377	37.857	0.653
สถานภาพในครัวเรือน	25.981	0.409	11.055	1.000
การศึกษา	20.937	0.696	31.259	0.888
อาชีพ	52.981	0.026*	96.937	0.000*
รายได้	42.007	0.018*	31.810	0.623
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	33.753	0.000*	52.482	0.000*
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	28.984	0.088	28.709	0.427
การรับข่าวสารจากโรงไฟฟ้า	37.424	0.000*	78.361	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนคร พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้โรงไฟฟ้าพระนครใต้ คือ พื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร (ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรง) มีการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่จัดโดยโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ร้อยละ 19.3 ซึ่งมีอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าผู้ที่อาศัยในบริเวณพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร (ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางอ้อม) ที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมเพียง ร้อยละ 11.9

ในพื้นที่รัศมี 0-3 กิโลเมตร กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมด้านทั่วไปในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยโครงการที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุดเท่ากันคือ คือ โครงการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาชุมชน และ โครงการสนับสนุนอุปกรณ์สาธารณะประโยชน์ รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยโครงการที่มีผู้เข้าร่วมรองลงมาเท่ากันคือ โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ และโครงการแวนแก้ว

ส่วนในพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมด้านทั่วไปในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยโครงการที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุด คือ โครงการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาชุมชน ส่วนกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมรองลงมา เป็นกิจกรรมด้านทั่วไปในชุมชน คือ โครงการสนับสนุนอุปกรณ์สาธารณะประโยชน์

ดังจะเห็นว่ากิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจากโรงไฟฟ้าพระนครใต้ที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุดทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ โครงการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาชุมชน และ โครงการสนับสนุนอุปกรณ์สาธารณะประโยชน์ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างทัศนคติเชิงบวกให้กับผู้เข้าร่วมมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ การสนับสนุนแก้ไขปัญหา และสามารถลดความขัดแย้งในพื้นที่ได้

ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมพบปะสังสรรค์ กิจกรรมสนับสนุนการศึกษา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทั่วไปในชุมชน ในรัศมี 0-3 กิโลเมตร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมด้านระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้

ในส่วนพื้นที่รัศมี 3-5 กิโลเมตร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงไฟฟ้า ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมด้านระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพระนครใต้มีหน้าที่หลักในการผลิตไฟฟ้าให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางพลังงานไฟฟ้า และเพียงพอแก่ความต้องการ การจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับชุมชนในพื้นที่แหล่งผลิตไฟฟ้า ควรสอดคล้องกับหน้าที่หลักขององค์กร เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน ดังจะเกิดประสิทธิภาพที่ดีต่อทั้งองค์กรและเห็นผลดีต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากเก็บข้อมูลในช่วงเวลาทำงานปกติ ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิงสูงอายุ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายตัว ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรเลือกเวลาเก็บข้อมูลในช่วงเวลาทำงานปกติ และหลังเลิกงาน
2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในแต่ละกิจกรรมมากขึ้น
3. ควรมีการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของชาวบ้านในชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2561). โรงไฟฟ้าพระนครใต้. สืบค้น 19 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.egat.co.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2541&Itemid=117
- ณพัชร ประพันธ์พจน์. (2558). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท ยูนิลีเวอร์ไทยโฮลดิ้ง จำกัด. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- เนตินา โพธิ์ประสระ. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทสิทธิสิบล 1919 จำกัด. [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- รวีวรรณ เลาเหลนนท์. (2559). กระบวนการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมกับการพัฒนาชุมชนขององค์กรธุรกิจ กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโป่งแมลงวัน ตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].

เอกวิทย์ นวเศรษฐ. (2554). การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน:
กรณีศึกษาชุมชนโพธิ์โมสต์และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา. [วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศิลปากร].

Kaufman, H. F. (1949). *Participation in Organized Activities in Selected
Kentucky Localities*. Kentucky: University of Kentucky.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.).
New York: Harper and Row.

ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ของชุมชนบางน้ำผึ้ง

A Study of Strong Community Management of Bang Nam Phueng Community Model

(Received: Feb 20, 2020 Revised: June 10, 2020 Accepted: June 20, 2020)

กัญยวรรณธ์ กำเนิดสินธุ์¹
Kanyawan Kamnedsin

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (2) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดดเด่นให้โดดเด่นและได้รับรางวัล (3) ศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกกระเปาะชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบชุมชน

ประชากรในการทำการวิจัย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น 3 คน ผู้นำท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน 11 คน) และกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทั้งหมด 28 กลุ่ม โดยผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและโดดเด่น

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผลการวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีคุณลักษณะผู้นำแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้นำทุกระดับและประชาชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การจัดทำแผนชุมชน การดำเนินการตามแผน การร่วมลงทุนและร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังเป็นผู้ประสานงานที่ดีทำให้มีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพจะพบว่าการจัดการกลุ่มแบบองค์กร มีโครงสร้างคณะกรรมการและระเบียบของกลุ่มอย่างชัดเจน มีการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง พร้อมทั้งมีการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม ส่วนกลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชนให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามของสมาชิกและนักท่องเที่ยว พบว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีหลักการบริหารแบบการกระจายอำนาจไปยังหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพสามารถร่วมกันออกระเบียบของตนเองได้ โดยที่แต่ละหมู่บ้านจะมีระเบียบชุมชนและแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีระเบียบการปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มอาชีพ โดยมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนและสมาชิกกลุ่ม จึงทำให้ประชาชนร่วมกันปฏิบัติและสอดส่องนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามระเบียบของชุมชนเพื่อความสงบสุขและความยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบ ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The objectives of this study were 1) to explore Bang Nam Pheung community development process which leads to a strong community of local leaders in Bang Nam Pheung Subdistrict Administrative Organization (SAO), Phra Pradaeng District, Samut Prakan, 2) to investigate the development process of award-winning and superior products, 3) to look into strategies of executing the community framework for entrepreneurs and tourists, and 4) to study the form of Bang Nam Pheung strong community management.

The population of this study included 3 local leaders, 11 village heads, and 28 groups of community enterprise. Purposive sampling was used to select the samples from superior villages and groups of community enterprise. The samples included the Chief Executive of Bang Nam Pheung SAO, village heads of Moo 3, 10, and 11, and three superior enterprises of grain compresses, herbal incense, and homestay.

The results showed that the Chief Executive of the SAO is visionary and democratic, and he always seeks participation from other leaders and people in every stage of the work processes such as making the community plan, following the framework, investing on and gaining from the plan, and evaluating and following-up with the activities. Moreover, the Chief Executive of the SAO has been an effective coordinator who brings support from both government and private networks within the country and from outside. For the product development process, the community works together as an organization which contains a clear structure

and framework. There are frequent trainings and courses, development for modern and practical products, and just interest arrangement within the organization. Decentralization to villages and occupation groups is practiced by the Chief Executive of the SAO to make the regulations be followed by the members and tourists. The villages and the groups can set rules and regulations by and for themselves along with following the common regulations. Such participation creates members' mutual responsibility to make tourists and themselves abide by such rules and regulations for peacefulness and sustainability.

Keywords: Community model, Strong community

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงในเขตภาคกลาง เป็นพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร และได้รับการยอมรับให้เป็นปอดของคนกรุงเทพฯ อันเนื่องจากชุมชนบางน้ำผึ้งมีป่าสีเขียวที่สมบูรณ์เป็นส่วนหนึ่งของป่าอนุรักษ์ในคุ้งบางกระเจ้าทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีทุนทางทรัพยากรที่เหมาะสมกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นประชาธิปไตยทำให้ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน องค์การภาครัฐ ภาคเอกชน จำนวนมาก จึงทำให้บางน้ำผึ้งเกิดจุดเด่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เขียวขจี ยังมีอาหารพื้นบ้าน ขนมไทยที่รสชาติดั้งเดิม สามารถสร้างจุดเด่นของการท่องเที่ยวในชุมชนได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้ให้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โฮมสเตย์ เป็นบ้านทรงไทยสวยงามักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นชนบทและได้พักในโฮมสเตย์ที่มีคุณภาพ

ตามแนวปฏิบัติของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย สวนป่าชุมชนที่เขียวขจี เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวในบรรยากาศร่มรื่น พร้อมทั้งชุมชนที่มีป้ายบอกถึงแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน หมู่บ้านโอท็อปมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ มีฐานอาชีพต่าง ๆ ให้ฝึกทักษะตามความถนัด สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีเส้นทางมรดกหรือเส้นทางสีเขียวเป็นเส้นทางจักรยานสำหรับให้นักท่องเที่ยวและชาวชุมชนออกกำลังกายและชื่นชมธรรมชาติสีเขียว รวมทั้งชื่นชมวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้มีการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ซึ่งชุมชนบางน้ำผึ้งสามารถพัฒนาชุมชนและพัฒนากลุ่มอาชีพให้ได้รับรางวัลจำนวนมาก สอดคล้องกับดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเข้มแข็งของกรมการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้งเพื่อถอดบทเรียนไปขยายผลต่อเพื่อพัฒนาชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการอกระเบียบชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. สำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลปฐมภูมิและรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. นำนักศึกษาระดับปริญญาตรีศึกษาดูงานเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากวิทยากรในชุมชน
3. คัดเลือกนักศึกษาเป็นผู้ช่วยวิจัยอบรมผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูล
4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อนำมาซึ่งการจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์
5. จัดประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่โดดเด่นของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้แก่ กลุ่มโฮมสเตย์ บ้านรูปสมุนไพรรและลูกประัณพิช เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
6. จัดทำเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและรับการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 3 ท่าน โดยการพิจารณาและเสนอแนะรายชื่อ (เชิงพรรณนา)
7. นักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (Deep interview) กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเลือกแบบเจาะจง
8. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสรุปผลการวิจัย พร้อมจัดทำเล่มรายงานผล

ประชากร ที่ใช้ในการทำการวิจัย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น 3 คน กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทั้งหมด 28 กลุ่ม ผู้นำท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน 11) คน และกลุ่มผู้ค้า 14 กลุ่ม (800 แผงร้านค้า) โดยผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องและโดดเด่น ได้แก่ (รายงานผลการดำเนินงานตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและโดดเด่น ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จำนวน 2 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดดเด่น และได้รับรางวัล ได้แก่ ประธานกลุ่มลูกประคบธัญพืช กลุ่มบ้านรูปสมุนไพรร และกลุ่มโฮมสเตย์

3. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชน และทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 หมู่ 10 หมู่ 11 ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งผู้ค้าทั่วไป 3 คน และตัวแทนจากกลุ่มอาชีพในวัดอุประสงค์ชื่อ 2

แนวคิด ทฤษฎี

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ (Leaderships)

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ ซึ่งคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไม่ได้มีมาโดยกำเนิด แต่คุณสมบัติการเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นได้ใช้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not born, leaders are made and they are made by effort and hard work) จะทำให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและมีความมั่นใจในการตัดสินใจ นั่นก็คือภาวะผู้นำ (ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2541, น. 91)

Yukl, G. (1989, pp. 3 - 4) อธิบายว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจสูงสุดในกลุ่ม โดยเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ส่วนคนอื่น ๆ ในกลุ่มคือ ผู้ตาม ซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามต้องมีความร่วมมือระหว่างกันจึงจะนำความสำเร็จมาสู่กลุ่มตามเป้าหมาย ส่วน Dubrin, A. J. (1998, pp. 431) อธิบายว่า ผู้นำหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จแก่องค์กร โดยเป็นผู้ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรหรือผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่ต้องมีความสามารถในการที่จะทำให้บุคคลอื่นหรือผู้ได้บังคับบัญชามีความเชื่อถือและปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นขององค์กรหรือเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและของกลุ่มที่ตั้งไว้ โดยที่ผู้นำต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ

1.1 คุณลักษณะของผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ (Leader Traits) ที่มีประสิทธิภาพต่องานมากที่สุดเป็นแบบใด ไม่มีการยืนยันว่าคุณลักษณะของผู้นำแบบใดที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานมากที่สุดเช่นกัน คุณลักษณะของผู้นำถูกแบ่งออกหลากหลาย ทั้งแบ่งจากบุคลิกภาพ จากบทบาทหน้าที่ และจากสถานการณ์ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงเราสามารถแบ่งผู้นำออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leaders) หมายถึงผู้นำแบบผู้บังคับบัญชา กล่าวคือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า หรือให้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามและดำเนินการตามกฎระเบียบขององค์กร เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น และผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) คือ ผู้นำที่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าในองค์กร แต่เป็นผู้ที่สมาชิกในหน่วยงานให้การยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้นำสมาชิกในองค์กรให้การยอมรับหรือให้ความไว้วางใจ ซึ่งความไว้วางใจนั้นเกิดขึ้น

ด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคคลนั้นอาจเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี (Northouse, P. & Yukl, G., 2016, Online)

1.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดของ Likert (1967, pp. 126-127) ได้อธิบายไว้ใน Likert Leadership Styles ว่า ผู้นำมีหลายรูปแบบ โดยจะมีการแสดงออกมาจากพฤติกรรมที่แตกต่างกัน คือ พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Exploitative autocratic) จะเป็นแบบผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกขั้นตอนการทำงาน พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา (Benevolent autocratic) ผู้นำในแบบนี้ก็ยังคงเป็นผู้นำที่เป็นผู้ตัดสินใจในทุกๆ เรื่องของงานอยู่ ผู้นำแบบนี้จะเลียนแบบระบบครอบครัว พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative) ผู้นำแบบนี้จะใช้การปรึกษาหารือกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมาย หรือการตัดสินใจ ผู้นำแบบนี้จะมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานดี สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในการทำงาน จึงทำให้ระดับความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามอยู่ในระดับสูง และพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative) ผู้นำแบบนี้จะเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ สร้างบรรยากาศให้ผู้ตามมีอิสระ สามารถถกเถียง แลกเปลี่ยนกับผู้นำได้ ส่วน Lewin (1939, Online) ได้อธิบายไว้ใน Leadership's Lewin Styles ว่าหากผู้นำท่ามกลางความขัดแย้งและมีสภาพสังคมที่มีความก้าวร้าว ผู้นำที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรควรเป็นผู้นำที่คุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความเป็นผู้นำแบบไม่เป็นประชาธิปไตย โดยผู้นำองค์กรตัดสินใจทั้งหมดโดยไม่ได้รับการปรึกษาหารือ ผู้นำประชาธิปไตย โดยหัวหน้าผู้บังคับบัญชา รวมถึงสมาชิกขององค์กรร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจและผู้นำควรมีบทบาทน้อยที่สุดในกระบวนการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์การ ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพล อำนาจและบารมี โดยผู้นำต้องตระหนักถึงวัฒนธรรมขององค์การและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การได้ ทั้งนี้อิทธิพลในรูปแบบใดจะใช้ได้ผลขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัฒนธรรมขององค์การนั้น ๆ รวมทั้งผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้นำต้องเลือกใช้รูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์การด้วย

2. แนวความคิดการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่ชุมชนที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเป็นชุมชน มีความต้องการในการแก้ไขปัญหาและมีความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้เกิดคุณค่า ซึ่งถือเป็นมูลเหตุชั้นพื้นฐานที่จะผลักดันให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ทั้งนี้การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเกิดจากความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนนั้น ๆ ต้องมีทุนทางทรัพยากรในการสนับสนุนการพัฒนา ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างประหยัด คำนึงค่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Streeten (1972, p. 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยที่การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองด้วย ส่วน สนธยา พลศรี (2547, น. 5) กล่าวว่าว่านักสังคมวิทยามุ่งเน้นการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือกลุ่มคนทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคมโดยผ่านกระบวนการวางแผน การจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกการบริหารและการจัดการว่าพัฒนา

นั่นเอง โดยมีจุดมุ่งหมายพัฒนาศักยภาพที่ความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะทำงานทุกสิ่งให้ลุล่วงสำเร็จได้ดังที่ตั้งเป้าหมายหรือตั้งความหวังไว้

การพัฒนาองค์กร (Organization Development หรือ OD) การบริหารงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ จึงต้องรวมถึงการพัฒนาองค์กรด้วยไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาศักยภาพของคนเพียงอย่างเดียว ซึ่งการพัฒนาองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนเพื่อนำแผนมาใช้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีประสิทธิภาพ แต่สิ่งสำคัญคือต้องให้ความสำคัญในความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น (More Effective and More Human) ดังนั้นกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาองค์กร (OD Paradigm) คือ การให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์และความก้าวหน้าขององค์กรควบคู่กันไป โดยเน้นความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนการมีจิตวิญญาณของการแสวงหา (Spirit of Inquiry) ค่านิยมที่ถือเป็นสาระสำคัญเชิงปรัชญาของการพัฒนาองค์กร ได้แก่ การเคารพตนเองและผู้อื่น (Respect for People) การมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม (Focus Group) การไว้วางใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Trust and Support) ความเสมอภาคด้านอำนาจ (Power Equalization) องค์กรที่ประสบความสำเร็จสูงจะมุ่งเน้นการใช้อำนาจแนวราบ ร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจนั่นเอง การลงทุนในพนักงาน (Investing in Employees) องค์กรต้องเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่พนักงานเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ รวมทั้งสนับสนุนเครื่องมือที่ดีให้กับพนักงานเพื่อผลประโยชน์ต่อองค์กร การมีส่วนร่วม (Participation) พนักงานทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากเปลี่ยนแปลงขององค์กรเพราะการเปิดโอกาสเช่นนี้จะทำให้พนักงานรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน (Schoenlaub, 2015, Online)

การพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน เป็นความต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเข้มแข็ง ซึ่งก็ต้องนำเทคนิคการบริหารหรือการพัฒนาองค์กร (OD.) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

ชุมชนอย่างนักพัฒนาชุมชนเอง จำเป็นต้องศึกษาแนวความคิดพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชนที่จะทำให้นักพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาการสามารถทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้องและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนรวมถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักพัฒนาชุมชนยังต้องรู้จักชุมชนที่ต้องการพัฒนาเป็นอย่างดี กล่าวคืออะไรที่เป็นประโยชน์และอะไรที่ไม่เป็นประโยชน์ในชุมชน เช่น สภาพพื้นที่ จำนวนประชากรและสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัด เจดีย์ โบราณวัตถุ สถานที่ราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนในการพัฒนา สิ่งที่เป็นอีกประการหนึ่ง คือ ความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นแนวทางให้นักพัฒนาชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาชุมชน การพึ่งพาตนเอง (Aided Self - Help) เป็นหลักการพัฒนาที่สำคัญอีกประการหนึ่งเนื่องจากการพัฒนาจะเกิดความยั่งยืนได้ต้องเน้นการพัฒนาให้ประชาชนพึ่งพาตนเองก่อนเป็นลำดับแรก ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ควรมาจากประชาชนหรือสมาชิกของชุมชน นักพัฒนาชุมชนจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมวิถีแห่งประชาธิปไตยและหาโอกาสกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความคิดและกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) หรือความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากความต้องการมาจากความคิดและการตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนนั้นจะทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญในการพัฒนา การศึกษาภาคชีวิต (Life-Long Education) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชนหรือเป็นการพัฒนาคนด้วยระบบการศึกษาโดยการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่บุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนหรือเป็นการพัฒนาให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น

ผู้พัฒนาต้องมีกระบวนการพัฒนาลักษณะเดียวกับการพัฒนาองค์กร คือ ความเป็นระบบและมีกระบวนการที่ชัดเจนและสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือการเรียนรู้ สภาพภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน เพื่อการเข้าถึงและความร่วมมือจากชุมชนเองในการพัฒนาศักยภาพของคนและศักยภาพของชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Fox, 2013, pp. 13 – 39)

2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวทางในการดำรงชีพและการปฏิบัติตน ในทางที่เหมาะสมที่ควร โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งคนไทยต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยพิบัติ และวิกฤตเพื่อความมั่นคงยั่งยืนของการพัฒนา ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติ บนทางสายกลางคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยประกอบด้วยเงื่อนไขสองประการ คือ เงื่อนไขความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์ นำมาประกอบ ในการวางแผน มีความระมัดระวังในขั้นตอนการปฏิบัติและเงื่อนไขคุณธรรม นับเป็นเงื่อนไขที่จะเสริมสร้างให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต คือมีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทน มีความเพียร และต้องใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี (Thai Government, 2016, Online)

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ภูมิปัญญา” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) คือ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนและสามารถใช้ความรู้นั้นดำรง ชีวิตสืบต่อกันมา ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ ในแต่ละท้องถิ่น โดยที่คนสามารถปรับการดำรงชีวิตกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

ไปได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังนำมาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์อื่น ๆ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้น เรียนรู้ แก้ปัญหาและมีการสืบทอดแบบแผนความรู้เป็นมรดกมาช้านาน และมีเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ค่าใช้จ่าย การศึกษา และวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนอย่างลงตัว ซึ่ง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” กลุ่มนักพัฒนาที่ทำงานในระดับหมู่บ้านได้รื้อฟื้น เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นมา เพื่อค้นหาคุณค่าที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรม พัฒนาที่พวกเขารับผิดชอบอยู่ซึ่งในการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนหรือการพึ่งพาตนเอง ของชาวบ้าน อันเป็นประเด็นสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในภูมิปัญญา ชาวบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทุนทางทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2542, น. 4-7)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถของบุคคล ที่เกิดจากพื้นฐานในท้องถิ่นที่ได้เรียนรู้มีประสบการณ์ ศาสนา จารีตประเพณี โดยนำมาเลือกสรรปรับตัวจนเป็นความรู้ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาหรือสร้างเสริม ให้มีการดำรงชีวิตประจำวันที่ดีขึ้น จากนั้นยังได้นำความรู้ที่มีไปถ่ายทอด ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ทั้งวิธีการบอกเล่า สอนและการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง รวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาของชาวบ้านอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ซึ่งภูมิปัญญานอกจากจะเป็นเรื่องของพื้นภูมิธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมแล้ว แต่ยังหมายถึง ศักยภาพในการประสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดี และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากล และลักษณะเฉพาะของตนเอง

2.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการพึ่งพาตนเองนั้นสอดคล้องกับเรื่องของภูมิปัญญา เนื่องจากชาวบ้านสามารถ ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความรู้ที่ได้รับกันมารุ่นต่อรุ่น โดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรชุมชน

ที่มีอยู่ ดังนั้นความหมายของการพึ่งพาตนเองได้มีนักวิชาการเสนอแนวความคิดไว้ดังนี้

Snell (2009, p. 275) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์พึ่งพาตนเองโดยการดำรงอยู่กับวิถีชีวิตดั้งเดิม คือ เกษตรกรรมและยึดศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต มนุษย์ไม่ยอมให้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาควบคุมการดำเนินชีวิตอีกต่อไป มนุษย์ค้นพบการดำรงอยู่ได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง ส่วน Stumpf (1989, p. 133) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองโดยตัวแทนหรือผู้มีอำนาจเป็นการสกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทำลายพลังในตัวของมนุษย์ ดังนั้นการที่จะทำให้มนุษย์พึ่งพาตนเองได้ มนุษย์ต้องสามารถมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถแสดงพลังความต้องการของตนเองออกมาได้โดยไม่ปิดกั้นความคิด ความต้องการที่หลากหลายของมวลมนุษย์ ทำให้มนุษย์ได้แสดงความสามารถของตนและทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองเป็นแนวทางการพัฒนาแบบรอบด้าน อันประกอบไปด้วยความเป็นธรรมและความเสมอภาค โดยเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม คือเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งมนุษย์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ อีกทั้งต้องให้ความสำคัญกับความเด่นชัดเฉพาะเรื่องของพื้นที่การพัฒนา ซึ่งถือเป็นทางเลือกเฉพาะของชุมชน การพัฒนาที่ยึดระบบคุณค่าคือต้องให้คุณค่ากับทุกสรรพสิ่ง ทั้งคน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน รวมทั้งเทคโนโลยีควบคู่กับระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นคนเป็นแกนกลางในการพัฒนา การพัฒนาโดยให้ความเป็นชุมชนเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นชุมชน มีปฏิสัมพันธ์และมีความโอ้อ้อมอารีซึ่งกันและกัน การพัฒนาแบบกระจาย คือ การพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในทุกภาคส่วนของชุมชนโดยให้การเข้าถึงทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งการสร้างสมดุลภาวะการพึ่งตนเอง (Balance) คือการสร้างความผสมกลมกลืนระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ

จิตใจ และสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังต้องสร้างความสามารถในการจัดการ (Ability) เป็นการวิเคราะห์การวางแผนเพื่อการจัดการระบบชุมชน ทั้งนี้ชุมชนต้องมุ่งช่วยเหลือตนเองเป็นหลักและสุดท้ายชุมชนต้องสร้างเครือข่าย (Net – Working) ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรเครือข่ายที่มีส่วนในการส่งเสริมพลังขับเคลื่อนของชุมชน ผลักดันให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนให้เกิดสมดุลและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

3. แนวคิดการจัดการชุมชนเข้มแข็งและสิทธิชุมชน

3.1 ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะเป็นชุมชนที่ได้รับความสนใจขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับชุมชนเพื่อให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งจะขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการ นักพัฒนาจากภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย อีกทั้งความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น ระบบการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ศักยภาพการพึ่งพาตนเอง และเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น ดังนั้นเมื่อชุมชนมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ความสำเร็จในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหนึ่งจะเป็นต้นแบบที่ถูกต้องให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้เสมอไป แต่อาจต้องเป็นการนำส่วนที่คล้ายคลึงของแต่ละชุมชน มาผสมผสานกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตน (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543, น. 1-2)

ความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดจากประชาชนในชุมชน มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนโดยองค์กรเหล่านั้นจะมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการและมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยองค์กรชุมชนนี้จะเรียกว่ากลุ่ม ชุมชนหรือสหกรณ์ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีเป้าหมายในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน

3.1.1 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง คือ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือสมาชิกชุมชนต้องมีการเรียนรู้ติดตามข่าวสารทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งสมาชิกชุมชนต้องมีการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและมีการประเมินผลและเมื่อมีระบบการบริหารจัดการที่ดีแล้ว การที่จะพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ชุมชนนั้นควรเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือมีสมาชิกชุมชนที่มีความรัก ความหวังและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนโดยการที่มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน และยังคงเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คือ เป็นชุมชนที่มีสมาชิกที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีสุขภาพดีและมีความสุข

3.1.2 ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ชุมชนเข้มแข็งเกิดจากแนวคิด การพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินโดยยึดตัวชี้วัด 6 ด้าน คือ การลดรายจ่าย (ปลูกผักสวนครัว, หมู่บ้านปลอดอบายมุข) การเพิ่มรายได้ (ผลิตสินค้าจากทรัพยากรชุมชน, โฮมสเตย์) การประหยัด (ธนาคารชุมชน, สหกรณ์ออมทรัพย์) การเรียนรู้ (การสืบทอดภูมิปัญญา, การเรียนรู้ตลอดชีวิต) การอนุรักษ์ (รักษ่าป่าสีเขียว, การใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน) และการเอื้ออารี (ความสามัคคี, การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนเข้มแข็งเกิดจากการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดตัวชี้วัดไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถประเมินตนเองเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ การที่ชุมชนสามารถยกระดับตัวเองเป็นชุมชนต้นแบบนั้นต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนและมวลความสุขส่วนตัวและส่วนรวมไปพร้อม ๆ กันด้วย

3.2 สิทธิชุมชน สิทธิชุมชน ถูกกำหนดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชนนั่นเอง จนถูกกล่าวหาว่า “สิทธิชุมชน” เป็นวาทกรรมที่สวยงามแต่ในความเป็นจริงคำนี้เกิดมาพร้อมกับชุมชน ตั้งแต่อดีตเพียงแต่ไม่ได้ถูกเรียกอย่างชัดเจน ซึ่งสิทธิชุมชนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการจัดการหรือการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้ หากประชาชนหรือสมาชิกชุมชน มีความเข้าใจและเห็นพ้องต้องกันในสิทธิหรืออำนาจอันพึงมีของชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนจะต้องมีอุดมการณ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มายาวนาน มีการพึ่งพาอาศัย มีความเอื้ออาทรและผูกพันกัน ซึ่งความขัดแย้ง อาจเกิดขึ้นได้ แต่ในความขัดแย้งจะผลักดันให้มีการคิดค้นหาวิธีการจัดการปัญหา อุปสรรคภายในชุมชนให้ลุล่วงไป โดยที่ชุมชนจะเกิดกฎเกณฑ์การรับรู้ร่วมกัน ในการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานเป็นประเพณีนิยมของชุมชน (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2550, น. 55 - 57)

สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญ คุ่มครองสิทธิชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2540 กระทั่งได้มีอุบัติเหตุทางการเมือง ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ถูกยกเลิก แต่ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2550 ซึ่งสิทธิชุมชนได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน กล่าวคือ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพ อยู่อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของคน อีกทั้งเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกล่าวถึง การอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย (เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และนุศจี ทวีวงศ์, 2552, น. 20 - 23)

จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิชุมชนเป็นอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ในการพัฒนาชุมชนหรือการจัดการชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยที่ผู้นำและสมาชิกชุมชนต่างต้องตระหนักถึงอำนาจ หน้าที่ที่สมาชิกชุมชน ที่ต้องมีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่สงวนสิทธิชุมชนให้เป็นอำนาจของคนในชุมชนเพียง

อย่างเดียว ควรมีเครือข่ายองค์การและบุคคลภายนอกชุมชน รวมทั้งรัฐเข้ามาร่วมในการจัดการชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในรูปแบบ “ไตรภาคี”

4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ (Leaderships)

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ ซึ่งคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไม่ได้มีมาโดยกำเนิด แต่คุณสมบัติการเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นได้ใช้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not born, leaders are made and they are made by effort and hard work) จะทำให้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาและมีความมั่นใจในการตัดสินใจ นั่นก็คือภาวะผู้นำ (ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2541, น. 91)

Yukl (1989, pp. 3 - 4) อธิบายว่า ผู้นำ หมายถึงบุคคลที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจสูงสุดในกลุ่ม โดยเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ส่วนคนอื่น ๆ ในกลุ่มคือ ผู้ตาม ซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามต้องมีความร่วมมือระหว่างกันจึงจะนำความสำเร็จมาสู่กลุ่มตามเป้าหมาย ส่วน Dubrin (1998, p. 431) อธิบายว่า ผู้นำหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จแก่องค์กร โดยเป็นผู้ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร หรือผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่ต้องมีความสามารถในการที่จะทำให้บุคคลอื่นหรือผู้ได้บังคับบัญชามีความเชื่อถือและปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นขององค์กรหรือเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและของกลุ่มที่ตั้งไว้ โดยที่ผู้นำต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ

4.1 คุณลักษณะของผู้นำ

คุณลักษณะของผู้นำ (Leader Traits) ที่มีประสิทธิภาพต่องานมากที่สุดเป็นแบบใด ไม่มีการยืนยันว่าคุณลักษณะของผู้นำแบบใดที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานมากที่สุดเช่นกัน คุณลักษณะของผู้นำถูกแบ่งออกหลากหลาย ทั้งแบ่งจากบุคลิกลักษณะจากบทบาทหน้าที่

และจากสถานการณ์ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงเราสามารถแบ่งผู้นำออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leaders) หมายถึง ผู้นำแบบผู้บังคับบัญชา กล่าวคือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหรือให้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามและดำเนินการตามกฎระเบียบขององค์กร เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น และผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) คือ ผู้นำที่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าในองค์กร แต่เป็นผู้ที่สมาชิกในหน่วยงานให้การยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้นำสมาชิกในองค์กรให้การยอมรับหรือให้ความไว้วางใจ ซึ่งความไว้วางใจนั้นเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคคลนั้นอาจเป็นผู้มีประสบการณ์มีความรู้ความสามารถและมีมนุษยสัมพันธ์ดี (Northouse & Yukl, 2016, Online)

4.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดของ Likert (1967, pp. 126-127) ได้อธิบายไว้ใน Likert Leadership Styles ว่า ผู้นำมีหลายรูปแบบ โดยจะมีการแสดงออกมาจากพฤติกรรมที่แตกต่างกัน คือ พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Exploitative autocratic) จะเป็นแบบผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกขั้นตอนการทำงาน พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา (Benevolent autocratic) ผู้นำในแบบนี้ก็ยังคงเป็นผู้นำที่เป็นผู้ตัดสินใจในทุกๆ เรื่องของงานอยู่ ผู้นำแบบนี้จะเลียนแบบระบบครอบครัว พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative) ผู้นำแบบนี้จะการใช้การปรึกษาร่วมกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมายหรือการตัดสินใจ ผู้นำแบบนี้จะมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลแก่ผู้ทำงานดี สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในการทำงาน จึงทำให้ระดับความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามอยู่ในระดับสูง และพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative) ผู้นำแบบนี้จะเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ สร้างบรรยากาศให้ผู้ตามมีอิสระ สามารถถกเถียงแลกเปลี่ยนกับผู้ตามได้ ส่วน Lewin (1939, Online) ได้อธิบายไว้ใน Leadership's Lewin Styles

ว่าหากผู้นำท่ามกลางความขัดแย้งและมีสภาพสังคมที่มีความก้าวร้าว ผู้นำที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรควรเป็นผู้นำที่คุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความเป็นผู้นำแบบไม่เป็นประชาธิปไตย โดยผู้นำองค์กรตัดสินใจทั้งหมดโดยไม่ได้รับการปรึกษาหารือ ผู้นำประชาธิปไตย โดยหัวหน้าผู้บังคับบัญชารวมถึงสมาชิกขององค์กรร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจและผู้นำควรมีบทบาทน้อยที่สุดในกระบวนการตัดสินใจ

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์กร ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพล อำนาจและบารมี โดยที่ผู้นำต้องตระหนักถึงวัฒนธรรมขององค์กรและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ ทั้งนี้อิทธิพลในรูปแบบใดจะใช้ได้ผลขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ รวมทั้งผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้นำต้องเลือกใช้รูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์กรด้วย

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งนั้น ต้องประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนด้วยหลักการพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนต้องมีความเข้าใจในสิทธิชุมชนเพื่อการปกป้องสิทธิความเป็นอยู่ ทรัพยากรของชุมชน โดยที่ไม่มีองค์กรอื่นใดทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาละเมิดสิทธิชุมชนได้ อีกทั้งผู้นำต้องมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และประสานงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนเครือข่าย รวมทั้งเป็นผู้นำที่โปร่งใสสนับสนุนผลักดันความต้องการการสร้างอาชีพของชุมชนให้เป็นรูปธรรม ดังคำกล่าวที่ว่าผู้นำต้องมีอิทธิพล อำนาจและบารมี สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ตามจนเกิดเป็นความศรัทธานำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มใจ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการวิจัย สรุปเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1.1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและลงสำรวจพื้นที่พร้อมทั้งสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1.1.1 ประชาชนในชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่นเนื่องจากตลาดน้ำที่เข้มแข็งในปัจจุบันเกิดจากแนวความคิดของนายสำเนา รัตมิตต นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนให้ชาวบ้านเกิดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรทำให้เกิดการก่อตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มุมมองของผู้นำที่กว้างไกลในการนำจุดเด่นของชุมชนมาต่อยอดการแก้ปัญหาชุมชน

1.1.2 การจัดทำแผนชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่น ประชาชน และองค์กรภายนอก และยังได้ปรับแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังได้มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการแก้ไขปัญหาและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆโดยการเสนอความเห็นจากสมาชิกชุมชน สมาชิกผู้ค้าในตลาดน้ำหรือการออกข้อบังคับของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนเอง

1.1.3 ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนโดยส่งผ่านมาทางผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดประชาชนในชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะได้รับนโยบายจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและนำนโยบายมาถ่ายทอด

สู่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน พร้อมทั้งจะตอบสนองนโยบาย และเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน นับเป็นความร่วมมือในการส่งเสริม การท่องเที่ยว อีกทั้งสมาชิกในชุมชนยังมีความใฝ่รู้มุ่งมั่นหาความรู้เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายสำเนา รัตมิต และนางอาภรณ์ พานทอง นายกและรองนายกองค์การ บริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง นายพบว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีกระบวนการพัฒนา ในฐานะผู้นำท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 แนวคิดริเริ่มของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนโดยการจัดประชุมประชาคมพร้อมทั้งเสนอแนะ จุดแข็งหรือความได้เปรียบในทรัพยากรชุมชนที่มี เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่น ในความเป็นไปได้ เมื่อประชาชนเห็นชอบมากกว่าจำนวนผู้คัดค้าน นายกจึงดำเนินการ เปิดตลาดโดยขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินที่มอบที่ดินให้สามารถเปิดตลาด ในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ได้ จำหน่ายเฉพาะสินค้าเกษตรของชุมชนเท่านั้น

1.2.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีนโยบายในการสร้าง ความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน องค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน ชุมชนเครือข่ายและองค์กรต่างประเทศ ทำให้การจัดการชุมชนเข้มแข็ง มีกระบวนการที่ชัดเจน ตั้งแต่การจัดประชาคมรับฟังความคิดเห็น ร่วมกัน จัดทำแผนพัฒนาชุมชน ดำเนินการตามแผน หน่วยงานของรัฐร่วมสนับสนุนงบประมาณผ่านงานวิจัย การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ ความร่วมมือ ของภาคเอกชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาและโฆษณาประชาสัมพันธ์ อีกทั้งเครือข่าย จากต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่น เยาวชนจากประเทศ กลุ่มเอเชียแปซิฟิกมาเข้าค่ายเรียนรู้วิถีพอเพียงของชุมชนบางน้ำผึ้งในทุก ๆ ปี

1.2.3 ผู้นำท้องถิ่นดำเนินการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นในการร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ร่วมกันออกระเบียบข้อบังคับชุมชน สร้างความเชื่อถือศรัทธาให้กับประชาชนในชุมชน จึงเกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างดีในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนี้ได้รับรางวัลตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับอาเซียนได้ การที่ผู้นำส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกชุมชนในทุกรูปแบบ ทั้งการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ การนำสมาชิกที่สนใจไปศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ผลที่ตามมาคือชุมชนบางน้ำผึ้งสามารถต่อยอดความรู้ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นและได้รับรางวัล สรุปได้ดังนี้

2.1.1 หมู่บ้านที่มีความโดดเด่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งได้แก่ หมู่ 3 เนื่องจากหมู่ 3 เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านโอท็อปเป็นหมู่บ้านที่สมาชิกชุมชนตื่นตัวในการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประสบความสำเร็จได้รับรางวัลระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับอาเซียน ได้แก่ กลุ่มลูกประคบธัญพืช พูลสุข กลุ่มบ้านธูปสมุนไพร กลุ่มโฮมสเตย์ อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง หมู่บ้านศิลห้า รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ทั้งด้านอาหารและงานฝีมือ จึงเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “มั่งมีศรีสุข” ของจังหวัดสมุทรปราการ

2.1.2 ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นได้รับรางวัลระดับชาติและระดับอาเซียน ได้แก่ บ้านธูปสมุนไพร ลูกประคบธัญพืชพูลสุข โฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ซึ่งทั้งหมดมีหลักการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีคณะกรรมการ มีการประชุมวางแผน

มีการจัดสรรรายได้คืนแก่องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำมาจัดสวัสดิการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาให้ได้รับรางวัลนั้นเกิดจากความพยายามของกลุ่ม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดเพียงวิทยากรและช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แต่ในเรื่องการลงทุนและการบริหารกลุ่มต้องเป็นความสามารถของกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตผลิตภัณฑ์รวมทั้งองค์ความรู้ที่นำมาสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า เช่น ลูกประคบธัญพืช ได้รับความนิยมนำไปไกลยังต่างประเทศ เมื่อมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยี่ยมชมก็จะจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยคุณพลสุข มืองค์ความรู้ในการทำกายภาพบำบัดเนื่องจากเป็นอดีตพยาบาล เธอจึงสามารถอธิบายอาการปวดเมื่อยจากเส้น กระดูกและกล้ามเนื้อได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งใช้การนวดรักษาประกอบกับลูกประคบ ผลที่ได้รับคือเกิดความน่าเชื่อถือและสามารถใช้ได้จริงจึงนำมาซึ่งรางวัลนวัตกรรม KBO ที่ได้รับ ส่วนธูปสมุนไพรมักใช้วัตถุดิบจากพืชพื้นบ้านที่มีกลิ่นเฉพาะ เช่น ตะไคร้หอม ใบมะกรูด ขมิ้น เป็นต้น และยังใช้งานฝีมือการผลิตรูปที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้ ทำให้มีผู้สนใจเข้าไปศึกษาหาความรู้จำนวนมาก ส่วนโฮมสเตย์มีการบริหารรูปแบบคณะกรรมการและมีการนำบ้านสมาชิกเข้ารับการอบรมการจัดรูปแบบบ้านให้สะอาดปลอดภัย พร้อมทั้งทำให้ผู้พักอาศัยเป็นเสมือนคนในครอบครัว มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนและคนไทย ทำให้ได้รับรางวัลระดับอาเซียน

2.1.3 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างดีอีกจุดหนึ่งซึ่งตลาดน้ำนั้นอยู่ในพื้นที่ของหมู่ 10 และหมู่ 11 การบริหารจัดการตลาดน้ำนั้นขึ้นตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบลแต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมาจากความร่วมมือของผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกชุมชนของทั้งสองหมู่ด้วย ซึ่งจะพบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชุมชนบางน้ำผึ้งและชุมชนใกล้เคียง ส่วนจำนวนไม่มากนักเป็นสินค้าโอท็อปที่มาจากภายนอก ตลาดน้ำมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ค้าร่วมออกระเบียบข้อปฏิบัติของตลาด

ทำให้ไม่มีความขัดแย้ง การค้าขายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีการนำแผงไปเก็งกำไรและยังต้องรักษาความสะอาดบริเวณแผงของตน ซึ่งการปฏิบัติตามข้อบังคับของตลาดทำให้ตลาดมีความเข้มแข็งยั่งยืนและสะอาดเป็นที่ถูกใจนักท่องเที่ยวที่พบเห็น

2.1.4 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งมีป่าสีเขียวจำนวนมากซึ่งได้รับการดูแลจากกลุ่มอนุรักษ์ป่าคั่งบางกระเจ้า และยังมีหิ้งห้อยให้ชมยามค่ำคืน โดยการปั่นจักรยานชมธรรมชาติและล่องเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยาชมหิ้งห้อยยามค่ำคืน อีกทั้งนักท่องเที่ยวสายบุญยังได้ทำบุญและไหว้พระได้ถึง 12 วัด 12 ราศีในระหว่างการเดินทางจากอำเภอกระเปียบข้ามไปยังตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

3. ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์หรือวิธีการออกกระเปียบชุมชนและทำให้ประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การออกกระเปียบชุมชนจากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้ค้าและกลุ่มอาชีพ สรุปได้ดังนี้

3.3.1 การออกกระเปียบชุมชนนายกมีนโยบายให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งจัดประชุมร่วมกับผู้ใหญ่บ้านตัวแทนผู้ค้าและตัวแทนกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ตัวแทนกลุ่มมีแนวทางในการประชุมกลุ่มและร่วมเสนอความคิดเห็นก่อนจัดทำระเบียบข้อบังคับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับของสมาชิกชุมชนในการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนั้น ๆ

3.3.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลใช้หลักการกระจายอำนาจให้แต่ละหมู่บ้านสามารถออกกระเปียบชุมชนได้ ทั้งนี้ระเบียบต้องเกิดจากการประชุมร่วมของประชาชนในแต่ละหมู่ เพื่อการรักษาความสงบและอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในชุมชน

3.3.3 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพและกลุ่มผู้ค้าสามารถออกกระเปียบของกลุ่มเพื่อความเข้มแข็งยั่งยืนของกลุ่มนำมาซึ่งความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์และความสะอาด ความสวยงามของตลาดและชุมชน

จะพบว่า การออกกระเปียบชุมชนเกิดจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ดังนั้นทุกคนจึงร่วมกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านของตน กลุ่มอาชีพของตน ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักและปฏิบัติตามระเบียบชุมชน ชุมชนบางน้ำผึ้งจึงยังคงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนไว้ได้พร้อม ๆ กัน

สรุปได้ว่า ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของกรมพัฒนาชุมชนคือการที่สมาชิกชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งเกิดจากการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ ผู้นำมีคุณลักษณะแบบประชาธิปไตย โดยยึดหลักการบริหารแบบกระจายอำนาจ ผู้นำระดับหมู่บ้านและผู้นำระดับกลุ่มอาชีพ สามารถบริหารจัดการหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพของตนตามมติของสมาชิก ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะร่วมประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจผู้นำและให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรม อีกทั้งผู้นำยังสามารถสร้างเครือข่ายกับองค์กรและชุมชนภายนอก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง พบจากการส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ได้รับรางวัลเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทำให้บางน้ำผึ้งมีจุดเด่นเพื่อการท่องเที่ยว นอกเหนือจากป่าสีเขียว อีกทั้ง ชุมชนยังมีการออกกระเปียบชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยการกระจายอำนาจให้แต่ละหมู่ แต่ละกลุ่มอาชีพสามารถออกกระเปียบร่วมกับสมาชิกชุมชนและสมาชิกกลุ่มได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนผู้ร่วมออกกระเปียบถือปฏิบัติและสอดส่องดูแลนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสงบและความสะอาดปลอดภัยของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้งผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

การจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เกิดจากภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหา เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตย เปิดรับฟังความคิดเห็นทั้งจากผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ โดยมีการลงทุนร่วมกันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน ร่วมกันออกระเบียบข้อบังคับชุมชน และมีการติดตามตรวจสอบการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้บริหารหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยความร่วมมือของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์ (2558) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนในระดับปานกลาง เนื่องจากการประกอบอาชีพประจำทำให้มีเวลาไม่มากนักในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน แต่ทั้งนี้ผู้นำมีความจริงใจที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนให้มากที่สุด จึงใช้วิธีสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นคือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อการให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์กับประชาชนและประชุมหมู่บ้านเพื่อรวบรวมความต้องการของชาวบ้านเข้ามาสู่ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำ

ของกรมพัฒนาชุมชน (2557) ที่ว่าผู้นำต้องมีความผสมกลมกลืนกัน มีความร่วมมือกันจึงจะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนหรือสมาชิกเกิดความร่วมมือได้ อีกทั้งผู้นำยังต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ของ Lewin Kert (1939) ที่ว่าผู้นำแบบประชาธิปไตยจะสามารถแก้ปัญหาความก้าวร้าวและความขัดแย้ง ในองค์กรได้โดยการให้สมาชิกสามารถเสนอความคิดเห็นและมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน

2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นของชุมชนบางน้ำผึ้ง เกิดจากประชาชนให้ความร่วมมือกับผู้นำในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดการแบบองค์การในรูปแบบคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ และผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพ โดยการ ศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การจัดการ กลุ่มอาชีพต่างๆ ประสบความสำเร็จ มีความโดดเด่น พบได้จากนิตยสาร TIME ให้เป็นแหล่งผลิตโอโซน (ออกซิเจน) อันดับ 3 ของเอเชียและเป็นพื้นที่สีเขียว (ปอดกรุงเทพ) หมู่ 3 ได้รับรางวัลหมู่บ้าน “มั่งมีศรีสุข” และรางวัลหมู่บ้านโอท็อป ที่มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลทั้งระดับชาติ คือ ลูกประคบธัญพืชพูลสุข บ้านธูปสมโนไพร และโฮมสเตย์บางน้ำผึ้งที่ได้รับรางวัลมาตรฐานระดับอาเซียน รางวัลนวัตกรรม ลูกประคบธัญพืช (KBO) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกังสดาล กนกหงษ์ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพ การบริหารจัดการศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลปลายางคก อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขและปัจจัย ที่ทำให้ร้านค้าชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ ที่ทำหน้าที่ในการบริหารศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชน การมีส่วนร่วมจากสมาชิก การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิก การสื่อสารกันภายในกลุ่ม การสนับสนุน เชื่อมโยงจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านงบประมาณ

และด้านวิชาการ มีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศและสอดคล้องการพึ่งตนเองของ Snell, J. (2009) ที่ว่ามนุษย์พึ่งพาตนเองโดยการดำรงอยู่กับวิถีชีวิตดั้งเดิม ยึดถือในศาสนาและวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต มนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีความพอประมาณบริหารจัดการทรัพยากรหรือทุนในชุมชนอย่างคุ้มค่า ประชาชนมีเหตุผลในการพัฒนาองค์ความรู้และฟื้นฟูภูมิปัญญา เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวและสมาชิกในชุมชนภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมและความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลเป็นแบบอย่างของชุมชนที่กำลังพัฒนา

3. เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

กลยุทธ์ของผู้นำท้องถิ่นในการออกระเบียบชุมชนให้ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม กล่าวคือผู้นำท้องถิ่นคือนายกองคการบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น หรือปัญหาที่ไม่พึงปรารถนาของชุมชน ทั้งนี้ นายกองคการบริหารส่วนตำบลได้ใช้หลักการกระจายอำนาจให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่จัดทำระเบียบของหมู่บ้านได้ และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ สามารถจัดทำระเบียบของกลุ่ม โดยให้ประธานกลุ่มนำระเบียบดังกล่าวมาเสนอในที่ประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและประกาศใช้ต่อไป นับเป็นปกป้องทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชนของสมาชิกชุมชนเอง สอดคล้องกับแนวความคิดสิทธิชุมชนของ เสน่ห์ จามริก (2549) ชุมชนมีสิทธิในการปกป้องศักดิ์ศรีของตนเอง โดยการจัดทำระเบียบกฎหมายในระดับชุมชน ซึ่งเป็นกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่มีบทบาทสำคัญต่อการยึดถือปฏิบัติในวิถีชุมชน เพื่อที่ชุมชนจะไม่ถูกกลืนสิทธิของชุมชน

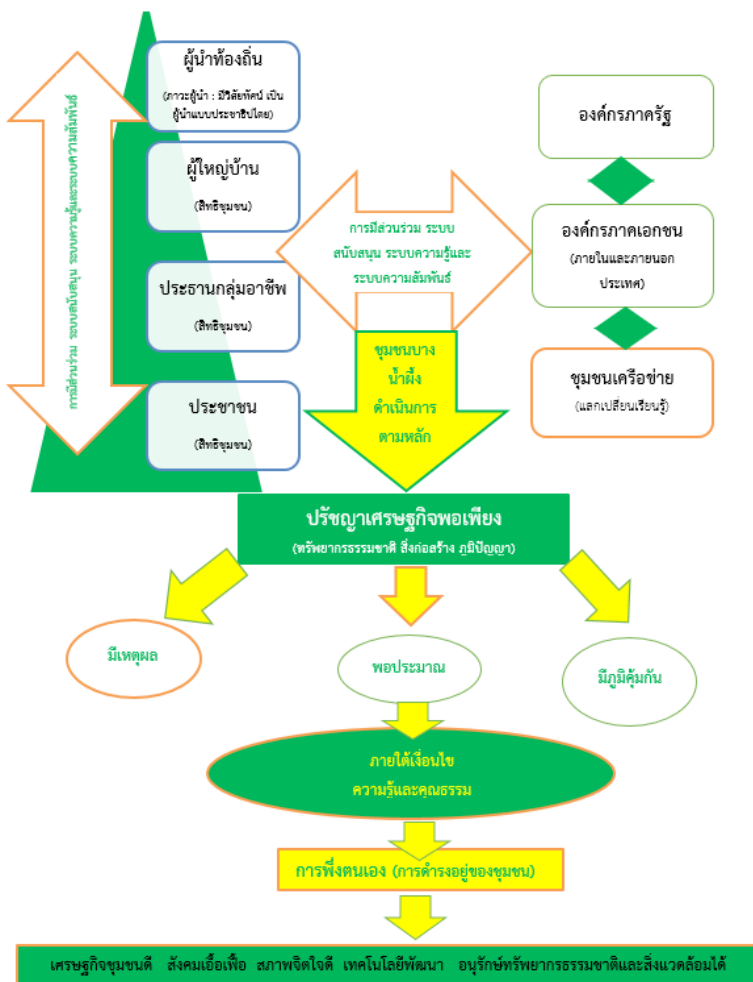
จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนเข้มแข็งเนื่องจากมีลักษณะสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของชุมชนเข้มแข็งของคณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546) ได้อธิบายว่าชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) โดยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเกิดในทุกระดับชั้น ซึ่งผู้วิจัยสามารถถอดบทเรียนได้ดังนี้

1. ความร่วมมือที่เกิดจากภายในชุมชน การพัฒนาที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” โดยจะพบความร่วมมือจากระดับผู้นำ ทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ไปถึงผู้นำระดับปฏิบัติคือประธานกลุ่มอาชีพ กระทั่งก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชน จะพบว่าทุกระดับชั้นเข้าใจในสิทธิชุมชนในทางปฏิบัติ มิใช่หลักกฎหมาย แต่ทุกคนเข้าใจในการใช้ทรัพยากรชุมชนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และอาชีพในชุมชน รวมทั้งร่วมมือกันปกป้องและอนุรักษ์ในทรัพยากรที่ตนมีอยู่

2. ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำที่ดี เป็นผู้ประสานงาน สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐภาคเอกชนและชุมชนเครือข่าย ทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีงบประมาณสนับสนุน มีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้จากองค์กรที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน อีกทั้งได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนของชุมชนอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3. เกิดไตรภาคี โดยสมบูรณ์จึงเกิดการผลักดันและสนับสนุนให้ชุมชนสร้างอาชีพควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้เงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมและการพึ่งพาตนเอง ดังภาพที่ 1

ถอดบทเรียนการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง
(A model of sustainable community management
Bang Nam Phueng community)

ภาพที่ 1 การจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง
(กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์, 2561)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะชุมชน

1. เส้นทางจราจรจากพระประแดงถึงบางน้ำผึ้งมีการจราจรหนาแน่น มีร้านค้าที่สร้างแบบชั่วคราวจำนวนมากไม่เป็นระเบียบทำให้สองข้างทางเข้าหาดความสวยงาม จึงควรมีการขยายเส้นทางจราจรและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการท่องเที่ยวและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อชุมชน
2. ชุมชนข้างเคียงควรศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อการจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบไม่มุ่งเน้นธุรกิจมากเกินไป เนื่องจากจะทำให้ชุมชนเกิดความเสื่อมโทรม การเติบโตของเศรษฐกิจในชุมชนนั้น ๆ ไม่ยั่งยืน
3. การออกกระเปียบชุมชนควรมีการออกกระเปียบในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันทั้งตำบล ซึ่งจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการที่ไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถควบคุมการท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยชุมชนครั้งต่อไปควรศึกษาชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพและทุนทางทรัพยากรที่คล้ายคลึงกับชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อการนำงานวิจัยครั้งนี้ไปขยายผลในชุมชนอื่นๆ ต่อไป
2. การวิจัยชุมชนต้นแบบในครั้งหน้าควรทำการวิจัยให้มากกว่าสองชุมชนขึ้นไปเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการจัดการที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน เพื่อความหลากหลายในการนำงานวิจัยไปขยายผลแก่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัสดาล กนกหงส์. (2557, มกราคม – มิถุนายน). การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลปรางค์กู่ อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 6(1), 106-120.
- กันยารวรรณ กำเนิดสินธุ์. (2558, มกราคม – มิถุนายน). การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม. *วารสารสารสนเทศสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. 16(1), 75 – 81.
- _____. (2561). *ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- กิตติศักดิ์ ปกติ. (2550). *สิทธิของบุคคลซึ่งนับรวมกันเป็นชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคมประชาสังคม*. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- ประพนธ์ ผาสุขยัต. (2541). *ทางเลือกทางรอด*. กรุงเทพฯ: เออาร์ อินฟอร์เมชั่น แอนด์ พับลิเคชั่น.
- ประเวศ วะสี. (2542). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และนุศจี ทวีวงศ์. (2552). *สิทธิชุมชนมิติประมงพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สำเนาวั รัศมิทัต. (2561). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. (สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2561).
- เสน่ห์ จามริก. (2549). *สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Dubrin, A. J. (1998). *Leadership: Research Findings, Practice and Skills*. Boston: Houghton Mifflin.
- Fox, A. K. (2013). *The Concept of Community Development*. Department of Economics and Sociology. Iowa: Iowa State University.
- Lewin, K. (1939). *The History of Leadership Studies and Evolution of Leadership Theories*. Retrieved June 15 2016. <https://toughnickel.com/business/The-History-of-Leadership-Studies-and-Evolution-of-Leadership-Theories>.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw - Hill.
- Northouse, P. & Yukl, G. (2016). *The History of Leadership Studies and Evolution of Leadership Theories*. Retrieved June 13 2016. The-History-<https://toughnickel.com/business/of-Leadership-Studies-and-Evolution-of-Leadership-Theories>.
- Schoenlaub, N. (2015). *8 Steps for Organizational Development Interventions*. Retrieved July 17 2016. <https://www.linkedin.com/pulse/8-steps-organizational-development-interventions-nicolas-schoenlaub>.
- Snell, J. (2009). *Chaos Theory and Post Modernism*. Iowa city: Kirkwood College.

Streeten, P. (1972). *The Frontiers of Development Studies*. London: Macmillan.

Stumpf, S. E. (1989). *Philosophy: History and Problems*. New York: McGraw - Hill.

Thai Government. (2016). *Sufficiency Economy Philosophy: Thailand's Path towards Sustainable Development Goals*. Retrieved June 18 2016. <http://tica.thaigov.net/main/contents/files/business/pdf>.

Yukl, G. (1989). *Leadership in organization*. New Jersey: Prentice – Hall.

พุทธตันตระ

Buddha Tantra

(Received: Jan 9, 2020 Revised: June 2, 2020 Accepted: June 13, 2020)

พริยานาถ พีรยาวิชิต¹

Piriyannath Peerayawichit

ประยงค์ แสนบุราณ²

Prayong Sanburan

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงกำเนิดและ พัฒนาการ ลักษณะสำคัญ และเป้าหมายของนิกายตันตระ ตลอดจนถึงแนวโน้มของนิกายตันตระ ในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนานิกายตันตระเกิดขึ้น จากแรงกดดันทางสังคมในสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อของฮินดู ที่นิยมการสวดมนต์อ่อนน้อม นิยมด้านไสยศาสตร์ และความลึกลับพิสดารมากกว่า การเข้าถึงหลักธรรม ดังนั้นจึงมีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งพยายามที่จะดึงศาสนิกชน โดยนำวิธีการแบบฮินดู กล่าวคือการปฏิบัติแบบนิกายตันตระเข้ามาเผยแพร่ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของนิกายตันตระ พบว่า มีลักษณะเป็นความลึกลับ เป็นบทสวดเสริณ เป็นคาถาอาคมหรือไสยศาสตร์ และเป็นการพลีชีพหรือบูชาญซึ่งเป้าหมายของพุทธตันตระนี้ จากผลการศึกษา ได้พบว่า เป็นการแย่งชิงศาสนิกชน เป็นวิธีการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ของพุทธศาสนิกชน และเป็นการบรรลุธรรม ปัจจุบันความเชื่อแบบนิกายตันตระ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทยและได้รับการตอบรับจากสังคมเป็นอย่างมาก

¹นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ดร. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

²ศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

เนื่องจากประชาชนไม่ได้มุ่งเป้าหมายในการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง อีกทั้งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ชี้ทางที่ถูกต้องตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนจึงทำให้เกิดแนวความคิดสนับสนุนความเชื่อแบบนิกายตันตระเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: พุทธศาสนา (นิกายตันตระ)

Abstract

This article aims to study and analyze the origin and development, key characteristics, and goals, including the trends of Tantra Doctrine in Thailand. The study shows that Tantric Buddhism had been originated from the social pressure at the time, especially the Hindu beliefs admired for praying, superstition, and mystery rather than getting in the dharma principle. Therefore, a group of monks had tried to lead followers by using the Hindu way which is bringing the practice of Tantra to be disseminated until it became one doctrine of Buddhism. It is found that the key characteristics of Tantra are mystery, encomium, magic spell or black magic, and sacrifice. The goals of Tantric Buddhism according to the study has been founded that they are the usurpation of followers, the way to strengthen mentality, the spiritual anchor for Buddhists and the truth achievement. At present the belief of Tantra Doctrine has played a greater role and been received a positive response exceedingly in Thai society since people do not aim to deeply study Buddhism principles, and most of monks do not guide people in the right direction. Therefore, there are a lot of supporting ideas for Tantric Buddhism.

Keywords: Buddhism (Tantra)

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เกิดมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมของอิทธิพลที่หลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ และค่านิยมที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าเป็นศาสนาเป็นตัวแทนของเทพเจ้าหรือเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า แต่ละลัทธิ ศาสนา ล้วนเต็มไปด้วยพิธีกรรมและความเชื่อมากมาย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านั้นได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้คนในสังคมประพฤติตาม โดยอ้างสิ่งที่ไม่เห็นหรือสิ่งที่อยู่เหนือสัมผัสว่ายิ่งใหญ่กว่าสิ่งอื่นในโลก และจักรวาล ความดีความชั่ว อยู่ที่เทพบันดาลจึงได้บัญญัติพิธีกรรมขึ้นมาบูชาเทพเจ้าบนรากฐานของความเชื่อตามคัมภีร์พระเวท ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส จึงได้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ สืบต่อกันมา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว เจ้าลัทธิ และศาสนาที่มีอยู่เดิม จึงได้หาอุบายที่จะให้ประชาชนหันกลับมานับถือและปฏิบัติตามความเชื่อเดิมอยู่ทั้งในขณะนั้นพระสงฆ์เริ่มขาดความสามัคคี การปฏิบัติย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัยทำให้ประชาชนขาดที่พึ่งทางใจ ศาสนาพราหมณ์จึงได้เผยแพร่ศาสนาโดยหันมาเน้นที่พิธีกรรม และบทร่ายมนต์ที่ลึกลับศักดิ์สิทธิ์เพื่อบูชาเจ้า เรียกว่า ฮินดูตันตระ นอกจากนี้แล้วยังใช้มนต์ในการป้องกันและเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับชีวิตอีกด้วย ประชาชนได้หันกลับไปนับถือศาสนาพราหมณ์เป็นจำนวนมาก พระสงฆ์บางกลุ่มจึงพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้าใหม่เพื่อให้เข้าได้กับสังคมนิยมสมัยนั้น โดยการนำหลักธรรมหรือคุณของพระพุทธเจ้ามาผูกเป็นบทสวดสรรเสริญเพื่อเป็นอุบายให้ประชาชนเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าก็มีความศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน เมื่อมีการสวดเป็นประจำแล้วทำให้มีการเชื่อถือว่ามี ความศักดิ์สิทธิ์เหมือนจริง เรียกว่า พุทธมนต์ เพื่อใช้เป็นอุบายแย่งศาสนา กันพราหมณ์ ต่อมาพระสงฆ์ในยุคหลังได้ยึดว่าบทสวดสรรเสริญนั้นศักดิ์สิทธิ์จริง จึงได้เผยแพร่สืบทอดกันมาโดยให้ความสำคัญของเนื้อแท้ทางธรรมน้อยลง และประกอบพิธีกรรมมากขึ้นทั้งหลักเดิมของพระพุทธศาสนา มีการสอนเรื่องเวทมนตร์คาถาอย่างจริงจังในยุคของมหาวิทยาลัยนาลันทาซึ่งมีพระสงฆ์

จากหลายประเทศเข้ามาเรียนเวทมนตร์คาถา เมื่อถูกศาสนาอิสลามรุกราน จึงทำให้พระสงฆ์หนีภัยสงครามเข้ามาสู่ประเทศต่าง ๆ และได้นำความเชื่อ เรื่องราวเวทมนตร์คาถาเข้าไปด้วย ชาวพุทธเถรวาทก็ได้รับอิทธิพลความเชื่อ เป็นเรื่องเวทมนตร์คาถา ปาฏิหาริย์ เรียกวิธีการนี้ว่า “พุทธตันตระ” ชาวไทย ที่เป็นพุทธศาสนิกชนฝ่ายเถรวาทส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม และความศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่อดีต จะเห็นได้จากการที่มีการถือของขลัง ถือเวทมนตร์คาถา ถือไสยศาสตร์ มีการสร้างวัตถุมงคลขึ้นมาปลุกเสก โดยใช้น้ำมันตรี ทั้งที่เป็นเมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี ซึ่งล้วนแต่ได้รับอิทธิพล จากตันตระทั้งสิ้น ซึ่งได้ถูกนำมาผสมผสานกับแนวความเชื่อของพระพุทธศาสนาเถรวาท (แสง จันทร์งาม, 2544, น. 42) เป็นการผสมผสานความเชื่อโดยมีพระพุทธศาสนา เป็นแกนนำและสร้างพิธีกรรมมากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของคนท้องถิ่น และให้สามารถเข้าไปนั่งอยู่ในใจของคนได้ง่ายมากขึ้นจนบางครั้งหลักการเดิม ของพระพุทธศาสนาค่อย ๆ ถูกกลบเลือนไปจากคน ยุคต่อมาจึงทำให้อิทธิพล ของนิกายตันตระ เข้ามามีบทบาทมากต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ตลอดจนถึงอิทธิพลที่มีต่อความต้องการของประชาชน

พุทธตันตระ: กำเนิดและพัฒนาการ

พุทธตันตระมีกำเนิดและพัฒนาการที่ยาวนานสลับซับซ้อน ซึ่งตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียได้มีนิกายการศาสนา แบ่งระยะความเจริญรุ่งเรืองออกเป็น 3 ระยะ คือ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2513, น. 232) ระยะแรก พ.ศ. 1 ถึง พ.ศ. 500 พระพุทธศาสนานิกายสาวกยานรุ่งเรือง ระยะสอง พ.ศ. 500 ถึง พ.ศ. 1000 พระพุทธศาสนานิกายมหายานรุ่งเรือง ระยะสาม พ.ศ. 1000 ถึง พ.ศ. 1500 พระพุทธศาสนานิกายตันตระยานรุ่งเรือง เมื่อประมาณ พ.ศ. 1000-1500 พุทธตันตระได้พัฒนาขึ้นในประเทศอินเดีย ทางตอนเหนือบริเวณแคชเมียร์และประเทศเนปาล โดยพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา กลุ่มหนึ่งได้รับเอาแนวความคิดแบบตันตระของฮินดูมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์

ดั้งเดิมเพื่อที่จะตีกระแสมานิยมของสังคมแข่งกับฮินดู เรียกว่า “พุทธตันตระ” การเกิดขึ้นของนิกายตันตระเป็นการพัฒนาครั้งสุดท้ายของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย นิกายนี้ได้ดำรงอยู่จนถึงสามสมัยด้วยกันคือ สมัยแรกมีชื่อเรียกว่า “มันทรยาน” ได้เริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 4 แต่เพิ่งจะมีการเคลื่อนไหวกันอย่างจริงจังหลังจาก ค.ศ. 500 นิกายนี้ได้ก่อให้เกิดเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้เวทมนต์คาถาเหล่านั้นเข้าช่วยในการแสวงหาพระโพธิญาณได้ง่ายขึ้น ดังนั้นในพระพุทธศาสนาจึงมีมนต์และเทพเจ้าองค์ใหม่เกิดขึ้น และหลังจาก ค.ศ. 750 นิกายตันตระนี้ก็ได้รับการจัดระบบใหม่ขึ้น มีชื่อเรียกใหม่ว่า “วัชรยาน” ซึ่งก็ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับคำสอนดั้งเดิมอยู่ในเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ (Five Tathagatas) ซึ่งในช่วงเวลานี้แนวโน้มในการปฏิบัติตลอดถึงระบบต่าง ๆ ในนิกายนี้ได้ปรากฏขึ้น ในระหว่างนิกายเหล่านั้นนิกายที่เอาใจใส่เป็นพิเศษก็คือ “นิกายสัทสชยาน” ซึ่งคล้ายกับนิกายฌานของจีนที่ได้เน้นหนักในการทำสมาธิและเจริญวิปัสสนา อีกทั้งสอนโดยการใช้ปริศนาปัญหาธรรมและภาพปริศนาต่าง ๆ หลีกเลี่ยงการใช้ระบบการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่กำหนดตายตัว โดยหันไปใช้วิธีการที่กำหนด ไว้อย่างกว้าง ๆ แทน เมื่อถึงปลายของยุคที่ 3 ในศตวรรษที่ 10 “กาลจักรยาน” ได้เกิดขึ้นซึ่งกาลจักรยานนี้เป็นเครื่องหมายให้เห็นว่า นิกายนี้ได้ขยายขอบเขตแห่งคำสอนกว้างยิ่งขึ้นและเน้นหนักในทางโหราศาสตร์ (เอ็ดเวิร์ด โคนซ์, ม.ป.ป., น. 98)

ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจะเห็นว่า พระพุทธศาสนาแบบตันตระนี้เกิดขึ้นมา เพราะแรงกดดันทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเชื่อของฮินดู เนื่องจากคนในสมัยนั้นนิยมการสวดมนต์ อ้อนวอน นิยมด้านไสยศาสตร์ และความลึกลับพิสดารมากกว่าการเข้าถึงหลักธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งพยายามที่จะนำวิธีการแบบฮินดูเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนเห็นว่าคาถาอาคมและความลึกลับของพระพุทธศาสนาก็มีเหมือนกันเพียงแต่ที่ผ่านมาไม่ได้เปิดเผยให้คนนอกได้รับรู้เพราะว่าพระพุทเจ้าทรงห้ามไว้ แต่เมื่อประชาชนมีท่าทีอย่างนั้นจึงจำเป็นต้องเปิดเผยตัวออกมาเพื่อ

สนองความต้องการ และเพื่อช่วยให้สามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย ต่อมาพระสงฆ์ได้มีพฤติกรรมหมกมุ่นในไสยศาสตร์ และพิธีกรรมอันลึกลับถึงขนาดนำเอาเรื่องการร่วมเพศเข้ามาเป็นหนึ่งในทางที่จะทำให้บรรลุถึงพระนิพพานได้ โดยกล่าวว่าภาวะที่คนสามารถสัมผัสกับความหลุดพ้นได้อย่างรวดเร็ว นั่นคือการถึงจุดสุดยอดในขณะร่วมเพศกับสตรี เมื่อมีการปฏิบัติเช่นนี้มากขึ้น หลักการเดิมของพระพุทธศาสนาก็เปลี่ยนไปกลายมาเป็นสัทธรรม ปฏิรูปการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ไม่ต่างอะไรกับนักบวชของศาสนาพราหมณ์อื่นดูจนแยกแทบไม่ออก ต่อมาเมื่อเกิดศึกสงครามพระสงฆ์ก็จะอาสาเป็นผู้นำในการใช้มนต์คาถาหรือไสยศาสตร์ขับไล่เข้าศึก จนทำให้กษัตริย์และเหล่าทหารเข้าใจว่ามีพระสงฆ์ช่วยร่ายมนต์เท่านั้นก็สามารถขับไล่เข้าศึกและเอาชนะกองกำลังที่เกรียงไกรได้ ดังนั้นกษัตริย์และทหารจึงไม่เตรียมพร้อมที่จะรบ เมื่อเข้าศึกยกทัพมาจึงทำให้พ่ายแพ้สงคราม พระสงฆ์ที่เชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางไสยศาสตร์ได้หลบหนีภัยสงครามเข้าไปสู่ประเทศใกล้เคียง เช่น ประเทศทิเบต เนปาล เป็นต้น และได้้นำการปฏิบัติแบบพุทธตันตระเข้าไปเผยแผ่ด้วยทำให้ประเทศเหล่านั้นได้รับเอามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติรวมทั้งสร้างพิธีกรรมที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญของนิกายตันตระ

เนื่องจากนิกายตันตระเป็นกระบวนการที่ว่าด้วยศาสตร์แห่งความลึกลับยากที่จะรู้และยากที่ประชาชนทั่วไปจะเข้าใจได้ ตันตระส่วนใหญ่จึงได้รับการสืบทอดในลักษณะทายาทแห่งตันตระ หรือผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมเท่านั้น ผู้ใช้ตันตระจะใช้ชีวิตแปลกกว่าคนธรรมดาเพราะว่าตันตระแต่ละอย่างจะมีข้อห้ามมากมาย ซึ่งลักษณะเฉพาะที่สำคัญของตันตระ มีดังต่อไปนี้

1. มีลักษณะเป็นความลึกลับ

ตันตระมีลักษณะและมืองค์ประกอบเฉพาะแล้วแต่จะเป็นตันตระประเภทไหน แต่จุดร่วมที่ตันตระมีเหมือนกันก็คือ “ความลึกลับ” และตันตระยังได้พัฒนาสัญลักษณ์เป็นตัวหนังสือที่ลึกลับหรือแผนภูมิลึกลับที่เรียกว่า

ยันต์ หรือจักร อีกด้วย (จำนง ทองประเสริฐ, 2540, น. 335) ตันตระประเภทใดที่มีความลึกลับและสลับซับซ้อนมากเท่าใดก็จะได้รับความเชื่อถือมากเท่านั้น อันถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์

2. มีลักษณะเป็นบทสรรเสริญ

ในสมัยบรรพกาลเมื่อใดที่มนุษย์เกิดความกลัวและไม่มั่นใจในความปลอดภัยของตนเองและชนเผ่าก็จะสรรหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย เมื่อประกอบกับความเชื่อที่ว่าบางสิ่งบางอย่างที่มีพลังอำนาจมาคอยบังคับบัญชาการให้เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น พายุร้อน พายุฝน น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนตกอยู่ในอำนาจของสิ่งที่เรียกว่า “เทพเจ้า” ซึ่งเชื่อว่ามีมากมายหลายพระองค์ตามแต่ความเชื่อของแต่ละชนเผ่า เครื่องมือในการบวงสรวงเทพเจ้าประกอบด้วยหลายสิ่งหลายอย่างตามความเชื่อว่าเทพเจ้าจะชอบสิ่งนั้น เครื่องมือชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญและขาดเสียไม่ได้ทุกครั้งที่การบวงสรวงก็คือ “บทสรรเสริญเทพเจ้า” (แสง จันทรงาม, 2531, น. 277)

3. มีลักษณะเป็นคาถาอาคมหรือไสยศาสตร์

คาถาอาคมและไสยศาสตร์นับว่าเป็นจุดเด่นที่มีความสำคัญมากต่อการบ่งบอกลักษณะของตันตระ เมื่อย้อนดูประวัติศาสตร์โลกจะเห็นว่าทุกชาติทุกศาสนาจะมีแนวความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์อยู่ด้วยทุกชาติ ทุกศาสนา ไม่ว่าชาตินั้นจะเป็นชาติที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำความเจริญทางวัตถุก็ตาม ไม่เว้นแม้กระทั่งพระพุทธศาสนาซึ่งความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และเวทมนต์คาถาได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อความคิด ความเชื่อ จนทำให้พระบางรูปในพระพุทธศาสนาต้องวิวัฒนาการตัวเองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยนำความเชื่อแบบไสยศาสตร์เข้ามาผสมผสานกับพระพุทธศาสนาเรียกว่า “พุทธตันตระ”

ดังนั้นไสยศาสตร์จึงเป็นพัฒนาการของตันตระ เป็นระบบความเชื่อที่ว่าด้วยการใช้อำนาจลึกลับดลบันดาลให้เกิดความเป็นไปต่าง ๆ แก่บุคคล โดยองค์ประกอบมนต์คาถามีอยู่ 3 ประการ คือ คาถาอาคม พิธี และเงื่อนไขของผู้ปฏิบัติ (อุทัย หิรัญโต, 2526, น. 133)

4. มีลักษณะเป็นการพลีหรือบูชาญ

ความเชื่อเรื่องการบูชาญเป็นความเชื่อที่เกิดจากการสวามิภักดิ์ คือ การยอมตนเป็นข้ารับใช้ต่อเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ โดยเชื่อว่าถ้านำสิ่งต่าง ๆ ไปถวายแด่เทพเจ้า พระองค์ก็จะมี ความพึงพอใจ เมื่อพระองค์มีความพึงพอใจแล้วพระองค์ก็จะประทานสิ่งต่าง ๆ ตามที่เราต้องการมาใช้ในการบูชาญ บางครั้งใช้สิ่งของที่เชื่อว่าเทพเจ้าชอบ เช่น ของใช้ อาหาร เครื่องดื่ม และเหล้า เป็นต้น แต่การบูชาญบางครั้งใช้ชีวิตเป็นเครื่องบูชา เช่น บางลัทธิเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เพื่อบูชาเทพเจ้าจะมีอานิสงส์มาก เป็นต้น

การบูชาญมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญซึ่ง Miall Edwards ได้แสดงจุดยืนของการบูชาญไว้ 4 ประการคือ (แสง จันทรงาม, 2531, น. 278)

ประการที่หนึ่ง เพื่อแสดงความกตัญญูแก่เทพเจ้าที่ได้ประทานผลสำเร็จบางอย่างให้เพื่อแสดงความขอบคุณ

ประการที่สอง เพื่อเป็นการต่อรองกับเทพเจ้าว่าเมื่อเขาถวายสิ่งนี้แก่เทพเจ้าแล้วเทพเจ้าจะต้องประทานพรบางอย่างแก่เขาเป็นการพัฒนา มาจากประการที่หนึ่ง

ประการที่สาม เพื่อร่วมวงการและติดต่อกับเทพเจ้าทำให้เกิด ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเทพเจ้า

ประการที่สี่ เพื่อประนีประนอมหรือคืนดีกับเทพเจ้าเพราะเชื่อว่าบางครั้ง มนุษย์ก็ทำอะไรบางอย่างที่ขัดใจเทพเจ้า เทพเจ้าจึงไม่ประทานพรให้ จึงต้องทำพิธีบูชาญเพื่อให้เทพเจ้าพอใจและจะได้คืนดีกับเทพเจ้าลักษณะที่สำคัญ ของต้นตระกูลทั้ง 4 ลักษณะนั้น ทำให้ลัทธิความเชื่อแบบนิยายต้นตระกูล ได้กลายมาเป็นที่ยอมรับแพร่หลายของทุกชาติศาสนา ทุกชนชั้นวรรณะ ซึ่งก็ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาจนบางแห่งได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมประเพณี ระดับชาติที่คนทั้งชาติต้องปฏิบัติร่วมกัน เมื่อมีความต้องการอะไรที่เกินวิสัย จะทำได้ก็ร้องขอหรืออ้อนวอนสรรเสริญกับเทพเจ้า เมื่อยังไม่ได้ตามที่ต้องการ ก็จะเซ่นสังเวยเพื่อบูชาเทพเจ้าและแลกเปลี่ยนกับพรบางประการ เมื่อสรรเสริญ

และเช่นสรวงสังเวดแล้วยังไม่ได้ตามที่ต้องการก็จะใช้วิธีการทางไสยศาสตร์ใช้เวทมนต์คาถาเพื่อบังคับให้ได้มา บางคนเฝ้าเชื่อว่าเวทมนต์คาถาของพวกตนสามารถบังคับให้เทพเจ้ายอมจำนนและประทานสิ่งที่ตนต้องการได้ เมื่อรวมความแล้วลักษณะที่สำคัญของนิกายตันตระก็คือความลึกลับซับซ้อนยากที่คนปกติสามัญธรรมดาจะรู้และเข้าใจได้ โดยเป็นลักษณะสำคัญของตันตระที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในมนุษยชาติ

เป้าหมายของพุทธตันตระ

ถึงแม้ว่าพุทธตันตระจะเกิดขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแข่งขันกับฮินดูตันตระอย่างชัดเจนก็ตาม แต่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาแบบนิกายตันตระก็เพื่อที่จะเข้าสู่ความหลุดพ้น เพียงแต่วิธีการเท่านั้นที่ดูเหมือนว่าจะผิดเพี้ยนไปจากหลักการเดิมของพระพุทธศาสนาและยังมีอยู่มากที่หลงไปกับระบบที่พุทธตันตระสร้างขึ้นเพื่อเป็นอุบายในภายหลัง แต่ถ้าถามว่าเป้าหมายสูงสุดของพุทธตันตระยังคงเหมือนเดิมหรือไม่ ยังคงตอบได้ว่าเหมือนเดิม ส่วนเป้าหมายหลักของนิกาย พุทธตันตระนั้นมีอยู่สี่ประการ คือ

ประการแรก: เพื่อแย่งชิงศาสนิกชน

เมื่อพระพุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลงเนื่องจากศาสนาอื่นหันมาใช้วิธีการใหม่ ๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คือ ความอยากและความกลัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพราหมณ์ที่มีวิธีการเอาชนะความกลัวด้วยการใช้มนต์คาถา บรรเทาความอยากด้วยการอ้อนวอนขอสิ่งต่าง ๆ จากเทพเจ้า จึงทำให้ประชาชนมีความสนใจและหันมาเคารพนับถือเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่มุ่งความหลุดพ้นจึงดูเป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึงได้ ส่วนศาสนาที่ใช้การอ้อนวอนทำได้ง่ายกว่าเพื่อเป็นการเผยแพร่ศาสนาจึงมีพระสงฆ์บางกลุ่มปรับพฤติกรรมรวมทั้งตีความหลักธรรมให้เป็นไปในทางลึกลับศักดิ์สิทธิ์เพื่อแย่งชิงพุทธศาสนิกชนคืนจากศาสนาพราหมณ์

ประการที่สอง: เพื่อเป็นวิธีการฝึกจิตให้เข้มแข็ง

วิธีการต่าง ๆ ของพุทธตันตระถูกกำหนดขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงให้จิตใจ การบัญญัติให้ท่องคาถาซึ่งครูบาอาจารย์ผูกขึ้น มักจะกำชับลูกศิษย์อยู่เสมอว่า ต้องสวดให้เกิดสมาธิเพราะว่าถ้าไม่มีสมาธิแล้วคาถาจะไม่หลังจึงเป็นเป้าหมายชนิดหนึ่งที่จะฝึกจิตให้เข้มแข็ง เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วก็ทำให้เกิดความเมตตา ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยพิธีกรรมที่ลึกกลับ ถ้ามองอีกแง่มุมหนึ่งก็เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสะพรึงกลัวเมื่อเกิดความน่าสะพรึงกลัวแล้ว ก็จะทำให้มนุษย์สำรวมจิตนั่นเอง

ประการที่สาม: เพื่อช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน

พุทธตันตระมีลักษณะเป็นที่พึ่งทางใจให้กำลังใจแก่บุคคลที่มีความหวาดกลัว เพราะตามปกติแล้วมนุษย์จะกลัวในสิ่งที่มองไม่เห็น เข้าใจว่ามีวิญญาณหรือผู้ยิ่งใหญ่ที่คอยบัญชาให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ และเกรงว่าสิ่งไม่ดีขึ้นจะเกิดกับตนเอง เมื่อกลัวก็มาขอร้องให้พระสงฆ์ช่วยขจัดปัดเป่าความร้ายต่าง ๆ ให้ออกไปเสีย พระสงฆ์เมื่อได้รับคำขอร้องดังกล่าวจึงได้มีเมตตาสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยการนำพระสูตรบ้างหรือผูกมนต์ขึ้นมาใช้สวดเพื่อให้เกิดความสวัสดิ์มงคลแก่ผู้ที่มีความทุกข์ทางใจ มนต์เหล่านั้นเรียกว่า “พระพุทฺธมนต์” ข้อความหรือวิธีการใช้นั้นก็เป็นไปในทางที่ดีงามในทางที่จะให้เกิดความเมตตาอารี มีไมตรีจิตซึ่งกันและกัน ไม่ประทุษร้ายเบียดเบียน เป็นไปเพื่อสันติสุขของมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายทั่วหน้า (วิจิตรวาทการ, พลตรีหลวง, 2507, น. 69) พวกตันตระเชื่อว่าการท่องมนต์นั้นถ้าออกเสียงได้ถูกต้องตามกฎข้อบังคับที่วางไว้ มนต์ที่ว่านั้นสามารถนำมาซึ่งอำนาจมหาศาลเพื่อกิจใด ๆ ก็ตาม และยังเชื่อกันอีกว่ามนต์จะศักดิ์สิทธิ์ก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติได้ผ่าน การฝึกฝนมาอย่างถูกวิธี มีความชำนาญในการใช้มนต์บทนั้น ๆ อย่างดี ตัวอย่างเช่น การใช้มนต์เพื่อสวดไล่วิญญาณร้ายหรือป้องกันคาถาอาคมของฝ่ายศัตรู เป็นต้น ซึ่งหมายความว่า คำในบทสวดมนต์นั้นมีอำนาจพิเศษสามารถขับไล่ภูตผีปิศาจได้หรือพ่ายไปโดยใช้พลังซึ่งเหนือกว่าตัวอย่างที่ยกมาประกอบเพื่อความเข้าใจ พบได้ใน “มตังคสูตร” แห่งทิพยาวาทาน

ซึ่งกล่าวถึงพระอานนท์ผู้ถูกบังคับโดยพลังจิตให้เข้าไปสู่บ้านของหญิงฉันทาล ที่หลงรักพระอานนท์และอ้อนวอนให้มารดาใช้เวทมนต์เรียกพระอานนท์เข้ามาหา แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธร่องค์ทรงทราบด้วยทิพยญาณจึงทรงไขมนต์อันมีอำนาจเหนือกว่าหักล้างเวทมนต์ที่พระอานนท์ต้องอยู่ช่วยให้รอดพ้นมาได้ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2536, น. 192) จึงอ้างได้ว่าความเชื่อแบบตันตระสามารถช่วยบำบัดทุกข์ของคนได้

ประการที่สี่: เพื่อบรรลุสุธรรม (นิพพาน)

เป้าหมายของพุทธตันตระที่สำคัญที่สุดก็คือการบรรลุธรรม ดังนั้น คณาจารย์ฝ่ายนิกายตันตระจึงได้สร้างวิธีการมากมายเพื่อที่จะเป็นทางลัดเข้าสู่ความหลุดพ้นได้ง่ายกว่า เพราะทุกคนสามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้ทุกขณะจิต ถ้าหากว่าปฏิบัติได้ถูกวิธีการทำกิจกรรมทุกอย่างที่เราทำจะไร้พินณาการ เมื่อรู้จักปล่อยวาง คณาจารย์ชาวอินเดียรูปหนึ่งชื่อว่า “พุทธญาณ” อธิบายไว้ว่า “ในสภาพที่เรามีร่างกายและอยู่ในระดับปุถุชนก็ยังมีบางเวลา บางขณะที่เราสามารถสัมผัสกับจิตละเอียดขั้นประภัสสรได้ เช่น เวลาหลับ ขณะกำลังหาว กำลังเป็นลม และเมื่อถึงจุดสุดยอดในขณะร่วมเพศ” เป็นต้น ถึงกระนั้น “องค์ทะเลลามาะ” ทรงอธิบายเพิ่มเติมว่า “ในตัวของเรานี้มีศักยภาพที่จะต้องศึกษาค้นคว้า ในขณะเวลาหลับ ขณะกำลังหาว กำลังเป็นลม และเมื่อถึงจุดสุดยอดในขณะร่วมเพศ โอกาสที่ดีที่สุดคือระหว่างกรร่วมเพศ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2538, น. 98)

สาระสำคัญของนิกายตันตระเกี่ยวกับความรู้สูงสุด คือโพธิจิตไม่ประกอบอยู่เพียงในปรัชญาเท่านั้น แต่ยังประกอบอยู่ในความไม่แบ่งแยกแห่งปรัชญา (ศุนยตา) และกรุณา (อุบาย) ต้องรวมทั้งสองนี้เข้าด้วยกันโพธิจิตจึงปรากฏ (พระศรีศัมภีร์ญาณ, 2544, น. 253) จุดหมายก็คือการรู้จักโลกและปรากฏการณ์ว่าเป็นภาวะอย่างเดียวกันไม่แบ่งแยกเข้าสู่สุญญตา คือ ความว่างเปล่า ผู้ที่สารถายมนต์เป็นตัวแทนของผู้รู้ เหล่าเทพทั้งหลายเป็นสิ่งที่ถูกรู้ เมื่อผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความยึดมั่นในการแบ่งแยกย่อมไม่เกิดขึ้น เป็นภาวะแห่งความว่างเปล่าไร้พินณาการผูกมัดเข้าสู่ความหลุดพ้น

เป้าหมายของพุทธตันตระในเบื้องต้นมุ่งหวังเพื่อที่จะถึงความศรัทธาของประชาชนที่ส่วนใหญ่หันไปให้ความเคารพนับถือวิธีการของฮินดูตันตระ แต่เป้าหมายหลักก็คือการนำเสนอหลักการใหม่เพื่อให้เข้าถึงความหลุดพ้นได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าเดิม หากเรามองผิวเผินอาจดูว่ามีความแปลกประหลาด แต่ถ้าเข้าไปศึกษาคำสอนของนิกายพุทธตันตระจะเห็นว่ายังคงมุ่งตรงสู่ความหลุดพ้นเหมือนกับนิกายอื่น ๆ เพียงแต่วิธีการเท่านั้นที่ดูต่างกัน

แนวโน้มของนิกายตันตระในประเทศไทย

เนื่องจากความเชื่อแบบตันตระเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นพุทธตันตระ ฮินดูตันตระ หรือตันตระอื่น ๆ ซึ่งได้ปรากฏเด่นชัดในสังคมไทย เช่น ความเชื่อเรื่องการทรงเจ้า ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา ความเชื่อทางโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ เป็นต้น พฤติกรรมทางสังคมไทยมักตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่หวังแสวงหาผลประโยชน์อยู่เสมอ ซึ่งนับวันความเชื่อดังกล่าวจะได้รับการปลุกฝังจากยุคสู่ยุค จากรุ่นสู่รุ่น จนยากแก่การแยกแยะว่าสิ่งใดคือพุทธแท้ สิ่งใดคือเหลื่อมที่อาศัยพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันนี้ได้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับนิกายตันตระเกิดขึ้นมากมายในสังคมไทยและได้รับการตอบรับจากสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมเกิดความหวาดหวั่นและรู้สึกไม่แน่ใจในชีวิตของตัวเอง จึงได้แสวงหาสิ่งอื่นเพื่อจะเติมเต็มความรู้สึกนั้น ไสยศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นคำตอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงทำให้แสวงหาความศักดิ์สิทธิ์และยอมก้มหัวให้โดยไม่คิดโต้แย้งแต่อย่างใด ยอมเสียทั้งร่างกาย แรงใจ และทุนทรัพย์อย่างเต็มที่ พิธีกรรมพุทธาภิเษกก็เป็นพิธีหนึ่งที่ชี้ให้เห็นความเชื่อของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน โดยเมื่อรู้ว่าที่ไหนมีพิธีพุทธาภิเษกก็จะแห่กันไป ร่วมพิธีกันอย่างเนืองแน่น มีการประโคมข่าวประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อให้คนมาร่วมงานและบูชาวัตถุมงคลในเชิงพาณิชย์

การประกอบพิธีพุทธาภิเษกเริ่มต้นจากการประกอบพิธีบวงสรวงสังเวยเทวดา และบูชาฤกษ์ ตามพิธีกรรมของพราหมณ์ สำหรับการประกอบพิธี

พุทธาภิเษกที่มีพระมหากษัตริย์เสด็จมาเป็นประธานในการทำพิธี ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธี ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีพราหมณ์คือ พระมหाराชครู ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะพราหมณ์ในสำนักพระราชวังจะเป็นผู้บวงสรวงสังเวทเวทดา เสร็จจากนั้นแล้วจะเป็นพิธีของพระสงฆ์โดยเริ่มตั้งแต่ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ประธานสงฆ์เจิมเทียนชัย และเจิมเทียนมหามงคลทอง เงิน เทียนวิปัสสี แล้วจุดเทียนมหามงคล เทียนวิปัสสีและเทียนนรหาคุณที่ฐานชุกชีและประธานในพิธีประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์ ไปรยดอกมะลิในมณฑลราชวัตร จากนั้นพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ พระเถรอาจารย์ที่กราบอาราธนามาจะขึ้นนั่งเหนืออาสนะรอบ ๆ มณฑลพิธีเพื่อทำพิธีนั่งปลุกเสก แผ่เมตตาจิตตามที่ได้กำหนดเอาไว้ ประธานดับเทียนชัยเป็นเสร็จพิธี (เทพย์ สาริกบุตร, 2503, น. 183 - 202)

เมื่อมองในวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเราก็เห็นว่าชาวพุทธไทยมีการปฏิบัติเชิงไสยศาสตร์ในวงการพระพุทธศาสนาอยู่เนื่อง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ หากมองดูอดีตที่ผ่านมาเราก็พอจะมองเห็นร่องรอยและพัฒนาการของนิกายตันตระที่เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งก่อตัวขึ้นท่ามกลางความเชื่อหลากหลายประกอบกัน นิกายตันตระที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นตันตระที่เกิดจากการผสมผสานกันของตันตระหลายอย่าง ทั้งพุทธตันตระ ฮินดูตันตระ และตันตระที่เป็นของท้องถิ่นเดิมของไทย หากมองดูพฤติกรรมของสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยความเชื่อทางไสยศาสตร์และผลประโยชน์อันเกิดจากกิจกรรมทางไสยศาสตร์ก็พอจะเห็นแนวโน้มของตันตระที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถา หรือไสยศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากกับวิถีชีวิตของชาวไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจนบางอย่างได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาติไปแล้ว อันเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในชาติจะต้องปฏิบัติร่วมกัน และเมื่อคนส่วนใหญ่ของชาติใช้ศรัทธานำปัญญาไม่ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ชี้ทางที่ถูกต้องตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนแต่กลับเป็นผู้มัวเมาและชักชวนประชาชนมาประกอบกิจกรรมแบบตันตระมากขึ้น โดยจะอ้างว่าเพื่อสมทบทุน

สร้างพระอุโบสถบ้าง บูรณะเสนาสนะบ้าง หรือเพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์บ้าง เป็นต้น ก็ยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดความเชื่อแบบตันตระมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีความเชื่ออยู่แล้วในวันนี้ก็จะแนะนำสั่งสอนลูกหลานให้เชื่อและปฏิบัติตาม ลูกหลานเหล่านั้นก็จะเผยแผ่ความเชื่อไปสู่รุ่นต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด เป็นการปลูกฝังความเชื่อที่นับวันยิ่งจะแน่นหนาเกินจะแก้ไขและแนวโน้มของตันตระก็ยิ่งจะได้รับการเปิดรับมากขึ้น แม้ว่าวิทยาการจะทันสมัยสักปานใด ก็ยังทำให้คนมีปัญหามากยิ่งขึ้นความกลัวและความต้องการยิ่งเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่วิทยาการสมัยใหม่ให้คำตอบคนไม่ได้แต่ตันตระให้คำตอบได้ซึ่งเป็นคำตอบที่ยังพิสูจน์ไม่ได้แต่คนก็เชื่อว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดและสบายใจมากที่สุดด้วย

อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อแบบตันตระยังคงอยู่กับสังคมไทยก็คือ ความเชื่อเรื่องวีรบุรุษ วีรสตรี และพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในแต่ละยุคสมัย ดังกรณีของสมเด็จพระศรีสุริเยทัย พระสุพรรณกัลยาณี เรื่อยมาจนถึงท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นสตรีในทางประวัติศาสตร์แล้วกลายมาเป็นเทพที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถบนบานขออะไรก็ได้ บุรุษในอดีตที่กลายมาเป็นเทพใน ความเชื่อของคนปัจจุบัน เช่น กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี) และรัชกาลที่ 5 เป็นต้น ในส่วนของพระสงฆ์ก็มี เช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆัง หลวงพ่อทวด วัดช้างให้ (ส.ศิริรักษ์, 2542, น. 57) เป็นต้น การเคารพในลักษณะนี้ได้มีกล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทยว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จผ่านศาลเจ้าแม่เขาคอก มีผู้กราบทูลให้พระองค์หยุดประทับเพื่อทรงสักการะเจ้าแม่ แต่พระองค์ตรัสว่า “เจ้าแม่เป็นใครซึ่งพระองค์จะต้องทรงบูชา” และตรัสสัพยอกว่า “เป็นเมียข้าไม่ได้หรือ” (เสถียร โกเศศ, 2506, น. 315) เมื่อตรัสแล้วพระองค์ก็ทรงเสด็จต่อไป แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นผู้มีพระปัญญาจริตไม่เชื่อในการดลบันดาลชีวิตจากสิ่งใด แต่คนส่วนใหญ่จะมีศรัทธามาก่อนจึงเชื่อและปฏิบัติตามโดยง่าย ผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ถูกบิดเบือนกลายเป็นผู้วิเศษ และหลักธรรมซึ่งมนุษย์ควรศึกษาในฐานะแนวคิดที่ก้าวหน้าของยุคสมัยก็ถูกบิดเบือนให้เป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ที่แตะต้องไม่ได้ (ศาสนะ วาตะธรรม,

2545, น. 38) ซึ่งในปัจจุบันนี้หากบุคคลที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลต่อสังคมไทย ล้มหายตายจากไปก็จะมีผู้ไปเคารพกราบไหว้ระลึกถึงอยู่เสมอจนวันเข้าจากการกราบเพื่อระลึกถึงก็จะกลายมาเป็นการกราบเพื่อขอ ต่อมาก็มีการบวงสรวง ซึ่งก็คือความเชื่อตามแนวทางตันตระ ยิ่งนานวันเข้าก็จะมีเกิดบุคคลลักษณะนี้ขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดตันตระก็ดำเนินต่อไปไม่สิ้นสุดเช่นเดียวกัน

สรุปและวิเคราะห์

ตามประวัติศาสตร์อินเดียได้บอกให้เราทราบว่า ในยุคพุทธตันตระนั้น เป็นยุคที่พระพุทธศาสนาต้องต่อสู้ทางปรัชญากับฮินดูอย่างหนัก แม้ว่าจะอยู่ในภาวะการณ์ใด ๆ ก็ตาม พุทธตันตระก็ยังยืนยันเป้าหมายของการปฏิบัติธรรมอยู่คือการตรัสรู้ การบรรลุนิพพานหรือความบริสุทธิ์ของจิตอยู่อย่างมั่นคง เราอาจกล่าวได้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้พุทธตันตระพลาดจากเป้าหมายไปได้เช่นนั้น เรื่องนี้ทำให้เกิดปัญหาที่เราจะชี้สาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งให้ชัดเจนลงไป แต่สิ่งที่เห็นชัดที่สุดก็คือว่า พุทธตันตระแต่ละสายต่างก็สร้างหลักการหรือวิธีการแปลกใหม่ขึ้นมาตามแนวโน้มสังคมมากกว่าจะเป็นการเน้นในหลักแห่งอริยมรรค หรือหัวข้อธรรมหมวดอื่น ๆ และในที่สุดโครงสร้างดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาก็หมดไปและกลายเป็นฮินดูไปในวาระสุดท้ายมีความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้อย่างหนึ่งว่าการสอนโดยนำเอาความหละหลวมผ่อนปรนมาเป็นส่วนประกอบนั้นย่อมทำให้ลัทธิได้รับความนิยมง่ายและรวดเร็ว จึงวิเคราะห์ได้ว่าการปรับตัวของพุทธตันตระในอินเดียไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่คนระดับชาวบ้าน แต่มีวัตถุประสงค์ที่จะแข่งขันกับลัทธิอื่นทำให้ดูเหมือนว่ายังลอยตัวเหนือวิถีชีวิตชาวบ้านอยู่ ความง่ายของพุทธตันตระในอินเดียจึงไม่ใช่ความง่ายเพื่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่เป็นความง่ายที่จะเป็นอุปกรณ์ในการต่อสู้กับลัทธิอื่น

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2540). บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดียเล่ม 1 ภาค 1 - 4. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2536). *ประเทศจีนกับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2538). *พระพุทธศาสนาแบบทิเบต*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- เทพย์ สาริกบุตร. (2503). *พุทธาภิเษกพิธี*. กรุงเทพฯ: อุตสาหกรรมการพิมพ์.
- พระศรีคัมภีรญาณ. (2544). *พุทธปรัชญา สาระ และพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตรวาทการ, พลตรีหลวง. (2507). *มหัศจรรย์ทางจิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เสริมวิทยาบรรณาการ.
- ศาสนะ วาเชธรรม. (2545). *ประกาศวันชำระศาสนาเทพ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- เสถียร โกเศศ. (2506). *วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย*. พระนคร: รุ่งเรืองธรรม.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2513). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. พระนคร: บรรณาการ.
- แสง จันทรงาม. (2531). *ศาสนศาสตร์ (The Science of Religion)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2544). *ประทีปธรรม*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ส. ศิวรักษ์. (2542). *พุทธตันตระหรือวัชรยาน*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- เอ็ดเวิร์ด โคนซ์. (ม.ป.ป.). *พุทธศาสนประวัติสังเขป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา - มนุษย์วิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
The Personnel Performance Efficiency
Subdistrict Administrative Organization

(Received: Feb 28, 2020 Revised: June 10, 2020 Accepted: June 21, 2020)

ชัยวุฒิ เทโพธิ์¹

Chiwut Thepho

พงษ์เสถียร เหลืองอลงกต²

Pongsatean Luengalongkot

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ผลงานวิชาการในประเด็นองค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสืบค้นจากตำรา เอกสาร บทความ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และอินเทอร์เน็ต ผลการศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) คุณภาพของงาน 2) ปริมาณของงาน 3) เวลาในการปฏิบัติงาน 4) กระบวนการปฏิบัติงาน และ 5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นพนักงานทั่วไป พนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

²อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีแนวทางในการปฏิบัติงานที่มุ่งมันตอบเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นต้องเกิดจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจาก 2 ส่วนคือ ประสิทธิภาพของบุคคล และประสิทธิภาพขององค์กร ดังนั้น องค์กรจำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของพนักงานและประสิทธิภาพขององค์กร เพื่อให้เกิดปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ นำไปปรับใช้ในโครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาการทำงานให้บุคลากรให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพของพนักงาน

Abstract

This article aims to synthesize academic works on the components of efficiency in the performance of the employees in the local government organization by searching from textbooks, documents, articles, concepts and theories, and related research including the electronic and internet databases. The results showed that there are 5 the components of efficiency in the performance of the employees in the sub-district local government organization which are the quality of works, the amount of works, working hours, the process of works and the operating expenses. For the performance of the employees in the sub-district local government organization, whether they are general staff, or hired by the mission and the expert employees, it is necessary for them to have a plan to follow which meets the aim of the sub-district local government organization.

The efficiency of performance must be from 2 parts which are the personnel performance and the organization performance. Therefore, it is necessary for the organization to have a plan to enhance the efficiency of employees and the organization itself in order to develop the efficient operation and effectiveness, and it can be applied to the organization structure of the sub-district local government organization that allows the development in the performance of the personnel to be more efficient and quality.

Keywords: Efficiency, Operation, Personal Efficiency

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักขององค์กรเพื่อสร้างความสำเร็จและความสามารถในการแข่งขัน ถือเป็นการปฏิวัติขององค์กรยุคใหม่ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจขององค์กรทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคล ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพขององค์กรในยุคปัจจุบันเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน จึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการทรัพยากรในรูปของความรู้ อันเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปคุณค่าขององค์กร องค์กรที่มีความรู้ที่ดีที่สุดและสามารถใช้ความรู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดจึงจะเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จ(Stewart, 1979) ประสิทธิภาพการทำงานนั้นเป็นการปฏิบัติงานให้ได้ปริมาณงาน คุณภาพงาน และอัตราผลผลิตที่มีประสิทธิภาพโดยที่ประสิทธิภาพของพนักงานทุกระดับภายในองค์กรภายใต้ขอบเขตวิธีการซึ่งองค์กรระบุไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายหรือการประสบผลสำเร็จเพื่อความอยู่รอดขององค์กร (สมยศ แยมเพื่อน, 2551, น. 6)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ อปท.เป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งหากต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องบริหารจัดการโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางและวางแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น กำกับดูแลตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ย่อมที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี อันจะส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น อปท. ต้องทำงานสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาแตกต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ก็ต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลงภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

สำหรับพนักงานจ้างตามภารกิจเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานของ อปท. ให้ประสบผลสำเร็จ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ คือ ปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารฯ ซึ่งจากการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างตามภารกิจมักประสบปัญหา พนักงานมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ต้องมีการสอนงานใหม่ให้กับพนักงานบ่อย พนักงานปฏิบัติงานได้ไม่ตรงตามตำแหน่งที่กำหนด ไม่สามารถปฏิบัติงานได้หลากหลาย ส่งผลให้การปฏิบัติงานในช่วงการคัดเลือกพนักงานใหม่เป็นไปด้วยความล่าช้า ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลมะขามคู่, 2562, น. 1-9) เพื่อให้้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานตามคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในบุคคลนั้น ๆ และทัศนคติที่บุคลากรจำเป็นต้องมี เพื่อปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพเพื่อนำไปปรับใช้ในโครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาการทำงานให้บุคลากรให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1. แนวคิดทฤษฎีและหลักวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น มักจะพูดถึงผลการปฏิบัติงานซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือ เมื่อผลการปฏิบัติงานที่ดีก็ถือว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูงและถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดีก็ถือว่าไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ซึ่งได้มีหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของประสิทธิภาพ องค์ประกอบของประสิทธิภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความหมายของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึง การสร้างผลงานหรือผลสำเร็จออกมาโดยผลงานที่ได้มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป กล่าวคือสามารถผลิตของได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมโดยที่ต้นทุนไม่เพิ่มหรือสามารถผลิตของทุกอย่างได้มากเหมือนเดิม แต่มีการใช้ต้นทุนน้อยลงกว่าเดิม (กชกร เอ็นดูราษฎร์, 2550) การปฏิบัติงานให้ได้ปริมาณงาน คุณภาพงาน และอัตราผลผลิตที่มีประสิทธิภาพโดยที่ประสิทธิภาพของพนักงานทุกระดับภายในองค์กรภายใต้ขอบเขตวิธีการซึ่งองค์กรระบุไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายหรือการประสบความสำเร็จเพื่อความอยู่รอดขององค์กร (สมยศ แยมเฟื่อน, 2551) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพนักงานนั้นมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของปริมาณงานที่ออกมา คุณภาพของชิ้นงาน อัตราผลผลิต ตลอดจนปริมาณผลผลิตที่สูญเสียไป (อรสุตา ดุสิตรัตนกุล, 2557) ความสำคัญที่โครงสร้างและเป้าหมายขององค์กร

(Organization's structure and its goals) ซึ่งกำหนดหลักประสิทธิภาพไว้ที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการบริหารจัดการที่มีระบบ โดยมุ่งที่การทำงานให้เหมาะสมและง่ายขึ้น ซึ่งจะลดความสิ้นเปลืองในด้านต่าง ๆ (Harrington, 1996) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การใช้ทรัพยากรขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ประสิทธิภาพจึงมุ่งทำให้เกิดการ “ทำสิ่งที่ถูกต้อง (Doing the right things)” ส่วนคำว่าประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุด โดยสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด กล่าวคือ เป็นการใช้โดยมีเป้าหมาย (Goal) คือ ประสิทธิภาพ หรือให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สูงสุด อาจเรียกว่า “ทำสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้อง (Doing things right)” (Certo, 2000)

สิริวดี ชูเชิต (2556) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ เป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงาน โดยประสิทธิภาพอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงด้วยการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุคน และเวลา ในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่า ประหยัด ไม่มีการสูญเสียเปล่าเกินความจำเป็น รวมถึงมีการใช้กลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม สามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็วและมีคุณภาพ ประเภทของประสิทธิภาพ มี 2 ระดับ คือ

1. ประสิทธิภาพของบุคคล หมายถึง การทำงานเสร็จโดยสูญเสียเวลาและพลังงานน้อยที่สุด ค่านิยมการทำงานที่ยึดกับสังคม เป็นการทำงานได้เร็วและได้งานดี บุคคลที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน คือบุคคลที่ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ใช้กลวิธีหรือเทคนิคการทำงานที่จะสร้างผลงานได้มาก เป็นผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจโดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายพลังงานและเวลาน้อย เป็นบุคคลที่มีความสุขและพอใจในการทำงาน เป็นบุคคลที่มีความพอใจจะเพิ่มพูนคุณภาพและปริมาณของผลงาน คิดค้น ดัดแปลง วิธีการทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

2. ประสิทธิภาพขององค์กร คือการที่องค์กรสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรโดยใช้ทรัพยากรปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงกำลังคนอย่างคุ้มค่า มีการสูญเสียเปลืองน้อยที่สุด มีลักษณะการดำเนินงานไปสู่ผลตามวัตถุประสงค์ โดยประหยัดทั้งเวลา ทรัพยากร และกำลังคน องค์กรมีความสามารถในการใช้ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยี ทำให้เกิดวิธีการทำงานที่เหมาะสม มีความราบรื่นในการดำเนินงาน มีปัญหาอุปสรรค และความขัดแย้งน้อยที่สุด บุคลากรมีขวัญกำลังใจดี และมีความสุขในการทำงาน

องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ปัจจัย 3 ประการ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร ดังนี้

1. ปริมาณงาน หมายถึง จำนวนงานที่ได้กระทำไปแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดตามมาตรฐานของหน่วยงานนั้น ๆ

2. คุณภาพ หมายถึง คุณภาพของงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่มีการผิดพลาดหรือมีการผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ถูกตำหนิเรื่องการทำงานจากหัวหน้า

3. ผลผลิต หมายถึง ผลงานที่พนักงานแสดงออกมาภายใต้นโยบายการทำงานขององค์กรโดยศึกษาจากอัตราผลผลิต

สมเกียรติ แก้วหอม (2555) ได้เสนอว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย 3 ส่วน ดังนี้

1. คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (Individual attributes) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 Demographic characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติเผ่าพันธุ์

1.2 Competence characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถ ความถนัดและความชำนาญของบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้มาจากการศึกษาอบรม และสั่งสมประสบการณ์ได้อย่างมีคุณภาพ

1.3 Psychological characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทักษะคต ค่านิยมการรับในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

2. ระดับความพยายามในการทำงาน (Work effort) จะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ความต้องการ แรงผลักดันอารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความตั้งใจ เพราะว่าคนที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ

3. แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organization support) ได้แก่ ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร และวิธีการที่จะมอบหมายงาน ซึ่งมีผลต่อกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

Peterson & Plowman (1989) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ Emerson โดยได้ตัดทอนบางข้อลง และสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน ดังนี้

1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจผลการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้และควรมีการวางแผน การบริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น

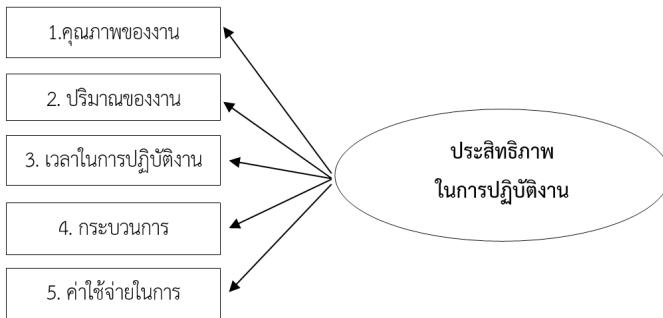
4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่าย หรือต้นทุนการผลิต ได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

ผู้เขียนสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) ประสิทธิภาพของบุคคล หมายถึง การทำงานเสร็จโดยสูญเสียเวลาและพลังงานน้อยที่สุด คำนิยมการทำงานที่ยึดกับสังคม เป็นการทำงานได้เร็วและได้งานดี บุคคลที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน 2) ประสิทธิภาพขององค์กร คือการที่องค์กรสามารถดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรโดยใช้ทรัพยากร ปัจจัยต่างๆ รวมถึงกำลังคนอย่างคุ้มค่า มีการสูญเสียเปลืองน้อยที่สุด มีลักษณะการดำเนินงานไปสู่ผลตามวัตถุประสงค์โดยประหยัดทั้งเวลา ทรัพยากร และกำลังคนองค์กรมีความสามารถในการใช้ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยี ทำให้เกิดวิธีการทำงานที่เหมาะสม มีความราบรื่นในการดำเนินงาน มีปัญหาอุปสรรค และความขัดแย้งน้อยที่สุด บุคลากรมีขวัญกำลังใจและมีความสุขในการทำงาน อันจะก่อให้เกิดการเพิ่มพูนคุณภาพ และปริมาณของผลงาน คิดค้น ดัดแปลงวิธีการทำงานให้ดีขึ้น อยู่เสมอ

2. แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีหลากหลายองค์ประกอบด้วยกัน ซึ่งในบทความครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Peterson & Plowman (1953; 1989, p. 56) เป็นหลักในการนำมาปรับใช้ในการเป็นแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสรุปได้ตามกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
(ชัยวุฒิ เทโพธิ์, 2563)

จากกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนั้น พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ คุณภาพของงาน ปริมาณของงาน เวลาในการปฏิบัติงาน กระบวนการปฏิบัติงาน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน สามารถสรุป ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณภาพของงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างตามภารกิจในการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านวิชาการและธุรการในองค์กรอย่างถูกต้อง ดูแลความสงบเรียบร้อยและการป้องกัน บรรเทาสาธารณภัย การให้บริการรักษาความสะอาด การให้บริการสาธารณสุขด้วยความเต็มใจ ซ่อมบำรุงไฟฟ้า ประปาได้ถูกต้องครบถ้วน ดูแลรักษายานพาหนะอื่น ๆ ให้อยู่ในสภาพดี มีคุณภาพพร้อมใช้งาน ความสามารถในการใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการสร้างผลงาน ได้อย่างมีคุณภาพ คิดค้น ดัดแปลงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ความสามารถในการพิชิตอุปสรรคในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 2 ปริมาณของงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างตามภารกิจในการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารอย่างรวดเร็ว ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านวิชาการและธุรการในองค์กรได้หลากหลาย ดูแลความสงบเรียบร้อยและการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยตามจำนวนที่กำหนด การให้บริการรักษาความสะอาดทุกวัน การให้บริการสาธารณสุขตามจำนวนที่กำหนด ซ่อมบำรุง ไฟฟ้า ประปาได้ทุกเดือน ดูแลรักษายานพาหนะอื่น ๆ ให้อยู่ในสภาพดีทุกวัน ความสามารถในการใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการสร้างผลงานในปริมาณที่มากขึ้น ตลอดจนมีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูล ตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ปฏิบัติงานทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายได้เหมาะสมกับเงินเดือนที่ได้รับหรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้รับ

องค์ประกอบที่ 3 เวลาในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างตามภารกิจในการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหาร ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านวิชาการและธุรการในองค์กร ดูแลความสงบเรียบร้อย และการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การให้บริการรักษาความสะอาด การให้บริการสาธารณสุข การซ่อมบำรุง ไฟฟ้า ประปา การดูแลรักษายานพาหนะอื่น ๆ ได้ตามกำหนดเวลา สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีที่ได้รับมอบหมาย ให้บริการกับประชาชนได้อย่างรวดเร็วทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้เหมาะสมกับกาลเวลา และคุ้มค่า

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานจ้างตามภารกิจในการจัดส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกองค์กรที่มีความสัมพันธ์กัน เตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะทำงาน จัดระบบการทำงานทั้งสายงานการผลิต และการบริการ กำหนดแผนการทำงาน ขั้นตอนวิธีการทำงานให้ชัดเจน การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การควบคุมคุณภาพ การทำงานเกี่ยวกับด้านวิชาการและธุรการในองค์กร ดูแลความสงบเรียบร้อย และการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การให้บริการรักษาความสะอาด การให้บริการสาธารณสุข การซ่อมบำรุง ไฟฟ้า ประปา การดูแลรักษายานพาหนะอื่น ๆ

องค์ประกอบที่ 5 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน หมายถึง กระบวนการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงาน โดยการกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความต้องการของหน่วยงาน จัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพให้องค์กร มอบหมายบุคลากรให้ทำงานเกี่ยวกับด้านวิชาการและธุรการตามเป้าหมายขององค์กร

สรุป

จากการศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พบว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) คุณภาพของงาน 2) ปริมาณของงาน 3) เวลาในการปฏิบัติงาน 4) กระบวนการปฏิบัติงาน และ 5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่ส่งผลให้องค์กรประสบผลสำเร็จเป็นไปในทิศทางที่กำหนดไว้ได้ ในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรไม่ว่าจะเป็นพนักงานทั่วไป พนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีแนวทางในการปฏิบัติงานที่มุ่งมั่นตอบเป้าหมายขององค์กร ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นต้องเกิดจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจาก 2 ส่วนคือ ประสิทธิภาพของบุคคล และประสิทธิภาพขององค์กร ในส่วนของประสิทธิภาพของบุคคลหรือประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเป็นบุคคลที่มีสมรรถนะความสามารถในการปฏิบัติงานในด้านทักษะวิชาชีพ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความรู้รอบรู้และวิชาชีพ การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะคิดและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน กระบวนการคิดหลากหลาย การพัฒนาตนเอง การมุ่งการให้บริการ การมีภาวะผู้นำและการตัดสินใจ เพื่อให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพทั้งคุณภาพ ปริมาณ เวลา ค่าใช้จ่าย และการบริหารจัดการ เพื่อให้้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย และประสิทธิภาพ ดังที่ ศิริกานต์ ทิมย้ายงาม (2549, น. 4) กล่าวว่า การมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ

และมีคุณภาพชีวิตที่ดีการมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งผลให้คนมีคุณภาพทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรซึ่งเป็นความปรารถนาของมนุษย์ทุกคนดังคำที่ว่า “คนที่มีคุณภาพเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จขององค์กร”

ในส่วนของคุณภาพขององค์กรนั้น การที่องค์กรสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรโดยใช้ทรัพยากรปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงกำลังคนอย่างคุ้มค่า มีการสูญเสียเปลืองน้อยที่สุด มีลักษณะการดำเนินงานไปสู่ผลตามวัตถุประสงค์โดยประหยัดทั้งเวลา ทรัพยากร และกำลังคน องค์กรมีความสามารถในการใช้ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์เทคนิควิธีการและเทคโนโลยี ทำให้เกิดวิธีการทำงานที่เหมาะสม มีความราบรื่นในการดำเนินงาน มีปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งน้อยที่สุด บุคลากรมีขวัญกำลังใจดี และมีความสุขในการทำงาน เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ ทำให้มีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อผลผลิตและการบริการได้ตามเป้าหมาย และทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจที่ดีมีความสุขความพอใจในการทำงาน ดังที่อัญชลี จานงค์ผล (2553, น. 9-10) กล่าวถึง บทบาทขององค์กรที่ดำเนินการเพื่อการพัฒนาองค์กรในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและมีความก้าวหน้า รวมทั้งการดูแลพนักงานให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน โดยการจัดสวัสดิการต่างๆ ตามความเหมาะสมให้กับพนักงาน และบทบาทของพนักงานที่ปฏิบัติงานตามภารกิจขององค์กรอย่างขยันขันแข็ง เอาใจใส่ ซึ่งเกิดจากทัศนคติของพนักงานเองและเกิดจากการสนองตอบขององค์กร คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรได้ในที่สุด อีกทั้งยังเป็นส่วนที่ส่งเสริมเกื้อหนุนให้เกิดคุณภาพที่ดีได้

ดังนั้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์กับท้องถิ่น และประเทศชาติมากที่สุด องค์กรปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ประสิทธิภาพ

ขององค์กร เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไป
ปรับใช้ในโครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนา
การบริหารองค์กรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กชกร เอ็นดูราษฎร์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน
บริษัทโกลเด้นสยาม จำกัด. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา].
- ชัยวุฒิ เทโพธิ์. (2563). องค์ประกอบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน. ชลบุรี:
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลตำบลมะขามคู่. (2562). สถิติ สวัสดิการพนักงานจ้างเทศบาล. ระยอง:
ฝ่ายอำนวยการ สำนักปลัด เทศบาลตำบลมะขามคู่.
- ศิริกานต์ ทิมย้ายงาม. (2549). คุณภาพชีวิตการทำงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนา
เด็กเล็ก จังหวัดฉะเชิงเทรา. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยบูรพา].
- สิริวดี ชูเชิด. (2556). การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน. สืบค้น 15 มกราคม 2563,
จาก <http://www.thailandindustry.com/onlinemag/view2.php?id=771>
- สมเกียรติ แก้วหอม. (2555). แนวความคิด ทฤษฎี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน.
สืบค้น 15 มกราคม 2563, จาก http://sukanrat.blogspot.com/2012/09/blog-post_804.html
- สมยศ แยมเผื่อน. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน
ปฏิบัติการบริษัท เอเชียนมารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน). [สารนิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

- อัญชลี จำนงค์ผล. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงานกรณีศึกษา: บริษัทในเครือแหลมทองกรุ๊ป*. [วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา].
- อรสุตา ดุสิตรัตน์กุล. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์: ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง*. [ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- Certo, C. S. (2000). *Modern management*. New Jersey: Prentice Hall.
- Harrington, H. (1996). *High Performance Benchmarking 20 steps to success*. New York: McGraw-Hill.
- Peterson, E. & Plowman, E.G. (1953). *Business Organization and Management*. (3rd ed.). ILL: Irwin.
- Peterson, E., & Plowman, E. G. (1989). *Business Organization and Management*. Homewood, ILL: Richard D. Irwin.
- Stewart, J. (1979). *Understanding the Management of Local Government: Its Special Purposes, Conditions and Tasks*. London: Longman Group.

Developing and Equipping Effective English Communication Skills for Non-Native English Students: Creating and Nurturing English Speaking Environments

(Received: March 16, 2020 Revised: June 4, 2020 Accepted: June 17, 2020)

*Saifon Songsiengchai*¹

*Sirikanjana Baikum*²

*Elijah M. Juarez*³

Abstract

The objective of this academic article was to provide a descriptive presentation about the need and importance of creating and nurturing English speaking environments for non-native English students which enabled them to learn the English language in ways that were most effective and efficient. These English language environments served as learning avenues wherein the students were able to intentionally use the English language as a medium of communication to develop

¹Lecturer from Humanities and Social Sciences, Bansomdej Chaopraya Rajabhat University

²Lecturer from Humanities and Social Sciences, Bansomdej Chaopraya Rajabhat University

³Lecturer from Humanities and Social Sciences, Bansomdej Chaopraya Rajabhat University

their English language skills, particularly their communication skills, with self-confidence and without hesitation. It presented the problems that impede the learning acquisition of the English language for non-native students concerning their developmental growth in trying to become familiar and well-rounded in usage. Furthermore, it also explored educational ways as to how these English speaking environments could be catalyzed in ways that were creative and sustainable while stimulating the sense of need amongst the students to use the English language in their daily communication. This later became a part of a language culture that opened a wider spectrum of approaches in how to get a good sense of acquaintance with the English language as a medium of communication in day-to-day affairs. It was observable that these English-speaking environments, in many non-native English-speaking countries, did not naturally occur or present itself due to a lack of intentionality on the part of the educators to create and nurture these language environments. It was expected that by creating and nurturing English-speaking environments, the non-native English speaking students would be able to use the English language practically and naturally as a vital part of their daily life and their future professions.

Keywords: Developing and Equipping, Effective English Communication skills, Non-native English Students, Creating and Nurturing

Introduction

One of the challenges for non-native English speakers face is the lack of English-speaking environments where they can put into practice while learning in the classroom. In many cases, students have access to formal education with numerous textbooks and excellent English language teachers. However, acquisition of the English language takes time. In the worst scenarios, some students remain ineffective in using the English language as their medium of communication. Creating and nourishing an English speaking environment with a high sense of intentionality is a way to immerse the students into the language, so they can practically use it as a medium of communication whenever they converse, interact, and discuss things in a foreign language (Hashim & Yunus, 2018; Castello, 2015, pp. 211-212). A language environment plays a vital role in developing language skills. It is considered as a learning avenue. It serves as a cradle for the language skills to be developed and sharpened.

The Overture

In the 21st century, people have a vast array of options of interaction via social media such as Facebook, twitter, messenger, line, and so forth. Therefore, we gain easy access to each other. Technology has conquered almost all facets of our life and part of it has a tremendous effect on our education, particularly on our approaches of learning a language. For instance, it has been said that

the use of information technology and communication have shaped traditional teaching concerning assisting the adoption of new curricula and courses (Petridou & Spathis, 2001, pp. 185-195). Social media is one of the “big impact” tools for communication, which indeed has become part of our virtual world and created the need for us to communicate in understanding each other. It has impacted and influenced multifarious aspects of our modern life today particularly our interpersonal communication skills (Subramanian, 2017, Online).

To discuss the role of the English language as a medium of communication in today’s world, one has to accept the fact that English speaking environments are needed whether in the context of virtual (Social Media) or actual (Real-personal encounters) scenarios. As a matter of fact, in the field of education, the 21st-century competency for English learners has been emphasized. It is recognized that the students’ necessary preparation skills as to know how they can learn English such as collaboration and teamwork, creativity and imagination, critical thinking, problem-solving, social responsibility and ethics, and technology literacy (Envision, 2017, Online). All of these learning avenues take place in the context of a language environment in which the students intentionally use the English language to communicate, converse, interact, and discuss. This intentionality springs out of the realization that learning to communicate in English is not just an educated person but it is indeed a need for the non-native speakers to thrive and survive in their chosen fields and careers, and if possible, lead them to be successful on a global scale.

The Problems

In many cases, non-native English students prefer to use their native language to communicate among their peers even in English language classroom. Most of them find it more effective even though they need to use English language is the great need particularly to non-native students who are majoring in English language. This preference is caused by different internal and external factors. One of the major factors is “The Culture of Fear”. Culture is such a powerful factor in shaping one’s understanding of the world. It has the power to impede an individual to either pursue or simply reject learning. It is believed that all infants are the same not until they are exposed to their surroundings that shape their individuality (Xu, 1997). That is why creating a culture of fear could have a detrimental effect on the learning process. Tinjaca and Contreras (2008) mentioned four causes of English-speaking fears and language anxiety namely, 1) Psychological- Lack of effective support, 2) Methodological- Monotonous classes, 3) Cognitive- Indifference to the learning process, and 4) Social Affective-Public embarrassment. These factors create a culture of fear effected on the learning process of non-native English students. This culture of fear is paralyzing and making the students gravely dubious to speak English because of fear of making mistakes and further embarrassment. Mala (2017, Online) said that Thailand has an educational system that failed to equip its students when it comes to critical thinking, problem-solving, and foreign language proficiency. All these learning avenues take place in the context of a language environment wherein students communicate, converse, interact, and discuss.

This is the very reason why the culture of fear is such a main phenomenon to many non-native speakers. Undoubtedly, it has been the foremost reason that obstructs the learning of non-native students in using the English language in their daily life. Jones (2004, pp. 30-39) named this struggle as a “Fear Provoked”. This takes place when a student is asked to use English as a medium of communication and there is the risk of social embarrassment for making mistakes. Von Worde (2003, pp. 3-5), Turula (2004, p. 28), Vanniarajan (1990, p. 118) along with Jones (2004, pp. 30 - 39) concluded that the language learning process is indeed affected by anxiety. Feeling of insecurity, lack of self-confidence, fears, and nervousness are the inner struggles brought by external factors and are directly related to anxiety about speaking in English in public. As Hantrais (1989, pp. 214-215) said that culture is the set of beliefs and practices that governs our life in society we are all part of it and language is a vehicle to express oneself. Our culture frames our educational system and dictates how we learn both individually and collectively. Some cultures are open and ready to learn new things while the other lack of opportunities which can affect how non-native English learners acquire English language as part of their daily life. The task to develop and equip English communication skills for non-native speakers is a challenge. Englebert (2004, pp. 38 - 39) said that teaching a foreign language is also teaching foreign culture, and it is important to realize and understand the truth that not all our students together involved in the learning process, our colleges, administrators,

and or neighbors, share the same cultural paradigm. Apart from that, many educators purpose many ways to help students learn more and deeper into the aspect of culture and English language by using literature. In the context of learning English language as a medium of communication, kinds of literature provide language use, critical thinking processes, and cultural learning opportunities that students can put into practice. (Katib & Rahimi, 2012, pp. 32-35; Lazar, 1993, pp. 14-15).

Thailand as a non-native English-speaking country, students spend twelve years studying English starting from their primary years up to their secondary years. Unfortunately, the results are not as good as expected. When compared to people in neighboring countries, the English proficiency of Thais is relatively low. This was shown in the 2010 Test of English as a Foreign Language (TOEFL) where they got 116th ranked out of 163 countries, Noom-ura (2013, pp. 140-141). In this case, English speaking environment is of great help as it compliments and accompanies the task of learning from literatures along with the entire learning process. However, not all students can be a good reader. Khajloo (2013, p.56) argues that educational literatures that are being thought in our schools do not appeal to students including pictures of books. The real interest of students to learn English is being ignored. They have no sense of interest in the story or think only passing the course.

Furthermore, NEOEnglish (2010) mentioned that language is a set of conventional communicative signals that are being used by people to communicate within their community. It is considered as a possession of a social group that entails an imperative set of rules which help people to relate to each other, to interact with each other, and to co-operate with each other. Language by nature is a dynamic and phenomenon that cannot be learned by dissecting the content of specific literature, memorizing the rules and axioms, and repeating written from the texts. It is registered in the minds of the students; they must learn it by heart. This process happens if the English language is a part of their daily lives. It is not only as knowledge written on the pages of their textbooks but also as a language, they use to communicate with each other. Students need to get exposed to an environment that enhances their need to have learning opportunities to apply their knowledge in their daily affairs both formally and informally. Many researchers examined the English-language classes highlighting some contributing factors that led to the failure of English-language teaching-and-learning. Along with unqualified and poorly-trained teachers, poorly-motivated students, learners of different levels of abilities in overly large classes, the lack of opportunities for students to get exposed to English outside their class time is seen as one factor that causes the failure and the ineffectively of the entire process of learning (Dhanasobhon, 2006).

To gain more insight of English knowledge acquisition, it should be realized that the issue is not just about having English speaking environments per se but primarily what kind of English speaking

environments need to be catalyzed and sustain to foster learning avenues where non-native English student's language competency can be developed and nurtured in such a way that would be lessened, eliminate, the fear of being embarrassed whenever they make honest mistakes in trying to use English as their medium of communication (El-Omari, 2016, pp. 9-10). An environment where everyone trusts each other for corrections, advice, and suggestions takes place not only between the teacher and students but also among the students themselves. A learning avenue in which the learner is experienced and actualized with sincerity and empathy towards fellow learners is not a competition among the students to diagnose who is better than others or the best among everyone. This pathway is a space provided and available for everyone to commit honest mistakes and learn from the mistakes as they help and encourage each other as they all go through the arduous process of learning English as a medium of communication.

The Solution

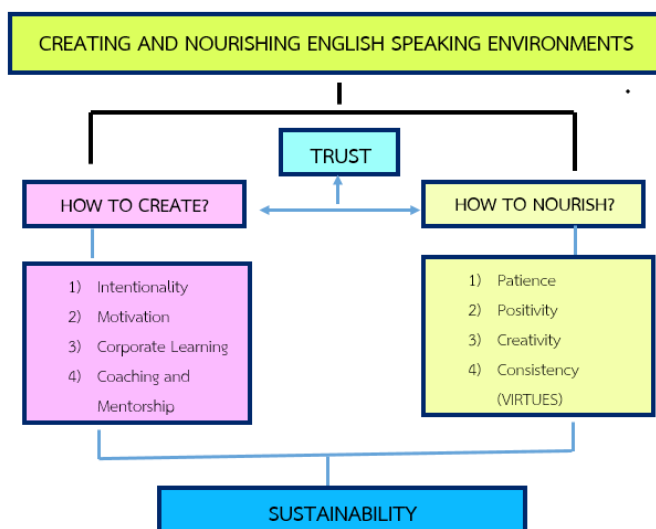
The focal point here is not a matter of intentionally having English speaking environments per se but what kind of English-speaking environments we need to catalyze, create, and nurture. In short, the question does not only circle the need to have English speaking environments but also what constitutes these English-speaking environments needed to be established to help students effectively acquire English language as a medium of communication. For the past

several decades, educators have been trying their very best to come up with a solid curriculum to address this need. Dailey (2009, p. 3) stated in his module that for the last 50 years, linguists have been exerting efforts to figure out motivational factors that would encourage students to learn a foreign language. To motivate is such a big part of learning. It fuels the desire to explore and learn more. It was said that “Without sufficient motivation, even individuals with the most remarkable abilities cannot accomplish long-term goals.” Donyei (1990, p. 3). There are indeed various ways how to unravel the process in addressing this need, but it would be a challenging one simply because the English language serves as a second language to non-native English speakers. To begin with, it is a foreign language that we seek to be used by our students naturally, and intentionally using it as their medium of communication in their daily lives until it becomes their nature. Atkinson (2011, pp. 25-26) stressed the notion that second language acquisition is a convoluted phenomenon that entails a wide range of dimensions, and because of this, there’s no single theory of second language acquisition that delivers a monopolized understanding of it.

As the educators, therefore, it is our responsibility to explore different ways of learning and be creative in addressing the needs that may come along in the learning process. This notion gives us two important implications in approaching things. Firstly, we should be willing to let go of certain things we are used to exhibiting. If necessary, try to unlearn it no matter how conventionally appealing it is or how effective it was in the past. Unfortunately, some teachers take

hold of conventional teaching methodologies at the expense of their students' learning (Ghadiradeh, Hashtroudi, & Shoki, 2012, pp. 190-192). Secondly, along with the willingness to unlearn things is the inclination and genuine desire to learn new things. To stay open and keenly study new approaches provided to our accessibility. Learners change as well as teaching methodologies. Giving all these details one can truly say that it is such an intricate process that requires a high amount of patience, positivity, creativity, and consistency. These are the virtues that would nurture the English-speaking environment for it to thrive and blossom by illustrating a sort of chart as Figure 1 that shows how things interplay together.

Figure 1: ILLUSTRATIVE CHART

HOW TO CREATE

1) Intentionality – To be intentional in learning is a key factor in getting a good grasp of the knowledge one wishes to learn. This intentionality determines the length and quality of time an individual spends exploring details or concepts he or she needs to learn. There are pieces of information we learn incidentally as we mingle with people and witness how others live and use things around them, but intentional learning outweighs its value for the reason that it makes one more intrigued and curious to learn more.

Ahmed (2017, p. 36) in his experimental research about Intentional learning vs Incidental learning declared that intentional learning is better than incidental learning. He further added that learning as a process of attaining knowledge and skills takes place in everyday life whether through incidental or intentional learning. However, though there are several types of learning in psychology, intentional learning produces better results for it makes the learners gain better recall and recognition of things learned.

This is the very rationale why intentionality in learning a second language is given a high sense of value. English language students should be intentional in learning it and the best way to do is by intentionally using the language when they communicate. The more the learners intentionally study the subject the more they can enjoy long-term retention. This has been confirmed and verified in the study of Mondria & Wit (1991, pp. 251 -252). Since learning a foreign language entails learning words, structure, rules, expression, etc.,

it is indeed far better if learners will be intentional in learning it for them to have better retention as they use the language in their daily life.

2) Motivation – Motivation is a powerful thing in all kinds of endeavors. Any learning journey or professional pursuit in any field devoid of motivation does not last long. You may be the most talented or skilled person in one field but if you lack motivation, it is useless. Motivation is defined as a cluster of factors that makes one so energized to act and have a sense of proper direction (Baublitz, 2010). It is a powerful variable that determines the success of learning in most cases. It represents the most yet convoluted factors used to explain individual differences in learning a language (MacIntyre, Baker, Clément, & Conrod, 2001, p. 370). In the field of language learning, two types of motivation can be classified. The External (Extrinsic) and Internal (Intrinsic) motivation (Oletić & Ilic', 2014). External motivation is driven basically by rewards students look forward as they challenge themselves to do better in and outside the class such as getting a good or a higher score. Internal motivation is commonly understood as something that takes root in a self-determined mindset expressed through personal self-discipline in learning a thing. It is independent of any external rewards a student can get by performing based on the given standard or criteria. It is challenging oneself to learn and explore regardless of the expected reward. Both are needed and should not be opposed to each other. Though intrinsic motivation is driven by a reward or punishment, there is still a good use for this. It is just a matter on the part of the teacher to figure out

how to maximize both as we embark on the journey of creating such a learning environment (Young-Shin & Uichol, 1999, p. 96).

3) Corporate Learning – Since what we are trying to establish are learning environments where students can use English language as their medium of communication, we have to keep in mind that the focus of learning here is more communal. Meaning, students must be well-oriented to the notion that though individualistic learning can give a certain degree of benefits, learning together is a value that sustains this kind of learning environment. In this language environment, we try to be intentional in using English, motivating each other to communicate despite the struggles individuals may come across. This is an inter-personal experience of learning. Since language is a big part of culture and culture is shared thing, it is logically rightful to think that language is best learned if it is shared by a community (Liang, Mohan & Early, 1998, p. 14). Experiential learning is defined as a holistic integrative perspective on learning which encompasses experience, cognition, and behavior. He even added that “learning is a continuous process grounded in experience” (Kolb, 1984, p. 21). Language is transferring information involved as people use it to communicate with each other. The idea of community is a key factor. Since learning is said to be a continuous process grounded in experience, it gives us the idea that the learning part takes place within the bounds of a community. Therefore, there should be a clear shift from individualistic learning to corporate learning. The English-speaking environment should be fostered with a sense of intentionality and transforming

motivation. This education takes place in the context of a community that serves as a learning environment for language students' learning.

4) Coaching and Mentorship - To do coaching and mentoring entails exuberant efforts, time management, and sharing of resources. Coaching and mentorship are effective supplementary work to ensure the learning outcomes of language students. Many are confused about these two and think that they are the same thing or used interchangeably in all facets of life. Educators have sorted things out to surface the differences between the two to understand at a higher level how these two-affect learning process. "Both coaching and mentoring are designed to help a person to develop, but they approach in different ways, with a different focus, and often with different intended results" (MTD Training, 2010). It could be said that these two can be intertwined and each one cannot stand without the other, sometimes there are considerable differences in their aspect that we need to know and understand should we wish to apply it. Coaching usually takes its end when the task is already accomplished while mentoring takes a longer time for the reason that it tends to be more personal where the mentor is allowed to share his personal and/or professional difficulties in the learning process (Heeralal, 2014, pp. 511-512).

HOW TO NOURISH

1) Patience - knowing that not all students have the same pace when it comes to learning. Some are proficiency some are non-proficiency learners. In the learning environment, there will always be variety amongst student learning styles. Thus, teachers need to be patient as they coach and mentor their target learners. Brooks (1968, pp. 128-129) suggested that though we may share the same features physically and mentally, the interactions that take place between individuals or groups vary widely from one place to another.

2) Positivity - for the language environment to be sustained, students must be supported and encouraged to reach the level of learning we expect from them. Positivity contributes to the level of involvement in some expected human activities. Khan (2016, pp. 440-441) concluded in his study that a positive attitude towards target language is one of the most important factors. It is suggested that the teachers' roles are the crucial connection of the language learner proficiency.

3) Creativity - dealing with students having different learning styles demands for ever-developing kinds of teaching methods and approaches. As educators, we must keep on learning too if we want our students to exercise the same passion in learning new things in English language. Creativity requires flexibility and versatility. A language environment that lacks creativity produces dull students. In classroom language, to be creative and foster innovative ways so that students can reach potential in the learning environment. For instance, maximize the use of media, incorporate technology, and integrate things is also an important methodology in language creativity (Mensor, 2016).

4) Consistency - being consistent in our supervision of everything from the materials we use, approaches, learning venues, and all activities we want to implement to nurture the language environment should be emphasized (Yunus, Osman, & Ishak, 2011, p. 2639). Consistency is the ability to move forward focusing on the objective despite all the challenges. As an educator, we must prepare ourselves, and realize that every learning process takes time.

Conclusion:

In today's world people are becoming more exposed to different cultures. Information can easily be accessed through modern technology. Teaching methods used for our students should also be brought up to the modern time. Cultural lag also affects our educational system. It impacts the lives of our students including how they learn. High profile textbooks have been provided together with high-quality teachers in order to achieve an outstanding education. An English speaking environment is needed to supplement the language acquisition. It is indeed not an easy thing to create and nourish this kind of environment. Developing and equipping effective English communication skills for non-native English students is indeed a long process. In order to accomplish this goal, educators must be willing to exhibit an exuberant effort to explore different learning approaches that can be effective in their teaching contexts. Therefore, differing ways of how to value and acquire a second language to be used as a means of communication by people of diverse cultural background

must be explored. In this case, English language is considered a global language. It is where we all meet to understand each other. Having an environment where one can use it is good training ground in order to be successful in whatever field of endeavor one chooses.

References

- Ahmed, S. (2017). Intentional learning vs Incidental learning. *Journal of Medical Practice and Review*. 1(2), 36-39.
- Atkinson, D. (ed.). (2011). *Alternative approaches to second language acquisition*. London: Routledge.
- Baublitz, K. (2010). *Motivational factors in the ESL classroom*. Seoul: Hankuk University of Foreign Studies.
- Brooks, N. (1986). *Culture in the classroom*. In JM Valdes (ed) *culture-bound: Bridging the cultural gap in the language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Castello, D. (2015). *First language acquisition and classroom language learning: Similarities and differences*. Birmingham: University of Birmingham.
- Dailey, A. (2009). *Key motivational factors and how teachers can encourage motivation in their students: Module 2 assessment task*. Retrieved at June 10 2019. <http://www.birmingham.ac.uk/Documents/collegeartslaw/cels/essays/secondlanguage/DailySLAKeyMotivationalFactorsandHowTeachers.pdf>

- Dhanasobhon, S. (2006). *English language teaching dilemma in Thailand*. Retrieved December 1 2019. <http://www.curriculumandinstruction.org/index.php?lay=show&ac=article&Id=539134523&Ntype=7>
- Dornyei, Z. (1990) Conceptualizing motivation in foreign-language learning. *Journal of Reasearch in Language Studies*. 40(1), 45–78.
- El-Omari, H. A. (2016). Factors affecting students’ achievement in English language learning. *Journal of Educational and Social Research*. 6(2), 9-17.
- Englebert, M. (2004). Character or culture? Implication for culturally diverse classroom. *The Asian EFL Journal*. 24(2), 37-41.
- Envision. (2017). 13 *Essential 21st Century Skills for Today’s Students*. Retrieved March 23 2019. <https://www.envisionexperience.com/blog/13-essential-21st-century-skills-for-todays-students>.
- Ghadiradeh, R., Hashtroudi, P.F., & Shoki, O. (2012). Demotivating factors for English language learning among university students. *Journal of Social Science*. 8(2), 189-195.
- Hantrais, L. (1989). *The undergraduate’s guide to studying languages*. Centre for information on language teaching and research. London: United Kingdom.
- Hashim, H., & Yanus, M.M. (2018). English as second language (ESL) learning: Setting the right environment for second language acquisition. *Journal of Education and Teaching Training*. 3(2), 207-215.

- Heeralal, P. J. H. (2014). Mentoring needs of pre-service teachers during teaching practice. A case study at a South African university. *Journal of Educational and Social Research*. 4(1), 511-515.
- Jones, J. F. (2004). A cultural context for language anxiety. *EA Journal*. 21(2), 30-39.
- Khajloo, A.I. (2013). Problems in Teaching and Learning English for Students. *International Journal of Engineering Research and Development*. 7(3), 56-58.
- Khatib, M., & Rahimi, A.H. (2012). Literature and language teaching. *Journal of Academic and Applied Study*. 2(6), 32-38.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall: Englewood Cliffs NJ.
- Khan, A. I. (2016). Positive Attitude and English Language Learning: Psycho-Pedagogic Connection. *Arab World English Journal*. 7(1), 432-444
- Lazar, G. (1993). *Literature and language teaching: a guide for teachers and trainers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Liang, X., Mohan, A.B., & Early, M. (1998). Issue of cooperative learning in ESL classes: A literature review, *TESL Canada Journal*. 15(2), 13-23.
- MacIntyre, P.D., Baker, S.C., Clément, R., & Conrod, S. (2001). Willingness to communicate, social support, and language-learning orientations of immersion students. *Studies in Second Language Acquisition*. 23(3), 368-388.
- Mala, D. (2017). *Thai Students still lag the rest*. Retrieved March 21 2019. <https://www.bangkokpost.com/learning/news/1228212/thai-students-still-lag-the-rest>

- Mensor, N. (2016). *Enhancing communication via social media in ESL classroom*. Retrieved January 5 2020. <https://icsai.org/procarch/6iclei/6iclei-052.pdf>
- Mondria, JA., & Wit-de Boer, M. (1991). The effects of contextual richness on the guessability and the retention of words in a foreign language. *Applied Linguistics*. 12(3), 249-267.
- MTD Training, (2010). *Coaching and mentoring*. Retrieved January 27 2020. <http://www.magic8.info/uploads/1/4/7/4/14744730/coaching-and-mentoring.pdf>
- NEOEnglish. (2010). *Characteristics and features of lanuage*. Retrieved May 19 2019. <https://neoenglish.wordpress.com/2010/12/12/chracateristics-and-features-of-language/>
- Noom-ura, S. (2013). English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs. *English Language Teaching*. 6(11), 139-147.
- Oletić, A., & Ilic, N. (2014). Intrinsic and extrinsic motivation for learning English as a Foreign Language. *ELTA Journal*. 2(2), 23-38.
- Petridou, E., & Spathis, C. (2001). Designing training interventions: human or technical skills training? International. *Journal of Training and Development*. 5(3), 185-195.
- Subramanian, K. R. (2017). *Influence of social media in Interpersonal Communication*. Retrieved August 2 2019. https://www.researchgate.net/profile/Kalpathy_Subramanian/publication/319422885_Influence_of_Social_Media_in_Interpersonal_Communication

- Tinjaca B., & Contreras A. (2008). *Overcoming fear of speaking in English through meaningful activities: A study with teenagers*. Retrieved July 26 2019. http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttex&pid=S1657-07902008000100003
- Turula, A. (2004). Language anxiety and classroom dynamics: A study of adult learners. *ERIC*. 40(2), 28-37.
- Vanniarajan, S. (1990). Language learning strategies: What every teacher should know by Rebecca L. Oxford *Issues in Applied Linguistics*. 1(1), 115-120.
- Von Worde, R. A. (2003). Student's Perspectives on Foreign Anxiety. *Inquiry*. 8(1), 1-15.
- Xu, Z. (1997). *Interpretation of Analects*. Beijing: People's Literature Press.
- Young-Shin, P., & Uichol, K. (1999). The educational challenge of Korea in the global era: The role of family, school, and government. *Chinese University Educational Journal*. 27(1), 91-120.
- Yunus, M., Osman, W., & Ishak, N. (2011). Teacher-student relationship factor affecting motivation and academic achievement in ESL classroom. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 15(2011), 2637-2641.

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์

ชลลดา พงศ์พัฒน์โยธิน¹

Chollada Pongpattanayothin

ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2557). *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.

บทนำ

“อาจารย์” ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เป็นคำที่ใช้เรียกน้าหน้าชื่อบุคคลเพื่อแสดงความยกย่องว่ามีความรู้ในทางใดทางหนึ่ง ทำหน้าที่ในการสั่งสอนวิชาความรู้แก่ศิษย์หรือผู้เรียน

¹รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การที่อาจารย์จะสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถได้นั้น อาจารย์ต้องหมั่นฝึกฝนพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเช่นเดียวกัน เส้นทางพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรมของอาจารย์ ได้ถูกกำหนดไว้ในประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 (2560) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “ให้เป็นช่องทางในการพัฒนาคุณภาพวิชาการและนวัตกรรมของประเทศ รวมทั้งครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ได้นำความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือประเทศ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยก้าวสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับนานาชาติ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ” นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2560) ยังได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน จำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาของตน ความรู้ในศาสตร์การสอนและการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านสมรรถนะ (Competencies) ประกอบด้วย 4 มิติ คือ การออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนพร้อมทั้งสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบด้านค่านิยม (Values) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ คุณค่าในการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และธำรงไว้ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพอาจารย์ ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาจะต้องวางแผนการพัฒนาตนเองในแต่ละขั้นเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สมรรถนะ

และประสิทธิภาพตามที่กำหนด ซึ่งหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ ได้รวบรวมเทคนิควิธีการที่จะให้อาจารย์นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จุดประสงค์

หนังสือ “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ เขียนขึ้นโดยมีจุดประสงค์สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการผลิตผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะผลงานประเภทหนังสือหรือตำราที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง
2. เพื่อให้คณาจารย์เกิดแรงบันดาลใจและมีพลังกายพลังใจในการผลิตผลงานทางวิชาการอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการได้รับตำแหน่งทางวิชาการ
3. เพื่อให้เกิดการผลิตและเผยแพร่หนังสือหรือตำราที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นิสิตนักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

เนื้อหาสาระสำคัญ

เนื้อหาสาระสำคัญของหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดยศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ แม้ว่าผู้เขียนจะใช้คำว่า “ตำรา” แต่สามารถนำไปใช้กับงานเขียนทางวิชาการประเภทหนังสือหรือประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ เนื้อหาของหนังสือจำแนกออกเป็น 10 บท แต่ละบทมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

บทที่ 1 การสร้างวิญญูญาณเพื่อเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงภูมิหลังของผู้เขียนที่ช่วยหล่อหลอมให้เกิด “วิญญูญาณในการเขียนหนังสือ” คือ ผู้เขียนมีนิสัยรักการอ่านมาตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้มีประสบการณ์ในการอ่านหนังสือ

ทุกประเภทเป็นจำนวนมาก จนเกิดแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการเขียนสามารถพัฒนาจาก “ผู้อ่าน” เป็น “ผู้เขียน” ในที่สุด ผู้เขียนมีความปิติสุขเสมอที่ได้เขียน โดยกล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบว่า “การเขียนหนังสือเหมือนยาเสพติดไม่เคยเว้นแม้แต่วันหยุด” จุดประสงค์ของการเขียนหนังสือเพื่อ “สนองความต้องการของตนเอง” เท่านั้น ส่วนค่าลิขสิทธิ์ที่ได้รับเป็นกอบเป็นกำและตำแหน่งทางวิชาการถือว่าเป็น “ผลพลอยได้” และเหนืออื่นใดคือการมีลูกศิษย์ที่ไม่จำกัดเฉพาะในสถาบันของตนเท่านั้น แต่มีลูกศิษย์ผ่านการอ่านผลงานของผู้เขียนอีกมากมายทั่วประเทศ

บทที่ 2 การจัดชีวิตเพื่อเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงการจัดระบบชีวิตของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีภารกิจมากมายทั้งงานสอน งานวิจัย งานบริการวิชาการ งานทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม งานบริหาร รวมถึงงานส่วนบุคคลและครอบครัว ผู้เขียนได้เสนอเทคนิคและแนวทางในการบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเขียนผลงานทางวิชาการ ได้แก่ การจัดเวลา การจัดสังคม การจัดอารมณ์ การจัดสุขภาพ การจัดเครื่องมือ การจัดสถานที่ และการจัดคนช่วยทำงาน โดยต้องบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างสมดุล อาจจะต้องลดบทบาทการสังสรรค์เชิงสังคม ละความฟุ้งเฟ้อบางประการเพื่อเพิ่มเวลาการทำงาน หลีกเลี่ยงสิ่งที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขุ่นมัว รักษาสุขภาพ โดยเฉพาะสมองและสายตาที่ต้องใช้งานหนักในการเขียนผลงาน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเป็นสัดส่วน

บทที่ 3 การวางระบบเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคเฉพาะตัวของผู้เขียน ในการวางระบบก่อนเขียนผลงาน เช่น การเก็บเอกสารในแฟ้มแต่ละเรื่องอย่างเป็นระบบระเบียบ (อาจใช้แฟ้มที่มีลวดลายสีสันที่ผู้เขียนชื่นชอบเพื่อสร้างสุนทรีในจิตใจ) การให้ผู้เรียนทดลองทำแบบฝึกหัดเพื่อทราบข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ การเริ่มเขียนผลงานวิชาการจากคำบรรยายของตนเองเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน การปรับเนื้อหา

จากตำราของต่างประเทศให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย การใช้เวลาช่วงปิดภาคเรียนมุ่งมั่นเขียนผลงานอย่างต่อเนื่องที่ละรายวิชาจนสำเร็จ (ไม่หยุดเขียนจนกว่าจะสำเร็จ) การคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์เนื้อหาสาระให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเองแทนการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือตำราที่มีผู้เขียนไว้แล้วเพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลการครอบงำทางความคิดจากตำราเล่มอื่น วิธีการนำเสนอเนื้อหาแทนใจผู้อ่านทำให้เข้าใจง่าย หมั่นปรับปรุงพัฒนาผลงานของตนเองให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

บทที่ 4 การเขียนตำราให้น่าอ่าน ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคการเขียนโดยเน้นถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักที่กำหนดไว้ในพจนานุกรม จำแนกรายละเอียดออกเป็นประเด็นด้านเนื้อหา ด้านการใช้ภาษา และด้านการอ้างอิงตามจรรยาบรรณ *ด้านเนื้อหา* เน้นการเขียนเนื้อหาให้กระชับ ตรงประเด็นตามหัวข้อที่กำหนด เรียงลำดับและจัดแบ่งเนื้อหาอย่างเหมาะสม ใช้ตัวเลขกำกับหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยอย่างเป็นระบบ เนื้อหาเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญคือผลงานต้องแทรกแนวคิดที่แสดงความเป็นตัวตนของผู้เขียน *ด้านการใช้ภาษา* ให้ระมัดระวังเรื่องการใช้คำสันธาน การใช้คำพุ่มเพื่อย การใช้คำซ้ำ การใช้เครื่องหมายวงเล็บ การเว้นวรรคประโยค การใช้เครื่องหมายวรรคตอน การใช้ไม้ยมก การใช้ไปยาลน้อย การใช้ลักษณะนาม การใช้ภาษาพูด การใช้ภาษารุนแรงไม่สุภาพ การกล่าวถึงบุคคล การใช้สำนวนต่างประเทศ *ด้านการอ้างอิงตามจรรยาบรรณ* เป็นการเน้นเรื่องการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ศึกษาการเขียนผลงานที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เขียนด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง ในลักษณะการ “แต่งตำรา” ไม่ใช่การ “เรียบเรียงตำรา”

บทที่ 5 การใช้ศัพท์ให้สื่อได้ ในบทนี้กล่าวถึงการใช้ศัพท์บัญญัติ และคำทับศัพท์ การใช้ศัพท์บัญญัติที่เป็นคำภาษาต่างประเทศให้ใช้ตามหลักราชบัณฑิตยสถานเป็นสำคัญ ยกเว้นกรณีคำศัพท์นั้นเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายหรือเป็นที่รู้จักมากกว่าที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรม และให้วงเล็บ

คำศัพท์ภาษาต่างประเทศกำกับไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่นเดียวกับการใช้คำทับศัพท์ ที่ให้ยึดตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน แต่มีกรณียกเว้น เช่น คำที่นิยม ใช้อย่างแพร่หลายอยู่แล้ว คำที่ทับศัพท์แล้วมีความหมายเดียวกับภาษาไทย อาจต้องใส่วรรณยุกต์เพื่อให้แตกต่างจากความหมายในภาษาไทย และให้ใส่วงเล็บ คำภาษาต่างประเทศกำกับไว้ในการใช้ครั้งแรกเช่นกัน

บทที่ 6 การรักษาความสม่ำเสมอ ในบทนี้กล่าวถึงความสม่ำเสมอ ในการเรียบเรียงซึ่งในปัจจุบันโปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถช่วยให้การพิมพ์ สะดวกขึ้น ความสม่ำเสมอที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ รูปแบบ (Font) และขนาดตัวอักษร (Size) ให้สม่ำเสมอกันตลอดทั้งเล่ม รูปแบบพิเศษ เช่น ตัวเอน ตัวหนา ชิดเส้นใต้ ต้องสื่อความหมายและใช้อย่างเหมาะสม ศัพท์บัญญัติ คำทับศัพท์ การใช้อักษร ตัวใหญ่ตัวเล็กให้เลือกใช้ตามหลักเกณฑ์อย่างสม่ำเสมอ การย่อหน้าหัวข้อ ระดับเดียวกันให้รักษาระยะเท่ากันอย่างสม่ำเสมอ การเว้นวรรคต้องระมัดระวัง การแยกคำห่างเกินไปโดยอัตโนมัติจากการพิมพ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ศึกษาหลักเกณฑ์การเว้นวรรคคำ วลี หรือประโยค การกันหน้าและหลังให้ตรงกัน เพื่อความสวยงามแต่ต้องระมัดระวังการตัดคำท้ายบรรทัด (ผู้เขียนใช้ว่าการหักคำ) หากจำเป็นต้องแยกคำคนละบรรทัดควรใส่เครื่องหมายยัติภังค์ (-) กำกับไว้ด้วยการจัดช่องไฟระหว่างบรรทัดให้มีความสวยงามเหมาะสมและสม่ำเสมอ การพิมพ์ หัวข้อขอบทกำกับแต่ละหน้าควรตรวจสอบอย่างรอบคอบให้ตรงกับเนื้อหา ที่นำเสนอในบทนั้น การพิมพ์เนื้อหาหรือเนื้อในตั้งแต่สองสีขึ้นไปควรกำหนดสี อย่างเหมาะสมและมีความหมาย นอกจากนี้ ยังมีข้อควรระวังด้านการใช้ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการแก้ตัวสะกดอัตโนมัติ หรือการใช้คำสั่งแก้ไขอัตโนมัติ ซึ่งอาจทำให้กระทบกับเนื้อความส่วนที่ไม่ต้องการแก้ไขและทำให้ความหมาย ผิดเพี้ยนไป

บทที่ 7 การจัดระบบพิสูจน์อักษร ในบทนี้กล่าวถึงข้อควรระวังในการพิมพ์ จำแนกเนื้อหาออกเป็นประเด็นด้านการพิมพ์ผิด ขั้นตอนการพิสูจน์อักษร และความเรียบร้อยก่อนปิดเล่ม *ด้านการพิมพ์ผิด* ผู้เขียนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะในกรณีที่พิมพ์จากต้นฉบับลายมือ เนื่องจากการผิดพลาดในการพิมพ์ เป็นส่วนที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด การพิมพ์ผิดพลาดจะทำให้ลดคุณค่าของผลงานทางวิชาการลง จึงควรตรวจสอบอย่างละเอียดก่อนการเผยแพร่ *ขั้นตอนการพิสูจน์อักษร* ควรอ่านบทวนอย่างน้อยสามรอบ รอบที่หนึ่งอ่านแบบเอาใจความหรือเนื้อหา รอบที่สองอ่านแบบพิจารณาตัวสะกดอย่างละเอียด รอบสุดท้ายอ่านแบบพลิกผ่านแต่ละหน้าเพื่อดูความสม่ำเสมอในการพิมพ์ หากมีกัลยาณมิตรช่วยอ่านผลงานด้วยจะช่วยลดความผิดพลาดลงได้อีก *ด้านความเรียบร้อยก่อนปิดเล่ม* กล่าวถึงการดำเนินการส่วนประกอบอื่นๆ ของตัวเล่ม ได้แก่ ปกนอก ปกใน หน้าสารบัญ เลข ISBN ข้อมูลสำนักพิมพ์ ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ ประวัติผู้เขียน เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้ต้องมีการตรวจสอบอย่างพิถีพิถันเช่นเดียวกับส่วนเนื้อหา โดยคำนึงถึงทั้งด้านความถูกต้องและความสวยงามของภาพและสีที่ออกแบบไว้

บทที่ 8 การวางขั้นตอนการจัดพิมพ์ ในบทนี้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการ จำแนกเนื้อหาออกเป็นประเด็นด้านสำนักพิมพ์กับโรงพิมพ์ การดำเนินการจัดพิมพ์ และการพิมพ์โน้ตเพลง ด้านสำนักพิมพ์กับโรงพิมพ์ ผู้เขียนให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ และผู้จัดทำนาย ซึ่งผู้แต่งตำราหรือหนังสือสามารถพิจารณาเลือกแหล่งจัดพิมพ์หรือวิธีการตีพิมพ์ได้อย่างอิสระ อาจจะตีพิมพ์โดยใช้ทุนส่วนตัว หรือส่งให้สำนักพิมพ์ที่มีคณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาจัดพิมพ์ และสำนักพิมพ์จะเป็นผู้รับผิดชอบลงทุนค่าจัดพิมพ์และจัดทำนาย ส่วนการจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่ผู้เขียนอาจเป็นแบบเหมาจ่ายหรือจ่ายตามยอดขาย *ด้านการดำเนินการจัดพิมพ์* ผู้เขียนได้เน้นย้ำอีกครั้งในเรื่องความประณีตในการตรวจสอบการพิมพ์ขั้นสุดท้าย ได้แก่ การเว้นวรรค การพิมพ์สัญลักษณ์เครื่องหมายวรรคตอนต่าง ๆ เช่น เครื่องหมายวงเล็บ เครื่องหมายคำพูด เครื่องหมายจุลภาค เครื่องหมายมหัพภาค การพิมพ์ตัวเลข การพิมพ์ตัวอักษรพิเศษ การพิมพ์เลขหน้า การนับเลขหน้า การหักคำ การเว้นวรรคตอนให้มีความสม่ำเสมอทั้งเล่ม *ด้านการพิมพ์โน้ตเพลง* เนื่องจากผู้เขียน

เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีจึงมีข้อเสนอแนะนำเทคนิคการพิมพ์โน้ตเพลงซึ่งเป็นสัญลักษณ์พิเศษเพื่อให้เกิดความถูกต้องและสวยงามอีกด้วย

บทที่ 9 การตลาด ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคในการทำให้ตำราหรือหนังสือได้รับความนิยมจากผู้ซื้อและผู้อ่าน โดยมีองค์ประกอบดังนี้ *การประชาสัมพันธ์* สามารถดำเนินการหลายช่องทาง เช่น การออกข่าวในงานเปิดตัวหนังสือ การออกข่าวในการประกวดหนังสือ การแจกจ่ายไปยังสื่อต่าง ๆ เป็นต้น *ชื่อหนังสือ* ควรตั้งชื่อให้ดึงดูดใจและน่าสนใจ อาจปรับเปลี่ยนให้แตกต่างจากแบบฉบับเดิมบ้างแต่ให้อยู่ในกรอบของความเป็นวิชาการ (ในกรณีเป็นตำรา) *สำนักพิมพ์* สำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงมีส่วนทำให้ผลงานมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น *ด้านโรงพิมพ์* ช่วยในด้านคุณภาพความสวยงามของรูปเล่ม *ชื่อเสียงของผู้เขียน* เป็นส่วนสำคัญเมื่อชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับแล้วย่อมทำให้การตลาดประสบความสำเร็จ *ประวัติผู้เขียน* ควรใส่ประสบการณ์หรือผลงานเด่นที่ได้รับรางวัลเพื่อแสดงถึงความน่าเชื่อถือของผู้เขียนพร้อมแนบรูปถ่ายด้วย *คำนิยม* เป็นข้อเขียนที่แสดงถึงการรับรองคุณภาพจากบุคคลที่น่าเชื่อถือทำให้หนังสือมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น *จำนวนพิมพ์และครั้งที่พิมพ์* เป็นส่วนที่แสดงถึงความนิยมในเชิงการตลาด ยิ่งจำนวนพิมพ์และครั้งที่พิมพ์มากแสดงถึงได้รับการรับความนิยมมาก *ผู้จัดจำหน่าย* ควรเลือกผู้จัดจำหน่ายที่มีเครือข่ายกว้างขวางโดยมีเงื่อนไขที่น่าพอใจทั้งผู้เขียนและผู้จัดจำหน่าย *ของแถม* เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มคุณค่าและส่งเสริมการตลาดได้ด้วยเช่นกัน

บทที่ 10 การหาทางเพิ่มคุณค่าตำรา ในบทนี้กล่าวถึงวิธีการเพิ่มคุณค่าของตำราหรือหนังสือ โดยมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ การพิสูจน์อักษร ต้องไม่มีที่ผิด บรรณาธิการควรเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาที่จะตรวจสอบ ตัวอักษรและภาพต้องมีความคมชัด ขนาดของหนังสือเหมาะสมกับเนื้อหา ราคาเหมาะสมกับคุณค่าของหนังสือไม่ถูกหรือแพงจนเกินไป และสันปกควรมีความเด่นสะดุดตาน่าซื้อ หนังสือชุดเดียวกันควรออกแบบปกเป็นแนวเดียวกัน การเลือกใช้กระดาษคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาว่าจะใช้กระดาษแบบหนาแบบบางหรือแบบถนอมสายตา ตัวหนังสือควรอ่านง่าย

ถูกต้องตามหลักการเขียน การใช้เนื้อในแบบสองสีช่วยเพิ่มสีสันให้ตำราหรือหนังสือ น่าสนใจยิ่งขึ้น ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหา การเขียนคำนำควรแสดงให้เห็นเนื้อหาภาพรวมโดยสรุป หากมีแบบฝึกหัด ควรมีเฉลยแบบฝึกหัดไว้ท้ายเล่มเพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ภาคผนวกเป็นส่วนเสริมให้เนื้อหา มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เชิงอรรถ และบรรณานุกรมช่วยเพิ่มคุณค่าของหนังสือที่แสดงถึงการให้เกียรติเจ้าของผลงาน และการแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ดรชนีช่วยให้ค้นหาคำสำคัญได้สะดวก ทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เนื้อหาโดยย่อควรเขียนสรุปให้น่าสนใจ ดึงดูดใจผู้อ่านและผู้ซื้อซึ่งมักเขียนไว้ที่ปกหลัง การลงโฆษณาอาจเป็นทั้งการช่วยเสริม หรือลดคุณค่าของหนังสือขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งที่นำมาโฆษณาหรือหน่วยงาน ที่โฆษณา ชื่อเสียงของสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์มีส่วนช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับหนังสือ หรือตำรา การสร้างสรรค์เพื่อความแตกต่างเป็นการนำเสนอภาพ บทกลอน หรือสิ่งแปลกใหม่นอกเหนือจากเนื้อหาเพื่อสร้างความน่าสนใจยิ่งขึ้น การออกแบบ งานศิลป์เป็นส่วนที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานเขียนได้เช่นกัน

บทส่งท้าย ผู้เขียนให้ข้อคิดว่า “ตำราที่ดีต้องสร้างเสริมความเจริญงอกงาม แห่งสติปัญญาและความงดงามแห่งสติปัญญา” ควรเริ่มต้นจากการความต้องการ เขียนตำรามากกว่าความต้องการตำแหน่งทางวิชาการหรือค่าลิขสิทธิ์จากงานเขียน ความเป็น ศ หมายถึงทั้งความเป็น “ศาสตราจารย์” และความเป็น “ครุฑ” ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ

ภาคผนวก ในส่วนนี้เป็นการประมวลงานที่ผู้เขียนที่เคยเผยแพร่ ในวาระโอกาสต่างๆ จำนวน 4 บท นำเสนอในรูปแบบของการเล่าประสบการณ์ ตั้งแต่การเริ่มเขียนหนังสือ การเขียนหนังสือให้เป็นตำรา การเขียนหนังสือประเภท พจนานุกรมซึ่งใช้ชื่อว่า “กว่าจะสำเร็จเป็นพจนานุกรมดนตรี” และเส้นทาง ของการเป็นศาสตราจารย์ใช้ชื่อว่า “กว่าจะได้เป็นศาสตราจารย์” นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ของ “เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดยให้ข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมที่เป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสเกี่ยวกับการทำผลงาน

ทางวิชาการ ได้แก่ ภาระงานของอาจารย์ การคำนวณภาระงาน การประกันคุณภาพ คุณภาพของผลงาน การสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยทางศิลปกรรม งานสร้างสรรค์ที่เป็นสมบัติของแผ่นดิน หัวข้อวิจัย การขอทุนวิจัย เมื่ออาจารย์ต้องทำงานบริหาร และการเน้นย้ำถึงเส้นทางสู่ศาสตราจารย์ (รวมถึงตำแหน่งทางวิชาการระดับอื่น ๆ ด้วย) ว่าต้องมีการวางแผน เป็นอย่างดี เมื่อได้รับตำแหน่งทางวิชาการแล้วก็ยังคงต้องผลิตผลงานทางวิชาการ อย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาระดับคุณภาพของตนเอง ประกอบกับมีกฎระเบียบ ของมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้อาจารย์ต้องผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งบังคับให้ต้องทำ แต่เหนืออื่นใดคือให้เปลี่ยนกระบวนทัศน์ ตนเองว่าตัวตั้งสำคัญคือการทำงานด้วยหัวใจ (ความสุข) ไม่ใช่ตำแหน่งหรือเงิน ลดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้เขียนให้แง่คิดว่า “การทำงานบริหารเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการทำลายความสามารถด้านวิชาการได้อย่างง่ายและรวดเร็วที่สุด” ดังนั้น ผู้ที่มีตำแหน่งบริหารแม้มีภาระงานหนักก็ควรจัดสรรเวลาในการปฏิบัติ ภาระงานสอนและงานวิชาการอยู่เสมอ

คุณค่า

หนังสือ “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ มีคุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S ที่หมายถึง “ความสำเร็จ” ดังนี้

1. S-Substantial **ความเป็นรูปธรรม** หนังสือเล่มนี้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับวิธีการขั้นตอนการจัดทำผลงานทางวิชาการโดยเฉพาะประเภทตำรา หรือหนังสืออย่างละเอียด ทำให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นข้อเขียน เจิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง สอดคล้องและตรงใจผู้อ่าน กลุ่มเป้าหมายหลักคืออาจารย์ในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากผู้เขียน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงในการขอตำแหน่งทางวิชาการจนสามารถ ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับสูงสุดคือศาสตราจารย์ ซึ่งข้อเขียนดังกล่าวนี้

สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำผลงานวิชาการเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการได้ทุกระดับ โดยเฉพาะในตำแหน่งศาสตราจารย์เท่านั้น

2. U-Ultimate goal เป้าหมายสูงสุด หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายสูงสุดในสายวิชาการของการเป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษา คือ ตำแหน่งศาสตราจารย์ แม้ว่าอาจจะดูเหมือนว่าเป็นสิ่ง “ไกลเกินเอื้อม” หรือ “เป็นไปได้ยาก” สำหรับอาจารย์บางคน แต่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเส้นทางนี้อาจไม่ได้ยากอย่างที่คิด เพียงแต่ขอให้มีความมุ่งมั่นในตนเอง มีความสม่ำเสมอ ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างแนวปฏิบัติของตนเองที่มีทั้งบทบาทด้านบริหารด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านครอบครัว แต่สามารถบริหารจัดการชีวิตได้อย่างสมดุล ซึ่งทุกคนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการได้

3. C-Completeness ความสมบูรณ์ หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ความสมบูรณ์เชิงปริมาณคือมีเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตั้งแต่ขั้นแรกของการเริ่มเขียนผลงานทางวิชาการคือการสร้างจิตวิญญาณหรือแรงบันดาลใจจนสิ้นสุดกระบวนการคือการตีพิมพ์เผยแพร่สู่ท้องตลาด ส่วนความสมบูรณ์เชิงคุณภาพนั้นเห็นได้จากชื่อเสียงเกียรติประวัติ และผลงานเชิงประจักษ์ของผู้เขียน จำนวนความนิยมของผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 3 รวมจำนวนทั้งสิ้น 4,500 เล่ม ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์สูงสำหรับมาตรฐานการตีพิมพ์หนังสือในประเทศไทย

4. C-Circumspection ความละเอียดรอบคอบ หนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการอย่างละเอียดทุกขั้นตอน พร้อมเกร็ดความรู้สึกละเอียดเพื่อให้ผู้จัดทำมีความรอบคอบและเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด โดยเฉพาะด้านการพิมพ์ การใช้ภาษา การพิสูจน์อักษร ที่ผู้เขียนเน้นย้ำให้ใช้ความระมัดระวังและรอบคอบอย่างยิ่ง เนื่องจากตำราหรือหนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง หากเกิดข้อผิดพลาดจากการขาดความละเอียดรอบคอบแล้ว อาจสร้างความไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้อ่าน และอาจส่งผลต่อการประเมินเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการด้วยเช่นกัน

5. E-Encouragement การให้กำลังใจ หนังสือเล่มนี้ช่วยสร้างกำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อ่านเป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างวิถีปฏิบัติ ของตนเองที่เขียนหนังสืออย่างต่อเนื่องทุกวันและเขียนอย่างมีความสุข โดยเปรียบเทียบว่า “การเขียนหนังสือเหมือนยาเสพติด” โดยแนะนำให้เขียนเสมือน เป็น “กิจวัตรประจำวัน” เช่นเดียวกับการรับประทานอาหาร หรือ การอาบน้ำ ไม่สร้างความเครียดในการเขียนให้ถือว่าการเขียนเป็น “ทักษะทางธรรมชาติ” ของอาจารย์ทั้งมวล โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวคือการเขียนสิ่งที่บรรยายในห้องเรียน เพื่อรวบรวมเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน และพัฒนาสู่ตำรา ในที่สุด วิธีคิดในการเขียนอย่างมีความสุขคือตั้งเป้าหมายหลักว่าเขียนผลงาน ด้วยหัวใจที่ต้องการเผยแพร่ ส่วนตำแหน่งทางวิชาการหรือทรัพย์สินเงินทองนั้น เป็นผลพลอยได้ ผู้เขียนได้สร้างแรงบันดาลใจโดยกล่าวถึงความรู้สึกลาบลาบลิ้มยินดี เมื่อได้เห็นตำราหรือหนังสือเล่มแรกวางแผงในศูนย์หนังสือ

6. S-Simplicity ความเรียบง่าย หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษากึ่งแบบแผน อย่างเรียบง่ายในลักษณะของการเล่าประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ทำให้เข้าใจง่าย และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านอย่างแท้จริง อ่านแล้วเกิดความรู้สึกคล้อยตาม เนื่องจากอยู่ในบริบทเดียวกันกับผู้เขียน การจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นบทสั้น ๆ ทำให้อ่านแล้วไม่น่าเบื่อเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันที่บุคคลมักนิยมอ่านเนื้อหา ที่สั้นกระชับ การเรียบเรียงเป็นไปตามลำดับขั้นตอนการเขียนตำราหรือหนังสือ อย่างเป็นระบบ สามารถนำไปปฏิบัติตามได้ ประกอบกับรูปลักษณ์ของเล่ม มีขนาดกระทัดรัดแบบฉบับกระเป๋า ทำให้สะดวกในการพกพานำไปอ่าน ในที่ต่าง ๆ ได้

7. S-Sustainability-ความยั่งยืน หนังสือเล่มนี้นอกจากจะนำเสนอ แนวทางเพื่อนำไปสู่ตำแหน่งทางวิชาการแล้ว ยังได้นำเสนอแนวทางหลังจาก การได้รับตำแหน่งทางวิชาการอีกด้วย ดังที่ผู้เขียนได้เน้นย้ำเสมอว่าให้ตระหนัก ถึงแก่นแท้ของการผลิตผลงานวิชาการว่าให้เขียน “ด้วยหัวใจที่ต้องการเขียน เขียนให้เป็นกิจวัตร จนกลายเป็นธรรมชาติ” ดังนั้น ตำราหรือหนังสือที่ได้นำเสนอ

ข้อกำหนดตำแหน่งทางวิชาการแล้ว ควรมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้ ในฐานะของการเป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษาควรต้องมีผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่อย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง เพื่อรักษาศักยภาพทางวิชาการของตนเอง ซึ่งผลพลอยได้ที่ยั่งยืนคือความเป็นเอตทัคคะในศาสตร์ของตนเอง ผลงานตำราหรือหนังสือที่ตีพิมพ์เผยแพร่ออกไปจะทำให้เป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการ มีลูกศิษย์ผ่านผลงานตำราหรือหนังสือทั่วทุกสารทิศ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจสูงสุดในฐานะของการเป็น “ต้นแบบ” หรือ “แม่พิมพ์พ่อพิมพ์” ของชาติ ส่วนผลงานทางวิชาการดังกล่าวจะเป็นที่ปรากฏในแวดวงวรรณกรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

คุณค่าของหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ จำแนกตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 คุณค่าของหนังสือจำแนกตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S

(ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2557)

บทสรุป

หนังสือ *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์* โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ เป็นหนังสือที่สามารถ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาหรือผู้ที่ต้องการจัดทำผลงานทางวิชาการ ได้อย่างแท้จริง “เข้าใจ” คือการเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็น ในการจัดทำผลงานทางวิชาการของอาจารย์ที่อาจจะประสบปัญหาและอุปสรรค จากภาระงาน ระเบียบ ข้อบังคับ ที่บีบบังคับให้ต้องดำเนินการ “เข้าถึง” คือการเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของอาจารย์และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ สู่ผู้อ่านอย่างตรงประเด็น “พัฒนา” คือความสามารถในการกระตุ้นส่งเสริม พลังกายพลังใจให้อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็น ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องการเนื่องโดยมีผู้เขียนเป็นต้นแบบที่ดี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าหากอาจารย์มีความรู้ความสามารถแล้ว ก็จะสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถนั้นสู่การพัฒนาผู้เรียนและเป็นไป ตามเจตนารมณ์ของการจัดทำผลงานทางวิชาการที่ว่า “ให้เป็นช่องทางในการพัฒนา คุณภาพวิชาการและนวัตกรรมของประเทศ รวมทั้งครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ ได้นำความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน สังคม หรือประเทศ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทย ก้าวสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับนานาชาติและเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ” แม้ว่าการจัดทำผลงานทางวิชาการอาจต้องใช้ ความมีวิริยะอุตสาหะอย่างสูง แต่ผลที่ได้รับย่อมนำมาซึ่งเกียรติภูมิอย่างสูงในชีวิต เช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวของปรัชญาเมธีโบราณที่ว่า “ความอดทนเป็นสิ่งขมขึ้น แต่ผลที่ได้มักหวานขึ้นเสมอ” (Patience is bitter but its fruit is sweet-Jean-Jacques Rousseau)

เอกสารอ้างอิง

ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2557). *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560. (2560, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 265 ง, น. 43-55.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (2556). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แนวทางการส่งเสริมคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความ
เพื่อลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และรูปแบบในการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ดังต่อไปนี้

บทความที่รับตีพิมพ์

- ผลงานที่รับตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
- บทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- บทความที่จะได้รับการลงตีพิมพ์ผ่านการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน โดยพิจารณาแบบ Double - Blind Peer Review และกลั่นกรองการตีพิมพ์โดยกองบรรณาธิการของวารสาร

ลิขสิทธิ์

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียนบทความ ผู้ใดต้องการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนก่อน บทความที่ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จะต้องไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อื่นใดก่อนที่จะปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กองบรรณาธิการ

จะส่งวารสารที่มีบทความของผู้เขียนตีพิมพ์ให้แก่ผู้เขียนจำนวน 2 ฉบับ หากผู้เขียนต้องการได้บทความที่ตีพิมพ์เพิ่มเติม สามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>

การส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับผ่านระบบ E-Journal ของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดำเนินการลงทะเบียนสมัครสมาชิกก่อนเข้าสู่ระบบ โดยเข้าไปยังหน้าเว็บไซต์ ลิงก์ไปที่วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. ส่งต้นฉบับผ่านระบบเป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word และรอรับผลยืนยันการได้รับตีพิมพ์
3. กองบรรณาธิการพิจารณารูปแบบและเนื้อหาเบื้องต้น ก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน หากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยไม่ส่งต้นฉบับคืน
4. รอผลการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) และตรวจสอบผลการประเมิน
5. กรณีที่บทความผ่านเกณฑ์การประเมิน อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ ให้แก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้แจง จากนั้นส่งต้นฉบับ (ฉบับแก้ไข) ผ่านระบบกลับมาอีกครั้งเป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word
6. การอนุญาตตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่บทความเป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ ด้วยเหตุที่บทความนี้ปรากฏในวารสารที่เข้าถึงได้ จึงอนุญาตให้นำบทความไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา แต่มีใช้เพื่อการพาณิชย์

สิ่งที่ผู้เขียนจะได้รับ

กองบรรณาธิการจะมอบวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนลงตีพิมพ์จำนวน 2 ฉบับ ในกรณีที่มีผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนชื่อแรก

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4 ระยะบรรทัด 1 เท่า พิมพ์หน้าเดียวพร้อมระบุเลขหน้า เป็นไฟล์ในรูปแบบ MS Word
2. กรณีบทความมีภาพประกอบ ดำเนินการส่งไฟล์รูปภาพนามสกุลไฟล์ .jpeg ความละเอียด 100 - 300 Pixels ทางอีเมล human_bsru@hotmail.com
3. ตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์ ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK
4. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - 4.1 ขอบบน และขอบซ้าย กั้นขอบกระดาษ 1.5 นิ้ว
 - 4.2 ขอบขวาและขอบล่าง กั้นขอบกระดาษ 1 นิ้ว
 - 4.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ใช้ตัวหนา ขนาด 20 พอยต์ ว่างกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 4.4 ชื่อผู้เขียนใช้ตัวเอียง ขนาด 16 พอยต์ ซิดขวา
 - 4.5 หัวข้อหลักใช้ตัวหนา ขนาด 18 พอยต์ ซิดซ้าย
 - 4.6 หัวข้อรองใช้ตัวหนา ขนาด 16 พอยต์ ซิดซ้าย ให้เยื้องจากหัวข้อหลัก
 - 4.7 หัวข้อย่อยใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์
 - 4.8 เนื้อเรื่องใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

ส่วนประกอบของต้นฉบับบทความ

1. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนให้ระบุวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และสังกัด (ใส่ที่เชิงอรรถ)
3. บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 250 - 300 คำ และคำสำคัญ 3 - 5 คำ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย และบทความวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยบทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย เอกสารอ้างอิง

4.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

4.3 นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง หากมีตารางหรือภาพประกอบที่มีขนาดใหญ่ ให้บันทึกไฟล์แยกต่างหากเพิ่มเติม และความละเอียด 300 Pixel/High resolution ขนาดไม่ต่ำกว่า 500 KB

4.4 ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและคุณภาพดี ทั้งนี้ต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลแบบนาม - ปี ไว้ได้ภาพประกอบทุกครั้ง

การอ้างอิง

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม - ปี โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างอิงด้วย ดังตัวอย่างข้างท้าย

2. กรณีบทความที่นำมาอ้างอิงแบบนาม - ปี นำมาจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาษาต่างประเทศให้ใช้คำว่า “Online”

3. การอ้างอิงท้ายบทความ (เอกสารอ้างอิง) ให้รวบรวมเอกสารทั้งหมดที่ใช้อ้างอิง(นาม-ปี) ไว้ท้ายบทความโดยใช้คำว่า “เอกสารอ้างอิง” หรือ “References” ทั้งนี้ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง (ก-ฮ, A-Z) ถ้ามีเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เรียงภาษาไทยไว้ก่อน สำหรับรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้ตามระบบ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่างข้างท้าย

การใช้เครื่องหมายวรรคตอน	
เครื่องหมาย . (จุด) ปิดท้ายแต่ละรายการ หลังเครื่องหมายให้เว้น 2 ตัวอักษร	เครื่องหมาย : (จุดคู่) ให้เว้นหลัง 1 ตัวอักษร
การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
หนังสือ	
ปัญญา ใบบางยาง (2555, น. 18)	ปัญญา ใบบางยาง. (2555). <i>พุทธประวัติฉบับโปรด.</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมบาลี.
Kaufman (2010, pp. 11-12)	Kaufman, F. (2010). <i>The African Roots of Jazz.</i> Sheman Oaks: Alfreds.
บทความในหนังสือ	
สุดารัตน์ ชาญเลขา (2556, น. 26)	สุดารัตน์ ชาญเลขา. (2556). เล่าเรื่องการอนุรักษ์ ของโบราณที่บ้านสมเด็จ. ใน <i>ที่ทัศนวัฒนธรรม.</i> กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
วารสาร	
สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร (2552, น. 61)	สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร. (2552, มกราคม - มิถุนายน). บทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร, <i>วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.</i> 2(1), 52 - 57.
อินเทอร์เน็ต	
ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552, ออนไลน์)	ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552). <i>การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย.</i> สืบค้น 22 มกราคม 2557. จาก http://truepookpanya.com/Knowledge_details.php?mul_content_id=2818
Wu, et al. (n.d., Online)	Wu, F. S., et al. (n.d.). <i>The Great Wall.</i> Retrieved April 1 2014. From http://www.hechinaaide.com/index.php?action=activity/greatwallofChina

การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
วิทยานิพนธ์	
สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์,บุญยืน จันทรสว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร. (2552, น. 61)	ดราอาร์ตัน กำเสรีฐ. (2544). <i>บริการห้องสมุดสำหรับนักศึกษาทุพพิกขและหูตึง: กรณีศึกษาวิทยาลัยราชสุดา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง</i>].
ฐานข้อมูลออนไลน์	
Murphy, P. C. (2006, Online)	Murphy, P. C. (2006). <i>What a Book Can Do : Silent Spring and Media-Borne Public Debate</i> . PhD diss., University of North Carolina, 2000. In Proquest Dissertations and Theses.
สัมภาษณ์	
พยุณ กลิ่นขจร (2557, สัมภาษณ์)	พยุณ กลิ่นขจร. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาดี. (สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2557).
รูปภาพ	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, ผู้ถ่ายภาพ (2560)	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560). <i>แหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร</i> . [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
รายงานการประชุม อบรม สัมมนา	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม).	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม). <i>พืพำน้องนำชมแหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ในการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ ณ ห้องประชุมชั้น 15 อาคาร 100 ปี ศรีสุริยวงศ์ และแหล่งเรียนรู้กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา</i>

การอ้างอิงแบบนาม - ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
รายงานผลการวิจัย	
อารยา สุขสวัสดิ์. (2561, มีนาคม)	อารยา สุขสวัสดิ์. (2561). รายงานผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถานที่ติดต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073

มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: human_bsru@hotmail.com

เว็บไซต์: <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>

บทความวิจัย

- การนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน
- การศึกษาทฤษฎีความริชชาติในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้าภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง
- ความเชื่อและการประกอบสร้างภาพลักษณ์ต่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- นาฏยประดิษฐ์ ชุด พระสัทภมณัตตคอสิตา
- นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดชุยตายุ่นแผนแสนสะท้าน
- แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการให้บริการภายในตลาดสด
- ปัจจัยการนำนโยบายด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
- ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัดสมุทรปราการ
- ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง

บทความวิชาการ

- พุทธตันตร:
- ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- Developing and Equipping Effective English Communication Skills for Non-Native English Students: Creating and Nurturing English Speaking Environments

HU
SOC

คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

BS
RU

BANSOMDEJ
CHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
อาคารพระยาธีรราชเดโชชัย (อาคาร 27)
เลขที่ 1061 ถนนอิสรภาพ ซอยอิสรภาพ 15
แขวงศรีนครี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์: 02-473-7000 ต่อ 2073 แฟกซ์: 081-657-4023
อีเมล: human_bsru@hotmail.com
เว็บไซต์: <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>